

ئۇيغۇرچە - خنزۇچە

ئۇيغۇر خەلق ماقالى - تەمسىللىرى

维吾尔对照维吾尔谚语



شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى

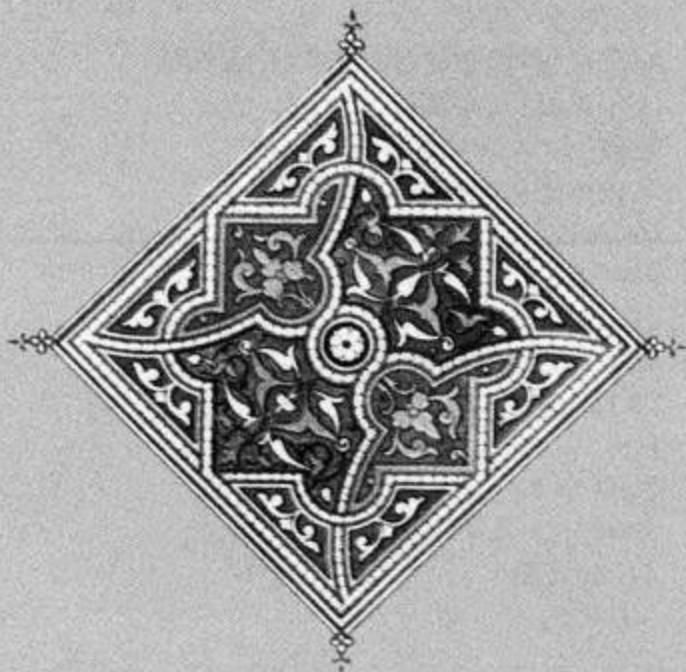
ئۇيغۇرچە - خنزۇچە

ئۇيغۇر خەلق ماقالى - تەمسىلىسى

维吾尔对照维吾尔谚语



ما جۈنمىن  
رەتلەپ تەرجىمە قىلغۇچىلار:  
لياۋ زېيۈ



شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى

## 图书在版编目(CIP)数据

维汉对照维吾尔谚语/马俊民等编译. —乌鲁木齐:新疆人民出版社, 2007.8

ISBN 978-7-228-11125-1

I.维… II.马… III.维吾尔族-谚语 — 维吾尔语(中国少数民族语言),汉语 IV.H215.3

中国版本图书馆 CIP 数据核字 (2007) 第 121521 号

---

编 译 马俊民,廖泽余  
责任编辑 艾克巴尔·艾力  
责任校对 赛娜瓦尔·伊布拉音,再米拉·裴达依  
装订设计 米尔扎提·阿布都拉·塔吉  
出版发行 新疆人民出版社  
地 址 乌鲁木齐市解放南路 348 号  
电 话 0991-2827472  
邮政编码 830001  
经 销 各地新华书店  
印 刷 新疆金版印务有限责任公司  
开 本 880×1230 1/32  
印 张 9.5  
版 次 2007 年 8 月第 1 版  
印 次 2007 年 8 月第 1 次印刷  
印 数 1-5000 册  
定 价 20.00 元

## ئۇيغۇرچە - خەنزۇچە ئۇيغۇر خەلق ماقال - تەمسىللىرى

---

رەتلەپ تەرجىمە قىلغۇچىلار: ما جۈنمىن، لياۋ زىيۇ

مەسئۇل مۇھەررىر: ئەكبەر ئەلى

مەسئۇل كوررېكتور: سەنئەت ئىبراھىم، زەمىرە پىدائىي

نەشر قىلىپ تارقاقچۇچى: شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى

ئادرېسى: ئۈرۈمچى شەھىرى جەنۇبىي ئازادلىق يولى 348 - نومۇر

تېلېفون: 0991-2827472

پوچتا نومۇرى: 830001

سانقۇچى: جايلاردىكى شىنخۇا كىتابخانىلىرى

باسقۇچى: شىنجاڭ جىنپەن مەتبەئەچىلىك چەكلىك مەسئۇلىيەت شىركىتى

فورماتى: 880 × 1230 مىللىمېتىر 1/32

باسما تاۋنىقى: 9.5

نەشرى: 2007 - يىلى 8 - ئاي 1 - نەشرى

باسمىسى: 2007 - يىلى 8 - ئاي 1 - بېسىلىشى

تىراژى: 5000 - 1

كىتاب نومۇرى: 1 - 11125 - 228 - 7 - 978 ISBN

باھاسى: 20.00 يۈەن

---

## 前 言

谚语是人民群众共同创作并在口头上广为流传的固定语句,大多数反映人民生活和斗争的经验;言简意赅,富于哲理,形象生动,含蓄隽永,为群众所喜闻乐见。维吾尔谚语说:“言语美在谚语上,男子美在胡须上”;塔吉克谚语说:“没有谚语的语言,像没有味道的饭”;哈萨克谚语说:“最干净的是泉水,最精炼的是谚语”;柯尔克孜族谚语说:“美丽的草原离不开牛羊,美丽的语言离不开谚语”;藏族谚语说:“话无谚语难说,壶无把柄难提”。维吾尔族谚语历史悠久,源远流长,有文字记载的可追溯到千年以上。11世纪我国维吾尔语文学家马赫穆德·喀什噶尔写的《突厥语大词典》中就收录了不少当时广为流传的民间谚语。如:

بەش بارماق تەكشى ئەمەس.

(五个指头不一般齐)

ئىت چىشلەمەس، ئات تەپمەس دېمە.

(莫道狗不咬人,马不踢人)

ئادەمنىڭ ئالمىسى ئىچىدە، ھايۋاننىڭ ئالمىسى تېشىدا.

(人的鬼点在肚内,兽的斑纹在皮外)

ئۆكۈزنىڭ پۈتى بولغۇچە، موزاينىڭ بېشى بولغان ياخشى.

(宁为牛犊的头,不为犏牛的腿)

قاغا غازنى دورسا، پۈتى سۇنار.

(乌鸦学天鹅走路,废了自己的双腿)\*

等等。这些民间谚语流传至今,同现在的谚语相比较,发

音、字句略有不同，但内容并没有多大变化。

10世纪末叶，天山南部的一部分维吾尔人首先皈依了伊斯兰教。在这之后的四百多年间，伊斯兰教逐渐普及到了塔里木盆地周围的广大地区；大量的外来文化，主要是阿拉伯文化和波斯文化，通过伊斯兰教这个渠道渗透到维吾尔人之中，其中留有明显痕迹的是语言和文字领域。这种现象也反映在为数不少的维吾尔谚语中。例如：

سەدىقە بالانى يەر، توۋا گۇناھنى.

(忏悔可以消罪，施舍可以消灾)

سەللە يوغان ئىمان يوق، دەرۋازا يوغان بىر نان يوق.

(缠头巾大没信仰，大门大没有一个馍)

مۈشۈك گۆشكە بويى يەتمەسە، روزا تۇتتۇم دەر.

(猫够不着肉，便说封了斋)

قاچقانمۇ خۇدا دەيدۇ، قوغلىغانمۇ خۇدا دەيدۇ.

(逃跑的也喊胡大，追捕的也喊胡大)

以上用黑体的词就是阿拉伯语、波斯语借词。波斯诗人萨迪(约1203—1292年)的训世故事集《蔷薇园》中的名句——“只有用麦吉依的眼睛，才能看出茉莉的美丽”已变成维吾尔谚语，在群众中广为流传。维吾尔著名诗人阿不都热依木·那扎尔(1770—1848年)写的长篇叙事诗《茉莉——麦吉依》中也引用了这个名句。

维吾尔民间谚语广泛地运用各种修辞方法，常用的有比喻、夸张、对比和对偶：

توشقاندىك يۈز يىل ياشغۇچە، يولۋاستەك بىر يىل ياشىغان ئەلا.

(与其像兔子一样活百年，不如像老虎一样活一年)

ئېلىمچى ئارسلان، بېرىمچى چاشقان.

(讨债的是狮子,还债的是耗子)

前一句名词之后加 دەك / تەك, 用明喻的手法构成, 语感鲜明, 语义显豁; 后一句是暗喻, 省去了 دەك / تەك, 比喻更加含蓄, 表示更为直接。

夸张也是维吾尔民间谚语常用的修辞方法。例如:

ئوڭدا يېتىپ يېسە، تاغمو توشۇمايدۇ.

(躺着吃, 山也空)

قۇم يىغىلسا تاغ بولۇر.

(聚起沙子变成山)

第一句“躺着吃, 山也空”是说光是消费而不从事生产, 即使有堆积如山的财物也会消耗完, 并非真的躺着吃会把山吃空; 第二句“聚起沙子变成山”是指万众一心, 会形成强大的力量。这些夸大其词的说法, 是以客观事理的真实性为基础的, 由于运用恰当, 使人感到真实可信。

维吾尔民间谚语中有些结构相同或基本相同, 音节相等, 意义上密切相联的谚语, 其特点是两个短语或句子对称地排列, 节律感强, 有鲜明的民族特点和表现力, 便于记诵。例如:

بىلىكى چوڭ بىرنى يېڭەر، بىلىمى چوڭ مىڭنى يېڭەر.

(力大赢一人, 智多胜千人)

پىچاق تاشتا بىلىنىدۇ، ئادەم ئىشتا سىنىلىدۇ.

(人在事上炼, 刀在石上磨)

同上述对偶的谚语在形式上相同的维吾尔民间谚语把两种不同的事物或者同一事物的两个方面, 放在一起互相比较(如好与坏、多与少、善与恶、美与丑等), 使客观存在的这种对立统一关系, 表达得更加集中, 更加鲜明突出。这种



修辞格叫对比。对比和对偶不同。对比的基本特点是内容上的“对立”，对偶的基本特点是形式上“对称”。对偶主要是从结构形式上说的，它要求结构相称，音节相等；对比是从意义上说的，它要求意义相反或相对，而不管结构形式为何。在很多情况下，对偶和对比这两种修辞格往往综合运用：

بەرمەككە بىر سۇمۇ كۆپ، ئالماققا ئون سۇمۇ ئاز.  
(给时一个嫌多，拿时十个嫌少)

بالىلىق ئۆي بازار، بالىسىز ئۆي مازار.  
(有孩子的家庭乐融融，没孩子的家庭冷清清)

تىرىك تۈرۈپ ساندا يوق، ئۆلۈك تۈرۈپ گۆردە.  
(活着不在人数，死了不在坟墓)

تېشى پال - پال، ئىچى غال - غال.  
(外表亮堂堂，里面空荡荡)

维吾尔民间谚语同其他民族的谚语一样，是对社会现实、生产、生活的总结，具有哲理性、劝戒性和知识性。对哲理的阐述：

衣襟遮不住太阳。

朋友百个还少，仇人一个也多。

苍蝇不叮无缝的鸡蛋。

衣莫若新，友莫若旧。

对生产经验的总结，对生活常识的概括：

高坡莫种树，洼地莫建屋。

燕子低飞，天要下雨。

拨火棍长了不烫手。

吃进肚里的看不见，穿在身上的很显眼。

对爱和憎的抒发：

故乡是金子的摇篮。

毛拉贪心不足，小偷做贼心虚。

你要寻找蛇蝎，去掘喀孜的墓穴。

每个民族有每个民族的历史、宗教信仰、风俗习惯以及心理状态，维吾尔民间谚语的民族特色首先表现在这些方面：

巴依说的是财产，穷人讲的是心酸。

伯克催着支差，毛拉逼着祈祷。

“巴依”，维吾尔语音译，旧时中国新疆维吾尔等少数民族中的地主、财主。“伯克”是维吾尔族特有的官名，以阿奇木 (هاكىم) 伯克为长，伊什罕 (ئىسھاق) 伯克为副，下设各级伯克，清政府加以任命，概称伯克。

谚语赖以取材的事物，有许多带有民族特点。这些事物进入谚语后，使谚语也带有强烈的民族色彩。例如：

水流走了石头在，乌斯玛褪了眉毛在。

傻瓜的朋友多，洋葱的皮层多。

既不烧坏签子，又不烤焦肉串。

甜瓜熟了蒂自落。

易消化的糊糊胜似难消化的抓饭。

因生虱子气，便把袷祥烧。

“乌斯玛”是十字花科菘蓝的叶子，维吾尔族妇女用它描眉毛，使眉毛长得又黑又浓。“洋葱”，维吾尔人称“皮芽子”，是日常食用最多的蔬菜之一。“肉串”即羊肉串，维吾尔人称“卡瓦甫”；“签子”是用来串羊肉的细棍。“甜瓜”即哈密瓜，果实大，卵形至橄榄形，新疆各地均有出产，以哈密、鄯善等地的最负盛名。“糊糊”、“抓饭”维吾尔人分别叫“乌玛什”、“普罗”，是两种常见的食物。“袷祥”是维吾尔等少数民族所穿的对襟长袍。以上这些植物、食物、衣服的名称虽然不是维吾尔族的专用品，但却没有一个民族的谚语像维吾尔谚

语那样用得更多。这些名称的使用突出了维吾尔族谚语的民族特色。

各民族的谚语不尽相同,用简朴的形式、精炼的语言表达一个深刻的道理却是各民族谚语的共同特点;不同民族的谚语表现形式和字面意义不同,但所表达的内容却相同或者相近。试比较:

指着羊尾巴油,却卖羊肺子。——维吾尔谚语

挂羊头,卖狗肉。——汉族谚语

二者都比喻用好的东西做幌子,销售假的东西。

举起斧头砍自己的脚。——维吾尔谚语

搬起石头砸自己的脚。——汉族谚语

二者都比喻自作自受,自食恶果。

死狗不怕斧头砍。——维吾尔谚语

死驴不怕狼吃。——汉族谚语

死猪不怕开水烫。——汉族谚语

三者都比喻身处绝境,反而什么也不怕。

喝酸奶的逃走,舔盘子的被捉。——维吾尔谚语

吃肉的逃走,啃骨头的坐牢。——汉族谚语

偷牛的逃脱,拔槌的坐牢。——汉族谚语

三者都比喻主犯溜掉,抓了个替罪的。

这种字面意义不同而比喻意义相同的谚语在维、汉两个民族的谚语中为数不少;同其他兄弟民族的谚语相比较,也有类似现象。例如:

话考虑好再说,馍嚼细了再吃。——维吾尔谚语

话想好了再说,糍粑嚼细了再咽。——藏族谚语

棍子伤肉,恶语入骨。——维吾尔谚语

棍棒伤皮肉,恶语伤人心。——锡伯族谚语

棍棒只能打疼皮肉,言语却能刺透筋骨。——乌孜别克

族谚语

话语能伤人的心,棍棒只伤人的身。——哈萨克谚语

棒打痛的是肉体,话说伤的是内心。——藏族谚语

话要当面说,舞要平地跳。——维吾尔谚语

话要当面说,肉要当众吃。——彝族谚语

话要当面说,辫要往后甩。——藏族谚语

本词典从 6500 多条维吾尔谚语中挑选并翻译了 3000 余条;意义上一目了然的未加注释,从字面意思难以理解含义的则加了简短的注释。

我们翻译谚语着重揭示它的内涵,力求形神兼备;该加词的地方加词,该减词的地方减词,该改换形象的地方改换形象,不照葫芦画瓢,死搬硬套,因词害义,以保持谚语的精神实质和韵味。比如下面这条维语谚语:

ئاتسى ئاتالمىغان قوڭغوزنى، بالسى ئېتىپتۇ توڭگوزنى.

从形式上说音节整齐匀称,节律感强;从意义上说,二者相反,有强烈的修辞效果。如果依照原样译成“老子未能打死一条虫,儿子却打死了一头猪”,很难看出“儿子比老子更强”的意思。于是我们就改译成“老子未能打死一只老鼠,儿子却打死了一只老虎”。诚然,“虫”不是“老鼠”,“猪”也不是“老虎”,但却忠实地体现出“儿子比老子更强”的含义。再如:

كىشىنىڭ يۇرتىدا سۇلتان بولغۇچە، ئۆز يۇرتۇڭدا ئۇلتاڭ بول.

照原文译出,就是“在异乡当苏丹(皇帝),不如在家乡当鞋底。”这样的译文只是在字面上雷同,上下两个句子之间失去了逻辑联系,意思含混不清,读者会感到莫名其妙。我们把它译为“与其在异邦称王,不如在故乡放羊”。诚然,“鞋底”与“放羊”风马牛不及,但却忠实地表达了“故乡好过他乡”这个意思,而且译文上下两句对称,押韵,富有谚语的韵味。

以上我们简略地谈了维吾尔民间谚语几种修辞格的应用,维吾尔民间谚语同其他民族谚语的表现形式,维吾尔民间谚语的民族特色以及翻译方法,但译好谚语,归根结底关键在于译者的两种文字的功底,对两种不同文化的了解,以及译者从形式到内容的统一上创造性地表达维语谚语的能力。如:

تام تېشىپ تېرىق ئاپتۇ، مۇز تېشىپ بېلىق ئاپتۇ.

(挖开墙洞偷了一把米,凿开冰洞捞了一条鱼)

从内容上讲,这条谚语所表达的意思是花了很大的气力而收获很小;从形式上讲结构相称,音节相等。那么翻译时要从内容和形式的统一上多加斟酌。如 ئالماق 的本义是“拿”,考虑到挖墙洞的人非贼即盗,就改为“偷”;凿冰洞不便垂钓,就改为“捞”; تېرىق 是“谷子”,脱壳后叫小米,为了结构相称,字数相等把“谷子”改为“米”。总而言之,译谚语要全盘考虑,不可孤立地处理一个词。汉语谚语译成维语时已有这种先例:世上无难事,只怕有心人 (قىيىن ئىش يوق ئالەمدە، كۆڭۈل قويغان ئادەمگە)。“世上”就是“世界上”,维语分别叫 دۇنيادا؛ جاھاندا، ئالەم 是“宇宙”,但为了结构上的相称,有意把 دۇنيادا، جاھاندا 改成了 ئالەمدە。

选入本集子的大部分民间谚语是在维吾尔族群众中间广为流传的固定语句;其中一小部分谚语如果用严格的科学定义审视,所反映的事实不一定正确。如:

مۆندەرىجە

1 .....	ئا
29 .....	ئە
39 .....	ب
66 .....	پ
75 .....	ت
95 .....	ج
99 .....	چ
106 .....	خ
113 .....	د
121 .....	ر
123 .....	ز
126 .....	س
141 .....	شى
143 .....	غ
146 .....	ق
174 .....	ك
192 .....	ھ
200 .....	م
212 .....	ن
216 .....	ھ
225 .....	ئو
234 .....	ئۇ

239 .....	ئۇ
250 .....	ئۇ
252 .....	ئۇ
253 .....	ئۇ
259 .....	ئۇ
269 .....	ئۇ



ئا

名誉要从小时爱惜，  
衣服要从新时爱惜。

ئاپت كۆرمەي دېسەڭ، ھوشيار بول.  
若想免灾，  
应加防范。

同“防患于未然”。

ئاپتاپ يەرنى تاۋلايدۇ،  
جاپا ئەرنى.

阳光照射土地，  
艰苦磨练男儿。

ئاپتاپنىڭ چىقىشىغا باق،  
سۇنىڭ ئېقىشىغا.

跟着太阳转，  
随着水漂流。

比喻跟着情势转变方向。含义同  
“看风使舵”。

ئات ئازسا، تايغا ئەگىشەر.

老马迷了路，  
跟上马驹走。

比喻人随着年龄的增长，智力衰  
退，性情如同顽童。

ئابدالدا ئۇيات يوق،  
كېپەكتە قۇۋۋەت.

乞丐不知羞耻，  
麸皮没有养分。

ئابدالغا كەپسەن بەرسە،  
تارازاڭ راستمۇ دەيدۇ.

给乞丐施舍粮食，  
他反问秤准不准。

比喻白得好处，还百般挑剔。意同  
“白吃萝卜还嫌辣”、“白吃梅子嫌口  
酸”。

ئابروۋىنى پۇلغا سېتىۋالغىلى بولماس.  
金钱买不到荣誉。

ئابروۋىڭنى ئالتۇنغا ئال،

جاننى كېپەككە سات.

性命轻于麸皮，  
名誉赛过黄金。

意为名誉比性命、金钱更宝贵。

ئابروۋىڭنى ياشلىقتىن ساقلا،  
چاپىنىڭنى يېڭى چېغىدىن.



远处娶妻，可以避免妻子常跑娘家，传闲言碎语。

ئات ئايلىنىپ ئوقۇرنى تاپار.  
马走千里，  
终回槽头。

比喻眷恋故乡、家庭。多指移居他乡或离开原工作单位的人终究要回到本乡或原单位。意思接近“落叶归根”。

ئات ئايىغان ئات مەنەر،  
كەسىم ئايىغان تون كەيەر.

爱惜马的有马骑，  
爱惜衣的有衣穿。  
同“惜衣有衣穿，惜食有食吃”。

ئات ئايىغىنى تاي باسار.  
马驹会跟着老马蹄印走。  
比喻子承父业。

ئات ئەر كەشىگە قانات .  
马是好汉的翅膀。

ئات تاپقۇچە ئېشەك مەن.  
买马之前先骑毛驴。  
意为过日子要量力而行，不要摆阔。意思同“吃饭穿衣看家业”。

ئات تاپقۇچە ئېگەر تاپ.  
买马之前先准备好马鞍。  
意为在筹划一件事情之前，从细小的方面做好准备工作。

ئات ئالساق ئاي كېتىش،  
خوتۇن ئالساق يىل.

买马要商量一月，  
娶妻要商量一年。  
意为娶妻是终身大身，须从长计议，不可草率从事。

ئات ئالساق بويىنى كۆر،  
خوتۇن ئالساق خۇيىنى.

买马要细看形体，  
娶妻要摸清脾气。

ئات ئالساق مەنەپ كۆر،  
چەنە ئالساق چەكەپ.

买马要骑一骑，  
买碗要敲一敲。  
比喻无论买什么东西，要仔细察看，不要光看外表。

ئات ئايلىمخانىغا،  
يول سارىخانىغا.

名义上是去找阿依里汗，  
走的路却朝着莎尔汗。  
阿依里汗和莎尔汗是女人的名字。比喻行动和目的相反。意思与“南辕北辙”相同。

ئات ئالساق يېقىندىن ئال،  
خوتۇن ئالساق يىراقتىن .

近处买马，  
远处娶妻。  
近处买的马，逃跑了可以找到。



人交谈中结识群众。

比喻人在社会交往中才会熟悉、了解人情世故。

ئات كىشىنىشپ تېپىشار،

ئادەم سىردىشىپ.

马儿在嘶鸣中聚成一群，

人们在交谈中找到知音。

ئات مىنىپ ئاتامغا باقمىدىم.

转身上马，不认亲爸。

比喻小人有权有势之后，不认亲朋好友好。

ئاتنى بەيگىدە سىنا،

مەردنى مەيداندا.

赛马场上识骏马，

比武场上识英雄。

ئاتنى تەپمەيدۇ دېمە،

ئىتنى چىشلەيدۇ.

没有不踢人的马，

没有不咬人的狗。

意为马跟狗都是畜生，要时刻提防它们伤害人。与人交往，也应提高警惕，以防不测。

ئاتنىڭ بىگىنى سايىدا كۆر،

قېچىرنىڭ بىگىنى لايىدا.

马的本事在河滩上显见。

骡子的本事在泥沼中显见。

ئاتتىن ئايرىلساڭمۇ،

ئېگەر - توقۇمىدىن ئايرىلما.

失掉了马却不要丢掉鞍鞯。

ئاتتىن چۈشسە، ئۈزەڭگىدىن چۈشمەس.

下马不下镫。

比喻虽然卸了职，丢了面子，但仍然放不下架子的人。

ئات كەينىگە مىنگەشمە،

مىنگەشكەندىن كېيىن ئۈندەشمە

同“ئاتقا مىنگەشمە، مىنگەشكەندىن

كېيىن ۋاي دېمە.”

ئاتقا ئېگەر كېرەك،

ئېگەرگە ئەر.

好马需好鞍，

好鞍需好男。

意为有了好的材料，还需要会用材料的人，这样才会取得预期的效果。

ئات كەينىگە مىنگەشمە،

مىنگەشكەندىن كېيىن ۋاي دېمە.

骑马莫骑后，

骑了莫叫苦。

指做事不可匆忙。既然已投入某种工作，应善始善终，不可知难而退。

ئات كىشىنىشكۈچە،

ئادەم سۆزلەشكۈچە.

马嘶鸣中找到马群，

馐在炉中烤,烤出的馐香脆可口。

ئات ئورۇقلۇقتا بۇزۇلار،  
خوتۇن غېرىبىلىقتا.

马瘦弱容易生病，  
婆娘孤独会偷情。

ئات ئورنىغا ئېشەك باغلىما.

拴马的地方莫拴驴。

指不可将不合适的人安置在不能胜任工作的位置上。同“莫把驴套进马轡里”。

ئات ھېرىپ قالسا بىر پىچاق،

ئېشەك ھېرىپ قالسا بىر چۆچەك قوناق.

马乏宰一刀，  
驴乏一碗料。

指马使役过度，难以恢复体力，只好宰了吃肉；驴使役过度，只要用精料喂养，仍可恢复体力。

ئات ئۆلسە ئىتنىڭ تويى بولار.

马死狗过节。

比喻好人遭到不幸，坏人幸灾乐祸。

ئات ئۆلسە ئېگىرى قالار،

ئادەم ئۆلسە ئىسمى.

马死留鞍，  
人死留名。

ئاتنىڭ تەپكىنىگە ئات چىدايدۇ.

马被马踢了，马可以忍受。

比喻好汉之间虽有纠纷，或偶有伤害，但不记前嫌。

ئاتنىڭ خۇيىنى ئىگىسى بىلەر.

马的脾性主人知。

ئاتنىڭ كىشىنىمەيدىغىنى يوق،

ئىتنىڭ چىشلىمەيدىغىنى.

没有不嘶鸣的马，  
没有不咬人的狗。

ئاتنىڭ نوختىسى ئېشەككە توغرا  
كەلمەس.

马笼头戴不到驴头上。

ئات تەپكىنى ھار ئەمەس،

ئېشەكنىڭ تەپكىنى ھار.

被马踢了小事一桩，  
被驴踢了羞愧难当。

比喻好汉之间虽有伤害并，不放在心上；小人伤害了好汉，对好汉是一种羞辱。

ئاتنى ئوقۇردا باق،

ناننى تونۇرغا ياق.

马在槽里喂，  
馐在炉中烤。

马在槽里喂，可减少疾病传染；

ئاتلىق يالغۇز ماڭغۇچە،  
پىيادە بىللە ماڭ.

与其骑马单独走，  
不如结伴徒步行。

ئاتا باشلىمىغاننىڭ پوردىقى چوڭ،  
ئانا باشلىمىغاننىڭ ئەمچىكى.

父亲未加管教的男孩成浪子，  
母亲未加管束的女孩成荡妇。

ئاتا بولمىغان ئاتا قەدرىنى بىلمەس.  
没当过父亲，不知父亲的可贵。

意为在未当父亲之前，不懂得父母的养育之恩。

ئاتا دۈشمىنىنى ئۈزۈڭگە دوست تۇتما.  
交友莫交父亲的仇人。

意为不要与父辈厌恶的恶人交往。

ئاتا رازى، خۇدا رازى.

父亲满意，胡大满意。

意为孝敬父母是子女义不容辞的责任，对这样孝敬父母的子女不但父母满意，胡大也满意。

ئاتا كەسىپى بالىغا مىراس.

子承父业。

意为儿子继承老子的职业可以兴旺发达。

ئات ئېگەردىن پەس ئەمەس.

马不比鞍子低。

鞍子备在马背上，似乎比马高，  
但实际上马比鞍子高。

ئات ئېغىنىغان يەردە تۈك قالىدۇ،

ئوق تەگكەن يەردە ئىز.

马打过滚的地方会留下马毛，  
子弹击中的地方会留下弹痕。

比喻事情发生后，总会留下痕迹。同“人行有脚印，鸟飞会落毛”、“人行草动，鸟飞落毛”。

ئات يوق يەردە ئېشەكمۇ ئات.

没马的地方毛驴可以当马骑。

比喻没有人才的地方也可以让普通人发挥自己的专长。意思跟“马圈里没马驴当差”接近。

ئات يۆتەلسە ئوقۇر سال،

كالا يۆتەلسە پىچاق.

马咳嗽快盘槽，

牛咳嗽准备刀。

意为盘了槽，马可以吃到干净的草料，就不会咳嗽；牛一旦咳嗽，难以治愈，只好宰了吃肉。

ئاتلىق پىيادىنىڭ ھارغىنىنى بىلمەس.

骑马的不知步行的难。



ئاتاڭدىن دۇنيا قالغۇچە،  
ھۈنەر قالسۇن.

与其父亲留下家产，  
不如留下手艺。

同“家有万贯，不如薄技在身”。

ئاتاڭغا نېمە قىلساڭ،  
بالاڭدىن شۇنى كۆرسەن.

你如何对待父母，  
子女就如此对待你。

ئاتاڭ كىم بولسا،  
سەن شۇنىڭ ئوغلى.

谁是你的父亲，  
你就是他的儿子。

ئاتاڭ مېرەپ بولغۇچە،  
يېرىڭ باشتا بولسۇن.

与其爸爸管水，  
不如地在上游。

意为与其利用父母的权力生活，  
不如有个优越的地理位置。开拓自己的事业。

ئاتامنىڭ تاپقىنى ئانامنىڭ  
بارىكالىسىغا يەتمەيدۇ.

爸爸挣的再多，  
也换不来妈妈的一声谢谢。

比喻一些女人不勤俭持家，为了  
讲排场而挥霍丈夫辛辛苦苦挣来的钱。

ئاتا كەسپىنى تاشلىغان،  
پېشانىسىنى قاشلىغان.

丢了父辈的手艺，  
一辈子后悔莫及。

ئاتا كەمچىلىكى ئەمەس،  
لاتا كەمچىلىكى.

不是父亲不体面，  
而是衣着太破烂。

ئاتا - ئاناڭنى بېشىڭدا كۆتۈر،  
بالىرىڭنى قولۇڭدا.

把父母顶到头上，  
把子女抱在手上。

意为要孝敬父母，爱护子女。

ئاتاڭ باردا دوست ئىزدە،  
ئېتىڭ باردا يول.

父亲在世广交友，  
胯下有马天涯游。

指父亲在世广交朋友，胯下有马  
熟悉旅途。

ئاتاڭنىڭ بالىسى بولغۇچە،  
ئەلنىڭ بالىسى بول.

与其当父亲的儿子，  
不如当民众的儿子。

意为当民众的儿子，为民众服  
务，比当父亲的儿子意义更大。



父亲娇惯的儿子爱打架，  
母亲溺爱的女儿爱哭泣。

意为父母过于宠爱子女，偏袒子女，导致子女姿意妄为，造成不良后果。

ئاتىسى تۇرۇپ،  
ئوغلى سۆزلىگەندىن بەز.

父在前，  
子不言。

旧指儿辈在父亲面前不要轻易发表意见。

ئاتىسى غورا يېسە،  
بالىسىنىڭ چىشى قاماپتۇ.

父亲吃青杏，  
倒了儿子的牙。

比喻父母行为不检点，致使子女在大庭广众之前丢丑。

ئاتىلىق يېتىم كۈل يېتىم،  
ئانىلىق يېتىم گۈل يېتىم.

有父亲的孤儿蓬头垢面，  
有母亲的孤儿花枝招展。

比喻单亲的孩子由父亲带着总是饱一顿，饥一顿，衣服破旧，精神萎靡；若是由母亲带着，对子女的关照更为细心周到。子女不愁吃穿，精神焕发，像绽开的花朵一样。近似“无娘的孩子避墙根，无爹的孩子贵千金”。

ئاتىنىڭ كۆڭلى بالىدا،  
بالىنىڭ كۆڭلى دالىدا.

ئاتامدا بولغۇچە،

ئالىقىنىمدا بولسۇچۇ.

与其父亲兜中有，  
不如自己掌上有。

ئاتامنىڭ ئۆلگىنى ئانامغا ياراشتى،  
چەلىپكىنى ئىتلار تالاشتى.

老爹死了娘高兴，  
油饼被狗抢吃尽。

比喻有人遭难，受到挫折或损失，另外的人从中获利，暗自高兴。

ئاتا ئۆلمەي ئانا قەدرىنى بىلمەس.

父亲未辞世，  
不知道父亲的可贵。

意为父亲在世时，大难临头，由父亲庇护；一旦失去父母，遇到困难时，才会想到父母的好处。

ئاتىدىن ھىممەت، ئوغۇلدىن خىزمەت.  
父慈子孝顺。

ئاتىسى ئاتالمىغان قوڭغۇزنى،

بالىسى ئېتىپتۇ توڭگۇزنى.

老子未能打死一只老鼠，  
儿子却打死了一只老虎。

意为后一代赛过前一代。同“后生可畏”。

ئاتىسى بولۇشقا قىزىڭ ئوغلى ئۇرۇشقا،  
ئانىسى بولۇشقا قىزى يىغلاڭغۇ.



儿。没有母亲的女孩，从小没人指点，疏于女工、烹饪，娶进来难尽如道。

ئاتام تاپقان — بىكار پۇل،  
ئۆزۈم تاپقان — شېكەر پۇل.

老爸挣下的是白得来的钱，  
自己挣下的是糖一样的钱。

ئاتلار سۆزى ئەقىلنىڭ كۆزى.

老人之言，  
智慧之眼。

ئاتقان ئوق يېنىپ كەلمەس.

射出去的子弹难返回。

比喻已成事实的事难以挽回。同“开弓没有回头箭”、“出了膛的子弹难回头”。

ئاتقان يەردە ئوق قالىدۇ،

چىچقان يەردە پوق.

打过靶的地方会留下弹片，  
解过手的地方会留下粪便。

比喻无论做什么事情，总会留下痕迹。同“人行有脚印，鸟过有落毛”。

ئاجراشقاننىڭ كۆتى ئېچىلار،

ئاجراشمىغاننىڭ بەختى.

离异的露出光腚，  
团圆的幸福一生。

ئاچارچىلىقنى باشتىن كەچۈرمىگەن،

توقچىلىقنىڭ قەدرىگە يەتمەس.

父母的心在子女上，  
子女的心在门外头。

意为父母为了子女的幸福，操劳一生，而子女长大成人之后忘记了父母的养育之恩，贪图享受或者沉湎于小家庭的安逸。同“老人的心在儿女上，儿女的心在石头上”。

ئاتنىڭ ھورى بالىنىڭ دولىسىنى  
ئىسىتالماس.

父亲呼出的热气暖不了儿子的肩膀。

ئاتا - ئانا چۈمۈلىدەك يىغىدۇ،

بالىلار توخۇدەك چاچىدۇ.

父母像蚂蚁一样积攒，  
子女像鸡群一样抛撒。

ئاتالمىغان ئوقىدىن كۆرىدۇ،

چىچالمىغان پوقىدىن.

打不中了怪子弹，  
拉不出来怪大便。

比喻自己无能，却强调客观条件差。同“不会拉屎怪马桶”、“不会走路怪脚歪”。

ئاتسىزنى كۈيئوغۇل قىلما،

ئانىسىزنى كېلىن.

选女婿不要选没父亲的，  
挑儿媳不要挑没母亲的。

意为男孩没有父亲教导，有可能放荡不羁，此种人被选为女婿，会累及女



万万不可急躁，鲁莽从事。同“忍得一时忿，终身无烦恼”。

ئاچچىق يۇتماق تاغ يۇتماق.

忍住火气如吞下一座山。

意为忍住愤怒要有推倒一座大山的勇气。

ئاچ بۆرە ئالدىدا قوي ھامان گۇناھكار.  
饿狼面前绵羊总是有罪的。

ئاچقا قازان ئاستۇرما،

مۇزلىغانغا ئوت ياقتۇرما.

别让挨饿的做饭，  
别让挨冻的生火。

ئاچ قالغان تاماق تاللىمايدۇ.

肚饥不择食。

ئاچ قالمىغۇچە ئاشنىڭ قەدرىنى  
بىلمەس،

پىيادە يۈرمىگۈچە ئاتنىڭ قەدرىنى.

不挨饿不知饭的可贵，  
不步行不知马的可贵。

ئاچ قورساققا يېسە مېغىز تېتىيدۇ،

توق قورساققا يېسە سېغىز.

饿汉吃饭如吃蜜，  
饱汉吃饭如吃泥。

没受过饥饿的苦，  
不知道温饱的福。

ئاچچىق ئالدىدا يۈرىدۇ،  
ئەقىل كەينىدە.

怒气前行，  
理智跟后。

指做事要稳重，三思而后行，切不可性急，感情用事。

ئاچچىق ئەقىلنى كېسىدۇ.

怒火会葬送理智。

指人在气头上会做出丧失理智的事。

ئاچچىق — تاتلىقنى تېتىمىغان بىلىدۇ،  
يىراق — يېقىننى يۈرگەن.

甜酸苦辣尝过的人知道，  
路近路远走过的人知道。

ئاچچىق كەلگەندە ئەقىل قاچىدۇ.

怒火燃起，理智退却。

ئاچچىقنىڭ دورىسى سۈكۈت.

息怒的良药是沉默。

ئاچچىقنىڭ كەلسە بارمىقىڭنى چىشلە.

怒上心头咬指头。

意为发怒的时候，要沉着，要克制，

ئاچ كۆز تويماس،

بېخىل بېيىماس.

眼馋的饱不了。

吝啬的富不了。

ئاختارمىلىقنىڭ چالمىسى يامان،

خوتۇن كىشىنىڭ لالمىسى.

休耕地的土坷拉难整治，

游荡惯了的女人难收心。

ئاچ كىشىنىڭ ئاچچىقى يامان.

肚子饿了火气大。

ئاچ ئېيىق ئوينىماس.

挨饿的狗熊不要把戏。

ئاچلىقتا تۇتقان قاچاڭنى توقلۇقتا

ئۇنتۇما.

饱时勿忘饿时饥。

ئاچ ئىتقا بەرسەڭ،

توق ئىت خىرقىرار.

给饿狗喂食，

饱狗也哼哼。

ئاچلىقتىن خۇمارلىق يامان.

犯瘾比挨饿还难受。

ئاداشقانغا ياماشقان.

迷路又遭狂风打。

ئاچلىقتىن ئۆلسەڭمۇ،

ئاتا - ئاناڭنى تاشلىما.

比喻不幸的事接二连三地来临。

意同“屋漏又遭连夜雨”。

就是死于饥馑，

也别抛弃双亲。

ئاداشقانى ئارقىسىدىكى بىلىدۇ،

يېڭىلگەننى يېنىدىكى.

迷途的，身后的人知道，

失误的，身边的人知道。

指当事人看不清的事旁观的人看得清楚。同“当局者迷，旁观者清”。

ئاچنىڭ دەردىنى توق بىلمەس،

كېسەلنىڭ دەردىنى ساق.

饱汉不知饿汉饥，

好人不知病人苦。

ئادەم ئادەمدىن كۆرگەن ياخشىلىقنى

ئۇنتار،

يامانلىقنى ئۇنتۇماس.

ئاچ نېمىنى يېمەس،

توق نېمىنى دېمەس.

饥汉见到什么吃什么，

饱汉听到什么说什么。

ھايۋان بالىسى باقساق ، ئېغىز - بۇر -  
نۇڭنى ياغ ئېتەر .

抚养人子，打得你头破血流，  
饲养畜仔，吃得你满嘴流油。

比喻坏人禽兽不如，万万不可被他们的花言巧语所迷惑，不要企盼这种人对你行善。

ئادەم بالىسىنىڭ باھاسى بىلىم بىلەن .  
人的价值在于知识。

ئادەم تەمى سۆز بىلەن ،  
ئاشنىڭ تەمى تۈز بىلەن .

人靠言谈，  
饭靠放盐。

ئادەم تىلىدىن كېتەر ،  
ھايۋان مۇڭگۈزىدىن .

人毁在舌头上，  
畜死在犄角上。

指人惹祸是因为说话不慎，牲畜死伤是因为用角斗争。同“人倒霉在嘴上，牛倒霉在角上”。

ئادەم سۈنى پاسكىنا قىلار ،  
سۇ ئادەمنى پاكىز .

人污染水，  
水洗净人。

ئادەم قۇلاقتىن سەمرىيدۇ ،  
ھايۋان تۇياقتىن .

别人的好处易忘记，  
别人的坏处永记心。

ئادەم ئەپتىدىن بىلىنەر ،  
ئوت تەپتىدىن .

人的善恶从相貌中可以看出，  
火的旺衰从火焰中可以看出。

ئادەم ئەتكەنگە تەزىم ئەت .

人若敬我，  
我必敬人。

指敬重人的备受敬重。同“人敬我一尺，我敬人一丈”。

ئادەم ئەسكىسى ئەمەس ،  
كېيىم ئەسكىسى .

不是人寒碜，  
而是衣衫旧。

近似“人衣裳，马鞍鞞”。

ئادەم ئەللىك يىلدا يېتىلىدۇ ،  
دەرەخ ئون يىلدا .

十年育树，  
五十年育人。

同“十年树木，百年树人”。

ئادەم بالىسى باقساق ، ئېغىز -  
بۇر نۇڭنى قان ئېتەر ،



ئادەمنىڭ ئالسى ئىچىدە،  
ھايۋاننىڭ ئالسى تېشىدا.

人的鬼点在肚内，  
兽的斑点在皮外。

指人的心思往往摸不透。同“人心隔肚皮”、“人诡在心里，虎恶在外表”、“知人知面不知心”。

ئادەمنى گەپ بىلەن ئالدايدۇ،  
قۇشنى يەم بىلەن.

骗人的是蜜语，  
骗鸟的是诱饵。

ئادەمنىڭ ئالدى گۈل، كەينى تىكەن.

人前一朵花，  
人后一束刺。

比喻当面讨好，背后说三道四。  
近似“当面笑哈哈，背后叽喳喳”。

ئادەمنى ئارزۇ ئۈچۈرىدۇ،  
قۇشنى قانات.

人怀大志可上九天，  
鸟有翅膀翱翔蓝天。

ئادەمنىڭ كىچىكى بولغۇچە،  
ئىتتىڭ كۈچۈكى بول.

与其当个小儿，  
不如当只小狗。

比喻小孩易受大人欺负，为摆脱这种不公正的待遇，应快快成大，保持应有的尊严。

人从耳根胖，  
畜从蹄腕壮。

ئادەم قېرىسىمۇ كۆڭلى قېرىماس،  
دەرەخ قېرىسىمۇ يىلتىزى.

人老心不老，  
树老根不老。

ئادەم قىچقارسا بارمايمەن،  
ئاش قىچقارسا قالمايمەن.

人叫不动弹，  
饭叫跑得欢。

ئادەمگە ئەقىل كېرەك،  
پانقاققا شېغىل.

人无慧智不行，  
烂泥不填碎石难行。

ئادەمگە كىيىم كېرەك،  
شەھەرگە جىرىم.

人要衣装扮，  
城要树打扮。

指人要靠衣服装扮，城市要靠绿树装扮。

ئادەم گۈلدىن نازۇك،  
تاشتىن قاتتىق.

人比鲜花娇嫩，  
心比石头坚硬。

人要衣妆。

马要鞍配。

意为人靠衣着打扮，马要靠鞍鞴装饰。同“人要衣装，佛要金装”。

ئادەمنىڭ كۆركى كىيىم،

ئاتنىڭ كۆركى توقۇم.

同 ئادەمنىڭ زىننىتى كىيىم،

ئاتنىڭ زىننىتى توقۇم.

ئادەم ئۆلمەس،

رىزقى تۈگىمەس.

一息尚存，

饮食不绝。

指人活着，就有饭吃。

ئادەم ئۆلمەس،

كۆزى تويماس.

人不死，

眼不饱。

指人贪心不足，千方百计地想积聚财富。

ئادەم يەرنى ئالدىمسا،

يەر ئادەمنى ئالدىماس.

人不骗土地，

土地不骗人。

指土地是人类赖以生存的资源，如勤恳劳作，深耕细作，土地会给人以丰厚的回报，反之，则一无所获。

ئادەمنىڭ يېتى يوق،

ئالتۇننىڭ دېتى.

人间无生人，

黄金无锈斑。

比喻人们如多交往，多交流，便会亲如一家，互不见外。

ئادەمنىڭ بىڭىسى قورساقتا،

ھايۋاننىڭ بىڭىسى تۇياقتا.

人的本事在肚内，

兽的本事在蹄上。

ئادەمنىڭ تېشىغا قارىما،

ئىچىگە قارا.

不要看人的外表，

要透视他的内心。

指评价一个人的好坏，不能光看外表，而要看他的道德品质。

ئادەمنىڭ توغرىسى ياخشى،

ئورغاننىڭ ئەگرىسى.

为人刚直好，

镰刀弯曲好。

ئادەمنىڭ دېگىنىگە قارىما،

قىلغىنىغا قارا.

别看人说了什么，

要看人做了什么。

ئادەمنىڭ زىننىتى كىيىم،

ئاتنىڭ زىننىتى توقۇم.



ئادەمنىڭ تەمى سۆز بىلەن،  
ئاشنىڭ تەمى تۈز بىلەن.

看人品、听他一席话，  
饭要香，撒上一撮盐。

ئادەمنىڭ يۈزى ئاپتاپتىن ئىسسىق،  
笑容可掬的脸比太阳还温暖。

ئادەمنى نومۇس ئۆلتۈرەر،  
توشقاننى قومۇش.

羞死人的是耻辱，  
扎死兔子的是芦苇。

ئادەم ئوخشاش،  
خوي - پەيلى ئوخشاماس.

人都相同，  
性格各异。

ئادەم ئۆلتۈرگەن ئادەم قولىدا ئۆلەر،  
杀人者必死于人手。

ئادەم ئۆلىدۇ، دۇنيا قالىدۇ.

是人会死亡，  
家产留世上。

ئادەمنى ئۈمىد ياشىتىدۇ،  
غەم قاشتىدۇ.

希望使人焕发青春，  
忧愁使人萎靡不振。

ئادىمى يوق ئۆيدە،  
ئۆچكىسىنىڭ ئېتى ئابدۇراخمان.

家中没有人，  
山羊充老大。

比喻没有杰出的人，能力差的人  
充当好汉。同“山中无老虎，猴子称大  
王”、“山中无大鸟，小雀也称王”。

ئادىل ئادەمنىڭ قولى تارازا.

为人公正，手就是一杆秤。

ئادىل سۆز ئەقىلىنىڭ تارازىسى.  
公道话是智慧的天平。

ئارپا تېرىپ، بۇغداي ئالىمەن دېمە.  
种的是大麦，别想收获小麦。

ئارغامچىنىڭ پۇلى تۇرۇپ تۇرسۇن،  
كۆلامنىڭ پۇلىنى بەر.

欠你的麻绳钱先缓一缓，  
欠我的草绳钱快快还。

比喻受人帮助后，非但不知恩图  
报，反而标榜自己对别人微不足道的  
帮助。

ئارسلاندەك كۈچۈك بولسۇن،  
تايغاندەك ھوشۇك.

要像雄狮一样有劲，  
要像猎狗一样机警。

ئارمان كۆپ، دەرمان يوق.

ئىككى كۆز بىر - بىرىنى يەر .  
没有鼻梁相隔，  
左眼会吃掉右眼。

比喻如果没有法律约束，人们会  
自相残害。

ئاز كۆرگەن كۆپ تېغىرقار .  
少见多怪。

ئازگال يەر سۇ ئىچكۈچە ،  
دۆڭ يەر نەم تارتىدۇ .  
洼地还没进水，  
坡地早已浇透。

ئاستا ماڭغانمۇ ماڭغان ،  
توختاپ قالغان يامان .  
不怕走得慢，  
但怕中途站。  
同“不怕慢，只怕站”。

ئاستا ماڭغان تاغ ئاشار ،  
يۈگۈرگەن باغ .  
慢走的已翻过高山，  
急跑的还停在果园。  
同“欲速则不达”。

ئاسماننىڭ باسقۇچى يوق .  
要上青天，  
没有台阶。

有的是愿望，  
缺的是力量。

同“心有余而力不足”。

ئارمىنى يوق ياش بولماس ،  
ھەسرەتى يوق قېرى .

青年人都有心愿，  
老年人都有哀怨。

ئاز بولسۇن ، ساز بولسۇن .  
宁可少些，但要好些。  
意为宁可缺少一些，不要不顾质量，一味求多。同“宁缺毋滥”。

ئاز سۆزلە ، ئۆز سۆزلە .  
说话要少，  
内容要精。

ئاز سۆزلەپ كۆپ ئاڭلا ،  
ئاز يەپ ، كۆپ چاينا .  
少说多听，  
少吃多嚼。  
指在人际交往中多听别人的意见。

ئارسالدى ئېشەكنى بۆرە يەر .  
迟疑不决的毛驴会被狼吃掉。  
指办事不果断，会受到损失。

ئارىدا قاڭشار بولمىسا ،



都应有准备，以免事到临头来不及应付。

ئاسماننىڭ قۇشنى يەرنىڭ يېمى  
ھالاك قىلار.

地上的诱饵害死了天上的飞鸟。

ئاسمان يەرگە يامغۇر ياغدۇرسا،  
يەر ئاسمانغا توزان توزۇتار.

天空向大地普降甘霖，  
大地向天空回报灰尘。

比喻以怨报德。

ئاسمان يىراق، يەر قاتتىق،  
ئۆلەي دېسەم جان تاتلىق.

天又高地又硬，  
想死难舍一条命。

比喻一个人陷于困境，走投无路，显出不知怎么办才好的窘态。喻同“上天无路，入地无门”。

ئاش بەرگەن قازاننى چاقما.

吃了人家的饭，  
别砸人家的锅。

比喻不要恩将仇报。

ئاش بەرگەنگە مۇشت بېرىپتۇ.

人给我一馒头，  
我给人一拳头。

比喻好心没有好报。同“恩将仇报”。

ئاسمان بېسىۋالسا،  
ئاستىدا يېتىپ مانتا يەر.

天塌下来不在乎，  
坐在下面吃馒头。

比喻碰到大的变故，仍像没事一样，能沉得住气。

ئاسماندىكى غازنىڭ شورپىسىغا نان  
چىلاپتۇ.

天鹅在蓝天飞翔。  
想把馊泡进鹅汤。

形容想法离奇，不切合实际。同“癞蛤蟆想吃天鹅肉”。

ئاسمانغا تۈكۈرسەڭ، يۈزۈڭگە چۈشەر.

朝天上吐口水，  
会落在自己脸上。

比喻自食恶果。同“朝天上吐口水，闹个没脸”。

ئاسمانغا چىقسا تاپىنىدىن،  
يەرگە كىرسە كوكۈلىسىدىن.

上天拽住脚，  
入地拽发辫。

ئاسقۇدا گۆشى بولسا،  
بىر كۈنى مېھمانغا يارار.

钩上有肉，  
待客不愁。

意为家中有贮备的食物，来客时不至于措手不及。也可以引申为凡事



收成看粮囤，  
遇事问老人。

ئاشقا تەييار،  
ئىشقا ھەييار.

吃饭等现成，  
做事耍滑头。  
同“好吃懒做”。

ئاشنى سىڭگەندە ماختا،  
خوتۇننى ئۆلگەندە.

消化之后夸饭，  
去世之后夸妻。  
意为饭的好坏吃了再说；妻子的好坏、功过，只有到了生命终结，才能作出结论。

ئاشنى كۆرۈپ، ئىشنى ئۇنتۇما.

见了吃的饭，  
别忘了干的活。

ئاشنىڭ ئالسى قورساق ئاغرىتار،  
كۆڭۈلنىڭ ئالسى ئادەم ئۆلتۈرەر.

夹生饭伤脾胃，  
花花肠子害死人。

ئاشنىڭ تەمى تۈز بىلەن،  
ئادەمنىڭ تەمى سۆز بىلەن.

饭香一撮盐，  
人品看言谈。

ئاشتىن يامانلىغان تاۋاق چاقىدۇ.

嫌饭不好，  
便砸饭碗。

ئاش قەدرىنى بىلمىسەڭ،  
ئاجلىق بەرسۇن جاڭغىنى.

不珍惜粮食，  
就会受到饥饿的惩罚。

ئاش كەلسە ئاغزىڭنى ئاچ،  
سۇ كەلسە سۆڭگۈچۈڭنى.

饭来请张口，  
水来开水口。

意为吃请要问清缘由，遇到烦恼或事故要谨慎从事。

ئاش كەلسە يە،  
سۆز كەلسە دە.

饭到嘴边请吃，  
话到嘴边请说。

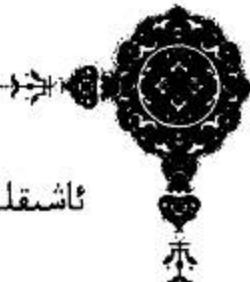
碰到吃饭时就吃，别扭扭捏捏；该说话时就大胆地去说，别羞羞答答。

ئاشناڭغا ئىشىنىپ، ئەرسىز قالما.

别相信情夫而失去丈夫。

意为居家过日子要心往一处想，不能因感情冲动见异思迁，导致婚姻破裂。

ئاشنى باداڭدىن سورا،  
ئىشنى كاداڭدىن.



ئادەت قالماس.

疾病易愈，  
习惯难改。

ئاغرىقنى يوشۇرساڭ، ئۆلۈم ئاشكارا.

隐瞒病情，  
死亡来临。

意为想要掩盖事实真相，结果会  
显露出来。同“纸里包不住火”或“欲盖  
弥彰”。

ئاغرىقنى بۇس ئۆلتۈرەر،

يىگىتنى نومۇس.

烟熏死病人，  
耻辱羞死好汉。

ئاغرىماس بېشىغا ئالتە تاياق.

不痛的脑袋上挨了六棍子

意为好心替人排忧解难，结果倒  
落了个不是。近似“自讨苦吃”。

ئاغرىمىغان ساقلىقنىڭ قەدرىنى

بىلمەس.

没生病不知健康的可贵。

ئاغزىدا كۆلك - چاقچاق،

قوينىدا پالتا - پىچاق.

嘴上说说笑笑，

怀里揣着快刀。

比喻表面上和颜悦色，心里暗藏杀  
机。形容阴谋家的阴险。

ئاشقىلىق ئاسان، جۇدالىق تەس.

相爱容易别离难。

ئاشىققا باغداد يىراق ئەمەس.

对恋人来说巴格达不算远。

意为为了看到恋人，再远的路程也  
难以阻挡下了决心的人。

ئاشىقلىقتا ئۆلۈم كۆزگە كۆرۈنمەس.

情意缠绵之中，

望不见死神来临。

意为为了爱情，不惧怕任何艰难  
险阻；为了爱情，可以献出一切而再所  
不惜。

ئاشىقلىق يولى ئازاب يولى.

爱情的道路是一条痛苦的道路。

意为恋爱并不是一件轻松的事，  
会遇到意想不到的挫折。

ئاغرىپ ساقايغان جان ئولجا،

يوقىلىپ تېپىلغان مال ئولجا.

病后痊愈等于白捡一条命，

失而复得等于白得一件物。

ئاغرىق كۈچەيسە جېنىڭنى ئالار،

دەۋا كۈچەيسە پۇلۇڭنى.

病情加重要你的命，

官司吃紧要你的钱。

ئاغرىق قالىسمۇ،



ئاغزىڭ قان بىلەن تولسىمۇ،  
دۈشمەن ئالدىدا تۈكۈرمە.

就是满嘴流血，  
也别在仇人面前吐出。

ئاغزىڭ گەپتە بولسىمۇ،  
قولۇڭ ئىشتا بولسۇن.

嘴忙着说话，  
手不应放下工作。

ئاغزى مايلانغاننىڭ تىلى باغلىنار.  
受了贿的嘴软。

意为接受了别的贿赂，说话就不  
理直气壮。

ئاغزىمغا كەلدى دەپ دەۋەرمە،  
ئالدىمغا كەلدى دەپ يەۋەرمە.

话到嘴边莫乱说，  
饭到口边莫乱吃。

意为说话要谨慎，不要因乱说惹  
出事端；吃饭要小心，不要因乱吃闹出  
病来。

ئاغزى ئىتتىكىنىڭ دوستى ئاز.

嘴巴快了朋友少。

ئاغزى يامان دەپ تويماس،  
نەپسى يامان يەپ تويماس.

嘴损的爱唠叨，  
贪嘴的吃不饱。

ئاغزى شېكەر،  
كۆڭلى زەھەر.

嘴里流蜜汁，  
心里淌毒汁。

意为嘴上说的很甜，肚子里却怀  
着害人的坏主意，形容人阴险。比喻同  
“白糖嘴巴砒霜心”或“嘴甜心苦”。

ئاغزىدىن ھەسەل تامىدۇ،  
كۆڭلىدىن زەھەر.

嘴里流蜜汁，  
心里滴毒液。

比喻嘴上说的很甜，肚子里却怀  
着害人的坏主意。形容人的阴险。同  
“口蜜腹剑”。

ئاغزى قايماق،  
كۆڭلى مايماق.

嘴甜得像生奶皮子，  
一肚子的花花肠子。  
同“口蜜腹剑”。

ئاغزى كۆيگەن «بۇۋ» دەپ ئىچەر.

烫了嘴的会吹着喝。

ئاغزىڭ ئەپچىل بولغۇچە،  
قولۇڭ ئەپچىل بولسۇن.

与其嘴巧，  
不如手巧。

意为在社会交往中应谨言慎行，  
力戒夸夸其谈。



ئاق قويدىن قارا قوزىمۇ تۇغۇلىدۇ.  
白羊生黑羔。  
比喻名门望族也会生下不肖子孙。

ئاق ئىت كەتسە،  
قارا ئىت كېلىدۇ.  
白狗一走，  
黑狗又到。

比喻走了一个野心家，又来了一个更凶恶的坏蛋。

ئاقساق يول تالشار،  
پىخىق پۇل.  
瘸子争的是路，  
吝啬鬼争的是钱。

ئاقنىڭ سەتلىكى بىلىنمەس،  
قارنىڭ چىرايلىقى.  
白的显不出丑，  
黑的显不出美。

比喻心地善良、光明磊落的人虽有瑕疵，不易显露；心术不正、蝇营狗苟的人虽然俊美，但掩盖不了丑行。

ئاقىلغا ئىشارەت،  
نادانغا جۇۋالدۇرۇز.  
聪明人一点就会知晓，  
愚昧人锥扎也难开窍。

比喻聪明的人无须开导，一指点就明白。比喻同“快马不用鞭催，响鼓不用重锤”。

ئاغزى يۇمشاق گۆش يەيدۇ،  
ئاغزى قاتتىق مۇشت.  
嘴软的吃肉，  
嘴硬的挨揍。

ئاغزى يۇمشاق موزاي قوش ئەمچەك  
ئېمەر.  
嘴软的牛犊吃两头牛的奶。  
同“和气生财”。

ئاق ئىت، قارا ئىت،  
ھەممىسى ئىت.  
白狗黑狗都是狗。  
比喻一路货色，本质上没有区别。同“一丘之貉”。

ئاق سۆيۈرەر،  
قارا كۆيۈرەر.  
脸皮白净的叫人一见钟情，  
脸皮黝黑的叫人一见倾心。

意为容貌俏丽的女人叫人爱慕，姿色欠佳而心地善良、忠于爱情的女人也令人心醉魂迷。

ئاققا قارا يوق،  
قارىغا چارە يوق.  
白变黑容易，  
黑变白不易。

比喻变坏容易学好难或好人坏不了，坏人学不好。

ئالاي دېسە، ئالسىپتۇ،  
بېرەي دېسە، ھىجىيپتۇ.

你说要，他瞪你一眼，  
你说给，他露出笑脸。

形容那些拿时高兴，还时撒赖的  
人的神态。

ئالتە ئاي ئاتقان پاختا بىر چاپانغا  
يەتمەپتۇ.

弹了六个月的棉花，  
絮不了一件袷衫。

意为白费力气。同“徒劳无功”。

ئالتە ئاي ياز ئىشلەپ،  
قالدىم لېۋىمنى چىشلەپ.

夏日苦干六个月，  
两手空空徒悲伤。

意为劳苦半生，到头来一无所  
获，倍觉伤感。

ئالتە تەڭگەم بار، ئات ئالىمەن،  
يەتتە تەڭگەم بار، قىز ئالىمەن.

有六块钱想买马，  
有七块钱想娶妻。

指一心想着不可能实现的事。

ئالتە كۈنلۈك مېھمان.

人生百年如过客。

比喻人生在世，生命短促，应倍  
加珍惜。

ئاكاڭ كىمنى ئالسا، يەڭگەڭ شۇ.

哥哥娶了谁，  
谁就是你的嫂子。

意为不管是什么人，只要他是领  
导，你就服从他。近似“有奶便是娘”。

ئاكا - ئۈكىنىڭ ئازارى بولسىمۇ،  
بىزارى يوق.

弟兄失和，  
情谊不绝。

意为弟兄之间虽然闹矛盾，但同  
胞之间的亲情却不会中断。

ئاڭلىغان قۇلاقتا گۇناھ يوق.

听话的耳朵没过错。

意为传播流言，错不在听话者身  
上，而在传话者身上。

ئاڭلىغان سۆزنىڭ ئىگىسى يوق.

听来的话无主人。

意为道听途说的话并无根据，不要信  
口传播，以免造成不良影响。

ئاڭلىغان بىلەن كۆرگەن بىر ئەمەس.

所见所闻，  
不尽相同。

ئالا ئىنەكنىڭ بالىسى چار قۇيرۇق.

花奶牛的牛犊尾巴也是花的。

意为子女在习性、品性方面同父  
母相像。同“有其父必有其子”。

意为健康的身体是每个人的巨大财富,有了健康的身体,才能正常劳动、工作,过上幸福美满的生活。

ئالتۇن چىقىدۇ يەردىن،  
بەخت كېلىدۇ تەردىن.

黄金产自地下，  
幸福来自汗水。

ئالتۇنلۇق ئۆيىدىن كۆڭۈلنىڭ  
تىنىچلىقى ياخشى.

家有万金，  
不如心静。

ئالتۇن ئوتتا بىلىنەر،  
ئادەم مېھنەتتە.

烈火炼真金，  
劳动考验人。

意为黄金纯不纯，一炼就知道；  
人勤不勤，在劳动中可以看清。

ئالتۇن ئۈزۈككە ياقۇت كۆز.

金戒指配了宝石戒面。

比喻美好的事物凑在一起。同“珠联璧合”。

ئالتىنچى ئايدا ئالتە چاپان،  
ئون ئىككىنچى ئايدا كالتە چاپان.

六月份穿六件袷衫，  
十二月穿半截袷衫。

意为穿衣要看时令，办事要合时

ئالتە ئۆچكىگە يەتتە تېكە.

七只公山羊配六只母山羊。

比喻民少官多。同“十羊九牧”，  
近似“一个媳妇九个婆”。

ئالتە ئۆلچەپ، بىر كەس.

量六次，一次裁。

意为反复考虑，然后才去做。同  
“三思而后行”。

ئالتۇن كۆرگەندە پەرىشتە يولدىن  
ئېزىپتۇ.

天仙看见黄金迷了路。

比喻贪心不足。同“见钱眼开”。

ئالتۇننىڭ قەدرىنى زەرگەر بىلۈر.

黄金的价值金匠知。

ئالتۇن باش داداڭ بىلەن قالغۇچە،

پاخىمۇش ئاناڭ بىلەن قال.

与其跟穿金戴银的爸爸，  
不如跟蓬头垢面的妈妈。

意为离开母亲跟爸爸过活，会受到继母的虐待；离开爸爸跟妈妈生活，会受到更多的关爱。

ئالتۇن بېشىڭ ئامان بولسا،

ئالتۇن قاچىدا سۇ ئىچەرسەن.

金脑袋平平安安，  
用金碗喝水不难。

做事忙乱，  
魔鬼掺和。

意为做事不动脑子，急三忙四，  
别有用心的便会钻空子，制造麻烦。

ئالدىرىغاندا قارىغۇدىن يول سوراپتۇ.  
人一着急，会向盲人问路

ئالدىرىغان يولدا قالار،  
ئالدىرىمىغان ئۆيگە بارار.  
着急的还在路上，  
慢走的已到家中。

意为赶急图快达不到目的，办事  
稳重、有耐心的能取得成功。同“欲速  
则不达”。

ئالدىغا بىر قارىساق،  
كەينىڭگە ئىككى قارا.  
向前看一眼，  
朝后望两眼。

形容做事以前要周密考虑。同  
“瞻前顾后”。

ئالدى چاق نەدە ماڭسا،  
كەينى چاق شۇ ئىزدە ماڭىدۇ.  
前轮压出辙，  
后轮随着过。

同“前头有车，后头有辙”。

ئالدى ئىشىكتىن يىغىنە پاتمايدۇ،  
ئارقا ئىشىكتىن ھارۋا قاتنايدۇ.

宜，不要作出违背情理的事来。

ئالدىدا قول قىسىشار،  
ئارقىدا تاش ئېتىشار.

当面互握手，  
背后扔石头。

指表面友好，暗地里伤害人。同  
“台上握手，台下踢脚”。

ئالدىرىغاندا ئېرى خوتۇنغا تەزىم  
قىپتۇ.

丈夫心里着急，  
见了妻子就作揖。

意为过于性急反而不能达到目  
的。同“欲速则不达”。

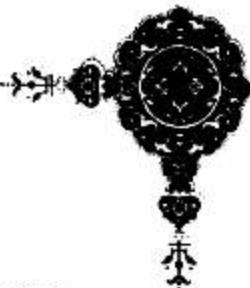
ئالدىرىغاننىڭ ئوشۇقى تېيىپتۇ.  
人一忙乱，脚腕被崴。  
指匆忙中容易出现失误。同“忙  
中出错”。

ئالدىرىغاندا قولدىكىنى قىرىق قېتىم  
ئىزدەپتۇ.

人一忙乱，  
手中的东西找四十次。

ئالدىرىغان ئىت تامغا سەكرەر.  
狗急跳墙  
比喻走投无路时不顾一切地乱  
闯。

ئالدىرىغان ئىشقا شەيتان ئارىلىشار.



安拉未曾给的毛拉不会给。

ئالماقنىڭ بەرمىكى بار،  
چىقماقنىڭ چۈشمىكى.

有借有还，  
有上有下。

意为借了东西要按期归还。同“有借有还，再借不难”。

ئالغاندا بىسىملا،  
بەرگەندە ئەستاغپۇرۇللا.

借时甜言蜜语，  
还时唉声叹气。

指向人借钱时满脸堆笑，别人来讨债时一脸无奈，长吁短叹。

ئالمىغان ئاتقا ئوقۇر ساپتۇ.

马未买来，  
槽已盘好。

指准备或动手过早。

ئالۋاستى بوش كەلگەننى باسدۇ.  
魔鬼专欺压服软的人。

ئالم بولساڭ،  
ئالم سېنىڭكى.

你若是学者，  
世界就属于你。

指学问、知识是改造世界、创造财富的力量。

前门插不进一根针，  
后门车如水马如龙。

形容依仗权势大肆受贿的贪官，表面上清正廉洁，背地里索贿受贿。

ئالغۇچى ئارسلان،  
بەرگۈچى چاشقان.

讨债的像老虎，  
还债的像老鼠。

ئالما ئۆز دەرىخىدىن يىراققا چۈشمەس.  
苹果落地，  
离树不远。

ئالغۇچە ئالمان،  
بەرگۈچە بەزگەك.

借时急巴巴，  
还时打哆嗦。

ئالغاننىڭ قولى يۇمشاق،  
يېگەننىڭ تىلى.

拿人的手软，  
吃人的嘴软。

ئالقش ئالغان ئامان،  
قارغش ئالغان يامان.

受赞扬的终生平安，  
受诅咒的日子艰难。

ئاللا بەرمىگەننى موللا بەرلمەس.



ئانا سۈتى بىلەن كىرمىگەن ئەقىل،  
كالا سۈتى بىلەن كىرمىس.

吃母乳未得到的智慧，  
吃牛奶难以得到。

ئانا قۇشقاچ پاتقان كامارغا بالا قۇشقاچ  
پاتماپتۇ.

母雀容下的墙洞却容不下雏雀。

ئانا كۆرۈپ قىز ئال.  
قىرغاق كۆرۈپ بۆز.

娶妻看娘，  
买布看边。

意为布的质量如何，看布的边就可以知道；妻子的品德如何，看她妈就可以知道。同“买衣服看袖子，娶媳妇看舅子”。

ئاناڭنى داداڭغا پەردازسىز كۆرسەتمە.

妈妈没打扮，  
别让爸看见。

意为在日常生活中应适当梳妆打扮，使别人赏心悦目。

ئاناڭ ئۆگەي بولسا، تويۇڭ بۇزۇلار.

你妈是后娘，  
婚事会泡汤。

意为后娘对非亲生子女的婚事漠不关心，甚至横加干涉、阻挠，难以办成。

ئانام بارغۇچە لەيلىقازاق توزۇپتۇ.

ئالسىمەن دېسەڭ ئاۋۋال بەر.

若要得到，  
必先给予。

意为你若要想得到什么，先要付出一定的代价。同“将欲取之，必先予之”。

ئامالىم يوق دېگۈچە،  
ئەقلىم يوق دېگىن.

与其说我没有法子，  
不如说我没有脑子。

意为想不出解决问题办法的人是因为不动脑筋。

ئامانەتنى تۇتماڭ، يوقالسا تۆلەرسىز،  
تام تۈۋىدە ئولتۇرماڭ، يىقىلسا ئۆلەر.

سىز.

莫动寄存之物，丢了你要赔偿；  
莫坐墙根之下，倒了你性命保。

ئامەت كەلسە قوش كەپتۇ.

福来成双。

意为走红运的人福气接连而来，事业兴旺，财源滚滚，福上加福。含义跟汉语“福无双至”相反。

ئانا ئايغىدا جەننەت بار.

妈妈的脚下有天堂。

比喻母亲为孩子的成才、健康成长呕心沥血，使子女感到母亲身边像天堂一样美好。

石榴要种在沙滩，  
无花果要种在塘边。

指石榴耐旱，应种在干旱的地方；  
无花果喜潮湿，应种在水多的地方。总  
之，无论种什么果树，要因地制宜。

ئاھ دەسەم ئۆپكىسى كۆرۈنەر.

叹了一口气，  
露出心肝肺。

ئاۋۋال يول قوي، كېيىن قول قوي.  
先让步，后下手。

ئاۋۋال چىققان قۇلاقتىن،  
كېيىن چىققان مۇڭگۈز ئېشىپ  
كېتىپتۇ.

后长的犄角，  
超过先长的耳朵。

比喻年轻人后来居上，超过先辈。  
含义同“先长的眉毛不如后长的胡子”。

ئاۋۋال ئويلا، ئاندىن سۆزلە.

先思考，后发言。

意为遇事多思考，谨言慎行，不  
要毛躁行事。

ئاۋۋال ئۆزۈڭنى تۈزلە،

كېيىن ئۆزگىنى.

先正己，后正人。

母亲还未来临，  
花朵早已凋零。

比喻无论做什么事，不可慢慢悠  
悠，以免错过时机。

ئانا يۇرتۇڭ ئامان بولسا،  
رەڭگىرويوڭ سامان بولماس.

故乡平安，  
面无愁云。

意为家乡太平，百姓安宁。

ئانىسى تەپكەن موزاينىڭ جېنى  
ئاغرىماس.

母牛踢牛犊，  
牛犊不觉痛。

意为亲友之间互有伤害，并不记  
恨。

ئانىسى غورا يېسە،  
قىزىنىڭ چىشى قاماپتۇ.

母亲吃青杏，  
女儿倒了牙。

意为为人父母的行为不检点，使  
子女在大庭广众之前蒙受羞辱。

ئانار ئۈرۈقى بىلەن،  
گۈل پۇرىقى بىلەن.

石榴因籽粒而吸引人，  
花朵因芬芳而吸引人。

ئانارنى چۆلگە تىك،  
ئەنجۈرنى كۆلگە.

ئاياغ يۈگۈرۈكى ئاشقا،  
ئېغىز يۈگۈرۈكى باشقا.

腿勤赶上吃饭，  
嘴快惹出事端。

ئاي توشمىغۇچە ئېتىغنى ماختىما،  
يىل توشمىغۇچە قۇداڭنى.

不满一月别夸你的骏马，  
不满一年别夸你的亲家。

意为人好不好，要经得起时间的  
考验，不要急忙下结论。

ئاي تۈندە كېرەك،  
ئەقىل كۈندە.

月亮黑夜需要，  
智慧天天需要。

ئاي چىققاندا يۇلتۇز كۆرۈنمەس.

明月升空，  
星星无光。

ئايدا كەلگەنگە ئاياغ،  
كۈندە كەلگەنگە تايلاق.

客人每月光临一次热情款待，  
客人每天光临一次棍棒伺候。

意为频繁去别人家做客，会引起  
主人的反感。

ئايدا يېگەن توق،

ئاۋۋال ئىززەت، ئاندىن زورلۇق.

先尊敬，后动武。

意为先讲礼貌，行不通时再使用  
武力或强硬手段。同“先礼后兵”。

ئاۋۋال تام ئەت،  
ئاندىن باغ.

先筑围墙，  
后建果园。

意为在进行某种工作之前，作好  
相应的准备。

ئاياغ ئاتلىمىسا، باش يۈگۈرمەس.

脚不动，头难行。

意为做事要积极主动，多想办  
法，不要坐等。还有一层意思是群众有  
了困难，主动向上反映，才可以得到解  
决。

ئاياغقا تارتساق باشقا يوق،  
باشقا تارتساق ئاياغقا.

顾了脚顾不了头，  
顾了头顾不了脚。

比喻子女多，入不敷出，生活困  
难，应付不过来。近似“捉襟见肘”。

ئاياغقا چىقماي، باشقا يوق.

顾不得脚上穿的，  
哪顾得头上戴的。

意为先照顾子女的需要，添置衣  
物，然后再照顾自己。

كۈندە يېگەن ئاچ.

一月吃一次的眼饱肚饱，  
天天吃吃喝喝的总觉肚饥。

ئاي يورۇقى ئوغرىغا ياقماس.

小偷不喜欢月光。

ئاي قوتانلىسا ئايدا ياغار،

كۈن قوتانلىسا كۈندە.

月晕当月雨，  
日晕当日雨。

ئايرىلغانغا ئۆلمەيمەن،

ئەقىدەمگە يىغلايمەن.

不为分手而死，  
却为负义而哭。

形容忘恩负义、背弃爱情和友情的行为。

ئاي نۇرى قانچىلىك يورۇق بولسىمۇ،  
قۇياشنىڭكىگە يەتمەس.

月亮再亮也比不上太阳。

ئايرىلغاننى ئېيىق يەر،

بۆلۈنگەننى بۆرە.

离群的被熊吃，  
离散的被狼咬。

比喻团结起来兴旺发达，脱离群众会遭遇不幸。

ئاينىڭ ئون بەشى ئايدىڭ،

ئون بەشى قاراڭغۇ.

十五天月明，  
十五天月黑。

比喻情况会经常发生变化，景况由坏可以变好，穷困可以变为富有。同“三十年河东，三十年河西”。

ئايرىلغاننى قار باسار،

بۆلۈنگەننى بوران.

离群的被雪掩埋，  
分开的被风刮走。

意为人不能脱离群体生活，否则会遭到种种艰难险阻。

ئاينىڭ بېشىدىن قورققۇچە،

بەشىدىن قورق.

不怕月初，  
但怕初五。

比喻机不可失。鼓励人们要抓紧时间，不要随便放过。同“不怕初五，但怕十五”。

ئە

比喻急于求成。

ئەتىيازدا قۇيماق يەپ،  
كەچ كۈزدە كېكىردىم.

春天吃油饼，  
深秋打饱嗝。

意为做事不认真考虑，出了纰漏，感到后悔。

ئەتىيازدا توخۇ تويماس.

春天的鸡吃不饱。

春季正是青黄不接的季节，食物短缺，故有此说。

ئەتىيازنىڭ ئاپتېپىغا كېلىنىشنى سال،  
كۈزنىڭ ئاپتېپىغا قىزىشنى.

让儿媳晒春天的太阳，  
让女儿晒秋天的太阳。

意为春天的阳光灼人，易晒黑皮肤；秋天高气爽，阳光和煦，祛病健身。说明婆婆薄待儿媳，厚待女儿。

ئەجەل كەلسە، ئەقىل ئادىشار.

大限一到，  
神志不清。

意为人到暮年，机能退化，头脑糊涂，神志昏聩。

ئەتە كېلىڭ، ئۆگۈن كېلىڭ،  
ھەل بولمىسا سەۋر قىلىڭ.

明天来，后天来，  
解决不了请忍耐。

意为办事拖拉、推委。

ئەتىكى قۇيرۇقتىن،  
بۈگۈنكى ئۆپكە ياخشى.

今天的羊肺子，  
胜过明天的羊尾油。

意为宁可得到眼前的利益，不求今后的实惠。

ئەتىگەن تۇرساڭ، ئالدىڭدىن كۈن  
چىقار،

كەچ تۇرساڭ، كەينىڭدىن تۈن.

早起，朝阳迎面冉冉升起，  
晚起，夜幕从身后徐徐降临。

意为早起比晚起好，早起有益于身心健康，晚起使人萎靡不振，耽误工作。

ئەتىگەندە كۆچەت تىكىپ،  
كەچتە سايىسىنى ئىزدەپتۈ.

早晨刚栽树，  
傍晚想乘凉。



ئەخمەققە ناماز ئوقۇ دەپسە،  
پېشانىسىنى پېرىۋالار.

叫傻瓜作乃玛孜，<sup>2)</sup>  
他会磕破脑门子。

ئەخمەقنى ئەيىبلەي ئىشقا سال.

让傻瓜干活，  
不要过多指责。

意为指责多了，他就会躺倒不干。

ئەخمەقنىڭ ئەقلى چۈشتىن كېيىن.

傻瓜后晌才变聪明。

意为笨蛋遇事不动脑筋，当受到挫折以后才清醒过来。同“事后诸葛亮”。

ئەخمەقنىڭ چوڭ - كىچىكى يوق.

傻瓜不分年纪大小。

意为年纪大的傻瓜和年纪小的傻瓜都是傻瓜，没有本质的区别。

ئەخمەقنىڭ دوستى تولا،

پىيازنىڭ پوستى.

傻瓜的朋友多，  
洋葱的皮层多。

意为傻瓜不能分辨是非，容易受骗，所以人们喜欢同他们交“朋友”。

ئەخمەق ئۆتۈكنىڭ تېشىدىن قاشلار.

傻瓜隔着靴子搔痒痒。

比喻傻人干傻事。

ئەجىلى پۈتكەن قاغا قارچىغا بىلەن  
ئوينار.

找死的乌鸦跟猎鹰玩。

比喻穷途末路的人自找死亡。

ئەخمەق ئەلچى ئىككى تەرەپنى بۇزار.

傻瓜媒人提亲，

毁了两家婚姻。

ئەخمەق بىلەن سۆزلىشىپ

ئولتۇرۇشقا ئەخمەقلىق كېرەك.

同傻瓜聊天，

耍有一股傻劲。

ئەخمەق بىلمەس ئېتىنىڭ ھارغىنىنى،

كوسا بىلمەس ئۆزىنىڭ قېرىغىنىنى.

傻瓜不知马已走累，

库沙<sup>3)</sup>不知自己年迈。

ئەخمەققە قىز كۆرسەتمە،

موزايغا سۈت.

莫让傻瓜瞧姑娘，

莫让牛犊见到奶。

意为傻瓜见了姑娘会做出失理的举动，牛犊见了奶不会放过。

ئەخمەققە مەنسەپ تەگسە،

قوتانغا زەدىۋال تارتار.

糊涂虫当了官，

牲口圈里挂墙围。

ئەر قەدرىنى ئەر بىلەر،  
زەر قەدرىنى زەرگەر.  
好汉知道好汉的可贵，  
金匠知道金银的可贵。

ئەر قېرىسا قويغىنىنى بىلمەس،  
خوتۇن قېرىسا تويغىنىنى.  
男人老了容易健忘，  
女人老了不知饥饱。

ئەر قېرىسا كۈچىدىن قالار،  
خوتۇن قېرىسا ئېسىدىن.  
男人老了没力气，  
女人老了没记性。

ئەر قېرىسا ئۆزىگە بىلىنەر،  
خوتۇن قېرىسا ئۆزىگە.  
男人老了自己察觉，  
女人老了旁人察觉。

ئەر كۈنلىسە ئۆي تۈزۈلەر،  
خوتۇن كۈنلىسە ئۆي بۈزۈلەر.  
丈夫忌妒家庭振兴，  
女人忌妒家庭败落。

意为丈夫管妻子，家庭会兴旺发达；妻子管丈夫，家境会败落。这是民间千百年来形成的一种旧观念。

ئەر كىشىگە يەتمەش تۈرلۈك ھۈنەر ئاز.

ئەخمەق كۈندۈزى چىراغ ياقىدۇ،  
يېغى تۈگەپ كېچىسى ئايغا باقىدۇ.  
傻瓜白天点起油灯，  
油耗光了上晚看月亮。

ئەخمەقنى ئۆلدى دېسە ئىشەن،  
ئەخمەقلىقى قالدى دېسە ئىشەنمە.  
说傻子死了，可以相信；  
说傻气没了，可别当真。  
意为傻子死了，傻子的傻气并不会消失。

ئەدەپلىك بالا ئويۇننى ئويۇن قىلىدۇ،  
ئەدەپسىز بالا ئويۇننى قۇيۇن قىلىدۇ.  
懂规矩的孩子玩游戏像个游戏的  
样子，  
不懂规矩的孩子玩游戏会玩出  
乱子。

ئەر ئارسىز بولماس،  
يىگىت يارسىز.  
大丈夫不可无羞耻，  
小伙子不可无情侶。  
指大丈夫应有羞耻之心，青年人  
应有妻室。

ئەرسىز خوتۇن يۈگەنسز ئات.  
没有丈夫的女人就像没有笼头的  
马。  
意为寡居的女人心猿意马，难以  
约束。



خوتۇننىڭ جەددى پەگاھدا ئولتۇرۇپ  
توق چىقىدۇ.

丈夫的亲属坐上席饿肚皮，  
妻子的亲属坐下席打饱嗝。  
意为妻子对丈夫的亲属漠不关心，对自己的亲属则热情款待。

ئەرنىڭ سۆزى بىر بولار.

大丈夫说一不二。  
指大丈夫说话算数。

ئەرنىڭ غەمى ئەلدە.

大丈夫为国分忧。

ئەرنىڭ ئۆزى ئەمەس، سۆزى.

大丈夫贵在诚信，而不在自身。  
指为人要有诚信，要信守诺言，不可失信于人。

ئەرنىڭ ئېزىتقۇسى خوتۇن.

妻子是丈夫的迷魂汤。  
指凡是男人总会受到妻子的迷惑。

ئەرنىڭ ئىچىگە ئالەم سىغار.

好汉的肚内能装下宇宙。  
比喻好汉度量大，能宽容待人。  
含意近似“宰相肚内能撑船”。

ئەر ئۆلسە ئېتى قالار،  
ئات ئۆلسە ئېگىرى.

男子汉会七十种手艺还嫌少。

意为男子汉掌握的技艺越多，发家致富的门路就越广。同“艺不压身”。

ئەر كىشى مۇز تاغ،  
خوتۇن ئاپتاپ.

丈夫是一座冰山，  
妻子是融化冰山的太阳。

意为丈夫冷若冰霜，妻子可以用温情融化。

ئەرگە بىر نۆۋەت،  
يەرگە بىر نۆۋەت.

福祸无常

ئەر كىشى نامرات بولسا بولسۇن،  
قەرزدار بولمىسۇن.

大丈夫可以受穷，  
但不可负债在身。

ئەرنى ئەر قىلغانمۇ خوتۇن،  
يەر قىلغانمۇ خوتۇن.

让丈夫露脸的是妻子，  
让丈夫丢脸的也是妻子。

意为妻子贤惠，丈夫受惠；妻子不贤惠，丈夫受累。含义近似“妻贤夫祸少”。

ئەرنىڭ جەددى تۆردە ئولتۇرۇپ ئاچ  
چىقىدۇ،



ئەزرائىل جان دەپسە،  
بەش بالا نان دەيدۇ.

阎王前来索命，  
五子齐声要饷。

指穷人为贫困煎熬，活着比死亡  
难还。

ئەزمە ئويلانغۇچە،  
تەۋەككۈلچى مەقسىتىگە يېتىپتۇ.

爱磨蹭的人还在琢磨，  
爱冒险的已达到目的。

意为做事要果断，不可迟疑不  
决，以免错失良机。

ئەسسالامۇئەلەيكۇم دەپسە،  
بەش تەڭگەنى بەر دەپتۇ.

人家向他请安，  
他催人家还钱。

形容小人不合时宜的行为。

ئەسكى تامدا قۇشقاچ تولا،  
نامراتقا پۇتلاش تولا.

破墙头上麻雀多，  
穷人家里麻烦多。

指穷人多不幸，麻烦事接连不  
断。同“破房麻雀多，穷人灾难多”、“破  
墙头上麻雀多，穷人头上困难多”。

ئەسكى تۇماققا سېسىق كاللا خېرىدار.  
有了破皮帽，  
就有臭脑袋。

人死留名，  
马死留鞍。

同“人死留名，豹死留皮”、“人过  
留名，雁过留声”。

ئەرنىڭ يالغىنى — ئۆلگىنى.

大丈夫说假话犹如死亡。

意为大丈夫为人要诚实，要讲实  
话、真话，如说谎行骗，则名誉扫地，一  
文不值。

ئەر يېڭىلىپ قولغا چۈشەر،  
قۇش يېڭىلىپ تورغا.

男儿失误落人手，  
鸟儿失误落网中。

ئەرزان گۆشنىڭ شورپىسى تېتىماس.

便宜的肉熬不出好汤。

意思同“好货不便宜，便宜没好  
货”。

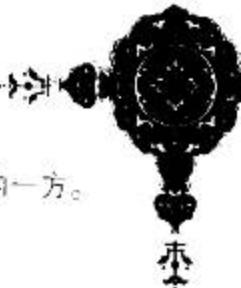
ئەرزانچىنىڭ مېلى تالاشتا قالىدۇ،  
قىممەتچىنىڭ مېلى تالادا.

贱卖者的货物十分抢手，  
贵卖者的货物无人问津。

ئەركىلىتىۋەرسەڭ ئېشەككە مۇڭگۈز  
چىقىدۇ.

如果一味娇惯，  
毛驴会长出犄角。

意为过份娇惯子女，会滋生出坏  
毛病。



聪明人一点就明。

ئەقلى يوق باشتىن سۈيى يوق قاپاق  
ياخشى.

没有装水的葫芦强似没智慧的  
脑袋。

ئەقىل بولمىسا، كۆز دېگەن تام تۆشۈ-  
كى.

人无智慧，  
眼睛犹如墙上的窟窿。

指没有头脑的人长了眼睛也分  
不清是非曲直，像墙洞一样。含意近似  
“有眼无珠”。

ئەقىل توزۇماس،  
بىلىم خورۇماس.

智慧永远闪光，  
知识永不枯竭。

ئەقىل دوست،  
نادان دۈشمەن.

智慧是朋友，  
愚昧是敌人。

ئەقىلدىن ئارتۇق بايلىق يوق.  
智慧胜过财富。

ئەقىلدىن باش پۇتقا ئارام بەرمەس.

比喻世上万物都有相匹配的一方。  
同“破簸箕配烂箩筐”。

ئەسكى چاپان قىشتا ياخشى.

衣服虽旧，  
可挡严寒。

ئەسكى چاپان ئىچىدە ئادەم بار.  
破衣服里有能人。  
指不要以貌取人。

ئەسكى چاپان يامغۇردا ياخشى،  
ئەسكى خوتۇن ئۆلگەندە.

破衣服可以遮挡风雨，  
恶婆娘可以死后号丧。

意为看似不好的人或东西，急需  
的时候都能派上用场。

ئەسكى چاپان يامغۇردا ياخشى،  
يامان تۇغقان ئۆلگەندە.

破衣服可以遮挡风雨，  
坏亲戚死后会来送葬。

含义同上。

ئەسكى ھارۋا يول بۇزار،  
يامان ئادەم يۇرت.

破车碾坏道路，  
恶人殃及乡里。

ئەقلى بارغا بىرلا سۆز كۆپايە.

ئەقىللىق ئۆزىنى ئەيىبلەر،  
ئەقىلسىز ئۆزىگىنى.

聪明人责备自己，  
糊涂虫责怪别人。

ئەقىللىق ئۆزىنى ئەيىبلەر،  
نادان دوستىنى.

聪明人责备自己，  
糊涂虫责怪朋友。

ئەقىل ياشتا ئەمەس، باشتا.

智慧不论年龄，  
在于有无头脑。

意思同“有智不在年高，无志空活百岁”。

ئەقىل ياشارتىدۇ،  
كۆڭۈل سەمىرتىدۇ.

智慧使人年轻，  
心宽使人体胖。

ئەگرى قوزۇققا دوناي توقماق .

歪橛子对上弯棒槌。

含义同“以其人之道，还治其人之身”。

ئەگرى كىشى ئازىدۇ،  
توغرا كىشى ئوزىدۇ.

弯弯绕迷失方向，  
正派人前程无量。

脑袋没智慧，  
双腿不得闲。

ئەقىلسىز باشنىڭ دەردىنى پۈت  
تارتىدۇ.

脑袋愚蠢，  
双腿受累。

ئەقىللىق بولاي دېسەڭ،  
ئەقىلسىزدىن ئۆگەن.

要想变得聪明，  
从笨蛋那里吸取教训。

ئەقىللىق دوستىنى ماختار،  
ئەخمەق خوتۇنىنى.

聪明人夸朋友，  
傻瓜蛋夸老婆。

ئەقىللىققا گەپ قىلساڭ، ئويلاپ  
كۈلىدۇ،

نادانغا گەپ قىلساڭ، ئاڭلاپ كۈلىدۇ.

对聪明人说话，他想了才笑；  
对糊涂虫说话，他一听就笑。

ئەقىللىق ئۆزىگە ئىشىنىدۇ،  
ئەخمەق چۈشىگە.

聪明人相信自己，  
傻瓜蛋相信梦境。



与民同死，  
如同赴宴。

ئەل تىنىچ، مەن تىنىچ.

民众平安，  
我也平安。

意为大众平安，才有个人的平安。同“国泰民安”。

ئەل قوزغالسا، تەخت غۇلار.

群众奋起，  
宝座不稳。

意为哪里有压迫，哪里就会有反抗。

ئەلگە قوشۇلساڭ ئەر بولسىن،

ئەلدىن ئايرىلساڭ يەر بولسىن.

与群众打成一片成好汉，  
离开了群众身败名裂。

ئەلگە كىرسەڭ ئېلىڭچە،

سۇغا كىرسەڭ بېلىڭچە.

入乡随乡，  
入水齐腰。

指到一个地方就按照当地的风俗习惯生活。同“入乡随俗”。

ئەلنىڭ جېنى چىقسا،

گالۋاڭنىڭ كۈلكىسى چىقار.

众人心急火燎，  
呆子暗自发笑。

意为私心重的人会步入歧途，正派人一心为公，前途光明。

ئەگرىنىڭ سايىسىمۇ ئەگرى.

心术不正的人影子也是歪的。

指心术不正的人，其后代也心术不正。

ئەل ئامانلىق تىلەر،

دۈشمەن يامانلىق.

民众祈求平安，  
敌人盼望灾难。

ئەل بار يەردە ئەر بار.

有群众的地方就会有好汉。

ئەل بار يەردە گەپ بار.

人多嘴杂。

ئەل باسمىغان يەردە كۆپ يۈرمە.

众人足迹未到的地方莫久留。

ئەل پۈۋ دېسە، بوران چىقىدۇ.

众人吹口气，  
狂风平地起。

指群众的力量巨大无比，势不可挡。

ئەل بىلەن ئۆلۈم بەجايىكى توي.



意为放下手头的正事不干，却去搞别的闲事。比喻粗心大意、漫不经心的人。

ئەمىلى يوقنىڭ غېمى يوق،  
بالىسى بارنىڭ كۆڭلى توق.

无官一身轻，  
有几心踏实。

ئەمەلدارغا ھىجايغان،  
پۇقراغا ھومىيار.

见了官吏满脸堆笑，  
见了百姓横眉怒目。

ئەمگەك بىلەن ئەر كۆكرەر،  
يامغۇر بىلەن يەر.

劳动使男儿焕发青春，  
雨水使大地郁郁葱葱。

ئەمگەك قىلساڭ ئاتىقىڭ چىقار،  
قىلمىساڭ چاتىقىڭ.

劳动扬美名，  
不劳动出毛病。

ئەمگەك قىلساڭ، يەر سېخى.

只要勤劳动，  
土地不亏人。

ئەمگەكنىڭ نېنى تاتلىق،  
ھۈرۈننىڭ جېنى.

指对群众的疾苦、灾难无动于衷的人。

ئەلنىڭ غېمىنى يېگەن ئەر ئۆلمەس.  
为民操劳，  
虽死犹生。

ئەلنىڭ قۇلقى ئەللىك.

众人的耳朵有五十对。  
意为人多耳目多。

ئەلنىڭ ھىممىتى دەريا.

人民的恩情深似海。

ئەل ئۈمىدىنى ئەر ئاقلار،  
ئەر داڭقىنى ئەل ساقلار.

好汉实现民众的愿望，  
民众维护好汉的威望。

ئەل ئىچى ئالتۇن بۆشۈك.

人民的怀抱是黄金的摇篮。

ئەلەڭ - سەلەڭ ئاغرىغاندىن،

پۇلاڭ - سالاڭ ئۆلگەن ياخشى.

与其病病歪歪地活着，  
不如爽爽快地死去。

ئەلگەككە چىقىپ ئەرگە تېگىپتۇ.

出去借筛子，  
却嫁了个汉子。

ئەيىبىمىز دوست ئىزدىگەن،  
دوستىمىز قالار.

要找没有过失的朋友，  
就会找不到朋友。

比喻朋友不可能十全十美，总会有这样那样的缺点。

ئەيسانىڭ ئەلىمىنى مۇسادىن ئاپتۇ.  
艾沙的气向木沙出。

ئەندىشىنىڭ بىر ئېتى قورققاق.  
顾虑的别名是怯懦。

劳动者的馥香，  
懒惰者的命香。

ئەمگىكىڭ قاتتىق بولسا،  
يېگىنىڭ تاتلىق بولار.

劳动出大力，  
吃饭有滋味。

意为只要辛勤劳动，才会过上幸福的生活。

ئەيىبىنى يوشۇرغان ئەخمەق.

隐瞒过失的人是傻瓜。



注释：

①库沙：不长胡须的男子。

②乃玛孜：礼拜。

ب

英雄怕疯子，  
疯子怕恶棍。

باتۇرغا بىلەك كېرەك،  
يالغانغا يۈرەك.

勇士须有臂力，  
撒谎须有胆量。

باتۇرلۇق بىلەكتە ئىسەس، يۈرەكتە.  
勇气来自胆量，  
而不是光靠力量。

باتۇرلۇق بىلەن بۆرە تۈت،  
ئەقىل بىلەن تۈلكە.

靠勇气捉恶狼，  
凭智谋捉狐狸。

باتۇرنى مەيداندا سىنا،  
سۆزمەننى دەۋادا.

战场上考验勇士，  
打官司考验辩才。

باجا باجىنى كۆرسە تاپىنى قىچىشار.  
连襟见连襟脚掌痒。

باتۇر بىر قېتىم ئۆلەر،  
قورقۇنچاق مىڭ قېتىم.

英雄只死一次，  
懦夫却死千次。

باتۇر جەڭدە،  
ھۈرۈن كاڭدا.

英雄杀敌在战场，  
懒汉贪睡在炕头。

指勇士在战场上奋勇杀敌，懒汉  
在炕头贪图安逸。

باتۇر چامدايدۇ،  
قورقۇنچاق توختايدۇ.

英雄一往无前，  
懦夫止步不前。

باتۇر چۈشىدە دۈشمەن كۆرەر.

英雄梦中梦见敌人。

意为为了保卫家乡，英雄时刻保  
持着警惕。

باتۇر ساراڭدىن قورقار،  
ساراڭ مۇتتەھەمدىن.

يوقدا قاراپ ئولتۇرۇڭ.

有钱一顿光，  
没钱饿断肠。

比喻不善于合理安排生活开支，  
有钱挥霍，无钱挨饿。同“没钱时挨饿，  
有钱时摆阔”、“今朝有酒今朝醉”。

بارچە گۇناھ ئۆزۈمدە تۇرۇپ،  
قاپ كۆتۈرۈپ نەگە باراي.

全部罪过在自身，  
提上袋子哪里奔。

比喻自己的缺点、过失由自己承担，  
不能怨别人。

بار دەپ تۆكمە،

يوق دەپ كۆپمە.

莫因有钱便挥霍，  
莫因穷困便恼火。

بار دەپسە بېرىدۇ،

يوق دەپسە قەسم.

有钱的不惜财，  
没钱的空发誓。

بار ماختانسا چېچىلىنىدۇ،

يوق ماختانسا ئېچىلىنىدۇ.

富人自夸钱财散尽，  
穷人自夸露出原形。

بارلىق بەزدۈرىدۇ،

指连襟见不到连襟，非常想念，  
急着会面，及至见面，又看不起对方，  
互相忌妒。

بار بولسا تۇرالمايدۇ،

يوق بولسا چىدالمايدۇ.

有时坐立不安，  
无时难捱贫寒。

بار پۇلۇمنى ئوغرى ئالدى،

قالغىنىنى رەمچى.

所有的钱被贼偷走，  
剩下的被算卦的骗走。

比喻雪上加霜，祸不单行。

بار تاۋىقىم، يان تاۋىقىم،

بولمىسا، ئارىدا سۇن تاۋىقىم.

送上一碗，回敬一碗，  
有去无返，砸烂此碗。

意为礼节上讲究有来有往：来而  
无往，断绝交往。也指你对我怎么样，  
我也对你怎么样。近似于“礼尚往来”  
或“一报还一报”。

بار چاغدا ھورى چىقىدۇ،

يوق چاغدا شورى.

有钱时热气腾腾，  
没钱时晦气重重。

باردا پولدۇرۇڭ - پولدۇرۇڭ،

بارلىق بولساڭ بېشىڭنى سىلايدۇ،

يوقلۇق بولساڭ بېشىڭ سىغمايدۇ.

有钱时备受关爱，  
没钱时无处安身。

指人有钱时人人都来套交情，陷于贫困时却无处安身。也指有钱有势时，人就巴结；无钱无势时，人就冷眼相待。同“世态炎凉”。

بارغا خوتۇن ئىگە،

يوققا ئەر.

有钱时妻子作主，  
无钱时丈夫作主。

指妻子掌管钱财，丈夫只有空名，什么权利都没有。

بارغا رازى بول،

يوققا سەۋر قىل.

有了就知足，  
没有就忍耐。

بازاردا مىڭ كىشى،

كوڭۇلدا بىر كىشى.

巴扎上纵然有千人，  
心中只有一个人。

意为世上纵然有成千上万的人，知心的朋友或情侣只有一人。

بازارنى ئاۋات قىلغان مال،  
ھويلىنى ئاۋات قىلغان تال.

يوقلۇق ئۆگىتىدۇ.

富有令人生厌，  
贫穷教人求生。

指人富有时冷酷无情，一毛不拔，厌恶亲友；家道败落，一无所有时，又得适应贫困，为了求生什么都干。

بار نېمىنى دېگۈزمەيدۇ،

يوق نېمىنى يېگۈزمەيدۇ.

富了什么都敢说，  
穷了什么都得吃。

بارلىق ئوخشىتار،

يوقلۇق قاقشىتار.

富时事事顺遂，  
穷时苦不堪言。

بارلىق ياراشتۇرىدۇ،

يوقلۇق تالاشتۇرىدۇ.

富有时相亲相爱，  
贫穷时争吵不休。

بارماقنىڭ كەلمىكى بار.

有来就有往。

بارمايمەن دېگەن تۈگمەنگە يەتتە قېتىم  
بېرىپتۇ.

说不去的磨坊去了七回。

意为人应以诚信为本，不要信口许诺。同“不走的路走三回”。

باشتا قاتتىق ئىش،  
ئاياغدا تاتلىق ئىش.

开头大干苦干，  
后头日子越过越甜。

باش تىل تارازسىدا تارتىلىدۇ.  
谈吐的天平可以称出头脑的分量。

意为从一个人的言谈中可以看出该人的聪明才智。

باشقا تاپسا پۇتقا يوق،  
پۇتقا تاپسا باشقا.

顾了头顾不了脚，  
顾了脚顾不了头。

形容生活艰难，衣食无着。同“捉襟见肘”。

باشقا كەلگەندە باش قاشلايدۇ.  
大事临头，  
抓耳挠腮。

形容遇事焦急而又没有办法。

باشقا كەلگەندە باتۇر.  
事到临头，方显英雄本色。

意为人遇到困难时会拿出勇气，寻找摆脱困境的办法。

باققالنىڭ ئالدى ياخشى،  
قاسساپنىڭ كەينى.

买水果要去早，  
买好肉到午后。

有了商品市场繁荣，  
种了葡萄庭院秀丽。

بازىرى چىققاننىڭ يۈندىسىمۇ پۇل.  
销路好了，  
涮锅水也卖钱。

باش ئامان بولسا،  
دوپپا تېپىلار.

脑袋平安，  
帽子好寻。

باش بولغان بوش بولماس.

当了头头，  
丢了清闲。

指当了领导，百事缠身，很难有清静闲暇的时候。

باشتا سۇ بولسا،  
ئاياغدا نان بولىدۇ.

源头有水，  
下游有馍。

意为只要有水，庄稼可以获得丰收，人们可以过上好日子。

باشتا سۆز بولسا،  
ئاينىڭدا گەپ يوق.

开头把话说清，  
往后没有纠纷。

头在哪儿,脚就在那里。

比喻总是跟随带头的人行事。

بالا ئانىسىنى يامان دېمەس،  
ئىت ئىگىسىنى.

儿不说老娘坏，  
狗不说主人恶。

同“儿不嫌娘丑，狗不嫌家穷”。

بالا، بالا بولغۇچە،  
ئانىسى موما بولار.

等把儿女拉扯大，  
母亲已成老妈妈。

意为母亲为子女操劳一生，待子女长大，已两眼昏花，脸上失去了青春的光采，像祖母一样了。

بالا بەش،  
نان ئۈچ.

五个孩子三个馕。

比喻人多东西少，不够分配。同“僧多粥少”。

بالا بولسا شوخ بولسا،  
بولمىسا يوق بولسا.

要生生个伶俐的孩子，  
不然就不要孩子。

指生个低能的孩子会成为父母的负担，所以孩子不伶俐，干脆就不要孩子。

意为清早上市场可以买到新鲜的水果；买肉要晚点儿去，可以买到肥美的肉。一般情况下卖肉的把好肉留到最后卖。

باش كەتسە كەتسۇن،  
سر كەتمسۇن.

宁可掉头，  
不可泄密。

باش لىگىشتقانغا،  
بۆك كونىرماس.

朝人点点头，  
帽子旧不了。

指听人说话，点一下头，表明态度，这不会对点头者带来任何损失。

باش يېرىلسا بۆك ئىچىدە،  
قول سۇنسا يەك ئىچىدە.

头破破在帽子里，  
手折折在袖子里。

同“家丑不可外扬”。

باغلىغان ئىت ئوۋغا يارماس.

拴着的狗打不了猎。

比喻在封闭的环境下成长的孩子往后不会有什么出息。

باش قەيىردە بولسا،  
پۇت شۇ يەردە.

意为不给孩子刀子，他只会哭闹一次；如果给了刀子，不是割破了手，便是划破了腿，不止哭一次。

باللار چوڭ بولۇشنى ئويلسا،  
چوڭلار ياشىرىشنى ئويلايدۇ.

孩子想长大成人，  
大人想返老还童。

بالا قۇش ئۇچۇشنى بىلەر،  
قونۇشنى بىلمەس.

雏鸟只知道飞，  
而不知道落地。

比喻年轻人做事，只凭兴趣和热情而不考虑后果。

بالا — قىلغان ئىش چالا.

娃娃做事，  
丢三落四。

形容小孩子做事马虎，不认真。同“嘴上没毛，办事不牢”。

بالا كەلسە قوش كەپتۇ،  
ئامەت كەلسە تاق.

祸不单行，  
福不双降。

بالا كەلسە قوشلاپ كېلىدۇ،  
بىر - بىرىنى باشلاپ كېلىدۇ.

祸来接二连三来，  
一个领着一个来。

بالا تېپىش بىر قىيىن،  
ئۇنى بېقىش مىڭ قىيىن.

生孩子困难，  
养孩子更难。

بالا زاكسىدىن مەلۇم.

襁褓之中识娃娃。

看一个人幼年时的悟性、性格，就能看出未来是否有出息。近似“三岁看大，七岁看老”。

بالا قۇچاقتىكى چاغدا سۆيدۈرەر،  
ئۆسكەن چاغدا كۆيدۈرەر.

孩子在怀里招人爱，  
及至长大叫人疼。

بالا كۆرگەننى دورايدۇ،  
قېرى كۆرگەننى سورايدۇ.

孩子模仿见到的，  
老人询问见到的。

بالىدىن نەۋرە تاتلىق،  
جىگىدىن گۈل.

孙子比儿子疼，  
杏干比沙枣甜。

بالىغا پىچاق بەرمىسەڭ بىر يىغلار،  
بەرسەڭ ئىككى يىغلار.

不让孩子拿刀子，他只哭一次；  
让孩子拿刀子，他会哭两次。

意为灾难远离小心谨慎的人，而紧随粗心大意的人。

بالا - قازا قاش - كىرىك ئارىسىدا.

灾难在眉睫之间。

比喻对丧失警惕性的人来说，灾难的到来在一瞬间。

بالا - قازا كەلسە،

قوشلاپ كېلەر.

灾来成双，  
祸来成对。

表示不幸的事情接连发生。同“祸不单行”。

بالا - قازا كۆرۈنۈپ كەلمەس،

پۈت - قولنى ساڭگىلىتىپ.

灾难看不到，  
后事难预料。

意为为了预防不测，应该小心谨慎，切勿放松警惕。

بالدۇر بارغان گۆش يەيدۇ،

كېيىن قالغان مۇشت.

先到的吃肉，  
后去的挨揍。

指行动迅速的人占便宜。同“先来的吃肉，后来的喝汤”。

بالىلىق قاغىغا يەم تەگمەس.

雏鸟多的乌鸦没食吃。

指不幸的事接连而至，连续不断。

بالاڭ ئۆلسە ئەرگە باق،

ئېرىڭ ئۆلسە يەرگە.

孩子死了依偎丈夫，  
丈夫死了洁身自好。

意为孩子夭折了，应多接近丈夫，以求再生育；丈夫死了，自己守了寡，应远离是非，保持清白。

بالا يىغلاپ چوڭ بولار،

قاپاق ساڭگىلىشىپ.

娃娃哭着长大，  
葫芦吊着长大。

指小孩在成长过程中都爱吵闹啼哭。同“娃娃是哭大的，茄子是吊大的。”

بالا يىغلىمىغۇچە،

ئانا ئەمچەك سالماس.

孩子不哭，  
娘不喂奶。

بالا - قازا باينىڭ يېنىغا كېلەر،

كەمبەغەلنىڭ جېنىغا.

巴依遭灾能抵御，  
穷人遭灾命难保。

بالا - قازا دەرەخ بېشىدا ئەمەس،

ئادەم قېشىدا.

灾难不在树上，  
而在人的身旁。

باي بايغا باقار،  
سۇ سايغا ئاقار.

财主向着财主，  
河水流往低处。

意为有钱人互相包庇、袒护。同“官官相护”。

باي بالىسى ئون بەشكە كىرسە باش،  
كەمبەغەل بالىسى ئوتتۇزغا  
كىرسىمۇ ياش.

巴依的孩子年纪十五当头人，  
穷人的孩子年过三十嫌年轻。

باي بولسا بۆلۈپ بەرمەس،  
گاداي بولسا ئۆلۈپ.

巴依有钱不分送，  
穷汉受穷不舍命。

指富人不愿将自己辛苦挣来的钱财白白送给别人，也不愿意因穷得揭不开锅而死去。

باي بىلەن دەۋالاشما،  
باتۇر بىلەن چېلىشما.

不要与巴依诉讼，  
不要跟勇士摔跤。

指不要与自己力量悬殊的人较量。

باي تالقان يېگەندە يامغۇر ياغار،  
كەمبەغەل تالقان يېگەندە بوران چىقار.

比喻子女多了，照应不过来。父母省吃俭用，有时自己难免饱一顿，饥一顿。

بالىلىقنىڭ كۆڭلى ياش،  
بالىسىزنىڭ كۆڭلى تاش.

有孩子的心肠软，  
没孩子的心肠硬。

بالىلىق ئۆي بازار،  
بالىسىز ئۆي مازار.

有孩子的家庭乐融融，  
没孩子的家庭冷清清。

بالىنى بۇزغۇڭ كەلسە ماختا.

若想毁掉孩子，  
就一个劲儿夸奖。

بالىنى ئىشقا بۇيرۇ،  
كەينىدىن ئۆزۈڭ يۈگۈر.

打发孩子去做事，  
你要随后擦屁股。

意为孩子年幼贪玩，做事丢三落四，搞个半拉子，还得大人去完成未了的事。

بالىنى ياشتىن ئۆگەت،  
خوتۇننى ياشتىن.

教子趁小，  
教妻趁早。

谓教育子女要从幼儿时期抓起，教导新媳妇要从刚嫁进门的时候开始。

باي كىيسە مۇبارەك بولسۇن !  
كەمبەغەل كىيسە نەدىن ئالدىڭ ؟

巴依穿新衣,连声庆贺;  
穷人穿新衣,追问来源。

باي مېلىنى سۆزلەر،  
گاداي مۇڭىنى.

巴依夸的是财产，  
穷人讲的是心酸。

باينى مال باسدۇ،  
كەمبەغەلنى بالا.

巴依被钱财所累，  
穷人被子女拖累。

باينىڭ تۆگچىسى بولساڭ قۇۋ  
بولسىن،  
قويچىسى بولساڭ قۇل.

为巴依牵骆驼会变成滑头，  
为巴依放羊会变成奴隶。

باينىڭ كېلىنى بولغۇچە،  
كەمبەغەلنىڭ قىزى بول.

宁当穷人的闺女，  
不当巴依的儿媳。

باينىڭ مېلى كەمبەغەلنىڭ كۆز  
يېشى.

巴依吃炒面细雨蒙蒙  
穷人吃炒面刮起狂风。

باي تولا يېسە، خوردان دەيدۇ،  
نامرات تولا يېسە، ئوپقان دەيدۇ.

巴依猛吃,说他胃口好;  
穷人猛吃,说他饿死鬼。

بايدىن ئەمەلدار چىقسا،  
كەمبەغەلدىن دانا چىقار.

官吏出在巴依家，  
精英出在穷人家。

بايغا كۈندە بايرام، كۈندە توي،  
كەمبەغەلگە كۈندە قايغۇ، كۈندە ئوي.

巴依天天过节油满肠，  
穷人天天煎熬愁断肠。

باي قەيەردە بولسا،  
ۋاي شۇ يەردە.

巴依到哪里，  
呻吟跟到哪里。

有钱的人家虽然富得流油,但见  
人就哭穷,呻吟不止。

باي گۆش يېسە، قارنىغا كىرەر،  
كەمبەغەل گۆش يېسە، چىشىغا.

巴依吃肉进肚子，  
穷人吃肉塞牙缝。



幸福把单的变成双的，  
死亡把双的拆成单的。

بەختى بار تاپىدۇ،  
بەختى يوق چاچىدۇ.

有福的进财，  
没福的破财。

بەختسىز قىز تېزەك تەرگىلى چىقسا،  
كالىلار سۇغا تېزەكلەپتۇ.  
苦命的女孩去捡牛粪，  
牛偏把粪拉到河里。

同“人倒霉，喝口凉水也要塞牙缝”。

بەختسىزنىڭ بېغىغا مۆلدۈر ياغار.  
苦命人的园子遭雹打。

بەرمەسنىڭ ئېشى پىشماس،  
ئوچاق بېشىدىن چۈشمەس.  
不愿给人吃，  
老是饭不熟。

指不愿招待人，就借口饭还没有熟。

بەرسە قولىدىن ئالار،  
بەرمىسە يولىدىن.  
给了顺手接住，  
不给再寻门路。

指有能耐的人巧用智谋获得利益，无能之辈为活命四处奔波。

穷人的眼泪换来了富人的财产。

باينىڭ ئېشىدىن كەمبەغەلنىڭ مۇشتى  
ياخشى.

吃巴依家的饭，  
不如挨穷人家的拳。

意为富人的光难沾，沾光要付出代价。穷人帮助人，不图回报。

باينىڭ ياتقۇسى كەلمەس،  
ياللاڭ تۆشنىڭ قوپقۇسى.

巴依没瞌睡，  
穷汉不想起。

意为有钱人因担心财产的安全睡不着觉，穷苦人因恋炕头而不想起来。

باي يوقالغىنىغا قايغۇرىدۇ،  
بۆرە قالغىنىغا.

巴依为丢失的发愁，  
饿狼为吃剩的发愁。

بەتسىيەتنىڭ يولى تار.

居心不良，  
没有出路。

指居心不良的人以害人开始，害己告终，落得个身破名裂的下场。

بەخت تاقنى جۈپ قىلىدۇ،  
قازا جۈپنى تاق قىلىدۇ.



بەش بارماق تەڭ ئەمەس.

五个指头不一般齐。

比喻人或事物总有差别，不可能整齐划一。同“十个指头不一般齐”。

بەشىنچى ئايدا بەشىنى كۆردۈم،

ئالتىنچى ئايدا ئېشىنى.

五月见穗，

六月见粮。

بەش بارماقنىڭ قايسىسىنى

چىشلىسەڭ ئاغرىيدۇ.

五个指头连着心，

咬哪一个都觉痛。

比喻子女是父母的心上肉，一样对待；不论哪个受到伤害，都感到心疼。近似“手背也是肉，手心也是肉”。

بەش بارماق ئېغىزغا سىغماس.

一张嘴里放不进五个指头。

指做事要一步一步来，不能贪多求快。同“一口吃不成个胖子”。

بەش قول بىردەك ئەمەس.

五个指头不一般齐。

بەگ بىلەن ئېلىشىپ بولماس،

دەرەخ بىلەن چېلىشىپ.

不可跟伯克较量，

不可跟大树摔跤。

بەرسەڭ يەيمەن،

ئۇرساڭ ئۆلىمەن.

给了我吃，

要打我就死。

形容又贪又懒、毫无骨气的寄生虫，动不动以死吓人。

بەرگەن باتۇر ئەمەس،

سورىغان باتۇر.

给的人不是英雄，

求助的才是英雄。

意为有钱的人帮助一个人算不了什么，但求人帮助要有一定的勇气才行。

بەرمەس قىزنىڭ تويۇقى ئېغىر.

不愿嫁女儿，

财礼要得重。

泛指不愿给人东西，就提出非常苛刻的条件和各种借口。

بەدەنگە چاپاندىن كۆڭلەك يېقىن.

衬衣比外衣更贴近身体。

بەرمەككە بىرىمۇ كۆپ،

ئالماققا ئونمۇ ئاز.

给时一个嫌多，

拿时十个嫌少。

指吝啬的人给人一块钱的东西觉得给的太多，向别人要时觉得十块钱的东西太少。形容眼小、爱沾便宜的人。



刀子搁在脖子上，  
绵羊也要踢蹬几下。

意为弱者也不甘心忍受凌侮，纵然力不能及，也要反抗。

بوغۇمسىز يەرگە پىچاق سالما.  
不是关节，  
莫下刀子。

意为做事要掌握好时机，说话要看清对象，不要做徒劳无益的事。

بولسا بولار،  
بولمىسا ئىز پۇلى.  
得过且过。

指对工作不负责任，敷衍了事。

بولسا ھەرنېمە ئوخشايدۇ.  
手头有了钱，  
锦上添花不也难。

指有了钱，什么事情都会做得非常出色。

بولۇمسىزنى بولدۇرالمىدىم،  
خۇرجۇن - قاقچىسىنى تولدۇرالمىدىم.  
草包扶不起，  
庸才难扶持。

比喻素质差的人再扶持也难以成才。同“瘦狗扶不上墙”。

بولىدىغان ئاش كۆكىدىن مەلۇم.  
丰收的庄稼看苗情。

指不要与自己力量悬殊的人较量。

بەل باغلىغان بىلەن ئەر ئەمەس،  
چاچ تارىغان بىلەن خوتۇن.  
束了腰的并非是男人，  
梳了头的并非是女人。

指要透过表面现象去看实质，系了腰带的并非都是顶天立地的男子汉，梳了头的女性之中也有响当当的能人。

بوراننىڭ گۈركىرىشىگە تاغ  
تەۋرىمەس.

狂风怒吼，  
大山岿然不动。

بوزەكنى بوزەك ئەتسەڭ،  
ئۇۋالىغا قالمىسەن.

欺负弱者，  
天理不容。

بوش تاغار ئۆرە تۇرمايدۇ.  
空口袋立不起来。

1 比喻人以食物维持生命，饿着肚子难以生活。2 比喻没有真才实学，不堪扶持。

بوغۇزلايمەن دېسەڭ،  
قويمۇ تېپىرلايدۇ.

身材正好相配，  
性格大不相同。

意为品貌相当、家境相当、门第相当的人容易找到配偶，而性情不同的就难以找到配偶。

بوينى ئۈزۈندىن سورساڭ، تۆگىدىن  
سورا،

ساقىلى ئۈزۈندىن سورساڭ،  
ئۆچكىدىن.

要问长脖子，去问骆驼；  
要问长胡子，去问山羊。

بوينىدا ئىللىتى بارنىڭ،  
ئاينى سىرقىرار.

身上有毛病，  
腿脚便酸痛。

意为犯有罪行或过失的人自然而然地心神不宁，惶惶不可终日。

بوينىنى باغلىغان ئىت ئوۋغا يارماس.  
栓着的狗打不了猎。

بوينىنى ئېگەلمىسەڭ، قولىنى سۆي.  
无法使人低头，  
亲吻他的双手。

意为你无法说服对方，那么就去低声下气恳求。

بوي ئىشلىمەي، قول ئىشلەر.

意为能否丰收，看苗情的好坏就可以知道。

بوۋاق دادىنى ئۈچ كۈندە تونۇيدۇ،  
ئانىنى قىرىق كۈندە.

婴儿三天认得爸爸，  
四十天认得妈妈。

بوياق بىلەن بويغۇچە تېشىڭنى،  
ئىلىم بىلەن زىننەتلىگىن ئىچىڭنى،  
与其用颜色点缀外表，  
不如用知识装饰心灵。

بويتاقنىڭ ئەقلى ئىككى كۆزىدە.  
光棍汉的智慧全在双眼里。

بوي دېسەڭ تۆگىدىمۇ بار،  
ساقال دېسەڭ ئۆچكىدىمۇ.

个头数骆驼的高，  
胡须数山羊的长。

بويۇڭ يەتمىگەن يەرگە قول ئۇزاتما.  
够不着的地方别伸手。

意为不要做能力所不及的事。

بويۇڭ يەتمىگەن يەرگە ئېسىلما.  
够不着的地方别去攀。

بويۇمغا بويى ماس كەلدى،  
مىجەزىمىز تەس كەلدى.

正生唇髭的闷气，  
又长出了连鬓的胡子。

比喻不顺心的事接连出现，一次比一次更令人烦恼。

بۇزۇلمايدىغان قىر يوق،  
ئېچىلمايدىغان سىر.

没有冲不垮的地埂，  
没有揭不开的秘密。

بۇغداي پاتىمىغان ئاغزىمغا،  
موزايۇشى بوش كەلدى.

吃不下一颗麦粒的嘴里，  
轻松地吞进了一个牛头。

比喻表面上廉洁奉公，不贪不占，连一颗麦粒大的东西都拒收，而实际上贪得无厌。

بۇغداي نېنىڭ بولمىسا،  
بۇغداي سۆزۈڭ يوقمىدى؟

没有白面馍，  
还没句体面话？

没有白面做的饼招待客人，就说句请客人谅解的话。比喻没有能力扶危济困，应说上几句宽慰人心的话。

بۇغداينىڭ بارار يېرى تۈگمەن.

小麦的归宿在磨坊。

比喻人一生追求名利，贪婪成性，大限一到，如小麦进磨盘，碾得粉身碎骨。

个头不干活，  
干活靠双手。

意为个头虽大，如缺心眼儿，仍无济于事；个头虽小，如有心眼，能耐非凡。

بوي يەتمىگەن شاپتۇل ئاچچىق.

够不着桃子说桃子酸。

比喻享用不到的东西硬说不好，好给自己找台阶下。同“吃不上桃子，说桃子酸”、“吃不到葡萄，说葡萄酸”。

بۇ دۇنيادا جان كېرەك،  
ئۇ دۇنيادا ئىمان.

在阳间性命要紧，  
到阴间信仰要紧。

بۇ دۆلەت سەندە تۇرماس،  
بۇ مەينەت مەندە.

富贵有尽头，  
贫困非终身。

指世事盛衰会发生变化，穷人会有富贵时。同“十年河东转河西，莫笑穷人穿破衣”。

بۇرنىغا يېمىگۈچە موللا بولماس.

不碰钉子，  
难成毛拉。

比喻不经受挫折，不会增长知识。同“不挨一拳，不长一着”。(着:本事、本领)。

بۇرۇنقا خاپا بولسام، ساقال چىقتى.

بۇ يەردە ئوغرى يوق،  
ھېلى قويغان ھېلى يوق.

这里无小偷，  
放的东西随时丢。

指顺手牵羊的小偷。

بۆرە بار يەردە قان بار.

有恶狼的地方就有血迹。

比喻有地痞流氓的地方会有种种劣迹存在。

بۆرە بالىسى تاغقا قاراپ ھۇۋلار.

狼崽见山就嗷嗷叫。

比喻狼崽也是狼，不会失去狼的本性。

بۆرە قېرىسا،

ئىتنىڭ كۈلگۈسى كېلەر.

狼老狗暗笑。

比喻别人遭了挫折，自己心里高兴。同“幸灾乐祸”。

بۆرە دوستىغا قەست قىلماس.

恶狼不伤同类。

比喻同类互不残害。

بۆرە قېرىسا،

قويلىقى بار.

狼老了，

忘不了吃羊。

بۇغداينىڭ باھانسىدە،

قارمۇق سۇ ئىچىپتۇ.

给小麦浇水，

麦蓝菜<sup>①</sup>沾了光。

比喻某个人干事，别人沾了他的光。

بۇقا قېرىسىمۇ بۇرنى قېرىماس.

公牛老了，鼻子不老。

意为男人老了，情欲仍然存在，并不随着年龄的增长而消失。公牛发情时常常用鼻子嗅母牛阴部，故有此说。

بۇقا مۆرىدۇ،

بۇتى تىترەيدۇ.

公牛哞哞吼，

腿子瑟瑟抖。

意为口气很大，内心怯懦。意思与“色厉内荏”相似。

بۇقىنى ھۆركىرەتكەن ئىككى تېشى.

公牛吼得凶，

靠的是睾丸的劲。

意为某些人盛气凌人，作威作福，靠的是手中的权力和掌握的财富。

بۆلبۇلغا باغ ياخشى،

كەكلىككە تاغ.

对歌鸪来说好不过花园，

对石鸡来说好不过青山。

1. 鸟类各有自己生活的环境，换个地方就难以适应。2 比喻人眷恋自己出生长大的地方，故土难离。

因怕恶狼，  
不敢养羊。

意为因怕担风险，怕受损失干脆不干。含义近“因噎废食”。

بۆرسى يوق جاڭگال بولماس،  
ئوغرىسى يوق يۇرت.

有山林不会没有狼，  
有村庄不会没有贼。

意为正如有山林的地方有恶狼一样，乡村里也会有敲诈勒索、无恶不作的坏人。

بۆرمۇ يولدشغا قەست قىلماس.  
狼不残害同类。

比喻同“同类不相残”。

بۆرىنىڭ ئاغزى يېسىمۇ قان،  
يېمىسىمۇ قان.

狼吃人嘴上有血，  
不吃人也嘴上也有血。

比喻坏人的凶相和本性难以改变。同“狗走千里吃屎，狼走千里吃人”。

بۆرىنىڭ بالىسىمۇ بۆرە.

狼崽也是狼。

比喻本性不变，一代传一代。同“猫的儿子还猫”。

بۆرىنىڭ خىرس قىلغىنىدىن،  
تۈلكىنىڭ ھىجايغىنى يامان.

بۆرە قەرزنى تېرىسى بىلەن تۆلەر.  
狼若欠了债，  
剥皮来偿还。

بۆرە تاپسا تەڭ ئورتاق،  
قاغا تاپسا دەرەخ بېشىدا.

狼找到食物与同类共享，  
乌鸦有了食物自己独吞。

比喻那些自私自利的人，只会分享别人的东西，而不让别人沾自己一丁点儿油水。

بۆرە يوق جاڭگالدا،  
مايمۇن پادشاھ.

林中无狼，  
猴子称王。

比喻没有强者，弱者逞强。同“山中无老虎，猴子称大王”或“山中无大鸟，小雀也称王”。

بۆرە يۇڭىنى پاخپايتىپ،  
ئورۇقلۇقىنى بىلدۈرمەس.

狼抖松浑身的毛，  
不露自己的瘦弱。

比喻有志之士即使穷困潦倒，也不会露出穷相。

بۆرىدىن قورققان،  
قوي باقماس.

بۈرگىدەك ئەيىبىم تۈگىدەك كۆرۈندى.

跳蚤般大的过失显得像骆驼一般大。

比喻“小题大作”。

بۈگۈنكى ئىشنى ئەتىگە قويما.

今日事今日毕。

بۈگۈن ماڭا، ئەتە ساڭا.

今日轮到我，

明日轮到你。

意为祸事今天来到我的头上，明天说不定就到你的头上，不可不严加防范。

بېخىل ئالغاننى ئۇنتۇيدۇ،

سېخىي بەرگەننى.

吝啬鬼忘记借的，

大方人忘记给的。

指吝啬鬼借了别人的钱物，容易忘记；大方人给别人送了钱物，也会忘记。

بېخىل باي بولسا،

ئاتىسىنى تونۇماس.

吝啬鬼成了富翁，

不认自己的父亲。

بېخىل بايدىن سېخىي گاداى ياخشى.

慷慨的穷人胜过吝啬的巴依。

指吝啬的人富了一毛不拔；大方人虽穷，有求必应，助人为乐。

狐狸的奸笑比恶狼疵牙更疼人。

意为暗中施展的阴谋比公开的诡计更为凶险。

بۆرىنىڭ قازىنى يوق،

خام يەپ ئۆلگىنى يوق.

恶狼没有饭锅，

吃生肉没死过。

意同“狼没有因吃生肉而病死”。

بۆشۈكتە كىرگەن خۇي ئۆلگەندە چىقار.

摇篮中养成的禀性至死不变。

意同“江山易改，禀性难移”。

بۆكىنى ئېلىپ كەل دېسە،

بېشىنى ئېلىپ كەپتۇ.

让他去摘下帽子，

他却砍下了脑袋。

比喻做事做过了头，超过了应有的限度。

بۆلۈنگەننى بۆرە يەر،

ئايرىلغاننى ئېيىق.

离群的被狼吃，

离散的被熊咬。

بۈركۈت بوراندىن قورقماس،

باتۇر ئۆلۈمدىن.

雄鹰不怕狂风，

英雄不怕死亡。



要吝啬鬼的饷如同要他的命。

بېخىل بايدىن نان چىقماس،  
ئۆلۈك مالدىن قان.

بېخىلغا «نان» دېسە،  
«جان» دەپ ئاڭلىنار.

向吝啬鬼说个“饷”字，  
他会听成要他的命根子。

吝啬的巴依舍不得饷，  
暴死的牲畜流不出血。  
指有钱的人爱财如命。

بېخىل كىشى خۇدانىڭ  
سېخىلىقىدىن قىزغىنار.

吝啬的人自己一毛不拔，  
却忌妒胡大的慷慨。

بېخىل بىر يارماقنىڭ تۆشۈكىدىن  
قىرىق قېتىم ئۆتەر.

吝啬鬼会从一文钱的钱眼里钻  
四十回。

比喻爱钱如命。同“钱眼里头翻筋斗”。

بېخىلنىڭ بېغى كۆكرەمس.

吝啬鬼的花园不长花草。

بېخىل تاپسا يېپىپ يەر،  
سېخى تاپسا ئېچىپ.

吝啬鬼有了捂着吃，  
大方人有了敞开着吃。

بېخىلنىڭ تېزىكىگە بىگىز ئۆتمەس.  
吝啬鬼的牛粪锥子都扎不进。  
比喻非常吝啬。

بېخىل جېنىدىن كېچەر،  
مېلىدىن كەچمەس.

吝啬鬼舍命不舍财。

بېخىلنىڭ شامى ئاقسا،  
كۆزىنىڭ يېشى ئاقار.

吝啬鬼的蜡烛流蜡泪，  
他的眼睛就会流眼泪。

بېخىلدىن پۇل ئالماق،  
پېتىر ناندىن قىل ئالماق.

向吝啬鬼借钱，  
如同从死面饷里抽毛。

بېخىلنىڭ قولى بىلەن يانچۇق ئارسى  
قىرىق كۈنلۈك.

吝啬鬼的手离衣服的口袋有四十天的路程。

بېخىلدىن نان سورىغىنىڭ جان  
سورىغىنىڭ.

پۈتى يوغان قۇل.  
头大做官，  
脚大当奴。

旧指脑袋大的能做官，脚大的当奴仆。

بېشىڭغا قىلىچ كەلسمۇ توغرا  
سۆزلە.  
刀搁在脖子上也要说实话。

بېشىڭغا ھەر بالا كەلسە،  
خوي - پەيلىڭدىن كۆر.  
大难临头，  
都怪德性。

意为人遇到灾难、不幸，都是由坏习气和不良行为引起的。

بېشىڭ نەدىن كېتەر - تىلىڭدىن.  
出言不慎掉脑袋。

بېشىڭنى كىم سىلىسا ماشايىقىڭ  
شۇ،  
بېشىڭدا كىم ئولتۇرسا چىرايلىقىڭ  
شۇ.

抚摸你头的是你的保护神，  
坐在你身旁的是你心爱的人。

بېشىڭ ئىككى بولمىغۇچە،  
قاچاڭ ئىككى بولماس.

بېخلىنىڭ ئۆلۈكىنى ئىت يېمەس،  
تىرىكىنى پىت.

吝啬鬼死了，狗不吃他的尸体；  
吝啬鬼活着，虱子不咬他的身体。

بېخلىنىڭ ئېشى پىشماس.  
吝啬鬼的饭做不熟。  
指小气的人不愿与人分享食物。

بېرىپ يامان بولغۇچە،  
بەرمەي يامان بول.  
与其给了得罪人，  
不如不给当恶人。

指借了钱物不还的人，干脆不要借钱物给他。

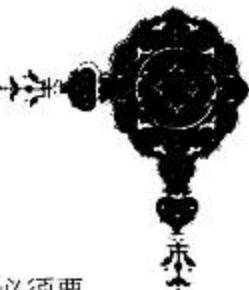
بېرىشتە سانقى توققۇز،  
ئېلىشتا سانقى ئوتتۇز.  
借时给了九个，  
还时硬要三十。

指给人一丁点好处，便要对方加倍地偿还。比喻贪心不足。

بېشى باش بولسۇن،  
ئايىغى تاش.

①对新婚夫妇的祝词：生活幸福，白头偕老。②对业主的祝词：招财进宝，财源滚滚

بېشى يوغان بەگ بولار،



我见衙役腿发抖。

指爪牙们平时作威作福，仗势欺人，百姓见了他们心有余悸。

بېگىمدىن گۇمان بولدى،  
ماڭا ئۇۋال بولدى.

我对伯克生疑心，  
贪脏枉法冤枉人。

形容贪脏枉法、徇私舞弊、草菅人命的官吏。

بېگىم ئۈچۈن خىزمەت،  
ئۆزۈم ئۈچۈن ئوقەت.

为伯克效劳，  
为自己揩油。

指假借公家的名义，为自己谋私利。同“假公济私”。

بېلى ئاغرىمىغاننىڭ نان يېيىشىگە  
باق.

干活怕弯腰，  
白吃不害臊。

形容不劳而获的人。

بېلى بوشنىڭ گېپى بوش.

软骨头说不出硬话来。

意为稀松人说不出硬话，做事拿不定主意。

بېلىق بېشىدىن سېسىيدۇ.

脑袋不成双，  
家道难兴旺。

意为要过富足安定的生活，必须要成家，不能过独身生活。

بېشى يوقنىڭ ئېشى يوق.

没有长辈关照，  
吃喝都没着落。

意为无依无靠的人，日子就异常艰难。

بىغەرەزدىن دوزاخ قېچىپتۇ.

地狱碰到无赖，  
也要躲让三分。

指蛮不讲理的人不可理喻，奈何不得，只好躲开了事。

بېگىڭگە يەتكۈچە ، بېلىڭ ئۈشتۇلار.

对抗伯克，  
腰被打折。

意为官官相护，与他们对抗没有好处。

بېگىم ئالۋانغا زورلايدۇ،  
موللام دۇئاغا.

伯克逼着支差，  
毛拉催着念经。

بېگىم چىقتى يامۇلدىن،  
قورقۇپ كەتتىم دورغىسىدىن.

伯克走出衙门口，

一个父亲可以养活十个孩子，  
十个孩子养活不了一个父亲。

意为不管有多少子女，父母尽心竭力地抚育他们成人，而子女长大成人之后，互相推诿，不赡养父母。

بىر ئادەمگە ئامەت كەلسە، ئۇنىڭ  
ئىت - مۈشۈكلىرىمۇ ئەتلىنىپتۇ.

一人走运，  
猫狗长膘。

比喻一人走运，连猫狗都得到好处。近似“一人得道，鸡犬升天”。

بىر ئارزۇ ئون ئارزۇنى تۇغىدۇ.  
一愿生出百愿。

意为要实现某种愿望的人又会生出新的愿望。

بىر ئانىدىن ئارغامچا - توقۇناقتىن  
باشقىسى چۈشەر.

一娘生九子，  
性情各不同。

بىر بىكار ئوننى بىكار قىپتۇ.  
一个闲汉会影响十人游手好闲。

意为游手好闲的人会影响别人不务正业。

بىر پاتمان ئالتۇنۇڭ بولغۇچە،  
بىر تاپان يېرىڭ بولسۇن.

鱼从头上烂。

比喻上级行为不端，下属会仿效变坏。同“上梁不正下梁歪”。

بېلىق دەريادا سۇغا تەشنا.

鱼在河中盼望水。

比喻五谷丰登时受贫困煎熬的穷苦人希望过上温饱的生活。

بېلىق سۇغا تارتىدۇ،  
توشقان سايغا.

鱼往水里拽，  
兔往滩上拉。

比喻意见不一，你拉我扯，都想出风头。

بىتەلەي تالقان يېسە،  
قارىنىدىن بوران چىقىپتۇ.

倒运的人刚吃炒面，  
肚子里顿时狂风大作。

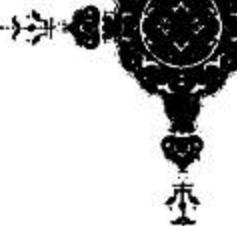
比喻穷人做什么事都不顺利。

بىتەلەيگە سۇ كەلسە،  
ئاللاكۈدىن يار كېتىپتۇ.

轮到倒运的人浇地，  
堤堰决了口。

意为命运不好的人家境刚有点起色，便遇到飞来的横祸。

بىر ئاتا ئون بالىنى باقار،  
ئون بالا بىر ئاتىنى باقالماس.



一串葡萄够四十人吃。

比喻胸怀坦荡，不谋私利，大家都能有福共享。

بىر چالمىدا ئىككى پاختەكنى سوقۇپتۇ.  
一个土块打了两只斑鸠。

比喻做一件事情达到两方面的目的。同“一箭双雕”、“一棒打两只鸡”。

بىر چوڭنىڭ سۆزىگە كىر،  
بىر كىچىكنىڭ.

既要听老人的话，  
也要听少年的话。

老年人、青年人各有所长，要兼听双方的意见，不要认定老人比年轻人更聪明。

بىر خار بولغان،  
بىر ئەزىز بولماي قالماس.

一度落魄，  
终会尊贵。

意为人生多变，落魄的可以发迹，卑贱的可能富贵。

بىر خوتۇننىڭ ھىيلىسى،  
قىرىق ئەرنىڭ ھىيلىسىدىن ئارتۇق.  
四十个男子比不上一个妇人的  
鬼点子多。

بىر خۇشاللىقنىڭ بىر يىغىسى بار.  
快乐之后有悲伤。

与其有千两黄金，  
不如有一块田地。

بىر پۇل بېرىپ ئۈسسۈلغا سالسا،  
ئون پۇل بېرىپ توختاتقىلى بولماس.  
给一元钱让他跳舞，  
给十元钱制止不住。

意为让傻瓜去办一件事，会办得一团糟，让他停下来也不是易事。

بىر پېلەكتە ئون خەمەك،  
ھەربىرنىڭ تەمى بۆلەك.

一藤结十瓜，  
瓜味各不同

比喻同胞兄弟各不相同，有好有坏或性格志趣各不相同。同“一样树开百样花”、“一龙九种，种种各别”。

بىر تاغار ياڭاقنى،  
ياڭاقچىلىق تاش چاقار.

核桃大的一块石头能砸破一口  
袋核桃。

比喻一个聪明、有知识的能人能管理一方百姓，能想方设法排除困难。

بىر تال باش، بىر قوشۇق ئاش.  
一棵穗，  
一勺饭。

指粮食是人们的重要生活资料，要倍加爱惜，不可浪费。

بىر ساپ ئۈزۈم قىرىق كىشىگە يېتىر.



بىر شاتراق موزاي پادىنى بۇلغار.  
一头拉稀的牛犊会弄脏一群牛。

比喻一个坏人会危害群体。同“一只老鼠坏了一锅汤”、“骆驼粪蛋一个，滑倒千个骆驼”。

بىر شاختا گۈلمۇ بولىدۇ،  
تىكەنمۇ بولىدۇ.

一个枝子上又长花，又长刺。

比喻同一父母所生的孩子，性格、志趣各异，良莠不齐。同“龙生九子，一子一性”。

بىر كۆرگەن تونۇش،  
ئىككى كۆرگەن تۇغقان.

头回见面成熟人，  
二回见面成亲戚。

近似“一回生，两回熟”。

بىر كۆرگەن تونۇش،  
ئىككى كۆرگەن دوست.

头次见面成熟人，  
二次见面成朋友。

近似“头回生，二回熟”。

بىر كۈن بۇرۇن تېرىساڭ،  
ئون كۈن بۇرۇن يىغمىسەن.

早种一天，  
早收十天。

比喻做事要抓紧时间。如错过时间，所造成的损失难以弥补。

指喜和忧、乐和悲会互相转化。同“乐极生悲”。

بىر خىل تۇرساڭ،  
يۈز يىل ئۆمۈر كۆرسەن.

生活有规律，  
能活一百岁。

意为从小养成良好的生活习惯，注意锻炼身体，可以延年益寿，长命百岁。

بىر دىن بەرسەم يەتمەيدۇ،  
يېرىمدىن بەرسەم توپمايدۇ.

给一个不够，  
给半个不饱。

بىر سەر ئالتۇنۇڭ بولغۇچە،  
بىر مىسقال ئەقلىڭ بولسۇن.

与其有一两黄金，  
不如有一钱智慧。

بىر سۆز بىلەن ئەر ئۆلمەس.

一句话说不死一个好汉。

意为人生在世，难免犯这样那样的缺点、错误。气量宽宏的人听到别人的指责、批评，不会就此消沉下去。

بىر سۆزلىشىپ مۇڭداش دېمە،  
بىللە مېڭىپ يولداش.

不要聊一次就认知己，  
不要走一程就认伴侣。

谓醉汉因酒醉失态，会干出下流勾当；不哼不哈的人有时也会干出意想不到的事来。对这两种人要时刻提防。

بىر مۇدۈرگەن ئون مۇدۈرەر.

一次失足，  
百次跌跤。

指在关键事情上做错了事，会一直错下去。意同“一步走错，步步走错”。

بىرنى بىر كىم بېرەر،  
كۆپنى ئەمگەك.

一个有人给，  
多的靠劳动。

意为要靠自己的劳动生活，不要奢望别人的施舍。

بىرنى كەسەڭ، ئوننى تىك.

伐一棵，  
种十棵。

意为植树造林，保护生态的。

بىرنىڭ كاساپىتى مېڭا.

一人闯祸，  
千人遭殃。

意为一个人闯祸，会殃及许多人。同“一尾烂鱼害整筐”。

بىر ھارغانغا گەپ قىلما،  
بىر ئاچقانغا.

بىر كۈنلۈك يولداشقا،  
قىرىق كۈن سالام.

一日是同伴，  
行礼四十天。

意谓不要忘记患难中帮助过你的朋友。

بىر گۆرگە سۇ كىرسە،  
مىڭ گۆردە ئەنسىزچىلىك.

一座坟墓进水，  
千座坟墓不宁。

指一家发生了不幸的事，邻居都不得安宁。同“一家有事，四邻不安”。

بىر گۈل ئېچىلماق بىلەن باھار  
بولماس.

一花独放不是春。

بىر كىشى ياققان ئوت،  
يۈز كىشىنى ئىسسىتار.

一人生起火，  
温暖百人身。

谓一个人做了好事，能使无数人受益。同“一人挖井，万人饮水”。

بىر مەستتىن قورق،  
بىر مۆرىمەستىن.

一怕醉鬼，  
二怕骂人。

مىڭ ياشقىمۇ بىر ئۆلۈم.

活一岁的死一次，  
活千岁也死一次。

指人不论老少都会死亡。同“黄泉路上无老少”。

بىرى ئۆلمىگۈچە،

بىرى كۈن كۆرمەس.

一个未一命呜乎，  
一个便难见天日。

谓坏人不死，好人不得安宁。

بىرى تويۇپ سەكرەيدۇ،

بىرى توڭۇپ.

一个吃撑了跳，  
一个挨冻了跳。

形容贫富悬殊，苦乐不一。同“撑的撑死，饿的饿死”。

بىرى چالما دەپ تاشلىۋەتسە،

بىرى ئالما دەپ ئالار.

一个当土块扔掉，  
一个当苹果拾起。

意为一个当破烂扔掉，另一个当宝贝捡起。

بىرلىك بولماي،

تىرىكلىك بولماس.

人心不齐，  
生活不宁。

谓家庭和睦团结，百事才会兴旺发

对乏人莫说话，

对饿汉莫开腔。

谓这两种人为疲倦、饥饿所困，没心思搭腔，如果说话不看时机，会讨个没趣。

بىر ئېغىزدىن چىققان سۆز،

مىڭ ئېغىزغا يېيىلار.

一张嘴里出来的话，  
会传到千张嘴里。

比喻话一出口，一传十，十传百，很快就传播开来。同“人嘴快如风”。

بىر ئىت قاۋىسا،

ھەممە ئىت تەڭ قاۋاپتۇ.

一犬吠起，  
百犬紧随。

一只狗叫，其他的狗听到声音也跟着叫。比喻盲目随声附和。同“一犬吠形，百犬吠声”。

بىر ياخشىلىق مىڭ بالادىن قۇتقۇزار.

一件善举免千灾。

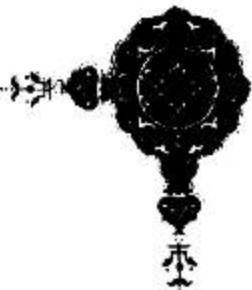
بىر ياخشىلىق ئۇنتۇلماس،

بىر يامانلىق.

好事难忘却，  
坏事也难忘。

近似于“善有善报，恶有恶报”。

بىر ياشقىمۇ بىر ئۆلۈم،



بىلگەن بىلگىنىنى ئىشلەر،

بىلمىگەن بارمىقىنى چىشلەر.

内行干活计，  
外行空叹息。

指有专长的靠活计生活，不懂手  
艺的生活困难，后悔不已。

بىلمەسلىك ئەيىب ئەمەس،

سورماسلىق ئەيىب.

不知不是过，  
不问才是错。

指不懂不是过错，但不懂装懂，  
不向别人请教是不求上进的表现，是  
一个缺点。

بىلمىگەنگە ياخشىلىق قىلما،

تىشىمىغانغا سۆز.

对不知好歹者莫行好，  
对不听忠告者莫开导。

بىلمىگەن يەرنىڭ ئوي - چوڭقۇرى تولا.  
不熟悉的地方坑坑洼洼多。

بىلىكنىڭ توم بولسا،

دۈشمىنىڭ سالامغا كېلەر.

你膀大腰粗，  
敌人甘拜下风。

بىلىكى چوڭ بىرنى يېڭەر،

بىلىمى چوڭ مىڭنى.

达。同“家和万事兴”。

بىزنىڭكىگە كەلسەڭ يەپلا،

سېنىڭكىگە بارسام گەپلا.

你到我家又吃又喝，  
我到你家空话连篇。

指喜欢吃请而不请人的人。

بىشەم خوتۇن بەش كۈنلۈك،

بىزەڭ يولداش بىر كۈنلۈك.

同泼妇成家过不上五天，  
同泼皮搭伴走不上一天。

بىكار تۇرغۇچە، بىكار ئىشلە.

与其闲着，不如干着。

بىكارچىنىڭ چولسى يوق،

قىلغىلى ئىشى.

闲人没工夫，  
要做没事情。

指游荡成性、不好劳动的人。同  
“游手好闲”。

بىگىز قاپتا ياتماس،

ئۆلۈك تاغارد.

布袋里藏不住锥子，  
麻袋里存不住尸体。

比喻真象难以掩盖。同“雪里埋  
不住死人”。

بىلىم ئەقىلنىڭ چىرىغى.

知识是智慧的明灯。

指知识是创造财富的力量，照亮心灵的明灯。

بىلىمسىزگە ئىش يوق،

ئىشىسىزغا ئاش.

无知识的人没事干，

没事干的人没有饭。

指没有知识的人不能胜任工作，不能就业，等于丢失饭碗。

بىلىملىكنىڭ كۆزىدە ئالەم،

بىلىمسىزنىڭ كۆزىدە مالەم.

有知识的眼中宇宙浩瀚，

无知识的眼中苦难无边。

力大胜一人，

智多胜千人。

指有才智的人能战胜千人，用蛮力的只能战胜一人。同“智大统千军，力大赢一人”、“力大胜一人，智多胜千军”。

بىلىمسىزلىك نامراتلىقتىن يامان.

无知比贫困更可怕。

بىلىمسىزگە ھال ئېيتقۇچە،

ئىچىڭدە سىڭىپ كەتسۇن.

与其向愚人诉说衷肠，

不如把心事永埋心底。



注释：

①麦蓝菜，又叫王不留行。

پ

皇帝公正，  
万民归顺。

指领导者秉公办事，群众才会服从。

پادشاھ قەرزدار بولسا،  
ئەرزىڭنى خۇدا ئاڭلىسۇن.

皇帝欠债不还，  
你去天庭诉冤。

比喻贪官污吏巧取豪夺，百姓无可奈何，只好对天喊冤。

پادشاھلىق ئەل بىلەن،  
تۆمۈرچىلىك يەل بىلەن.

皇帝要靠民，  
打铁要鼓风。

指领导要依靠群众，关爱群众，才能得到支持；手艺人靠手艺才能出名。

پادشاھ مەست بولسا،  
دۆلىتى غەرق بولۇر.

皇帝醉酒，  
国运不兴。

指官吏行为不检点，腐化堕落，则民不聊生，国家衰亡。

پادشاھنىڭ كۆزىدە بولغۇچە،

پاختەكتە بار كۆڭۈل،  
تۇرۇلغىدا يوقمۇ؟

斑鸠的心意，  
水咕咕也有。

比喻人心相同，不要为一件小事得罪别人。

پادا باققاندا دوست ئىدۇق،  
ياڭاق چاققاندا ئايرىلىدۇق.

放羊的时候是朋友，  
享福的时候分了手。

比喻患难之中在一起，富贵时抛弃了旧日的好友。

پادىچى ئىككى بولسا،  
ئارىدا توقلا ئۆلەر.

两个牧工放羊，  
羊羔肯定遭殃。

比喻人多反而互相推委，造成损失。近似“两人养马瘦，两人养船漏”。

پادىدىن ئايرىلغاننى بۆرە يەر.

离群的牛羊遭狼吃。

پادشاھ ئادىل بولسا،  
پۇقرا مايىل بولار.

比喻盲目模仿，弄巧成拙。

پاقا ئۆكۈز بىلەن تەڭ بولمەن دەپ،  
يېرىلىپ كېتىپتۇ.

青蛙跟犏牛较劲，  
结果撑破了肚皮。

指青蛙的身体大小与牛相差悬殊，胀破肚皮也比不上。比喻能力或实力相差太远，付出再大的努力也不管用。

پاقىنى دەسسە «ۋاق» دەيدۇ.

踩在青蛙身上，  
青蛙也要叫一声。

比喻弱者虽无力反抗，也要呻吟一下。

پاكار ئېشەككە ھەركىم مەنەر.

矮驴人人骑。

比喻老实巴交的人容易被众人欺侮。同“老实的骆驼好拔毛”、“老实的毛驴人人骑”。

پالتا بار يەردە كەكە تور يېمەس.

有斧头的地方砍砍没斤两。

同“人微言轻”。

پالتا تەگمىگەن ياغاچ بولماس.

木头难免斧头砍。

比喻人在一生中总会遇到挫折和伤害。

كۆڭلىدە بول.

与其在帝王眼前，  
不如在帝王心间。

指百姓要同上级坦诚相处，取得他们的信任。

پارچە بۇلۇتتىن يامغۇر كۈتمە.

一片浮云莫盼雨。

比喻不能幻想正在消失的东西，引申为不要盼望小气的人会帮助别人。

پارقىرىغاننىڭ ھەممىسى ئالتۇن ئەمەس.

闪光的不都是金子。

比喻衣着华贵的人并非都是品德高尚的人。

پاراسەتسىز پالاكەتكە يولۇقار.

没有智谋的晦气多。

پاقا بىر سەكرەر، ئىككى سەكرەر،

ئۈچىنچىسىدە ئورنىغا چۈشەر.

癞蛤蟆跳三跳，

终会跳进坑里头。

指人隐瞒罪过，虽然可以躲过一时，但总有一天会落入法网，受到法律制裁。同“躲得了初一，躲不了十五”。

پاقا سوزۇلۇپ يىلان بولالماس،

موماي ياسىنىپ جوۋان.

蛤蟆伸长身子变不成大蛇，

老妇涂脂抹粉变不成少妇。



شائىردا خىيال.

算卦的手里土疙瘩多，  
诗人的头脑里幻想多。

پالچىغا ئىشەنمە، پالسىز يۈرمە.

卦不可不信，但不可全信。

پايدا بىلەن زىيان بىر تۇغقان.

利害一对亲。

指利和害相反相成。同“有一利必有一弊”。

پايدىسى يوق ئوغرىنىڭ،

گۈندىدا تۇرغىنى زىيان.

无益的窃贼待在狱中也是害。

意为对别人没有好处的人，有不如没有，人在不如不在。

پايدىنى كۆرسە بۈرگىدەك چاققان،

زىياننى كۆرسە كىرىپدەك ياتقان.

见利像跳蚤一样麻利，

见害像刺猬缩成一团。

比喻有利可图的时候争着去追逐，遇到艰难困苦的时候就远远躲开。

پەرىشتىنىڭ ئېشىدىن،

شەيتان قىزغىنىپتۇ.

魔鬼见天仙吃饭，

立刻妒火中烧。

比喻同行互相忌妒，互不服气。

پالتا چۈشكۈچە كۆتەك دەم ئاپتۇ.

斧头一举起。

木墩歇口气。

比喻得到了短暂的喘息机会。

پالتاڭنى ئېلىپ تاغقا يۈر،

سېۋىتىڭنى ئېلىپ باغقا.

带上斧头上山

拿上箩筐入园。

比喻干什么行当，要准备该行当需要的器具。

پالتىنىڭ سېپىغا موزاي تېزەكلەپ

قويۇپتۇ.

邻居来借斧头用一用，

主人说斧把上沾了牛犊粪。

比喻小气的人不愿给邻居借东西而找的借口。

پالتىنىڭ چۆلىسىدا ئوتۇن يېرىپتۇ.

劈柴偏用斧背劈。

比喻蠢人干蠢事。

پالتىدىن زۇۋان كەپتۇ،

قاتلىدىن ئىمان.

斧头开了言，

凶犯难隐瞒。

指在事实面前罪犯不得不承认自己所犯的罪行。

پالچىدا داڭگال تولا،



پەمسىز پەلەمپەيدىن يىقىلار.

没有头脑的人上台阶也会摔下来。

پوقاقنىڭ ئۈستىگە سۆگەل چىقىپتۇ.

大脖子上长痍子,丑上加丑。

پوققا چالما ئاتساڭ،

ئۈزۈڭگە چاچرار.

往粪便上扔土块，

会溅到自己身上。

比喻招惹不讲理的泼皮，会使自己蒙受耻辱。

پوقنى ئوسۇرۇق بىلەن ياپقىلى

بولماس.

屁捂不住粪臭。

比喻耍花招掩盖不了错误或罪行。

پۇتالمىغان ياغاچ پۇتاقلىق.

没打杈的树上杈多。

比喻树要整枝才能成材,人要教育才能成才。

پۇت پۇتقا ھەمراھ،

قول قولغا.

脚是脚的伴侣，

手是手的伴侣。

比喻人生在世,要互助互爱,同舟共济。

پەس ئۇچقان ئېگىز قونار،

ئېگىز ئۇچقان پەس.

低飞的落到高处，

高飞的落到低处。

指谦虚谨慎的人受人尊敬,不断进步;自高自大、目空一切的人会脱离群众,无所作为。

پەس يەرنىڭ توپىسى تاغ كۆرۈنەر.

洼地上的土丘显得比山高。

比喻没有强者,能力差的就显得突出。

پەشنى كېسىپ يەڭنى ياماپتۇ.

割下衣襟补袖子。

指顾此失彼,勉强应付。同“拆东墙,补西墙”。

پېلەككە ئالدىنىپ،

خەمەكسىز قاپتۇ.

上了瓜蔓的当，

没结出一个瓜。

指想不劳而获,结果落了一场空。

پەمسىز باتۇرلۇق،

قورالى يوق مىلتىق.

有勇无谋，

如同有枪无准星。

只有胆量,没有计谋,只会蛮干猛冲;有枪而无准星,则难以打中目标。

鞋巴占到上席。

比喻那些刚得到一官半职，便不知天高地厚、目中无人的人。

پۈت يۈگۈرۈكى ئاشقا،  
ئېغىز يۈگۈرۈكى باشقا.

腿快的赶上吃饭，  
嘴快的惹出事端。

比喻嘴快的人容易惹事生非，制造麻烦。

پۇچقىغا پىت چۈشۈپتۇ،  
ئېشىغا چىۋىن.

裤腿里掉进了虱子，  
饭碗里掉进了苍蝇。

比喻遇到了烦心的事或者利益受到了损失。

پۇختا ئىشتىن كاۋاك چىقماس،  
يەككە قولدىن چاۋاك.

办事严谨不出漏洞，  
单个巴掌不出响声。

指谨慎小心，做事不出纰漏。

پۈرۈچتىن پوستەك چىقار.

碎皮子做得成扫帚。

指皮子的下脚料聚集起来可以制成磨房用的扫帚。比喻积少成多。同“集腋成裘”。

پۇل ئالدىدا ئېزىقما،  
مەنسەپ ئالدىدا قىزىقما.

پۈتتىن يىقىلغان تۇرار،  
تىلدىن يىقىلغان تۇرالماس.

失足的能站起，  
食言的难做人。

比喻说话要谨慎，不然会造成严重后果，永远抬不起头来。

پۇتقا تاپسا باشقا يوق،  
باشقا تاپسا پۇتقا.

顾了脚顾不了头，  
顾了头顾不了脚。

比喻有穿的没有戴的，有戴的没有穿的。

پۈتۈڭنىڭ توغرىلىقىغا قارىما،  
يولۇڭنىڭ توغرىلىقىغا قارا.

别看脚歪不歪，  
要看路正不正。

指人际交往中，要廉洁自律，不能走歪门邪道。

پۈتى كىچىك چاققاننى كىيەر،  
پۈتى چوڭ تاپقاننى.

脚小的挑合脚的穿，  
脚大的找现成的穿。

指脚小的人挑称心如意的鞋穿，脚大的人找到什么鞋穿什么鞋。

پۈتى ئۆيگە كىرگۈچە،  
كەشى تۈرگە چىقىپتۇ.

脚还没有进屋，

پۇل تېپىۋالساق سانمۇال .

要是拾到钱，  
数目要清点。

پۇل دۈشمەننى دوست قىلار،  
دوستنى دۈشمەن .

金钱会变敌为友，  
也会变友为敌。

پۇل دېگەن قولنىڭ كىرى .

金钱是手上的污垢。  
指把钱财看得很轻，如同手上的污垢，一洗就掉。意为钱是身外之物。

پۇلسىز ئەر خوتۇنغا جىن كۆرۈنەر .  
没钱的丈夫在妻子眼里同魔鬼一样。  
意为没有钱，妻子也瞧不起丈夫。

پۇلسىزنى بازار تونۇماس .

巴扎不认没钱的人。  
意为手无分文的人虽然成天在巴扎上闲逛，但谁也不会理会。

پۇل كەتسە كەتسۇن، يۈز كەتمسۇن .  
宁可丢钱，  
不可丢脸。  
意为名誉重于金钱。

پۇل - مال كېتەر بوشلۇقتىن،  
پۇرسەت كېتەر خۇشلۇقتىن .

金钱面前莫动心，  
说起当官莫眼红。

پۇل ئەجەلگە داۋا بولماس .  
金钱难治要命的病。

پۇل ئەقىل ئۆگىتىر،  
تون مېڭىشنى تۈزىتىر .

金钱能教人变聪明，  
袍子能矫正人步伐。  
意为有钱事事方便，穿得好可赢得别人尊敬。

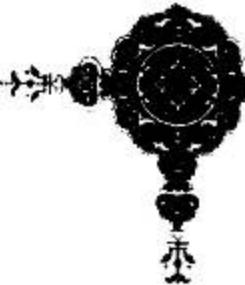
پۇل بار چاغدا مىڭى دوست،  
پۇل تۈگىگەندە قېنى دوست .

有钱时朋友上千个，  
钱完时朋友没一个。  
感叹世态炎凉。同“吃酒朋友千个有，落难朋友半个无”。

پۇل بايغا ئاقىدۇ،  
سۇ سايغا .

钱朝富人走，  
水向河滩流。  
比喻就像细流汇集到河滩一样，有本钱可以不断用钱赚钱。

پۇل بولسا جاڭگالدا شورپا .  
有钱能在荒滩上喝肉汤。  
指有了钱什么事都能办到。同“有钱能使鬼推磨”、“钱可通神”。



有钱的吃烤肉，  
无钱的挨烟熏。

پۇلى بارنىڭ گېپى ئوڭ،  
پۇلى يوقنىڭ گېپى توك.

有钱人的说话顺耳，  
无钱人的说话刺耳。

指有了钱说话气壮，无钱讲话没人听。同“有钱讲话响当当，无钱说话像屁放”。

پۇلى بولسا قوللايدۇ،  
بولمىسا قوغلايدۇ.

有钱套近乎，  
无钱便撵走。

比喻对自己带来利益的人百般亲近，否则便翻脸不认人，断绝来往。

پۇلى بارنىڭ يولى كۆپ.

有钱人的门路多。

پۈتكەن ئىشقا ئىگە تولا،  
ئۈرۈشتىن كېيىن بانۇر.

事情成功主子多，  
战争之后英雄多。

比喻做事时不露面，取得成绩时跑来争名夺利，来抢头功。

پىتىنىڭ ئاچچىقىدا چاپاننى ئوتقا  
ساپتۇ.

因生虱子的气，

财帛失于大意，  
机遇失于疏忽。

پۇلۇڭغا ئىشەنگۈچە، ئەقلىڭگە ئىشەن.  
与其相信你的钱财，  
不如相信你的智慧。

پۇلۇڭ يوق بازارغا بارما،  
مەشۇقۇڭ يوق مەشرەپكە.

没有钞票不要去市场，  
没有情侣不要到舞场。

پۇلى ئازنىڭ غېمى ئاز.

钱少人的忧愁少。

پۇلى بار ئادەمدىن تاغىمۇ قورقىدۇ.

大山也怕有钱人。

比喻人们见到大款，会产生畏惧心理。

پۇلى بارغا بازار،

پۇلى يوققا مازار.

对有钱的是市场，  
对无钱的是坟场。

比喻有钱人的生活，像市场一样红火；无钱人的生活，像坟场一样冷清。

پۇلى بار كاۋاپ يەيدۇ،

پۇلى يوق كاۋاپ تۈتۈنى.



ئاغرىمسا كىشىگە.

刀子扎自己，  
不痛再扎人。

指自己不愿做的事，就不要强加给别人。同“己所不欲，勿施于人”。

پىل تۆشۈكتىن قورقىدۇ،

چاشقان مۇشۈكتىن.

大象怕钻洞，  
老鼠怕猫赶。

پىچاق ئۆتكۈر بولسا،

ياغاچنىڭ قاتتىقى يوق.

刀快无硬木。

比喻工具好了，工匠不费力。同“锯快不怕树大”。

پىشمىغان ئاشتىن خام كاۋا ياخشى.

宁吃生瓜，  
不吃生饭。

谓吃生饭会损害健康。

پىشمىغان تويغا قازان ئاسقىلى بولماس.

婚事没商妥，  
不可忙支锅。

比喻事情还没有眉目，就不要忙着张罗。

پىلانسىز ئىش، قېلىپسىز خىش.

没计划的事如同没模子的砖。

便把袷祥<sup>3</sup>烧。

生了虱子不捉，连衣服一起烧掉。比喻因小失大，得不偿失，也比喻做事方法不对。同“为灭虱子烧了袄”、“恨老鼠吃谷，放火烧仓”。

پىتنە - پاساتنىڭ پۈتى قىسقا،

يولسىزنىڭ تىلى.

造谣者的腿短，  
理亏者的嘴软。

پىچاق تاشتا بىلىنىدۇ،

ئادەم ئىشتا سىنىلىدۇ.

刀在石上磨，  
人在事上炼。

指人要到社会上经受锻炼，增长才干，如同刀在磨石上磨才能锋利。同“人在世间闯，刀在石上磨”。

پىچاق دەستىنى كەسمەيدۇ.

刀快不削自己柄。

比喻人再狠毒也不会伤害自己人。同“菜刀不削自己柄”。

پىچاق گۆشكە ماڭار،

سۆڭەككە ماڭماس.

快刀只能割肉，  
却割不动骨头。

比喻欺负软弱的，害怕强硬的。同“欺软怕硬”。

پىچاقنى ئۈزۈڭگە سال،

پىلىنىڭ ئۆمرىگە چىشىنىڭ  
قىممەتلىكى سەۋەبكار.

大象丧命，皆因象牙。

指象因有门齿而被捕杀。比喻人因富有而被伤害。

پىيازنىڭ پوستى تولا،  
ئەخمەقنىڭ دوستى.

洋葱的鳞片多，  
傻瓜的朋友多。

指傻瓜分不清事非，好人也结交，坏人也结交，所以“朋友”很多。

پىچاق يارىسى ئۇنتۇلار،  
تىل يارىسى ئۇنتۇلماس.

刀伤易忘，  
话伤难忘。

指恶语伤人，使人难以忘记。同“刀伤易好，口伤难医”、“刀伤易好，话伤难愈”。

پىلىنى يەڭگەن باتۇر ئەمەس،  
ئاچچىقنى يەڭگەن باتۇر.

战胜大象的不算勇士，  
压下怒气的才是勇士。

指压下怒气比制服一头大象更困难，更需要毅力和勇气。



释注：

①砍砍：维吾尔人劈柴、消平木料的工具，形状像铧子，刀具扁而宽，使用时向下用力。比斧头小，重量较轻。

②袷袂：维吾尔等民族穿的对襟长袍。

ت

良言能引蛇出洞。  
比喻良言能感化坏人。

تاتلىق يالغاندىن،  
ئاچچىق ھەقىقەت ياخشى.

苦涩的真理，  
胜过甜蜜的谎言。

تادان توشقاننىڭ ئۈۋىسى ئۈچ.  
狡滑的兔子有三个窝。  
比喻狡滑的人藏身的地方多。同  
“狡兔三窟”。

تادان تۈلكە تۈمشۈقىدىن ئىلىنار.  
狐狸再狡猾，  
难躲捕兽夹。  
比喻坏人再诡计多端，也难逃惩  
罚。同“狐狸再狡猾，也斗不过好猎  
手”。

تارتىنساڭ سۆزۈڭنى كىم قىلۇر،  
ئېرىنسەڭ ئىشىڭنى كىم قىلۇر.  
扭扭捏捏谁替你说话，  
疲疲沓沓谁替你干活。  
指有了疾苦自己讲，有了事情自  
己做，扭捏和疲沓都无济于事。

تاپالساق ھالال يە،  
تاپالمىساق شامال.

挣上钱清清白白吃喝，  
挣不上钱就去喝西北风。  
指人不要向困难低头，清清白白  
地做人，用汗水换取幸福的生活。

تاپقىنى قوي ئۆلتۈرەر،  
تاپمىغىنى چۈجە - خوراز.  
有钱宰头羊，  
无钱杀只鸡。  
比喻依据自己的经济状况量力  
而行，不要没钱硬摆阔气。

تاپقىنى گۈل كەلتۈرەر، تاپمىغىنى  
بىر باش پىياز. 同 «تاپقىنى قوي  
ئۆلتۈرەر، تاپمىغىنى چۈجە - خوراز».

تاپقىنىم پاك، قولىقىم ساق.  
挣的钱干净，  
耳朵根清静。  
指不贪不占，靠诚实的劳动致  
富，不会有烦恼。

تاتلىق تىل يىلاننى ئىنىدىن چىقىرىدۇ.



苍蝇不让秃子安稳。

تازغا تارغاق بەرسەڭ،  
يېلىم تىلەيدۇ.

给秃子送一把梳子，  
他还要抵头的树胶。

指人贪心不足。

تازغا مەنسىپ تەگسە،  
چەللىدە ئات چاپار.

秃子得到一官半职，  
草棚子里骑马奔驰。

指那些没有本事的人，得到一官半职，便不知天高地厚，胡闹一通。

تاز گۈل تاپسا،  
قىستىلى جاي تاپالماس.

秃子找到花，  
有头无法插。

指得到的东西派不上用场。同“秃子找花不难戴花难”。

تازنى تاز دەپسە ئۆلگۈسى كېلەر،  
ساقنى تاز دەپسە كۈلگۈسى.

说秃子是秃子，他会气死；

说有头发的人是秃子，他会笑死。

指有生理缺陷的人，说到他的缺陷，他会坐立不安；对没有生理缺陷的人无论怎样说，他会一笑置之。

تازنى ئەر بولمايدۇ دەپ،  
سازنى يەر.

تاز يەردە ئاش يېگۈچە،  
كەڭ يەردە مۇشت يە.

与其在窄处吃饭，  
不如在宽处挨拳。

指心情舒畅，环境宽松，不受拘束，比什么都重要。

تاز بولسىمۇ مېنىڭ ئاتام.

虽是秃头，却是我爸。

指虽然有过失和毛病，但对子女来说仍然是亲爸亲妈好。近似“儿不嫌娘丑”。

تاز بىلەن تاز تارغاق تالشيپتۇ.

秃子跟秃子，  
互相争梳子。

指为了与自己毫不相干的事同别人争吵。

تاز تارانغۇچە توي تارقاپتۇ.

等秃子打扮停当，  
婚礼早就散场。

指做事拖拖拉拉失去了机会。

تاز تازنى كۆرسە بېشى قىچىشار.

秃子见了秃子头痒痒。

指有疑心或有生理缺陷的人相遇时疑神疑鬼。

تاز چىۋىنى قوندۇرماس،  
چىۋىن تازنى تىندۇرماس.

秃子不让苍蝇落脚，



石头在产地珍贵。

指人离开家乡，人生地不熟，显得低贱，而在故乡显得尊贵。同“人离乡贱，物离乡贵”。

تاشقا چاچ، بەختىڭدىن كۆر.

种子撒在石头上，  
丰收绝收碰运气。

指做事有恒心，经过艰苦努力，一定会有收获。

تاشنى تاياققا تاڭغىلى بولمايدۇ.

石头捆不在木棍上。

比喻采取强制的方法行不通。同“捆绑不成夫妻”。

تاغقا چىقساڭ كېيىك،

سۇغا كىرسەڭ بېلىق.

上山打得猎，  
下河捕得鱼。

指人应成为多面手。

تاغقا چىقماق ئاسان،

چۈشمەك تەس.

上山容易下山难。

تاغ يۆتكەلسە يۆتكىلەر،

خۇي يۆتكەلمەس.

江山易改，  
本性难移。

指人的本性难以改变。

莫说秃子成不了好汉，  
莫说沼泽成不了良田。

تازنىڭ كۆزى چاچتا،

قىزنىڭ كۆزى قاشتا.

秃子关注的是头发，

少女关注的是眉毛。

指人们关心的是自己缺少或需要的东西。

تازنىڭ نېمىسى بار — تۆمۈر تارغىقى.

秃子有啥？铁梳子一把。

指该有的没有，有的却派不上用场。

تاسما يېگەن ئىت ئۆلگۈچە خۇيىنى  
تاشلىماس.

狗吃皮条，

至死不改性。

指长期形成的禀性难以改变。

تاش ئاتقانغا ئاش ئات.

人打我一石头，

我给人一馒头。

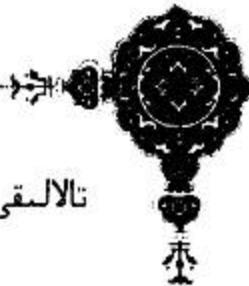
意为以恩惠回报别人的仇恨。同“以德报怨”。

تاش بىلەن ياڭاق تەڭ بولماس.

石头跟核桃难平等。

指强者对弱者始终处于优势。

تاش چۈشكەن يەردە ئىزىز.



تام تېشىپ تېرىق ئاپتۇ،  
مۇز تېشىپ بېلىق.

挖墙洞偷了一把米，  
钻冰洞捞了一条鱼。  
比喻用了大劲，收到的成果极小。

تامچە سۇ بەھگىگە دەريا كۆرۈنەر.

烟鬼的眼里，滴水变成河。  
吸食毒品的人容易产生幻觉，在他们眼里小小的东西会变得山一样大。

تاي ئات بولغۇچە،  
ئەر مات بوپتۇ.

驹未长成马，  
男子已累垮。  
意为子女尚未成人，父母已年迈体弱。

تامغىلىق مال يوقالماس.

打上烙印的牲畜丢不了。

تام ياقىلىساڭ تام باسار.

沿着墙根走，  
墙倒压死人。  
劝人不要去危险的地方和是非之地，免遭横祸。

تاۋار داستىخان،  
قۇرۇق ئۈستىخان.

铺的是缎子的餐布，  
放的是没肉的骨头。

تالالىقى بار، ئۆي ئىچىلىكى يوق.

外秀有余，  
内秀不足。

指女人衣着入时，打扮得花枝招展，但操持家务，一点也不在行。

تالا مۈشۈكى ئۆي مۈشۈكىنى قوغلاپتۇ.

野猫撵走了家猫。  
比喻客人占了主人的地位或外来的事物侵占了原有的事物的地位。同“老鸱占了凤凰窝”。

تالقان يەۋېتىپ ئوتنى پۈۋىلىگىلى  
بولماس.

吃着炒面难吹火。

تالاپ - تالاپ تازغا ئۇچراپتۇ.

挑来挑去，  
挑了个秃子。  
1指女子择偶过于挑剔，结果未能如愿。2过于挑剔，而挑上无用之物，结果受到损失。近似“园里挑瓜，越挑越差”。

تاما - تاما كۆل بولار.

滴水不断积成湖。  
比喻积少成多。同“滴水成海”。

تاماق بېرىپ تامقىدىن ئىلىپتۇ.

先给饭吃，再卡脖子。  
指先给人一点小恩小惠，然后把对方拉下水，为自己所利用。

تاياق گۆشتىن ئۆتەر،  
تىل سۆڭەكتىن.

棍棒伤肉，  
恶语入骨。

指恶语伤人比棍子伤人更厉害。  
同“棍棒伤皮肉，恶语伤人心”。

تاياق ئېيىقنىمۇ مولا قىلار.

棍棒能把狗熊训练成毛拉。  
指用处罚的办法使人就范。

تەر تۆكۈپ چاچساڭ ئۇرۇق،  
يەر سېنى قويماس قۇرۇق.

汗流浹背播下种子，  
土地不会让你饿肚子。

تەرى ياماننىڭ مېھرى يامان.

脸色阴沉的心肠好。

تەرتىپنى سەن تاپمىساڭ،  
تەرتىپ سېنى تاپىدۇ.

人不约束自己，  
法纪会约束人。

指人不自觉遵守道德准则、法制纪律而自行其是，最后要受到纪律、法律的制裁。

تەرساغا گەپ ئۆتمەس،  
تاشقا مىخ ئۆتمەس.

倔人听不进话，  
石头钉不进钉。

تاۋار - دۈردۈن ئاشار، لاي ئاشماس.

缝衣会剩下绸缎，  
抹墙剩不下泥巴。

裁剪衣物会剩下布头，修缮房屋时  
泥和的再多，总会用完。

تاي تېپىرلايدۇ،  
ھارۋىنى ئات تارتىدۇ.

马驹虽踢蹬，  
拉车靠老马。

比喻马驹乱踢蹬，好像在用劲，  
实际上拉车的仍是老马。

تاۋاقنىڭ سىرى كەتسىمۇ، سىنى  
كەتمەس.

盘子的漆会剥落，  
造型却不会改变。

比喻品德高尚的人随着年龄的  
增长容貌会变得苍老，但优良的人品  
会永存下去。

تايىنى باقساڭ ئات بولۇر،  
بۆرىنى باقساڭ يات.

养驹成骏马，  
养狼伤主人。

指培养好人会成为有用之才，培  
养坏人会以怨报德。

تاياق تەگكۈچە بېشىڭنى تارت.

棍棒落下先缩头。

指为了预防发生意外，要随时提  
高警惕保护自己的安全。同“防患于未  
然”。



تەلەيسىزنىڭ ئامبىرىغا بۇغداي قويسا،  
ئارپا چىقار.

倒霉鬼装进仓库里的是小麦，运出来的却是大麦。

指人倒霉，好东西也会变成坏东西。

تەلىم بېرىش ئۈچۈن تەلىم ئال.  
教育人者先受教育。

تەلەيلىكنىڭ خوتۇنى ئۆلەر،  
تەلەيسىزنىڭ ئۆيى كۆيەر.

走运的人死了前妻求新欢，  
背运的人烧了房屋人离散。

指运气好的人摆脱了恶婆娘娶了新娘，背运的人家破人亡，妻离子散。

تەلۋە ئات مىنسە،  
تەڭرىنى تونۇماس.

狂人骑上马，  
不认天老爷。

تەلەي كىمدە — دوقا ماڭلايدۇ.  
好运不择人丑美。

运气来了，丑人、俊美的人都会遇到。

تەمەگەرنىڭ تامىقى قۇرۇق.  
贪婪者口干舌燥。

形容自己不依靠劳动生活，而习惯于靠别人谋生的人。

تەرلىگۈچە ئىشلە،  
تويغۇچە يە.

流着汗水干活，  
放开肚皮吃饭。

تەسۋى تارتقاننىڭ ھەممىسى ئەۋلىيا  
ئەمەس.

掐念珠的并不全是神仙。

تەدبىرنىڭ قانداق بولسا،  
تەقدىرنىڭ شۇنداق بولار.

你有怎样的措施，  
就有怎样的命运。

指每个人能否发家，能否过上好日子，同他的聪明才智、有无办法有关。

تەشنا ئادەم چۈشىدە سۇ كۆرەر.

口渴的人作梦也梦见水。

指人惦记什么，急需什么，就会梦见什么。

تەڭشەلمىگەن دۇنيا.

人世不公。

指人世上始终存在着冤屈、不公正、不平等的现象。

تەڭ يېگەن تەنگە سىڭەر،  
يالغۇز يېگەن يەرگە.

有饭共享滋补身体，  
一人独食胀破肚皮。

指有福同享，不要自私自利。

تەييار ئىشنىڭ بېشىغا،  
ئاسان كېلەر قېشىغا.

大功告成，  
跑来揽功。

指不劳而获的人。

توپ بولدۇق، توق بولدۇق.

拧成一股绳，  
温饱有保证。

指团结一致，诸事顺利，生活富裕。

توپقا قاراپ تاش ئاتما.

朝着众人头，  
不要抛石头。

指不要做出危害人民群众的事情。

توخۇ بۇركۈت بولالماست.

鸡成不了雄鹰。

比喻胆小怕事的人成不了好汉。

توخۇ چىللىمىسىمۇ تاڭ ئاتىدۇ.

鸡不叫，天也亮。

比喻不具备某个次要条件，事情照样办成。

توخۇ داڭگال چۈشەپتۇ،  
ئۆچكە جاڭگال.

鸡梦见土坷垃，  
山羊梦见灌木丛。

指人急需什么，心思就在那个上面。

تەمىنى بىلەي دەسەڭ تېتىپ كۆر،  
ئېپىنى بىلەي دەسەڭ ئېتىپ.

要想知道味道尝一尝，

要想知道门道试一试。

指要了解事物，去调查研究，进行实践。

تەنتەكنىڭ تىلى ئۆز بېشىغا دۈشمەن.

冒失鬼说话，  
给自己惹来麻烦。

تەن ساقلىقى پادشاھلىق.

有个好身体，  
胜过当皇帝。

比喻不要荣华富贵，只要一个健壮的身体。

تەن ساقلىقى جاننىڭ راھىتى.

身体健康，

心情舒畅。

تەييارلىق بار يەردە بالا - قازا يوق.

有备之处无祸患。

تەييار ئاشقا ئېغىز كۆپ.

有了现成饭，  
人人都来蹭。

تەييار گۆشنى يېگەن يولۋاس  
ئەمەس.

老虎不吃现成的肉。

比喻志向大的人不贪图眼前小利。同“虎不吃伏肉”。



توخۇنى ئوغرىلىغانمۇ ئوغرى،  
توخۇمنى يېگەنمۇ ئوغرى.

偷了鸡的是贼，  
吃了蛋的也是贼。

指偷大偷小，都属于偷窃行为，只有轻重之分，而无本质区别。

توخۇنى ئۆلتۈرسىڭىز،  
يولۋاسنى قورقۇتقىلى بولماس.

不向鸡动刀子，  
就吓不住老虎。

杀鸡来吓老虎，比喻不惩罚一人便警戒不了其他的人。

توخۇ ئۇچسا تامغا قونار،  
لاچىن ئۇچسا تاغقا.

鸡飞落到墙头上，  
鹰飞落到山顶上。

比喻没有远大目标，起点就不会高；有远大的抱负才会高瞻远瞩。

تورپىقىمى كىچىك دېسەڭ،  
يوغان تاغار ئارتىپ كۆر.

若嫌牛犊力气小，  
驮上大驮子可知晓。

指不可根据外表、外貌评价人，而要看实际的能力。略同“人不可貌相，海水不可斗量”。

توز پېيىنى ئاسرايدۇ،  
كىشى ئۆز ئابرويىنى.

توخۇ سەمرسە تۇغمىقى تەس،  
ئادەم سەمرسە قوپمىقى.

鸡肥难下蛋，  
人胖难起身。

توخۇ داڭگال چۈشەيدۇ، ئوتۇنچى  
جاڭگال . توخۇ داڭگال چۈشەپتۇ،  
ئۆچكە جاڭگال .

توخۇ قونداققا چىققاندا ھەممىنى  
ئۇنتار .

鸡上了鸡架，  
忘记了一切。

比喻有些人捞到一官半职，便忘乎所以，翻脸不认人。

توخۇ كۆرگەننى چوقۇيدۇ،  
مولا كۆرگەننى ئوقۇيدۇ.

鸡啄见到的食物，  
毛拉读看到的读物。

鸡见到什么啄食什么，念书人见到什么书就翻阅什么书。

توخۇنى كۆلچەككە ھەيدەپتۇ،  
ئوردەكنى قونداققا.

赶鸡下水，  
赶鸭子上架。

比喻故意作对、刁难，要人去做办不到的事。同“赶着鸭子上架，强人所难”。



指正确、诚恳的话语使人心悦诚服，诬陷之词使人受到伤害。

توغرا سۆزنىڭ توقمىقى بار.

良言如槌，  
使人猛醒。

指中肯的劝告虽然难以入耳，得罪人，但对人有好处。同“忠言逆耳”。

توغرا گەپ قۇلاققا ياقماس.

直言逆耳。

指诚恳劝告的话，往往让人听起来不舒服。

توغرا ئېيتقان تۇغقىنىغا يارماپتۇ.

良言出口，  
亲友不悦。

善意而有利的話一出口，亲友听了不高兴，产生反感情绪。

توققۇز قىزنىڭ تولغىقى تەڭ تۇتۇپتۇ.

九女同时临产，  
急得手忙脚乱。

比喻要办的几件事碰到一起，既忙乱，又紧张，使人措手不及。

توق كېكرەر، ئاچ ئوسۇرار.

饱汉打嗝，  
饿汉放屁。

指家境富裕的人脑满肠肥，趾高气扬；家境贫寒的人，食不果腹，饥肠辘辘。

孔雀爱护自己羽毛，  
人爱护自己名誉。

تۈز يالىغان ئىت،

قوپارغۇ ئاستىدا ئۆلەر.

狗舔土面，  
死在棒下。

比喻老沾便宜的人无好下场。

توشقانداك يۈز يىل ياشىغۇچە،

بولۇۋاستەك بىر يىل ياشىغان ئەلا.

与其像兔子活百年，  
不如像老虎活一年。

比喻要堂堂正正地做人，不要像兔子那样苟且偷生。

توشقان ئۆلسە، تۈلكە ھازا تۇتۇپتۇ.

兔死狐吊丧。

兔子死了，狐狸失去了食物来源而感到伤心。比喻人因突然失去既得的利益而感到悲伤。与“兔死狐悲”的含义不同。

توغرا ئادەم سايسىنىڭ ئەگرىلىكىدىن قورقماس.

人正不怕影子斜。

指人清廉公正不怕别人说三道四。

توغرا سۆز تاشنى يارار،

تۆھمەت باشنى.

良言劈开顽石，  
恶语伤透人心。



雪地里抓兔子。

指抓住对方的弱点，往死路上逼。

توكۇر ئۇسسۇلچى، كېكەچ غەزەلچى.

瘸子爱跳舞。

结巴爱唱歌。

指有某种生理缺陷的人却热中于力不从心的事情。

توڭگۇز دۇمبا بىلەن سەمىيىنۇ.

猪要肥。

用棒捶。

比喻对那些不用脑子的笨蛋要经常敲打着一会，他心里才会感到舒服。

تولا سايىرىغان بۇلبۇل قەپەسىگە چۈشەر.

善鸣的歌鸪进竹笼。

指不看场合而胡言乱语的人受牢狱之苦。

تولا گەپنىڭ مەرزىسى يوق،

كەنجى كېۋەزنىڭ غوزىسى.

话说多了没滋味

霜后的棉花不结桃。

比喻说话重复太多，毫无意义，使人讨厌不愿听。近似“话说三遍淡如水”、“话说三遍没人听，饭热三遍没人吃”、“话多意虚，汤多味淡”。

توۋا قىلغانغا تۆگە بەر.

悔过自新，

赏个骆驼。

توقلۇقتىن شوخلۇق چىقار.

饱暖生淫欲。

指衣食充足时往往产生骄奢淫逸的念头。

توقۇناق بالا، ئىلمەك قازا.

飞来横祸。

指意外的灾祸。同“人在家里坐，祸从天上来”。

توق ئىت ئاچ ئىتنىڭ قۇيرۇقىنى

چىشلەپتۇ.

饱狗吃饱肚，

去咬饿狗尾。

指有钱有势的人任意欺侮穷人。

توكۇر ئاتقا تۆمۈر تاقا،

ئەسكى چاپانغا سۆسەر ياقا.

马掌钉在瘸马上，

貂皮缝在破袄上。

指人或事物彼此不相称。近似“撮嘴骡子银鞍鞯”。

توكۇرنىڭ مېڭىشى تولا،

گاچىنىڭ گېپى.

瘸子要走的路多，

哑巴要说的话多。

توكۇرنى ياردا تۇت،

توشقانى قاردا.

悬崖上抓瘸子，

指为了过上富足的生活,劳动要出力。

تویماس كۆزنى گۆرنىڭ توپىسى  
تويدۇرار.

眼馋馋不够,

进入坟墓才满足。

指贪得无厌的人进了坟墓贪心才会满足。

تویمىساق،  
تويۇڭدا توپارسەن.

没有吃饱的人，  
在婚宴上可以饱餐一顿。

توي نەغمە - ناۋا بىلەن،  
ئۆلۈم يىغا - زار بىلەن.

结婚锣鼓喧天，  
送葬哭声震天。

تۇتسا سېپى يوق،  
قىچقارسا ئېتى.

要抓没把柄，  
要叫没姓名。

指出身卑贱、没有社会地位、微不足道的人。

تۇرقى ئىنسان، خۇلقى ھايۋان.

人的面孔，  
兽的习性。

形容人虽有人外表，却心肠歹毒，凶

指对改邪归正的人要宽大处理，要给赏赐。

تويدىن كېيىن ناغرا چاپتۇ.  
婚礼散了才敲鼓。

比喻不及时的举动。

تويغا بارساڭ بۇرۇن بار،  
بۇرۇن بارساڭ ئورۇن بار.

参加宴请应早去，  
去得晚了没席位。

指前去赴宴时，要遵守时间，不可使主人久等。

تويغا بارساڭ تويۇپ بار،  
بەش بالاڭنى قويۇپ بار.

吃饱之后去赴宴，  
莫把孩子带身边。

饿着肚子，拖儿带女去赴宴，难免大吃大喝，给对方造成不便。

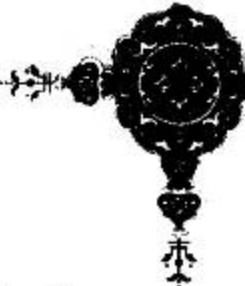
تويغا بارساڭ تويۇپ بار،  
تاۋار - تورقا كىيىپ بار.

吃饱之后赴筵席，  
绫罗绸缎穿整齐。

指前去赴宴时，要穿戴整洁，使人赏心悦目。

تويغۇچە يە، نەرلىگۈچە ئىشلە.

吃饭要吃饱，  
干活要流汗。



指凡事不可强求，旷日持久，令人  
人生厌。

تۇزاقىتىن قورققان قۇش،  
ئاچا ياغاچقا قونماس.

被鸟夹惊吓的鸟，  
不会落在树杈上。

被夹子吓怕了的鸟，见了树杈也  
惊恐不已。比喻一旦受过害，遇到类似  
之物就会害怕。

تۈزلۈك قاپاقتىن تۈز،  
ياغلىق قاپاقتىن ياغ تەپچىيدۇ.

装盐的葫芦里渗出的是盐，  
装油的葫芦里渗出的是油。

指心术不正的人流出一肚子的  
坏水，心地善良的人显出满腔的关爱。

تۈزۈڭنى يەپ، تۈزلۈقۇڭنى چاقاي.  
吃你的盐巴，  
砸你的盐罐。

比喻用仇恨回报恩惠。同“恩将  
仇报”、“吃人家的饭，砸人家的锅”。

تۈزىنى يەپ، تۈزلۈقىغا تۈكۈرۈپتۇ.  
吃了人家的盐，  
盐罐里吐唾沫。

指忘记别人对自己的恩情，做出  
对不起别人的事。同“忘恩负义”或“吃  
饭砸锅”。

تۇغقاندىن يامانلىغان ئەقىلىنىڭ  
يوقلۇقى،

残野蛮。同“人面兽心”。

«تۈر، تۈر» كۆپ بولسا،  
ئۇيقۇدا مەرزە يوق.

连声喊起床，  
睡觉睡不香。

指不论做什么事，过份催促，会  
使人扫兴。

تۇرغان تامغا ئۈسسەڭ،  
بېشىڭ يېرىلار.

硬往墙上碰，  
头破眼睛肿。

比喻故意对人寻衅找碴会自讨  
苦吃。

تۇرغانلارغا تۈۋرۈك بول،  
ماڭغانلارغا كۆۋرۈك.

为站立者当支柱，  
为行路人当桥梁。

指扶助、庇护贫苦人、孤独无靠  
的人，为他们提供方便。

تۇخۇمنىڭ پۇتى يوق، چۈجىنىڭ بار.  
鸡蛋没有脚，  
雏鸡却长爪。

تۇرمىغان مېھماننىڭ كەتكىنى ياخشى،  
ساقايمىغان ئاغرىقنىڭ ئۆلگىنى ياخشى.  
留不住的客人走了的好，  
治不好的病人死了的好。

不能生育孩子，  
却去寻找摇床。  
比喻没事找事，瞎张罗。

تۇغۇلغان يەردىن تويغان يەر ياخشى.  
吃饱饭的地方比出生的地方好。  
指与其死守一个地方终生过贫困的日子，不如那个地方，另求发展，过上丰衣足食的生活。

تۇغۇلمىغان تايىنىڭ دۈمبىسى يېغىر.  
马驹还没出生，  
背上已有鞍疮。  
指对幻想中的事情忧心忡忡，自找烦恼。略同“杞人忧天”。

تۇغۇلمىغان موزايغا،  
قوزۇق قېقىپتۇ.  
牛犊还没生下，  
已把木桩栽上。  
比喻做事操之过急。

تۇغۇلۇپ ئۆلمىگىنىڭنى كۆرەي،  
قەرز بولۇپ تۆلمىگىنىڭنى.  
出生岂能不死，  
欠债岂能不还。  
指生命有限，终有一死；欠债再久，终究要还。

تۇل بولساڭمۇ، قۇل بولما.  
虽然寡居，  
但不为奴。

تاماقتىن يامانلىغان قورساقنىڭ توقلۇ-قى.  
责怪亲戚不好的人没头脑，  
抱怨饭菜不好的人肚子饱。  
指对食物挑挑拣拣是脑满肠肥的表现。

تۇغقاننى تاشلىساڭ يات بولار،  
تۆمۈرنى تاشلىساڭ دات.  
疏远亲戚会生疏。  
丢弃铁器会生锈。

指亲戚、同胞要互相爱护，互相帮助，互来互往，不然关系就会变得冷淡起来；铁器要勤擦拭，不然会锈迹斑斑，无法使用。

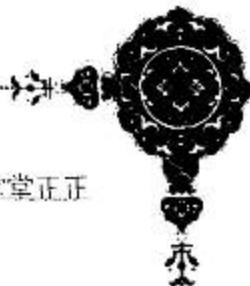
تۇغقاننىڭ بارى ياخشى،  
بۈگۈن قىچقارسا ئەتە «ھە» دېسىمۇ  
ياخشى.  
有了亲戚好，  
今天一声叫，明天就来到。

指亲戚之间，平日虽然疏于关照，但到危难之时，却可以帮你克服困难。

تۇغقان يىراق بولسا كىشىنىشىدۇ،  
يېقىن بولسا چىشلىشىدۇ.  
亲属住远了牵肠挂肚，  
住得近了难以相处。

指兄弟姐妹住远了互相牵挂，你来我往，珍惜友情；如住得近了，互相忌妒，反目成仇。

تۇغماس خوتۇن شۈمەك يىغىپتۇ.



比喻自己跟别人有同样的不足，只是程度上轻一些，却讥笑别人。近似“五十步笑百步”。

تۆگە ئالغا توپماس،  
سودىگەر مالغا.

骆驼见柳吃不够，  
商人见财贪不完。

指商人谋取暴利，贪得无厌。同“骆驼见柳，酒鬼见酒”，也指见到喜爱的东西舍不得放下。

تۆگە سىلكىنسە ئون ئېشەككە يۈك  
چىقار.

骆驼身子抖一抖，  
十头毛驴驮不走。

指有钱的人发一次善心，可以救济为数众多的穷人。

تۆگە قانچە بولسا،  
يېغىرى شۇنچە بولىدۇ.

骆驼有多大，  
鞍疮就有多大。

比喻大户人家家大业大，收入多，支出也多，操心的事多，困难也多。同“大有大的难处，小有小有的难处”。

تۆگە مىنىپ تۆگە ئىزدەپتۇ.

骑着骆驼找骆驼。

比喻东西就在身边，却还要找寻。同“骑马找马”、“骑驴找驴”。

指女人要保持自己的人格，堂堂正正地生活；就是寡居，也不受人蹂躏。

تۈل خوتۇننىڭ چۈشىگە ئەر كىرىدۇ،  
باينىڭ چۈشىگە يەر.

寡妇梦见男人，  
巴依梦见田产。

指心里想什么，就梦见什么。

تۈمشۈقمۇغا يېمەي، بۇرنىغا سۇ  
كىرمەس.

不碰钉子，  
不长一智。

比喻不经历挫折，不会增长见识，不会吸取经验教训。同“不经一事，不长一智”。

تۈمىقىنى ئال دېسە،  
بېشىنى كېسىپتۇ.

让人取下帽子，  
他却割下了脑袋。

比喻做事情做过了头。

تۆت پۈتلۈك ئاتمۇ پۈتلىشىپ يىقىلار.

马有四条腿，  
也会打前失。

تۆشۈك يىرتىقىدىن كۈلەر،  
چۆمۈچ قازاندىن.

小洞笑窟窿，  
铁勺笑铁锅。

比喻家乡遭灾，个人也难以幸免。

تۆگىنىڭ مەيلى بولسا،  
يانتاققا بويۇن ئۇزىتار.

骆驼想吃骆驼刺，  
自己会伸长脖子。

指某人需要什么，自己主动地前  
去寻找。

تۆمۈرچىنىڭ پالتىسى يوق،  
ياغاچچىنىڭ تۇۋىقى.

铁匠没斧头，  
木匠没锅盖。

比喻手艺人自己会制造的东西  
自己反而没有。同“卖油的娘子水梳  
头”。

تۆمۈرچىنىڭ قولىدا تۆمۈر ئىمان ئېيى-  
تىنىدۇ.

铁匠手里无硬铁

تۆمۈرنى دات يەيدۇ،  
يۈرەكنى دەرد.

锈斑腐蚀铁器，  
痛苦损伤心脏。

指人心情忧闷，精神痛苦，会损  
害健康。

تۆمۈرنى قىزىقىدا سوق.

趁热打铁

比喻做事抓紧时机，加速进行。

تۆگە ئۈسسۈلغا چۈشسە،  
يەتتە تاختا زەدەكنى بۇزار.

骆驼跳舞，

踩坏了七畦胡萝卜。

比喻没有心眼、笨手笨脚的人往  
往把事情搞坏。

تۆگە ئېتىز بۇزسا ھېچ گەپ يوق،  
توخۇ پالاقلىسا ۋاراڭ - چۈرۈڭ.

骆驼踩毁田无人过问，

鸡抖抖翅膀议论纷纷。

比喻对官员沉湎于花天酒地的生  
活习以为常，百姓稍有过失却不放过。

تۆگىدەك بويۇڭ بولغۇچە،  
تۆگىمدەك ئەقلىڭ بولسۇن.

与其有骆驼般的个头，

不如有关扣般的智慧。

指人的聪明胜过高大的身躯。

تۆگىمۇ تۆگە، مايقىمۇ تۆگە.

骆驼是骆驼，

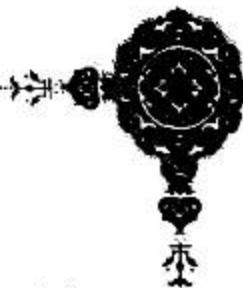
驼粪也是骆驼。

1 指牲畜不论大小，都是牲畜。2  
指官员是人，百姓也是人，人人应一律  
平等。

تۆگىنى شامال ئۇچۇرسا،  
ئۆچكىنى ئاسماندا كۆر.

骆驼被风吹走，

山羊早已刮到半空。



يۈندىسىنى ئىت.

云彩难见烟筒冒烟，  
饿狗难见残羹剩饭。

比喻非常吝啬，连一点残汤剩饭舍不得给狗吃。同“一毛不拔”。

تۈرۈككە بىر تاياق،  
موللىغا ئون تاياق.

老粗挨一棍，  
毛拉挨十棍。

指没文化的人犯了错误，不要过于指责；知书识理、有学问的人犯了错误，不可轻饶。

تۈكۈرگەن تۈكۈرۈكنى ئېغىزغا ئالغىلى  
بولماس.

唾沫出口，  
难以收回。

比喻说话要算数，决不可改口。

تۈگمەن بىر ئايلانغۇچە،  
ئىگىسى يۈز ئايلىنار.

磨盘转一圈，  
主人转百圈。

形容为了一家人的日常用度、生活安定有序，家长像磨盘似的忙得团团转。

تۈگمەندە تۇغۇلغان چاشقان،  
گۈلدۈرمەمدىن قورقماپتۇ.

磨坊里的老鼠，  
不怕隆隆雷声。

形容备受磨难、穷困的人不怕任何艰难困苦。

同“趁水推船”。

تۆمۈرنى قىسقا كەس،  
ياغاچنى ئۇزۇن.

截铁宜短，  
锯木宜长。

指木匠做活时，木料宜长些，以便截短；铁匠做活时，铁料稍短，便于加工。同“长木匠，短铁匠”。

تۆمۈرنى كۈيە يېمەس.

蠹虫不蛀铁

指任何手段都腐蚀不了淡薄名利、清正廉洁的人。

تۆھمەتخور ئاخىر تۆھمەت بىلەن ئۆلەر.  
诬害人者终会死于诬害。

تۈتۈنسز ئوت بولماس،  
نۇقسانسز يىگىت.

没有不冒烟的木炭，  
没有无缺点的青年。

指年轻人没有完美无缺的，总是有这样那样的毛病或缺点。同“人无完人，金无足赤”或“人无十全，瓜无滚圆”。

تۈتۈننىڭ ئاچچىقىنى مورا بىلىدۇ.

呛人的烟味烟筒知道。

指所受的痛苦和烦恼当事人心里清楚。

تۈتۈننى بۇلۇت كۆرمەس،

تېجەشلىك ئادەم قىيىن ئۆتكەلدىن  
ئاسان ئۆتەر.

省吃俭用，  
难关易过。

تېرە بولمىسا تۈك نەدىن چىقسۇن.  
没有皮子长不出毛。

比喻失去根基的事物没有着落。同  
“皮之不存，毛将焉附”。

تېرىقمۇ تېرىمايمەن،  
قۇشقاچمۇ قورۇمايمەن.

糜子也不种，  
麻雀也不撵

指能不做的事尽量不做，免得生  
闲气，近似“多一事不如少一事”。

تېرەكتىن شاپتۇل تەمە قىلما.

种的白杨树，  
别想摘蜜桃。

تېرەڭدە داپ ئېتىمەن،  
سۆڭىكىڭدە ساپ.

剥皮蒙手鼓，  
敲骨安把子。

表示用尽阴谋诡计，残酷地迫害  
别人。近似于“敲骨吸髓”、“食肉寝  
皮”。

تېرىغان خامان قىلار،  
تېرىمىغان ئارمان.

种了的打场，

تۈلكىنىڭ قۇيرۇقى بىر تۇتام.

狐狸的尾巴藏不住。

比喻错误、罪恶无法长期隐瞒。

تۇڭلۇكىدىن شامال كىرمەس،  
ئىشىكىدىن ئادەم.

天窗不进风，

门里不进人。

指不跟人来往，不让人沾一点便  
宜的吝啬人。

تۈلكىنى كۆرەڭلەتكەن،  
يولۋاسنىڭ ھەيۋىسى.

狐狸气焰嚣张，

靠的是老虎的威风。

指无名小人自高自大，目空一切  
靠的是有权势的人物。同“狐假虎威”。

تۈلكىنىڭ تېرىسى ئۆزىگە دۈشمەن.

狐狸丧命，

全因狐皮。

تۈگمىنى دەپ تۈگىدىن قۇرۇق قاپتۇ.

为捡纽扣，

丢了骆驼。

指贪图小利，反而造成重大损  
失。同“因小失大”、“因砖失玉”、“捡  
了芝麻，丢了西瓜”。

تېجىمەل كېپەن تاپسا ئۆلۈۋالار.

乞丐寻到一块裹尸布，恨不得就  
去寻死。



比喻不要撩拨泼皮，以免他们出口伤人。

تېزنى باسساڭ، مېزى چىقار.  
想要捂住秃头，  
却露出了败絮。

想要掩盖事实的真象，结果反而更加显露出来。同“欲盖弥彰”。

تېشى پال - پال،  
ئىچى غال - غال.

外表亮光光，  
里面空荡荡。

指外表华丽美观，里面空无一物。同“虚有其表”，略同“外强中干”。

تېكىنى سورىغۇچە ئۈزۈمنى يە.  
吃葡萄莫问葡萄架。

比喻得到东西尽管享用，别问它的来源。

تىرىك ئىززەتكە تويماس،  
ئۆلۈك دۇئاغا.

活人争荣耀，  
死人争祈祷。

指信奉宗教的人为死者祷告，祈求真主保佑，免受火狱之灾；活人则沽名钓誉，到处钻营。

تىرىشچانغا ۋاقىت يەتمەس،  
ھۈرۈننىڭ ئەتىسى تۈگىمەس.  
勤人嫌时短。

没种的悲伤。

比喻洒下汗水的人收获劳动的果实，没有洒下汗水的人一无所获，倍感懊丧。

تىز پۈكۈپ ياشىغۇچە،  
تىك تۇرۇپ ئۆلگەن ياخشى.

宁可站着死，  
不愿跪着生。

指宁死也不愿屈辱偷生。

تېرىغانغا يەر قېرىماس،  
ئىشلىگەنگە ئەر.

土地不因耕种而贫瘠，  
男儿不因劳作而衰老。

比喻土地越耕作越肥沃，人越劳动越结实。

تېرىق قۇلمىدىن،  
بالا كىچىكىدىن.

糜子看苗，  
孩子看小。

指庄稼能否丰收，看苗情就可以知道；孩子是否有出息，从幼年时就可以看出。同“三岁看大，七岁看老”。

تىرىككە ئاسان قېرىيدۇ.  
脾气大了人易老。

تېزەكنى كوچىلىساڭ سېسىقى چىقار.  
搅粪搅出臭味道。



活着我们同在一处，  
死了我们同在坟墓。

تىرىك تۆر تالشار،  
ئۆلۈك گۆر.

活人争上席，  
死人争墓穴。

تىكەن بولۇپ پۇتقا كىرگۈچە،  
چىمەن بولۇپ باشقا قادال.

与其像刺一样扎入脚心，  
不如像花一样别在头顶。

指与其害人遭到公愤，不如干点有利于人民的事情而受到欢迎。

تىلەمچىنىڭ خالتىسى تولسىمۇ،  
كۆزى توپماس.

乞丐的袋满眼不饱，  
形容贪得无厌的人。

تىلىنىڭ تېگىدە تىلى بار.

话中有话。  
指语带双关，有言外之意。

تىلى تۈزۈك، دىلى بۇزۇق.

嘴甜心毒。  
指嘴上说得十分动听，内心却十分恶毒凶狠。同“嘴里念弥陀，心赛毒蛇窝”。

تىلىسىڭ تاپارسەن.

懒汉恨日长。

指勤快的人忙于工作，嫌时间不够用；懒汉贪图安逸，嫌日子太长。

تىرىشچان كامال تاپار،  
ھۈرۈن زاۋال.

勤奋的前途无量，  
懒惰的日暮途穷。

تىرىك بولۇپ ساندا يوق،  
ئۆلۈك بولۇپ گۆردە.

活着不在人数，  
死了不在坟墓。

指一些一人生碌碌无为，没有对社会作出任何贡献，活着没价值，死了也没有价值。

تىرىككە ئۆي تېپىلار،  
ئۆلۈككە گۆر.

活人不会没有房屋，  
死人不会没有坟墓。

指活着的人总会有个栖身之处，死了的人也应有个归宿，不能暴尸荒郊。

تىرىق ئەتتىن ئايرىلماس.

指甲连肉难分离

比喻关系密切，难以分开。同“十指连心”。

تىرىك بولساق بىر يەردە بىز،  
ئۆلۈك بولساق بىر گۆردە بىز.

تىلىنىڭ سۆڭىكى يوق،  
گېپىنىڭ تايىنى يوق.

舌头不长骨头，  
说话没有准头。  
比喻信口乱说一气。

تىلى ھەسەل، ئىچى زەھەر.

嘴上流蜜汁，  
心里藏毒汁。  
指嘴上说得十分动听，内心却恶毒凶狠。同“口蜜腹剑”。

تىلى يۇمشاق ئاش يەر،  
تىلى قاتتىق مۇشت.

嘴软的吃饭，  
嘴硬的挨拳。

有所企盼，  
必能实现。

指勤恳的人盼什么，会得到什么。

تىلىڭ كۆيسە تۈز يالا،  
ئىچىڭ كۆيسە مۇز.

舌头烫了舔盐巴，  
心窝烧灼舔冰碴。

تىلىدىن كەلگەن قولدىن كەلسە،  
ھەركىم پادىشاھ بولار.

说到能做到，  
皇帝人人当。

指说说心愿并不难，要把心愿转变成现实可不是一件轻而易举的事情。



注释：

①树胶：枣树上分泌的胶质，维吾尔族妇女用此固定发型。

ج

在山林里喊叫的驴，  
到了城市却喊不出声来。

比喻在本乡本土夸夸其谈的人，  
到了外地却怯声怯气，说不出话来。

جاڭگالدا يوقالغان ئېشەكنى،  
ئۆيدىكى مومايدىن سوراپتۇ.

山林里丢了毛驴，  
回家却问老奶奶。

指在外面受了闷气或损失，向与  
此毫无干系的撒气。

جان بار يەردە قازا بار.

有生就有死。

指有生就有死，是自然规律，人  
人概莫能外。

جان بولسا جاھان،  
ئاش بولسا قازان.

活着就拥有世界，  
要吃饭就有饭锅。

比喻只要保住根本实力，以后就  
不愁没有办法。

جان تۇمشۇققا كەلگۈچە جان بەرمە.

只要一息尚存，  
不要枉送性命。

جاپا تارتىمىغۇچە ھالاۋەت يوق.

不吃苦头，没有甜头。

指不付出勤劳，就得不到幸福。  
近似“苦的不尽，甜的不来”、“没有十分  
苦，难得一分甜”。

جاپانماڭ تېگى راھەت.

艰苦之下有安乐。

指历尽艰难困苦，才能获得幸福  
快乐。略同“苦尽自有甜来到”。

جاغدا قېرىماس،  
ئوغرى بېيىماس.

面嫩的不显老，  
当贼的富不了。

جاڭگال ئارقىسىدىكى كۆرۈنەر،  
بۇرۇن ئاستىدىكى كۆرۈنمەس.

林子后面的看得见，  
鼻子下面的看不见。

指只注意外面发生的事情，而忽  
视眼前的事情。

جاڭگالدا ھاڭرىغان ئېشەك،  
شەھەردە ھاڭرىيالماپتۇ.



جان كۈندە چېچەكلەمدۇ،  
قوغۇن كۈندە خەمەكلەمدۇ.

生命不会天天大放异彩，  
甜瓜不会天天开花结实。

指人不会长生不老，总有死的一天，因此要珍惜生命。

جان كۈندە چېچەكلەمسە،  
جان كۈندە چېچەكلەمدۇ، قوغۇن  
كۈندە خەمەكلەمدۇ»

جاننى ئاسرساڭ،  
ۋاقتىنى چىڭ تۇت.

如果珍惜生命，  
就要珍惜时间。

جاننى پۇلغا ئالغىلى بولماس،  
有钱难买生命。

جاننى ئېلىپ قاچقان يول تاللىماس،  
قورسقى ئاچقان نان تاللىماس.  
逃命的不择路，  
肚饥的不择食。

比喻情况紧急时，顾不上仔细选择。同“饥不择食，慌不择路”。

جاھاندا مىڭ كىشى،  
كۆڭۈلدە بىر كىشى.

世上有千人，  
心中只一人。

指世上纵然有千人，但诚心相爱的只有一个人。

指在生死关头，只要有最后一口气，不要气馁，不要向命运低头，而应保持乐观的精神。

جان چىققاندا ياسىنىڭ نېمە كېرىكى.  
已经气息奄奄，  
念经有何用处。

指凡事要预先作好应急的措施，等酿成不幸后再寻求补救的办法无济于事。同“祸到临头再念佛”、“急来抱佛脚”。

جان چىقىمغۇچە خۇي چىقماس.  
一口气不断，  
性格难改变。

指人在成长的过程中养成的性格终生难以改变。近似“江山易改，秉性难移”。

جان دوستۇڭ جېنىدىن كېچەر،  
مال دوستۇڭ مېلىدىن كەچمەس.  
生死之交不惜命，  
酒肉朋友不舍财。

指真诚的朋友为朋友可以献出一切，甚至生命；伪善的朋友损人利己，一毛不拔。

جاندىن كەچمىگۈچە جانانغا يەتمەس.  
不舍一条命，  
难得心上人。

指人要得到幸福，得到爱情，需要忍受艰难困苦，要付出一定的代价。



指为了国家、民族的解放事业，人们会前仆后继。

جەڭنىڭ بىرى جەڭ،  
توققۇزى رەڭ.

作战一成是战，  
九成是诈。

指用兵打仗可以使用欺诈的办法迷惑敌人。同“兵不厌诈”。

جەينەك يېقىن بولسىمۇ،  
چىشلىگىلى بولماس.

胳膊肘虽近，  
嘴却咬不上。

比喻无能为力。

جېدەل نەدىن كېلەر تالاشتىن،  
بالا نەدىن كېلەر قاياشتىن.

抬杠引起纠纷，  
乱子来自近亲。

指无谓的争论会引发纠纷，近亲之间的妒忌会破坏家族的安宁。

جېدەلنى باشلىغان لاپچى،  
ئۈسسۈلنى باشلىغان داپچى.

引起纠纷的是说大话的，  
吸引舞迷的是打手鼓的。

指说大话，编造谎言往往是引起纠纷的原因。

جېنىدىن توپغان جاھانغا سىغماس.

جاھان ساڭا باقمىسا،  
سەن جاھانغا باق.

世情不随你，  
你要随世情。

指人要顺应形势，要顺应历史发展潮流。

جاھىللىق جان ئازابى.

愚顽不化，  
摧残生命。

جاھىل ئۆز بېشىنى يەر.

顽固不化，  
自食恶果。

指自以为是、知错不改的人到头来会自取灭亡。

جاي بەرگەنگە جان بەر.

对扶危济困的人，  
要以生命的代价回报。

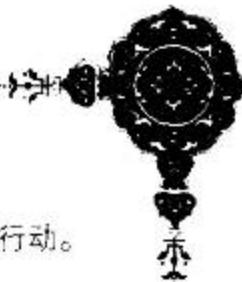
جايى يوقنىڭ جېنى يوق.

要住没房舍，  
日子不好过。

指住房是人生存条件之一，人无住房，就没有了归宿。

جەڭدە ئۆلسە بىر كىشى،  
ئىز باسدۇ مىڭ كىشى.

一人战死在疆场，  
千人踏着足迹跟上。



指不要没事找事。

جىم ياتقان يىلاننى قوزغىما.

静卧的蛇莫撩拨。

指不要无事惹事，以免惹出麻烦。

جىمىغۇرنىڭ ھۈنرى ئىچىدە.

蔫人的花招在肚里。

比喻不露声色的人厉害。同“蔫牛踢死人”。

جىمىغۇرنىڭ چىشى قولتۇقىدا.

蔫人的牙齿藏在胳膊窝。

指不哼不哈的人隐藏着真实的面目。同“吃人的狮子不露牙”。

جىندىن قېچىپ ئالۋاستىغا ئۇچراپتۇ.

刚躲过鬼，

又遇到魔。

比喻连遭灾祸。同“逃出龙潭，又入虎穴”。

جىننىڭ گېپى چىقسا جېنى چىقار.

提起魔鬼吓掉魂。

جىننىڭ قەستى شاپتۇلدا.

魔鬼的心思在桃子上。

比喻别有用意，另有企图。同“醉翁之意不在酒”。

亡命之徒会铤而走险。

指不要命的人会采取冒险行动。

جىرتاق خوتۇنغا چاپاق ئەر.

疤痢眼儿婆娘也有个矇目糊男人。

比喻条件再差的人也总会有相配的伙伴。同“瞎子也有个跛朋友”。

جىق بولسا كېتىر،

ئاز بولسا يېتىر.

多了浪费，

少了够用。

指过日子要精打细算，不可浪费。

جىق گەپ ئېشەككە يۈك.

说话太多，驴驮不动。

指说话重复罗唆，使人讨厌不愿意听。同“话说三遍淡如水”。

جىقنى دەپ ئازدىنمۇ قۇرۇق قاپتۇ.

贪多失少。

指因贪图大利却失去了小利。

جىلە قىلساڭ،

مۈشۈكمۇ چىشلەيدۇ.

猫惹急了也会咬人。

比喻弱者走投无路时会冒险反抗。同“兔子急了也咬人”。

جىم تۇرغان تامغا ئۈسمە.

静悄悄立着的墙莫去碰。

چ

دوستنىڭ كونسى.

衣服新了好，  
朋友老了好。

指衣服是新的好，朋友是相识久的好。同“衣莫若新，友莫若故”。

چاپقىنى ئالىمەن دەپ قارىغۇ قىپتۇ.

为揩眼屎弄瞎了眼睛。

比喻想把事情弄好，结果反而坏了事。同“弄巧成拙”。

چاپنىغا قارىما، ئادىمىگە قارا.

看人莫看穿戴。

指认识了解人不能只看外表。同“看人不能看外表”。

چاپنى تىزدىن ئاشماس،

ئالدىنى ياپسا كەينىگە يەتمەس.

衣襟超不过膝盖，  
盖住前头露出了屁股。

比喻缺吃少穿，生活贫苦。

چاپنىمدا تۆت يانچۇق،

خەجلىي دەسەم بىر پۇل يوق.

身穿四个兜的衣服，  
却掏不出一个铜板。

چاپاق خوتۇننىڭ جىرتاق ئېرى بار،  
ياغاچ ئاتنىڭ مايماق ئېگىرى.

眇目糊妻子的男人疤痢眼，  
木头马的鞍子歪一边。

比喻条件再差的人也总会有相配的对象。同“瞎子也有个跛朋友”，“丑人自有丑人爱，烂锅就有烂锅盖”。

چاپاقنىڭ قارىغۇ ئادىشى بار.

眇目糊也有个瞎朋友。

比喻条件再差的人也有相配的朋友。

چاپاقنىڭ كۆزىدىن ياش قۇرۇماس،  
ماڭقىنىڭ بۇرنىدىن قاقاچ.

有眼屎的泪不干，  
流鼻涕的鼻牛儿不完。

چاپان كۆيسىمۇ كۆيسۇن،  
قازان قاينىسۇن.

衣服烧了不要紧，  
不要断炊最要紧。

比喻受到损失没有什么，吃饱肚子最为重要。

چاپاننىڭ يېڭىسى ياخشى،



چاقماققا ئاتنى تېگىشكەن ئەخمەق.

用马换了燧石。

愚蠢到顶。

比喻为图小利而蒙受重大损失。

چاڭقىمغا سۇ بەر،

مۇزلىمغا ئوت.

给渴了的一碗水，

给挨冻的生一把火。

指扶助处于困苦危难中的人。同“济困扶危”。

چالا تىلماچ ئادەم ئۆلتۈرمە.

半吊子通事害死人。

通事即旧时的译员。指一知半解、信口胡说的人会造成严重后果。

چالا موللا ۋاراقلايدۇ،

ئەگرى نوغۇچ تاراقلايدۇ.

没有学问的毛拉乱翻书，

歪七扭八的擀面杖响咣当。

指没有知识的人再装模作样，只不过是虚有其表，没有本领。

چاۋاك ئىككى قولدىن چىقىدۇ.

一个巴掌拍不响。

比喻矛盾和纠纷不是单方面引起的。

چاينىماي يۇتقان تاماقنىڭ تەمى يوق.

吃饭不嚼碎，

比喻贫穷、缺衣少食而故意摆阔。  
近似“身穿破衣烂裤，嘴吐大言不惭”。

چاشقاننىڭ ئەرزى مۈشۈككە.

老鼠向猫送诉状，

自找倒霉。

چاشقان ئەرزىنى مۈشۈك

تەستىقلىماپتۇ.

老鼠告状猫不准。

比喻向自己的死对头诉苦得不到什么好结果。

چاشقانغا كېپەك ئالدۇرماس،

قوڭغۇزغا تېزەك.

老鼠吃不到麸子，

屎壳郎吃不到粪蛋。

形容十分吝啬。略同“半文不舍，一毛不拔”。

چاشقان يىغار، پاقا يەر.

老鼠积粮，

青蛙享受。

چاشقاننىڭ ئۆلگۈسى كەلسە،

مۈشۈكنىڭ قۇيرۇقىغا ئېسىلار.

老鼠要找死，

去抓猫尾巴。

比喻自寻死路。同“兔子逗老鹰，没事找事”、“小鸡给黄鼠狼拜年，找死”、“山羊想寻死，用头撞屠夫”。

小饊已糊。

چوڭ ئىززەت قىلسا،  
كىچىك خىزمەت قىلار.

长辈有爱心，  
晚辈有孝心。

指父母疼爱子女，子女孝顺父母。同“父慈子孝”。

چۆچۈرە كۆلدە پىشار،  
مانتا چۆلدە.

饺子水中煮，  
包子笼里蒸。

指不同的食物用不同的方式加工。

چۆپسىز مال بولماس،  
پۇلسىز تىجارەت بولماس.

无草养不成牲畜，  
无钱做不成买卖。

چۆچۈرە يېمەكتىن مەقسەت —  
گۆش يېمەك.

吃饺子是为了吃肉。

چۆگۈن قاينسا ئۆز بويىغا تاشار.  
水开溢壶颈。

比喻胡言乱语，祸从口出。略同“瓶满自溢”。

چۆلدە تەشئالىق يامان،

吃了没滋味。

指吃饭要细嚼慢咽，便于消化，有助健康。

چەككىنى جەبىر - جاپا،  
ئاڭلىغىنى تەنە - تاپا.

受到的是磨难，  
听到的是责难。

چوڭ بېشىنى ئاچسا،  
كىچىك كۆتىنى ئېچىپتۇ.

大人揭面纱，  
小孩掀屁股。

比喻上级或长辈行为不端，下属或小辈仿效变坏。同“上梁不正下梁歪”、“爷娘不正子女歪”、“为老不正，带坏儿孙”。

چوڭ بېلىق كىچىك بېلىقنى يەر.

大鱼吃小鱼。

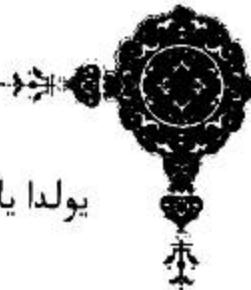
比喻势力大的欺压并吞势力小的。

چوڭ دەرەخنىڭ سايىسى چوڭ بولىدۇ.  
大树阴凉大。

比喻人民群众的力量大，靠着它，就会得到不少好处。同“大树底下好乘凉”。

چوڭ توقاچ پىشقۇچە،  
كىچىك توقاچ كۆيۈپ كېتىپتۇ.

大饊未熟，



子下到锅里,煮烂的有多少,舀出来才知道。指事情到了最后阶段再下结论。

چۈجىنىڭ شۇملۇقىدىن،  
توخۇنىڭ ئەمچىكى يوق.

因鸡雏太刁钻，  
母鸡没长奶头。

چۈشلۈك ئۆمرۈڭ بولسا،  
كەچلىككە ئوزۇق تاپ.

就是活到中午，  
也要准备晚饭。

比喻过日子要有长远打算，不能过一天算一天。

چۈشكە نېمە كىرمەيدۇ،  
دۈشمەن نېمە دېمەيدۇ.

睡觉什么梦都做，  
敌人什么话都说。

چۈمۈلىنىڭ پۈتىدىن ئۆگەن،  
قۇشقاچنىڭ تىلىدىن ئۆگەنمە.

要学蚂蚁的腿，  
莫学麻雀的嘴。

چېچەن جۇۋاننى ئوچاق بېشىدا سىنا،  
考察少妇手多巧，  
进了厨房便知晓。

比喻自以为了不起的女人，进了厨房才可以看出她到底有多大能耐。

يولدا يالغۇزلۇق.

戈壁上干渴难耐，  
旅途中孤独难熬。

چۆلدە ئېتىڭ ھارمىسۇن،  
قېرىغاندا خوتۇنۇڭ ئۆلمىسۇن.

戈壁行路莫累马，  
年迈之时莫丧妻。

چۈجە باققان توخۇنىڭ مەيدىسىدە تۈكى  
يوق.

母鸡孵雏鸡，  
胸部毛褪尽。

指养育子女备受艰辛，未老先衰。

چۈجىسى بار توخۇ ئۇچالماس.

带雏鸡的母鸡飞不走。

指有子女的女人舍不得子女，不愿再嫁。

چۈجىسى كۆپ توخۇغا دان تەگمەس.  
雏鸡多的母鸡没食吃。

指子女多的父母为了孩子而自己往往忍饥挨饿。

چۈجىنى كۈزدە سانا،  
چۆچۈرىنى پىشقاندا.

雏鸡要秋后数，  
饺子要熟了数。

雏鸡能否成活，到秋天才知道；饺



别挑容貌要选性格。

指为了得到美满的爱情,择偶时不要偏重相貌、身段,要注重良好的人品。

چىرايغا چاي قويۇپ ئىچكىلى بولماس.

长相虽然好,

不能当茶喝。

指忠贞的爱情要建立在共同的兴趣上,姿色的美不可能使感情持久。

چىرايغا قاراپ ھال سورا.

看脸色问好。

指为人势利,对不同的人采取不同的态度。同“看人下菜”。

چىراي كۆيدۈرەر،

خۇلق سۆيۈدۈرەر.

容貌使人倾倒，

性格使人爱慕。

چىرايلىق چىرايلىق ئەمەس،

سۆيگەن چىرايلىق.

漂亮的并不漂亮，

爱上谁谁就漂亮。

指自己称心的女子,即使相貌平常,也觉得十分美丽动人。同“情人眼里出西施”。

چىرايلىقتا ۋاپا يوق.

漂亮的女人心不诚。

指生得秀丽的女人往往用情不专一。

چىچەننىڭ تىلى،

چەبەسنىڭ قولى.

机灵人靠嘴巧，

麻利人靠手巧。

چىدىغان بۆرە گۆش يەيدۇ،

چىدىمىغان بۆرە يۇڭ.

有耐心的狼吃肉，

无耐心的狼吞毛。

比喻性情急躁做不好事情。同“心急吃不得热馒头”。

چىدىماسنىڭ نالىسى تولا،

خۇشياقماسنىڭ باھانىسى.

软骨头的呻吟多，

懒汉子的借口多。

比喻没毅力、爱长叹短吁、不愿干活的人总找借口为自己开脱。

چىۋەر دۆت كۆرۈنەر.

精明显笨拙，

指很有智慧和才能的人不炫耀自己,外表好像很笨拙。近似“大智若愚”。

چىراغ تۇۋى قاراڭغۇ.

灯台下面暗无光。

指灯光能照到远处,照不到灯台周围。比喻只看到别人的不足,看不到自身的缺点。同“灯台不照自己”、“丈八高的灯台,照不见自己的身材”。

چىراي تاللىماي مىجىز تاللا.



چىراينىڭ سەتلىكىگە ئەينەك  
گۇناھكار ئەمەس.

脸丑怪不得镜子。

比喻自己有缺点，不能怪别人指出来。

چىش ئاغرىقى ئاغرىق ئەمەس،

چىش ئاغرىقىغا ئادەم ئۆلمەس.

牙疼不是病，

疼了不死人。

指牙疼是小病，发作时虽然难受，但不会死人。同“牙疼不是病，疼起来真要命”。

چىش ئاغرىقى ئاغرىق ئەمەس،

كىشى كېلىپ ھال سورىماس.

牙疼不算病，

没人来慰问。

指牙疼是小病，人们不会前来看望。

چىشىڭنىڭ بارىدا گۆش يە .

趁着有牙多吃肉。

指人生短促，乘着好时光享福作乐。近似“及时行乐”、“今朝有酒今朝醉”。

چىش چىققان بالغا،

چايناپ بەرگەن ئاش بولماس.

孩子长出牙，

喂饭不可嚼。

指孩子长大之后，大人不要事事指指点点，要发挥孩子的主观能动性，使他们养成独立思考、独立生活的能力。

چىرايلىقنىڭ چىقىمى تولا.

娇媚的娘子要价高。

指容貌美丽的女人条件高，聘礼重。

چىرايلىقنىڭ ئوتى يامان،

سەتنىڭ ھالى.

漂亮的女子情火旺，

丑陋的女子脾气暴。

چىرايلىقنى تاشلىساڭمۇ،

قەدىناسنى تاشلىما.

佳丽可抛弃，

挚友莫背弃。

چىرايلىق يۈزدە ئەمەس، سۆزدە.

美表现在诚信上，

不是表现在脸蛋上。

چىراينىڭ ئاقلىقىدىن،

كۆڭۈلنىڭ ئاقلىقى ئەلا.

心灵的纯洁，

胜过面容的白晰。

چىرىغىڭ قانچە بولسا،

سايەڭ شۇنچە بولار.

灯盏有多大，

灯影就多大。

指在社会交际中声望的大小与他给民众办的好事成正比。



چۈننىڭ كۆڭلى گەندىدە.

苍蝇的心思在大粪上。

比喻品质恶劣的人总喜欢沾染恶习，或者比喻恶习难改。同“狗改不了吃屎”。

چۈن قونما غىڭشىسەن،

كالتەك تەگسە جىم تۇرسەن.

苍蝇落在身上直哼哼，

棒子打在身上不吭声。

指为一点鸡毛蒜皮的事大喊大叫，受到欺压却一声不响。

چۈن قورۇغان يەرگە قونىدۇ.

苍蝇喜欢落到驱赶过的地方。

指越是凶险的地方越想去。

چۈن كىچىك بولسىمۇ،

كۆڭۈلنى ئاينىتىدۇ.

苍蝇虽小，

令人恶心。

指不良的举动虽属小节，但令人厌恶。

چىشلەيدىغان ئىت،

چىشنى كۆرسەتمەيدۇ.

咬人的狗不露牙。

指凶残的敌人隐藏着真实的面目。同“吃人的狮子不露齿”。

چىش تۆكۈلۈپ تىل قالىدۇ.

牙齿掉了舌头在。

指无论发生什么事情终究要结束，但引发的议论却不会结束。

چىشىمغا قارىما،

ئىشىمغا قارا.

别看我的年纪，

要看我的事迹。

指衡量一个人时，不要看他年龄多大、长相如何，要看他作出的成绩和贡献。

چىققان كۆز ئورنىغا كەلمەيدۇ.

溅出的眼球难复原。

指事物凡遭破坏，很难恢复原状。

چىلانغا چۆل ياخشى،

ياڭاققا كۆل.

枣树宜种戈壁滩，

核桃宜种池塘边。

指种植果树要选择适宜生长的地方。

# خ

富贵。近似“家乡再丑莫嫌，异乡再美莫恋”。

خەقنىڭ ئىشىغا تومۇزىدۇمۇ قول  
توڭلايدۇ.

为别人做事，  
三伏天也冻手。

خەلق «پۇۋ» دېسە بوران چىقار.  
人民吹口气，  
狂风平地起。  
比喻群众力量巨大，所向无敌。

خەلق ئېيتماس،  
ئېيتسا خاتا بولماس.

人民不说，  
说则无错。

指人民群众对正当的事不妄加议论，对不正当的事情发表议论，不会有错。

خەلق ياندۇرغان چىراغنى  
پۇۋلىگەننىڭ ساقىلى كۆيەر.

谁想吹灭人民点的灯，  
就会烧掉他的胡须。

خامان ئالماق — شەھەر ئالماق.

打场如攻城。

指打场是农事活动中最繁忙的环节，抢时间就像攻打城池一样紧张。

خان بىلەن ئېلىشساڭ بېشىڭ كېتەر،  
باي بىلەن ئېلىشساڭ مېلىڭ.  
同可汗较量会丢掉脑袋，  
同巴依较量会倾家荡产。

خاننىڭ قىزى چۆمۈچ تۇتسا،  
قولى قاپىرىپتۇ.  
可汗的千金掌勺，  
手上打起了血泡。

خانئۆمىران قىلسا قىلسۇن،  
داغى پەرزەنت قىلمىسۇن.  
宁可倾家荡产，  
不可痛失儿孙。

خەقنىڭ يۇرتىدا سۇلتان بولغۇچە،  
ئۆز يۇرتۇڭدا ئۇلتاڭ بول.

与其在异邦称王，  
不如在家乡放羊。

指热爱本土，不贪恋他乡的荣华

خوتۇنسىز ئەر قىرسىز يەر.  
没有妻子的男人如同没田埂的地。

田地没有地埂，蓄不住水，男子没有妻子支撑不起家庭。同“人无妻，房无梁”。

خوتۇنغا ئامراق بالىغا ئۆچ،  
قايماققا ئامراق كالىغا ئۆچ.

爱妻子，恨孩子；  
爱奶皮，恨奶牛。

比喻贪图享受，不愿吃苦。

خوتۇن ئەرگە قارايدۇ،  
ئەر يەرگە قارايدۇ.

婆娘望老公，  
老公钻地缝。

指老婆做了丢人现眼的事情，致使丈夫羞得无地自容。

خوتۇن قالسا ئەر تاپار،  
ئەر قالسا مال.

女人丧偶想再嫁，  
男人丧偶想发家。

خوتۇن قانىتى ئەر،  
ئەر قانىتى ئات.

丈夫是妻子的翅膀，  
骏马是好汉的翅膀。

指在家庭生活中丈夫是妻子的主心骨，是妻子的靠山。

خوتۇن كۈنلىسە ئۆي بۇزۇلار،

比喻谁要违背民意，谁就会自食恶果

خوتۇن ئالدىڭ،  
ئۇچاڭغا ئوتۇن ئالدىڭ.

媳妇娶进门，  
柴火背上身。

比喻结了婚，要肩负起家庭的重担。

خوتۇن ئالساڭ يىراقتىن ئال،  
ئېشەك ئالساڭ يېقىندىن.

近处不娶妻，  
远处不买驴。

خوتۇنغا ئىشەنمە،  
قۇمۇشقا يۆلەنمە.

妻子信不得，  
芦苇靠不得。

指丈夫不要把自己的隐私全告诉妻子，以免节外生枝。

خوتۇن تاللىغان خوتۇنسىز قالار،  
ئوتۇن تاللىغان ئوتۇنسىز.

挑老婆的打光棍，  
挑柴火的无柴烧。

خوتۇن خەقىنىڭ چېچى ئۇزۇن،  
ئەقلى قىسقا.

女人头发长，见识短。

指女子见识少，目光短浅。



خوتۇن كىشىنىڭ جېنى قىرىق بىر.  
女人的命有四十一条。

指女性坚韧不拔，忍辱负重，所以生命力较强。

خوتۇن كىشى تىلى بىلەن تۇل بولار.

女人守寡。

全因嘴快。

خوتۇنۇڭ بىشەم بولسا،

سەن بىغەم بول.

妻子凶悍无理，

你要心平气和。

指妻子脾气不好，丈夫度量要大一些，不要跟妻子一般见识。

خوتۇنۇڭنىڭ قانداقلىقىنى بىلەي

دېسەڭ،

قوشناڭ بىلەن ئۇرۇشقاندا قاراپ

تۇر.

要知妻子的品行如何，  
就看同邻居吵架时的情景。

指妻子同邻居发生口角时，最容易看清她的修养。

خوتۇننىڭ تۇغقىنى كەلسە كۈندە،

گۈرۈچ،

ئەرنىڭ تۇغقىنى كەلسە كۈندە ئۇرۇش.

妻子的亲戚来了，天天吃的白米细面；

丈夫的亲戚来了，又拍桌子又瞪眼。

ئەر كۈنلىسە ئۆي تۈزۈلەر.

妻子吃醋倾家荡产，

丈夫吃醋家业兴旺。

خوتۇنۇڭ ئەقىللىق بولسا،

كۆڭلۈڭ يورۇق بولار.

妻子聪明，

丈夫省心。

指妻子聪明，会勤俭持家，邻里和睦，丈夫就少操心。

خوتۇن كىشى لاپ بىلەن يۈرەر،

ئۈستىرا كاپ بىلەن.

剃刀要钢，

女人要夸。

剃头刀在钢刀布上一钢，会变得锋利好使；女人多夸奖，会情绪高涨，操持家务。

خوتۇن كىشى مۇھەببەتنى قىرىق يىل

كۆڭلىدە ساقلا.

女人心里的爱情四十年难以泯灭。

指少女时心爱的人，到老难以忘怀。

خوتۇن كىشىنىڭ تۇللۇقىدىن،

ئەر كىشىنىڭ بویتاقلقى يامان.

女人守寡日子好过，

男人丧偶日子难过。

指男人丧偶在生活上遇到的困难，如吃饭穿衣操持家务比女人遇到的困难多。

قىلغىلى ئىشى يوق.

主子吃饱喝足，  
终日无事可做。

خورازنىڭ تاجىسى بولغۇچە،  
تۆگىنىڭ قۇيرۇقى بول.

宁当骆驼尾，  
不当公鸡头。

指宁可为君子当仆人，不愿为  
权贵当应声虫。同汉语“宁为鸡口，  
毋为牛后”恰好相反。

خۇدا بەرسە پەيغەمبەر «غىياڭ» قىلالماپتۇ.

胡大要给，  
圣人不敢吭声。

指大人物要给，下属不敢不给。

خۇدا بەرسە شەيتاننىڭ كۆزى  
قىزىرىپتۇ.

胡大要给，  
撒旦眼红。

指人民群众给予某人荣誉，有忌  
妒心理的人见了就眼红。

خۇدا بىلىپ پاقىغا قۇيرۇق،  
ئېشەككە مۇڭگۈز بەرمىگەن.

由于苍天有眼，  
没给青蛙长尾，  
没给毛驴长角。

指损人利己，野心勃勃的人得不  
到权力。

指妻子对自己的亲戚热情招待，  
对丈夫的亲戚冷眼对待。

خوتۇننىڭ ئوبىدىنى ئېرىنى باقار،  
دېھقاننىڭ ئوبىدىنى يېرىنى.

贤惠的妻子侍候丈夫，  
勤劳的农夫侍弄田地。

خوتۇنۇم ئۆلدى، قامچام سۇندى.

男子丧妻，  
如鞭折把。

خوتۇنى يوقنىڭ خۇدى يوق.

人无妻，心不宁。

男人没有妻子，无人主持家务。  
冰锅冷灶，心情烦闷，难以打发日子。  
同“男子无妻家无主”。

خوجامنىڭ خوجىسى بار،  
چامغۇرنىڭ ئورسىسى.

主子之上还有主子，  
拔掉蔓菁露出坑子。

指小官之上还有大官，强者之中  
还有更强的人。

خوجامنىڭ قورسقى توق،  
قۇلى بىلەن ئىشى يوق.

主人肚子饱，  
那管仆人饥。

خوجامنىڭ قورسقى توق،



خۇدانىڭ بەرگۈسى كەلسە قوشلاپ  
بېرىدۇ.

胡大恩赐，

八方来财。

比喻人如交上好运，万事顺遂，  
财运亨通。

خۇدا بىلىپ ئېشەككە مۇڭگۈز،  
مۈشۈككە قانات بەرمىگەن.

由于胡大明智，

没让毛驴长角，

没让猫长出翅膀。

خۇدا ئۈرىمەن دەپسە،  
ئاۋۋال ئەقلىدىن ئۇرار.

胡大如要惩戒，

首先使你神志昏聩。

خۇدا ساقلىغان يەردە بالا يوق،  
شال تېرىغان يەردە پولۇ.

胡大保佑的地方无灾难，

种了稻子的地方无抓饭。

خۇدايىم بار دەپ ئاچ قاپتۇ،  
ئېشىكىم بار دەپ كەچ كەپتۇ.

相信胡大挨了饿，

相信毛驴误了点。

指自己不努力工作，把希望寄托  
在别人的援助上，结果生活陷于困境。

خۇدا قارىغۇنى كۆزىدىن ئايرىسىمۇ،  
ھاسسىدىن ئايرىماپتۇ.

胡大使盲人丧失了视力，

但不会使他失去手杖。

比喻人身体虽有某种残疾，但总  
会有出路。略同“天无绝人之路”。

خۇشال بولغاندا كۆزگە پالاكت  
كۆرۈنمەس.

过于高兴，

难见灾难。

指快乐过份了，眼睛看不见发生的  
灾难。近似“乐极生悲”、“乐而忘忧”。

خۇدا قېرىنداشنى بىر ياراتقان،  
خالتىسىنى ئايرىم.

天生的同胞都一样，

未来的财运各不同。

خۇدا كەچ قويسىمۇ،  
ئاچ قويماپتۇ.

真主或许让你迟到，

但却不会让你挨饿。

指人处困境，总会有出路。近似  
“天无绝人之路”。

خۇشامەتچى بېلىدىن قېرىيدۇ،  
ماختانچاق ئاغزىدىن.

谄媚者腰先老，

自夸者嘴先老。



خۇمداندا خىش تولا،  
قىلاي دېسەم ئىش تولا.

窑上砖头多，  
要干事儿多。

指不肯干活的人，说起话来滔滔不绝，装出一付忙得不可开交的样子。

خېرىدارنىڭ كۆزى بولسا،  
كاسىپ ئاچلىقتىن ئۆلەر.

顾主有眼，  
饿死匠人。

指买东西的顾客有眼力，工匠制造的物品就无人光顾，结果工匠的生意日渐衰微，生活陷于困境。

خېرىدارنىڭ بولمىسا،  
زىبالىقىڭ نە ئەتمۇر.

如果无人光顾，  
美貌毫无用处。

指女子虽然美丽无比，如无人求爱，也是白搭。

خېمىر، ئۈچىدىن پېتىر.

上不正，下则歪。

比喻上级或长辈行为不端，下属或小辈会仿效变坏。

خېنىمنىڭ قېشىنى كۆرۈڭ،  
تاۋىقىنىڭ تېشىنى.

看娘子的眉毛，  
再看器皿的污垢。

比喻谄媚的人经常卑躬屈膝，直不起腰干；自吹自擂的人大话连篇，口无遮拦。

خۇشامەتچىنىڭ چىشى بولمىسىمۇ،  
سۆڭەك غاجار.

谄媚者没有牙，  
也能啃动骨头。

指拍马溜须的人虽无一官半职，但却可以捞到油水。

خۇشياقماسقا ئىش بۇيرۇساق،  
ئالتىنچى ئايدا قولى توڭۇپتۇ.

叫懒虫干活，

六月天也冻手。

比喻懒汉不想干活，总能找到借口。

خۇيلۇق قىز ئۆي تۇتالمايدۇ.

使小性儿的姑娘当不了家。

常因小事就发脾气的女人不能管好家。

خۇيىنى بىلمىگەن ئاتقا يېقىن بارما.

没有摸清马脾气就别靠近马。

指跟不熟悉的人打交道要有防范意识，以防不测。

خۇيى ياماننىڭ پەيلى يامان.

脾气不好的人性格乖僻。

指行为乖张的人往往存害人之心。

خىيال كېچىدە ئېچىلار،  
گۈل سەھەردە.

幻想在深夜萌生，  
鲜花在清晨开放。

خىل خىلىغا،  
گۈل گۈلىگە.

绿叶配红花，  
精品配精品。

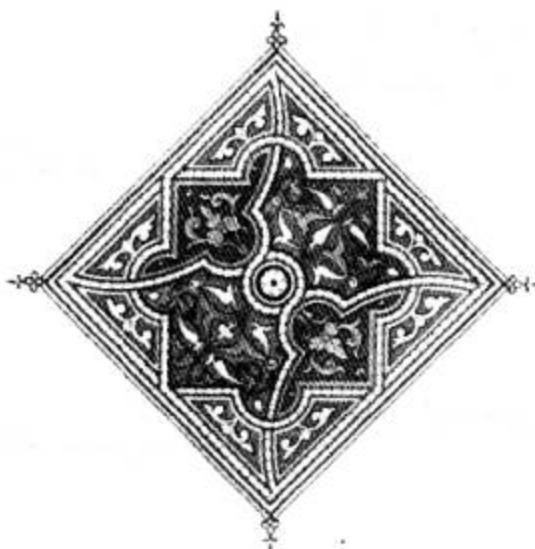
指人或事物十分相配，近似  
“珠联璧合”。

指女人只会打扮，却不会操持家务。

خىل خىلى بىلەن،  
پىچاق قىنى بىلەن.

物要相配，  
刀要配鞘。

指双方社会地位和经济状况相  
当。同“门当户对”。



د

傻瓜不知道贤人的可贵，  
好人不知道病人的痛苦。

دانا كىشى ئاز سۆزلەپ، كۆپ ئاڭلار.  
贤明的人说得少，听得多。

指贤明的人不轻易开口，注意倾听别人的意见。

داننى بۇ يەردىن يەپ،  
باشقا يەردە تۇخۇملاپتۇ.

在这儿吃食，  
到别处下蛋。

比喻受着这一方面的好处，暗地里却为那一方尽力。同“吃里爬外”。

داننى ئۆيدە يەپ،  
تالادا تۇخۇملاپتۇ.

家里吃食，  
外面下蛋。

意思同“吃里爬外”。

دەرەخ غولمىدىن سۇنماس،  
شېخى سۇنار.

树干难折，  
树枝易断。

比喻和睦团结的家庭不易衰败，四

داپقا بېقىپ ئۈسسۈل.

跳舞要踏着鼓点子。

指无论做什么事要顺应形势，从实际出发。

دادامغا يوق پۇرچاق ئانامغا نەدە.

爸爸吃不上豆子，  
哪有妈妈的份儿。

指自己还不够用，那有多余的给人。

دادام مازارغا شەيخ،  
مەن تەييارغا.

爸爸守陵园，  
我吃现成饭。

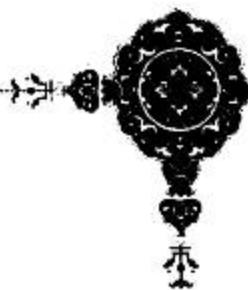
比喻不劳而获，坐享其成的懒虫。

دام ئۇرغىلى يات يەر ياخشى.

外乡异地好吹牛。

指在外地吹牛，无人知晓；在家乡吹牛，人人都知，丢人现眼。

دانا قەدرىنى ئەخمەق بىلمەس،  
ئاغرىق دەردىنى ساق.



دەردى يوققا ۋاي چىشم دېمە.

对没病的人别说你牙痛。

指对生活安定、没有烦恼的人不要倾诉自己的痛苦。

دەردى يوق ئېشەك،

ئىشقى يوق كېسەك.

毛驴不知烦恼，

土块不懂爱情。

比喻人不可能没有一点烦恼，不可能没有失恋的痛苦。

دەرد كەلسە جۈپ،

دۆلەت كەلسە تاق.

苦来成双，

福不双降。

表示不幸的事接连发生。

دەريادىكى بېلىقنىڭ باھاسى يوق.

河里的鱼无价。

指河鱼是自己生长的，价钱随行就市。

دەريانى توسقىلى بولار،

ئەل ئاغزىنى توسقىلى بولماس.

河水易堵，

众口难堵。

指河堤决口，可以堵住；群众的嘴无法堵住。

دەزى يوق تۇخۇمغا چىۋىنىمۇ قونماس.

分五裂的家庭难以振兴。

دەرەخنىڭ گۈزەللىكى ياپراقتىن،

ئادەمنىڭ گۈزەللىكى ئەخلاقىتىن.

树美看树叶，

人美看品德。

دەرد قورۇقى كېتەر،

ئاچ قورۇقى كەتمەس.

痛苦留下的皱纹会消失，

饥饿留下的皱纹难消除。

指病好了，留不下什么痕迹，而生活的磨难会在脸上留下一道一道的皱纹。

دەريا تېشىپ كەتسە،

ئۆردەكنىڭ نېمە ئىشى.

河水泛滥，

碍不着鸭子的事。

دەرد كەلگەندە دەرمان كېتەر.

疾苦来临，

精神不振。

指疾病的煎熬，使人心力交瘁；也比喻人遇到烦恼时萎靡不振。

دەردى يوق — ئالەمدە يوق.

人生在世，

都有痛苦。

指人生在世都尝过生活的甜酸苦辣，任何人概莫能外。

ئاغرىق كۈچەيسە جېنىڭنى.

官司吃紧要你的钱，  
病情加重要你的命。

دەۋاگەر سۇس كەلسە،  
قازى مۇتتەھەم بولار.

原告松了劲，  
哈孜<sup>①</sup>乱判刑。

指原告不坚持诉讼要求，法官便消极应付，不秉公执法。

دوپپىسىنى ئال دېسە، بېشىنى ئاپتۇ.  
让去摘下帽子，  
却砍掉了脑袋。

比喻做事过了头。

دورامچۇقىنىڭ ئاغزى پۇچۇق.

爱学舌的豁豁嘴。

指学舌挖苦别人的人也有自己的生理缺陷。

دورغا نەدە بولسا،  
غوغغا شۇ يەردە.

当差的走到什么地方，  
什么地方就鸡犬不宁。

比喻当差的所到之处，人们受到骚扰，乱成一团。同“差役下了乡，鸡飞狗上墙”。

دوستقا تاپا،  
دۈشمەنگە كۈلكە.

苍蝇不叮无缝的鸡蛋。

比喻自身无懈可击，别人就中伤不了；如果自身有弱点，才会被坏人钻空子。

دەسلەپكى بىلەن ئۆي تۇتماساڭ،  
ئۆلگۈچە پۇشايمان.

跟发妻离异，  
后悔终生。

原配称为“结发夫妻”，因为是原配，情深义重，恩爱有加，故不要轻易离异，不然便后悔莫及。

دەشەنەم يېگىنىم،  
بەش نان يېگىنىم.

无端受人辱骂，  
如同吃糠喝茶。

指受了辱骂，却麻木不仁的人。

دەلالنىڭ دەسمايسى يالغانچىلىق.

牙行的本钱是撒谎。

指协助买卖双方成交而从中取得佣金的人，惯于用谎言挣钱。

دەۋا قېرىماس،  
ئالتۇن چىرىماس.

官司打不老，  
黄金不生锈。

指官司打不赢，会长期打下去，不因为是老官司而停止下来。

دەۋا كۈچەيسە پۇلۇڭنى ئالار،



بېھىشقا كۆنمەپتۇ.

蹲惯了地狱的人，  
过不惯天堂的生活。

指过惯了穷日子的人，反而过不惯富裕的生活。

دوستقا دوست كېرەك،  
ھېسابقا دۇرۇس كېرەك.

朋友要交，  
帐目要清。

指好朋友之间在钱财上要分清。  
同“亲兄弟，明算账”、“要得兄弟亲，天天把账清”。

دوستقا ئىناق بول،  
دۈشمەندىن يىراق.

朋友要亲近，  
敌人要疏远。

دوست كەينىڭدىن ماختار،  
دۈشمەن ئالدىڭدا.

朋友在背地夸你，  
敌人在当面夸你。

指真诚的朋友不在当面吹捧你，  
伪善的朋友为了讨好，假意奉称你。

دوست كۆپ، توغرىسى ئاز.

朋友不少，  
挚友不多。

指一个人可能有许多朋友，但实心实意的朋友不会很多。同“相识满天下，知心有几人”。

朋友痛心，  
敌人开心。  
同“亲者痛，仇者快”。

دوست ئاغرىتىپ ئېيتار،  
دۈشمەن كۈلدۈرۈپ.

朋友的忠言叫你哭，  
敌人蜜语叫你笑。

朋友的劝告往往说得尖锐，听着不舒服；敌人的甜言蜜语听起来十分惬意。

دوست بول، سىرنى بىل.

朋友要交，  
底细要明。

交朋友要充分了解对方的性格、人品。

دوستتىن يامانلىغان ئەقلىنىڭ  
يوقلۇقى،  
تامماقتىن يامانلىغان قورساقنىڭ  
توقلۇقى.

说朋友不好的人没有头脑，  
说饭菜不好的人肚子已饱。

دوست چىللىسا قالما،  
دۈشمەن چىللىسا بارما.

朋友请了莫缺席，  
敌人请了莫出席。

指要分清敌我，亲近朋友，疏远敌人。

دوزاخقا ئۆگەنگەن كۆڭۈل،

肉,跟狗吃屎”。

دوستۇڭ ئۈچۈن زەھەر يۈت.

为朋友咽下毒药。

指为了朋友应不惜自己生命。同“为朋友两肋插刀”。

دوستۇڭ يامان بولسا قېچىپ قۇتۇلارسەن،

خوتۇنۇڭ يامان بولسا قانداق قۇتۇلارسەن؟

朋友不好可以避开，  
妻子不好如何摆脱。

دوستۇمنىڭ كۆڭلىنى ئاياپ، بويۇمدا  
قالدى.

为了让朋友欢心，  
给自己埋下了祸根。

دوك گۆرگە كىرگەندە تۈزىلەر.

罗锅进坟墓，  
身子自然直。

驼背的人进入坟墓仰面躺在墓穴中背才能挺直。比喻人的坏毛病死了才得以改正。

دۇدۇق سۆزگە يارىماس،  
ئوغرى كۆزەتكە.

结巴说不清话，  
小偷站不成岗。

指口吃的人说话听不清楚，小偷放哨会监守自盗。

دوستىنىڭ ئاتقان تېشى باشنى يارماس.  
朋友扔的石头打不破脑袋。

指朋友的忠告，使你幡然醒悟，虽觉疼痛，但不伤及性命。

دوستىنىڭ پوقى پۇرىماس.

朋友的屎闻不出臭味。

比喻亲朋好友虽有过失，但见面并不介意，也不怪罪。

دوستىنىڭ دوستلۇقى،

باشقا كۈن چۈشكەندە بىلىنەر.

患难之中见友情。

دوستىنىڭ كونسى ياخشى،

چاپاننىڭ يېڭىسى.

朋友老了好，  
衣服新了好。

同“衣莫若新，友莫若故”。

دوستۇڭغا دەرد كەلسە،

دۈشمىنىڭنىڭ توبى بولار.

朋友受苦难，  
敌人乐开怀。

دوستۇڭ قاغا بولسا،

يېيشىڭ پوق.

你的朋友是乌鸦，  
你吃的就是粪便。

比喻接触什么人，受什么影响。跟好人学好样，跟坏人学坏样。同“跟狼吃

害不到自己的利益，便会安然自得，毫不在乎。

دۇنيانىڭ ئىشىنى ئاخىرەتكە قالدۇرما.  
今世的事不要留到后世。

指做事不要拖拉，当天的事当天干完。同“今日事情今日完，留到明日事更繁”、“今日事今日毕，留到明日更着急”。

دۆتكە نەسەت كار قىلماس،  
قارىغا سوپۇن.

笨蛋听不进劝说，  
肥皂洗不白黑色。

دۆڭگە جىرىم تىكمە،  
ئويمانغا ئۆي سالما.

不要在高坡栽树，  
不要在洼地建屋。

指高坡栽树因缺水不易成活，洼地建屋易遭水淹。比喻无论做什么事要因地制宜，不可盲目行事。

دۆتسىڭ تىلى قىچىشىدۇ،  
تەنتەكنىڭ قولى.

蠢人的舌头痒，  
冒失鬼的手心痒。

دۆڭنى كۆرۈپ تاغ دېمە،  
گۈلنى كۆرۈپ باغ دېمە.

见了土墩别说是高山，  
见了花朵别说是花园。

دۇمباقنىڭ ئاۋازى يوغان، ئىچى  
قۇرۇق؛

ماختانچۇقنىڭ گېپى يوغان، مېغىزى  
يوق.

皮鼓的响声大，内中空；  
夸海口的话大，没内容。

دۇنيادا ئەخمەق بولمىسا،  
ئەقىل ئىگىلىرى زېرىكىپ قالار.

世界上没有傻瓜，  
聪明人倍觉寂寞。

指傻瓜和聪明人相互对立存在，无傻瓜显不出聪明人，无聪明人也显不出傻瓜；有了聪明人的衬托才显现傻瓜的愚蠢。

دۇنيادا ئىككى ئۆلۈم يوق،

بىرىدىن قۇتۇلغان ھېچكىم يوق.

世上没有两回死，  
逃此劫难无一人。

指世间万物有生必有死，谁也无法躲过。

دۇنيا دېگەن قولنىڭ كىرى «پۇل»  
دېگەن قولنىڭ كىرى».

دۇنيانى سۇ باسسا،

ئۆردەكنىڭ نېمە غېمى.

洪水淹没世界，  
鸭子不会发愁。

比喻发生了天大的灾难，只要损

事情一旦办成，会出现许多前来邀功的人。

دۆلەت ئەرنى يىقتار،  
شامال يەرنى قۇرۇتار.

财富毁掉好汉，  
热风吹干土地。

指金钱用之不当，会葬送一个人的前程。

دۈشمەنگە شەپقەت،  
ئۈزۈڭگە كۈلپەت.

对敌人大发善心，  
对自己埋下祸根。

دۈشمەننى ئۈيۈڭگە يولاتما،  
قارىباغانچنى بېغىڭغا.

莫让敌人接近家园，  
莫把榆树栽到果园。

指对坏人要有戒备心理，以防他们进行破坏。榆树不要栽在果园，免得妨碍果树的生长。

دۈشمەنگە ئۆلۈم تىلىگۈچە،  
ئۈزۈڭگە ئۆمۈر تىلە.

与其盼望敌人早死，  
不如祈求自己长寿。

指与其等待坏人早死，不如自己爱护身体，延年益寿。

دۈشمەننىڭ كۈلگىنى،

比喻不要把点当成面，不要把局部当成整体。

دۈشمەن قەستلەر،  
دوست قۇتۇلدۇرار.

敌人谋害人，  
朋友救助人。

دۆلەت قۇشى قونسا چىۋىن بېشىغا،  
سۈمۈرغ كېلەر ئۇنىڭ قېشىغا.

富贵鸟落在苍蝇头上，  
凤凰也屈尊前来拜访。

比喻小人发迹，达官显贵也来奉称。

دۆلەت كەتسە كەتسۇن،  
سۆلەت كەتمسۇن.

富贵可以不要，  
风度不可失掉。

دۈشمەن تاش سانسا،  
خەلق قۇم سانایدۇ.

敌人数石子，  
人民数沙子。

比喻坏人不论耍什么花招，人民群众的计谋会高出坏人一筹。

دۈشمەن قاچقاندىن كېيىن باتۇر  
كۆپىيەر.

敌人逃走，  
英雄增多。

比喻干活吃苦的时候不见人影，



سەرىڭنى بىلگىنى.

敌人偷偷笑，  
是因为你的秘密已探察到。

دۈمبىسى قىچىشقان ئېشەك تۈگمەنگە  
كېلەر.

毛驴脊背痒，  
自己到磨坊。  
比喻自找麻烦，自讨苦吃。

دېسەڭ گەپ بولىدۇ،  
دېمەسەڭ دەرد.

说了招惹是非，  
不说心里窝憋。  
指把某一件事的前因后果如实地讲给人听，会惹出闲话，如果不说心里不舒服。

دېمىگەننى دېگۈچى چىقار،  
يېمىگەننى يېگۈچى.

没说的话有人说，  
没吃的饭有人吃。  
指说话做事要冷静沉着，不可急躁，不可抢先，要见机行事。

دىلى ئۈچۈننىڭ قولى ئۈچۈك،  
ئەل سۆيگەننىڭ يولى.

心地纯洁的人待人大方，  
人民爱戴的人道路坦荡。

دېمىگەننى دېگىلى، يېمىگەننى  
يېگىلى بولار. 同 «دېمىگەننى دېگۈچى  
چىقار، يېمىگەننى يېگۈچى».

دېھقان بولساڭ شۇدىگەر قىل،  
موللا بولساڭ تەكرار.

要当农民勤翻地，  
要当毛拉<sup>②</sup>勤温习。

指哪一行的人，就干好本行的事情。是农民，种好庄稼，是毛拉，认真研究经文。

دېھقانچىلىق گاهىدا چىلىق - چىلىق،  
گاهىدا قۇرۇقچىلىق.

年成好时粮满仓，  
年成不好仓无粮。

دېھقاننىڭ بۇرنىغا يەر پۇراپتۇ.

农民的鼻子闻到的是泥土的芬芳。

比喻干哪一行的人就爱自己这一行，一门心思都在那上面。

دىلى بىرىنىڭ تىلى بىر.

心灵相同的言语也相同。

指思想、感情、目的相同的人言语也相同。

注释：

①哈孜：伊斯兰教教法执行官。

②毛拉：我国新疆地区穆斯林对阿訇的称呼。



ر

راستلىق — ھەقىلىق.

说实话是做人的本分。

راستلىقى ئاز كىشىنىڭ دوستلۇقى

ئاز.

真话少的人友情少。

指交朋友要以诚待人，不然就交不了几个朋友。

راستنى كۆرسە يالغان قاچىدۇ،

يولۋاسنى كۆرسە تايغان.

见到真的，假的逃走；

见到老虎，猎狗逃走。

指真善美存在的地方，假丑恶无法站稳脚跟。

راست ئېيتتىڭ قۇتۇلدۇڭ،

يالغان ئېيتتىڭ تۇتۇلدۇڭ.

说真话的坦然自若，

说假话的难以逃脱。

指说真话的人胸襟坦荡，没有担心的事情，说假话的人怕受到惩罚。

راست ئېيتقان قۇتۇلار، يالغان ئېيتقان

تۇتۇلار. 同 «راست ئېيتتىڭ قۇتۇلدۇڭ،

رازى بولمىغان ئاش قورساق ئاغرىتىدۇ.

不情愿给的饭吃下去会闹肚子。

指不是诚心诚意的帮助，日后会引发怨恨。

راست بىلەن يالغان بىر يەردە جەم

بولالماس.

真假不相容。

比喻对立的双方不能共存。

راست گەپ بوسۇغىدىن چىققۇچە،

يالغان گەپ يەتتە تاغدىن ھالقىپتۇ.

真话还没有迈出门坎。

假话已翻过七重高山。

指真话没人宣扬，假话却传得很远。同“好话不出门，坏话传千里”。

راست گەپنىڭ خىجالىتى يوق.

说真话不怕难为情。

راست گەپكە سوئال يوق.

真话无须再去问。

指说真话的人诚信度高，他说的话无须再问。



رەھىمى يوق ئادەمدىن،

رەھىمى بار ئىت ياخشى.

有怜悯心的狗，  
胜过铁石心肠的人。

رودۇپاي كالتەكتىن قورقىدۇ.

无赖也怕棒子打。

比喻对不可理喻的蠢材必要时  
要用棍棒教训。

روزىنى مەن تۇتسام،

ھېيتنى باشقىلار ئوينىدى.

封斋的是我，  
过节的是别人。

比喻受苦受累的是我，吃喝玩乐  
的是别人。

يالغان ئېيتىشك تۈتۈلدۈڭ.

رەختى بارنىڭ بەختى يوق،

بەختى بارنىڭ رەختى يوق.

有运气的没福气，  
有福气的没运气。

رەمچى سالىدۇ رەمنى،

كۆڭۈلگە سالىدۇ غەمنى.

算命的占卦，  
求卦的心惊。

算命先生预测凶吉，信口雌黄，让求卦  
的人心慌意乱，忐忑不安。

رەمچىنىڭ رەمىدىن،

ئۆزۈڭنىڭ خىيالى ياخشى.

算命先生算的，  
不如自己想的。

指算命的往往胡说八道，还不如  
自己心想的灵验。

ز

زامانەڭ تۈلكە بولسا،  
سەن ئۇنىڭ تايغىنى بول.

狐狸当道，  
猎狗当差。

指在任何时候，要顺应时势行事。

زامان تۈزەلسە،  
يامانمۇ تۈزىلەر.

世风转好，  
世弊则除。

指世风变好了，社会上的一切弊病会随着消失。

زامان زورنىڭ،  
تاماشا كورنىڭ.

势大行霸道，  
瞎子看热闹。

比喻有权势的人横行霸道，鱼肉百姓，过花天酒地的生活。

زامان ساڭا باقمىسا،  
سەن زامانغا باق.

世道不随你，  
你要随世道。

指世情不遂人意，人要顺应世情。

زاتى پەسنىڭ تېگى پەس.

出身卑微的根子下贱。

近似“龙生龙，凤生凤，老鼠的儿子会打洞”。

زارلىغانغا كەلمەيدۇ،  
قارىغانغا بەرمەيدۇ.

苦苦哀求求不来，  
望眼欲穿盼不来。

比喻自己不自食其力，而一心盼望别人大发善心，施舍财物是痴心妄想。

زارىم بار، زورۇم يوق.

只叹气，没力气。

比喻受到委屈时，光是唉声叹气，却不想解决困难的办法。也比喻有摆脱贫困的希望而无能为力。

زاغراڭنى يەپ، ناغراڭنى چال.

吃着窝窝头，  
没事敲敲鼓。

比喻对目前的生活表示满意，没有什么奢求，只想顺顺当当地过日子。



زەھەرلىك يىلاننىڭ قاسىرىقى ئالا.  
毒蛇的身上花纹多。

比喻心肠恶毒的人善于用美丽的外表伪装起来。

زورلۇقنىڭ ئاقىۋىتى خورلۇق.  
横行霸道，  
终受屈辱。  
指横行霸道的人会留下骂名。

زېرەك تېپىپ سۆزلەيدۇ،  
قوپال كۆپۈپ.  
聪明人说话察言观色，  
粗鲁人说话不看脸色。  
指聪明的人揣摩对方的心思后才说话，粗鲁的人不看对方的表情就开腔。

زېڭىدا زالڭ كۆرمىگەن،  
چۈشىدە نان.  
生平没见过搅团<sup>①</sup>，  
做梦没吃过好饭。  
形容生活贫困，吃了上顿没下顿。

زىغىر تېرىغان يەر،  
كېزىك بولغان ئەر.  
种过胡麻的土地贫瘠，  
害过伤寒的汉子体虚。

زامانغا قاراپ ئىش تۈت،  
يوقتانغا قاراپ سۈن پۈت.

做事要审时度势。  
睡觉要看被伸腿。  
比喻做事要顺应时势，过日子要看自己的家境。

زاھىتىلىققا سەلە نە كېرەك،  
مۇھەببەتكە دەللە.

遁入空门者不要散兰<sup>②</sup>，  
坠入情网者不要媒婆。  
指厌世隐居的人不要华丽的服饰，情投意合的恋人不要线牵的媒婆。

زەرنىڭ دوستى تولا،  
زەرگەرنىڭ دۈشمىنى.

金银的朋友多，  
金匠的冤家多。  
指贪图金银的人多，金匠的对头多。

زەردار مېلىنى ماختار،  
گاداى بالىسىنى.

富汉夸财产，  
穷汉夸孩子。

زەھەرنى زەھەر ئالىدۇ.

从毒攻毒。

زىمىستان كۆرمىگەن بۇلبۇل،  
باھارنىڭ قەدرىنى بىلمەس.

没有经过严冬的百灵鸟，  
不知道春天的温暖。

比喻不经历艰难困苦，体会不到好日子来之不易。同“不经冬寒不知春暖”。

زىخىمۇ كۆيمىسۇن،  
كاۋاپىمۇ كۆيمىسۇن.

既不烧坏扦子，  
又不烧焦肉串。

扦子，有尖儿的小细棍，用来串羊肉。  
比喻做事求两全其美。



注释：

①散兰：伊斯兰教男教徒缠在头上的头巾。

②搅团：将玉米面均匀地撒到沸腾的开水里，用木棒来回搅动，待黏度达到一定的程度，用勺子分成块，放到碗里，浇上炒好的菜肴进食。这种食物多见于西北地区农村。

س

ساپال ئۈچۈن ساق قالغۇچە،

گۆھەر ئۈچۈن كۈكۈم - تالقان بول.

宁为宝石碎片，

不为陶器保全。

比喻宁愿做宝石被打碎，不愿做陶器而得以保全。宁愿坚持正义而牺牲，不愿苟且偷生，保存生命。同“宁为玉碎，不为瓦全”。

ساپ ھاۋا تەنگە داۋا.

空气清爽，

有益健康。

ساتمىدا قىلغان گەپنى،

سارايدا قىلغىلى بولماس.

茅屋里说的话，

不可在堂屋里说。

指说话要看地方，私下说的话不可当众讲，小道消息不能当新闻讲。

ساتىراش باشقا قارايدۇ،

ياماقچى ئاياغقا.

剃头的看脑瓜子，

补鞋的看脚丫子。

指干哪一行当的都关注自己行当的事。剃头的看头是想剃头挣钱，补鞋的看脚是想补鞋挣钱。

ساختا دوست،

ئاشكارا دۈشمەندىن يامان.

伪善的朋友比公开的敌人还坏。

ساختمپەز ناداننى تاپمىدۇ،

بىلىملىكتىن قاچمىدۇ.

造假的找愚蠢的，

躲避的是有学识的。

指没头脑的容易上当受骗，有知识的能看破诡计，难以蒙蔽。

«سادىق» دەپ ئىسىم قويسا،

«تۈلكە» دەپ لەقەم ئالدى.

起了个名字叫“忠诚”，

外号却叫“狐狸精”。

比喻貌似忠厚老实，实为狡滑奸诈的人。

ساراڭغا سوت يوق.

疯子不吃官司。

指精神失常的人犯了法不受法律制裁。

ساراڭنىڭ ئوڭى يوق،

چالمنىڭ قوڭى.

ساقال دېگەن ئۆچكىدىمۇ بار.

要说胡子，山羊也有。

指有胡须的老人应受到尊敬，但不是说所有长胡须的都应尊敬。

ساقالدىكى ئاشقا قورساق تويماس.

胡子上的饭渣吃不饱。

比喻量少，填不饱肚子。同“杯水车薪”。

ساق كۆز يىغلىسا،

قارىغۇ كۆزدىن ياش چىقىپتۇ.

好眼睛哭泣，

瞎眼睛流泪。

比喻一个人遭到不幸，好心人为他伤心。

ساقلىساڭ يۈز كۈنلۈك،

ساقلىمىساڭ بىر كۈنلۈك.

勤俭持家百日够，

大手大脚一日光。

指过日子要有计划，不可铺张浪费。

ساقلىق — بايلىق.

健康即财富。

同“身安抵万金”。

ساقلىڭنىڭ ئېقى بار،

بالىلىقنىڭ تېخى بار.

胡子白花花，

脾气像娃娃。

疯子精神失常，

土坷拉没有两样。

指精神错乱的人言行轻狂，行为反常。

سار چۈجىنىڭ چۈكۈلدىغىنىغا خۇش.

雏鸡叽喳喳叫，

老鹰心欢喜。

ساردىن لايچىن تۇغۇلۇپتۇ.

老鹰窝里出猎隼。

比喻不起眼的人家出了杰出的人才。同“老鸹窝里出凤凰”。

سارنىڭ چۈجىگە ئىچى ئاغرىماس.

老鹰不会怜悯雏鸡。

比喻强者从不怜悯弱者。

سارىخان ئاچام ئۆيدە،

ئەخلەت، كۈلى تۆردە.

莎尔汗大婶屋里坐，

灰尘飞扬垃圾多。

指那些讲究打扮而不善于操持家务的懒婆娘。

ساقال باسسا قېرىمىكىن دېمە،

چىۋىن چاقسا ھەرىمىكىن دېمە.

胡子拉碴别说是老人，

苍蝇叮了别说是马蜂。

指不要以貌取人。胡子长不等于年老，胡子长不等于无能。

要妄下结论。

ساقلىنى ساقان قېرىدىن،  
ئەمگىكىنى ساقان بالا ئەلا.

倚老卖老的老汉，  
不如出卖劳力的孩子。

سائىتى كەلگەندە سەپەر قىل.  
时机成熟再起程。

指出门远行除做好充分的准备之外，还需要等待适当的时机。

ساياق يۈرگەن تاياق يەر.  
浪迹天涯的汉子磨难多。

比喻流浪他乡，总是过着惶恐的生活。

سايەڭگە قاراپ بويۇڭنى ئۆلچەمە.  
不要按你的影子量你的身材。

比喻家境好了，或得了一官半职，就自高自大，忘乎所以，以为自己的身材就跟影子一样高大。

ئۆز سايىسىگە قاراپ مۇشت ئېتىپتۇ.  
对着自己的影子挥拳头。

比喻疑心太重。

سايدا تاش تېپىلماپتۇ،  
ئاختارمىدا داڭگال.

河滩里寻不到石头，  
翻秋地里找不到土块。

比喻虽然上了年纪，但言谈举止仍像小孩一样不庄重。

ساۋابىنىڭ قوغى تۆشۈك.  
好心无好报。

سالامەت تەندە ساغلام ئەقىل.  
身体健康，  
智力健全。

指身体健康的人认识、理解客观事物并运用知识、经验等解决问题的能力就强。

سامان باشقىلارنىڭ بولسىمۇ،  
سامانلىق ئۆزۈڭنىڭ.

麦草是别人的，  
草房可是你的。

比喻饭是别人的，肚子是你自己的，可不要吃得太撑了。

سامان ئوتۇن بولماس،  
جالاپ خوتۇن بولماس.

麦草抵不上木柴，  
娼妇当不了老婆。

指麦草的火力抵不上木柴，不经烧；娼妇水性杨花，用情不专一，不会实心实意地同丈夫过一辈子。

سانماي سەككىز دېمە.  
没有点数，  
就别说文。

比喻对没有搞清楚的事情，就不

难,表示悔过,可以得到宽恕。

سەرگە ھوشيار بولسا،  
مالغا ئاپەت كەلمەس.

带头羊警觉，  
羊群不遭殃。

比喻一个地方的领导人明智，头脑清楚，群众可免受疾苦，安居乐业。

سەرگىسى بولمىغان پادا يولدىن ئازار.  
没有带头羊领路，  
羊群会迷失道路。

比喻没有一个好的领头人，众人就会迷失前进和奋斗的方向。

سەكرىگەننى باس،  
يىقىلغاننى يۆلە.

劝说暴跳如雷的，  
扶持一蹶不振的。

比喻劝说大发脾气的人息怒，扶助受到挫折的人振作起来。

سەللە بىلەن يوتقانغا كىرىپتۇ.  
缠着散兰钻被窝——愚不可及。

سەللە دېگەن يۈك،  
ساقال دېگەن تۈك.

散兰是头上的负担，  
胡子是脸上的毛发。

比喻有无散兰不能断定人品的好坏，有无胡须不能衡量人品好坏。

比喻平时样样都有，待到用时一件也找不着。

سايغا تاش يۈدۈپ بېرىپتۇ،  
جاڭگالغا ئوتۇن.

背着石头下河滩，  
背着柴火到山林。

指多此一举，徒劳无益。同“背着石头上山”。

سەپەر قىلغان يول بىلەر،  
كۆپ كۆرگەن مول بىلەر.

出过远门的熟知道路，  
见过世面的见闻丰富。

سەت كۆرۈنگەن ساراينغا تۈۋرۈك بولۇر.  
面目丑陋的人却成了宫殿顶梁柱。  
比喻无名小卒变成了骨干力量。

سەتلىكىمنى بىلىندۈرمىگەن،  
خۇشخۇيلۇقۇم.

脾气随和，  
显不出脸丑。

指待人和气，和颜悦色的人长相虽丑，但显不出来。

سەدىقە بالانى يەر،  
توۋا گۇناھنى.

施舍消灾，  
忏悔赎罪。

指把财物送给穷人可以消除灾



比喻有错不改，反而强词夺理：别人没指责他，他倒先指责别人。同“猪八戒倒打一耙”。

سەلە يوغان باش كىچىك،  
داستىخان يوغان نان كىچىك.

散兰大头小，

餐布大馕小。

同“名不副实”。

سەن سالا، مەن سالا،  
ئاتقا بوغۇزنى كىم سالا.

你推我靠，

谁去给马喂料。

比喻互相依赖，耽误事情。同“三家四靠，倒了锅灶”。

سەن كەلسەڭ نېمە ئېلىپ كېلىسەن،  
مەن بارسام نېمە ئېتىپ بېرىسەن.

你来带什么礼物送给我，

我去做什么吃的招待我。

比喻只想从别人那里捞取好处，而自己却一毛不拔。

سەن ئۆل، مەن ياشاي.

你死不碍事，

我活寿未尽。

比喻想从别人的艰苦劳动中换取自己的名誉地位和物质享受。

سەۋر ئەقىلىنىڭ بەلگىسى.

سەن تاش سانساڭ،  
باشقىلار قۇم سانایدۇ.

你能数尽石子，

别人能数完沙子。

比喻个人的聪明才智比不上群众的聪明才智。近似“强中还有强中手”。

سەلە يوغان ئىمان يوق،  
دەرۋازا يوغان بىر نان يوق.

散兰大没有信仰，

门大没有一个馕。

比喻表面上看很了不起，实际上不然。近似“虚有其表”。

سەللىسى مۇسۇلمان،  
ئۆزى كاپىر.

散兰是穆斯林，

本人是异教徒。

指口是心非的人。明知教规教法却违犯教规教法，采取阳奉阴违的态度。

سەن بۆرنى ئايساڭ،  
بۆرە سېنى تالايدۇ.

养狼遗患。

比喻纵容敌人，给自己留下后患。同“养虎遗患”。

سەن تاز دېگۈچە مەن تاز دەۋالاي.

你还没说我是秃子，

我先说你是秃子。

سەۋر قىلساڭ غورىدىن ھالۋا پۈتەر.

青杏熬成酱，  
靠的是耐心。

比喻只要有耐心，持之以恒，没有办不成的事情。同“只要人有恒，万事都可成”、“铁棒磨绣针，功到自然成”。

سەۋر قىلسا مۇرادىغا يېتەر.

如果有耐心，  
事情会成功。

سەۋرلىك چىدار،

سەۋرسىز يىغلار.

有耐心的坚持不懈，  
无耐心的哭哭啼啼。

指有毅力的人遇到困难、挫折，坚持到底，没有勇气的人遇到挫折唉声叹气。

سەۋرنىڭ تۈۋى سېرىق ئالتۇن.

坚韧不拔之下是黄金。

比喻遇到挫折不气馁，有坚强意志的人最后能得到幸福。近似“忍耐得福”。

سەۋزىدىن خەۋەر يوق،

گۈرۈچ دەم يەپتۇ.

黄萝卜还没有着落，  
大米已焖了好些时辰。

比喻结亲的一方对婚事尚未表态，另一方却急不可待地张罗起来。

سودا - سېتىق پۇلدىن باشقىنى تونۇماس.

耐心是理智表现。

سەھەردىكى چۈش ئوڭۇڭدىكى ئىش.

清晨的梦境，  
凶吉的象征。

比喻清晨作的梦可以预示凶吉。

سەھراغا چىقسا ئېشىكىنى تونۇمايدۇ،

شەھەرگە كىرسە دوستىنى.

下乡认不得骑过的驴，  
进城认不得旧时的友。

比喻同患难时互相帮助，一旦发迹，翻脸不认人。

سەۋەبسىز ئىش يوق.

凡事都有成因。

指发生某个事件，必然有其原因。

سەۋەب قىلساڭ، سېۋەتتە سۇ توختار.

只要想办法，  
箩筐能盛水。

比喻只要动脑子想办法，再难的事也能办成。同“事在人为”。

سەن ياخشى، مەن ياخشى،

تونۇر قىزىق نان ياخشى.

你好我好，

馕坑火旺，比不上馕好。

比喻和睦相处，相安无事。



سوراپ بىلىش ئەيىب ئەمەس.

问而知之不是过错。

指向别人问自己不懂的事，不算丢人。

سورا - سورا بىلىم ئاپتۇ،

ئۇيىلا - ئۇيىلا كېيىن قايتۇ.

不懂就问，求得学问；

羞羞答答，落后于人。

سورا - سورا ئىلىم ئاپتۇ، ئىزا تارتقان

كېيىن قايتۇ. 同上.

سوراشقا ماھىر تاغدىن ئۆتەر،

سورمىغان تۈزلەڭدىمۇ تېنەر.

勤于问路的已翻过高山，

羞于打听的迷失在平川。

سوراقچىدىن تۇڭچى يامان.

通事比审判官更可恶。

通事即译员，在沟通人们思想方面有很大的作用。在紧要关头、有可能颠倒是非，造成严重后果。

سورمىغان سوئالغا جاۋاب بەرمە.

未问的问题莫回答。

比喻少在人前多嘴多舌，耍小聪明；话说多了就难免出错。

سورمىغانغا گەپ يوق،

ئۇچرىمىغانغا سالام.

买卖认钱不认人。

指做买卖以赚钱为目的，空话、客套话统统派不上用场。近似“买卖场上无朋友”。

سودىدا دوست يوق .

生意场上无朋友。

指做买卖不能讲朋友情面。

سودىگەرنىڭ جېنى پۇل،

خوتۇنى تۇل.

商人挣钱忙，

老婆守空房。

指商人做买卖，整个心思都在钱字上，很少顾及家庭，妻子只好守活寡。

سودىگەرنىڭ يولى بىر،

رىزقى باشقا.

商家的经营之道相同，

盈利多少全在命中注定。

سودىڭىزدىن زېرىكمەڭ،

خېرىدارغا تېرىكمەڭ.

做生意别厌倦，

对顾客别发火。

سوراپ بەرگۈچە، ئۇرۇپ بەر.

助人要主动，

无须去询问。

指想帮助人，应主动，没有必要在帮助之前去征求被帮助者的意见。比喻做不必要的多余的事。同“杀鸡问客”。



挑来水的受气，  
打破罐的受宠。

比喻做出成绩的人受冷遇，无能之辈反而受到器重。

سۇ باشتىن لاي.

源头不清下游浑。

比喻上级或长辈行为不端，下属或小辈仿效变坏。同“上梁不正下梁歪”。

سۇ تاشسا دۆڭگە چاپ.

洪水冲来向高处跑。

比喻应远离是非之地。

سۇ تالاشساڭ بېشىنى تالاش.

争水应争头回水。

给庄稼浇头回水，对丰收起决定性作用，应力争不让。

سۇ تۆۋەنگە ماڭىدۇ،

نۇتۇن يۇقىرىغا.

水往低处淌，

烟往高处升。

比喻人不愿原地止步，要求上进。同“人往高处走，水往低处流”、“水往下流，鱼向上游”。

سۇدا پىشماي كىگىز بولماس،

ئوتقا چۈشمەي بىگىز.

不用水烫难以擀成毡子，

不用火烧难以打成锥子。

指擀毡要用沸水反复搓洗，锥子

没有问到不答话，

没有相遇不施礼。

比喻各人管好自己的事，不要管别人的闲事。近似“各人自扫门前雪，莫管他人瓦上霜”。

سوقۇشۇشتا قورققان خوراز،

چىلاشتىن قالىدۇ.

斗怕的公鸡不打鸣。

比喻受过一次挫折，从此就失去了锐气，振作不起来。

سوقۇشقا خوراز سەرمەس.

好斗的公鸡肥不了。

比喻心胸狭窄、好与人斗的人食欲不振，胖不起来。同“爱叫的麻雀不长肉”。

سۇ ئاققان ئېرىقتا سۇ ئاقماي قالمايدۇ.

流过水的渠沟不断流。

比喻不畏艰难困苦的人可以重新得到失去的幸福。

سۇ ئانىسى بۇلاق،

سۆز ئانىسى قۇلاق.

清泉为水之母，

耳朵为话之母。

清泉是流水的源头，耳朵是听话的器官，二者均有非常重要的作用。

سۇ ئەكەلگەن خار،

كوزا سۇندۇرغان ئىزىز.



سۇ قاتتىق يەردە توختايدۇ.  
地硬留住水。

比喻勤俭持家，过日子有计划的人家道殷实。

سۇ كەلگۈچە تۇغان تۈت.  
大水没来先筑坝。

比喻事先做好准备。同“未雨绸缪”、“未下雨时先盖屋”。

سۇ كەلگۈچە تۇغان سال. 同上。  
سۇ كەلمەستە تۇغان تۈت. 同上。

سۇ كېتىدۇ، تاش قالىدۇ؛  
ئوسما كېتىدۇ، قاش قالىدۇ。  
水流走了石头在，  
乌斯玛<sup>14</sup>褪了眉毛在。

比喻尘世上的一切，如权位、财富等都是过眼云烟，不能久留。

سۇ كېچىكىدىن ئۆتكەن ئەر ئەمەس،  
قان كېچىكىدىن ئۆتكەن ئەر.  
过得渡口非好汉，  
浴血奋战是男儿。

سۇلتان كۈندۈزنى كېچە دەپسە،  
كۈننى ئاي دېگۈلۈك.  
苏丹说白天是黑夜，  
有人便说太阳是月亮。

指统治者把白的说成黑的，下属也跟着说白的是黑的。比喻为了迎合上司故意指鹿为马，颠倒黑白。

烧红后要反复锤打。比喻不同的用具要用不同的方法加工。

سۇس ئەردىن جۇش ئايال ياخشى.  
干脆利索的女人，  
胜过蔫蔫的男人。

指女性中也会有出类拔萃的能人。近似“巾帼不让须眉”。

سۇسىز ھايات بولماس،  
ئەمگەكسىز راھەت.  
没有水就没有生命，  
没有劳动就没有幸福。

سۇغا بېرىپ چىلەكنى ئۇنتۇپتۇ.  
河边挑水忘记拿水桶。  
比喻做事注意力不集中。

سۇغا يېقىن سۇچى كېلەر،  
چۆلگە يېقىن نوچى.  
家在水边缸常满，  
家在荒野靠好汉。

比喻地理条件优越就加以利用；如环境不好，就依靠自己的大无畏精神，自力更生，开拓事业。

سۇغا يىقىلغان يامغۇردىن قورقماس.  
掉进水里的不怕雨淋。

比喻遇到过更大的困难，不在乎眼前碰到的小问题。同“头上淋过大雨，脚下不怕露水”、“身上淋了雨，不怕站在水里”。



سۇنىڭ قەدرىنى قۇدۇق كولىغان بىلەر.  
挖井的匠人珍惜水。

比喻各人珍惜自己流汗得到的劳动果实。

سۇنىڭ ئېقىشىغا باق،  
تۆگىنىڭ يېتىشىغا.

流水顺渠道，  
骆驼顺卧势。

指就像水顺着渠道流淌一样，做事要顺应客观情势。同“顺水推舟”、“顺风使舵”。

سۇ ئىچكەندە كۆل قازغاننى ئۇنتۇما.  
饮水别忘挖塘人。

比喻受人恩惠，不应忘本。同“喝水不忘挖井人”、“吃饭勿忘种田人”。

سۇ ئىچكەن كۆلگە تۈكۈرمە.

喝了湖中水，  
莫向湖里吐口水。

比喻受了人的恩惠，不要以仇恨回报对方。

سۇ يەتتە يۈمىلمىسا ھالال.

水翻滚七次自洁净。

指流动的水固因废物不断过滤和沉淀而洁净。同“水流百步净”。

سۇ — يەرنىڭ قېنى،  
يەر — دېھقاننىڭ جېنى.

سۇنىغان توقاچ يېپىشماس.

掰开的馍难复原。

比喻损坏了的东西难以恢复原来的形状。

سۇنى سەپ سىڭەر يەرگە،  
گەپنى قىل سىغار يەرگە.

洒水看地面，  
说话看场面。

指洒水的地面渗不渗水再决定是否洒水，说话的场合是否适合说话，再决定说还是不说。

سۇنى كۆرمەي ئۆتۈك ساپتۇ.

不到河边莫脱靴。

比喻不到时机，没有充分把握，不轻易行动。同“不到江边不脱鞋”、“不见兔子不撒鹰”、“不见真佛不烧香”。

سۇنىڭ بېشى لاي بولسا،  
ئاپىغىمۇ لاي بولىدۇ.

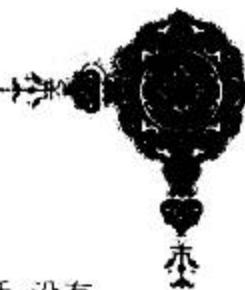
源头不清下游浑。

比喻上级或长辈行为不端，下属或小辈会仿效变坏。同“上梁不正下梁歪”。

سۇنىڭ پۇلى سۇغا كەتتى،  
قالدى قېتىقنىڭ بەش پۇلى.

买水的钱打了水漂儿，  
剩下了卖酸奶的五元钱。

比喻白费气力白得来的金钱会在不知不觉中失去。近似“水里来的要水里去”。



يار تېپىلغاندا سۆز.

有话说时没有情人，  
有了情人时没有话说。

سۆزدىن سۆز چىقار،  
شوردىن تۈز.

话里冒出闲言，  
硝里熬出咸盐。

指不经意说出的话传出去会变成流言飞语。

سۆز كۆركى ماقال،  
ئەر كۆركى ساقال.

语言美在谚语上，  
男子美在胡须上。

指说话不运用谚语就显得平淡。

سۆزلىسەم تىلىم كۆيىدۇ،  
سۆزلىمىسەم دىلىم.

说了烫嘴，  
不说烧心。

比喻不看时间地点乱说，嘴因此惹祸；看到该讲的事情闭口不谈，良心会受到折磨。

سۆزلىگەن ئەخمەق بولسىمۇ،  
ئاڭلىغان ئەقىللىق بولسۇن.

说话的虽是糊涂虫，  
听话的应是明白人。

比喻傻瓜胡言乱语，听的人要认真分析，不可盲从。

水是土地的血脉，  
地是农民的命脉。

比喻没有水庄稼难以成活，没有地农民不能生活。

سۇ يوق يەردە تەيەممۇم.

没水大小净时可以代净<sup>①</sup>。

指条件不具备的情况下，可根据实际情况变通处理，不必墨守成规。

سۆرەلمە پايدىدىن،

ئەپچىل زىيان ياخشى.

旷日持久的厚利，  
不如亏损极微的现卖。

سۆز بەرگەن يۈز بەرمەس،

يول كۆرسەتكەن ئوزۇق.

许愿的不给面子，  
指路的不给干粮。

指许下诺言并不表示爱你，同你喜结良缘；出了主意，并不表示以后要供应吃喝。

سۆز بىلەن پولۇ پىشماس،

ماي بىلەن گۈرۈچ لازىم.

油和大米未备齐全，  
空话做不熟抓饭。

比喻不具备必要的物质条件，空话办不成任何事情。

سۆز تېپىلغاندا يار يوق،

بەزدۈرگەنمۇ تىل.

使人相亲相爱的是语言，  
使人反目成仇的也是语言。

指贴心的话使人们互相亲近，恶毒的话使人们彼此疏远。

سۆيگەن كىشىنىڭ ئەيىبى كۆرۈنمەس.  
情人眼里无缺陷。

指诚心相爱的人相貌虽丑，但看着漂亮，也显不出有什么缺陷。

سۆيگەن ئوتتەك ئىسسىق،  
سۆيىمگەن پوقتەك سېسىق.  
相爱时火一样热，  
不爱时屎一样臭。

سۆيگۈ پۇلغا سېتىلماس،  
كۆڭۈل پۇلغا تېپىلماس.  
金钱买不到爱，  
金钱换不到心。

سۆيىمەك ئاسان، كۆيىمەك تەس.  
相恋容易真爱难。

指一见钟情不是实实在在的爱，只有在彼此深入了解、志同道合基础上的爱才是真爱。

سۆيىمەيدىغان خوتۇن يوق،  
كۆيىمەيدىغان ئوتۇن.  
没有不钟情的老婆，  
没有不燃烧的柴火。

没有不钟情的老婆，  
没有不燃烧的柴火。

سۆزلىيەلمىگەن ئېغىزدىن،  
چاپاق باسقان كۆز ياخشى.

糊满眼屎的眼睛，  
胜似不会说话的嘴巴。

指讲不出三句中听的话的人不要勉强去说不伦不类的話。

سۆزنى قىلىشتىن ئاۋۋال،  
ئېغىزدا چاپناپ كۆر.

说话之前，  
应在嘴里细嚼一番。

指话出口之前应仔细考虑其利弊及可能产生的后果。

سۆزنىڭ پىششىقى ياخشى،  
ئاشنىڭ ئىسسىقى.

深思熟虑的话好，  
热气腾腾的饭香。

سۆزنىڭ ئېزى ياخشى،  
ئاشنىڭ تۇزى.

话少便精练，  
饭香要放盐。

سۆزى توغرىنىڭ ھۆرمىتى ئۈستۈن.  
说话直率，

受人敬爱。

指说话直率的人会受到社会的尊敬。

سۆيۈرگەنمۇ تىل،



سۈيۈك مۈل — ھوسۇلۇك مۈل.  
水多获丰收。

سۈيۈك مۈل — ئېشەك مۈل. 同上。

سۈيۈم كۆلدە، ئېشەم چۆلدە.  
湖泊蓄水多，  
荒滩产粮多。

سېخى تاپسا بۆلۈپ يەر،  
بېخىل تاپسا بېسىپ.  
大方人有食物分着吃，  
吝啬鬼有食物捂着吃。

سېتىۋالماغۇچە كالا بولماس،  
توغۇۋالماغۇچە بالا.  
代牧的不是自己的牛，  
领养的不是自己的儿。  
指不是自己买来饲养的牛不是  
属于自己的牛，不是自己亲生而领养  
的孩子不是自己的孩子。

سېخى خەير قىلسا،  
بېخىل قان چىچار.  
大方人行善施舍，  
小气鬼心急如焚。  
比喻好心人行善，小气的人气极  
败坏。

سېخى دېسە مېلىدىن كېچىپتۇ،

指凡是妻子都会爱自己的丈夫，  
凡是柴火都会燃烧。

سۆيۈمگەنگە سۈركەلمە.  
若无爱恋之心，  
别往人家身上乱蹭。  
比喻对人没好感，不要去接近他。

سۈت بىلەن كىرگەن خۇي،  
جان بىلەن چىقار.  
吃奶养成的禀性，  
至死难以改变。

指人的本性难以改变。同“江山易  
改，秉性难移”、“毛驴不死，脾气不变”。

سۈت ئىچىپ ئاغزى كۆيگەن،  
قېتىقنىمۇ پۈۋلەپ ئىچىدۇ.  
喝牛奶烫了嘴，  
喝酸奶也要吹一下。

比喻在某个方面不慎吃了苦头，  
遇事就过分小心。同“喝牛奶烫了嘴，  
喝凉水也要吹一下”。

سۈتسىز ئىنەك كۆپ مۆرەيدۇ.  
产奶少的母牛叫得凶。  
比喻没有本领的人爱吹嘘自己。

سۈتلۈك ئىنەك مەھەللىدىن ئاشماس.  
产奶多的母牛出不了村。  
比喻好东西不外流。同“好牛好  
马不出栏”。

苍蝇见臭肉就钻，  
坏人见坏事就干。

سېغىز خاننىڭ ئۈۋىسىنى تۈرۈلگە  
تارتىۋاپتۇ.

水咕咕占了喜鹊巢。

比喻强占别人的房屋、土地等。  
同“鹊巢鸠占”。

سېمىز قوينىڭ ئۆمرى قىسقا.

肥羊的命不长。

羊肥被人杀，人富被人忌，会招  
来杀身之祸。

سېمىزلىك ئىككى پۇتقا يۈك.

身体发胖，

两腿遭殃。

指身体太胖，增加腿的负担。

سېنىڭ نەپسىڭ بالادۇر،

ئاخىر ئوتقا سالادۇر.

贪婪是个祸根，

会把你推向火坑。

比喻贪得无厌的人无恶不作，最  
后自食其果。

سېنىڭ ياشلىقىڭدىن،

ئۆتۈكۈمنىڭ باشلىقى ياخشى.

你的青春年华

不如我的破靴子烂袜。

比喻碌碌无为、蹉跎岁月的无能之辈。

مەرد دېسە جېنىدىن.

说他大方，他会舍财；

说他仗义，他会舍命。

比喻愚人经不起吹捧。有人说他  
大方，他会把财产挥霍光；有人说他仗  
义，他连性命也敢舍弃。

سېخىنىڭ بەرگۈسى كەلسە،

بېخلىنىڭ جېنى چىقار.

大方人向人施舍，

小气鬼心怀怨恨。

سېخىنىڭ ئىشىكى ئېچىلىپ تۇرار،

بېخلىنىڭ ئىشىكى يېپىلىپ.

大方人的门敞开着，

小气鬼的门紧闭着。

سېرىقتالدا كەلگەن مېھمان،

ئوغرى كەلگەندىنمۇ يامان.

荒月来的客人比贼凶。

比喻青黄不接的时候家家缺粮，  
招待了客人，饿倒了家人，比小偷偷东  
西造成的损失还大。

سېرىق كۆرۈنگەننىڭ ھەممىسى

ئالتۇن ئەمەس.

闪光的不一定是金子。

指不能凭表面现象判定事物。

سېسىق گۆشنى چىۋىن تاپار،

يامان ئىشنى يامان.



سەنالمىغان دوستتىن،  
يولدىكى تاش ياخشى.

未经考验的朋友，  
不如路边的石头。

比喻不知底细的同伴如同路边的石头，它不知你的疾苦，在紧要关头不能为你排忧解难。

سىيگەك سۇغا ئامراق.

尿多的人爱喝水。

比喻不能控制贪欲的人明知贪图便宜对自己有害，却欲罢不能。

سەردىشىشقا ئۆز ياخشى،  
سۆيۈشكە يات.

促膝谈心好不过亲人，  
谈情说爱好不过生人。

سەر بەرگەنلىك، جان بەرگەنلىك.

透露秘密等于葬送生命。

指给无关的人透露秘密，有时会造成命案。

سەڭمىگەن پۈلۈدىن،  
سەڭگەن ئۇماچ ياخشى.

容易消化的糊糊

胜过难消化的抓饭。

比喻吃不劳而获的美味佳肴遭人唾弃，吃用自己劳动得来的粗茶淡饭心里坦然。

سەنالمىغان ئاتقا يۈك ئارتما.

不识马的性子，

别往背上驮驮子。

注释：

①乌斯玛：菘蓝的叶子，维吾尔族妇女用它描眉毛。

②代净：指在缺水或有病等情况下，用他物代替水作大小净。



ش

شاكچىك تىككەن توقۇمنىڭ،  
ئالدى - كەينىنىڭ پەرقى يوق.

小鬼缝鞍垫，  
前后难分辨。

比喻小孩子做活毛毛糙糙，质量不好。

شالاڭ ئاش باش كۆرسىتىر،  
قويۇق ئاش چەش.

庄稼稀了只见穗，  
庄稼密了粮成堆。

指适当密植可以增产。比喻才疏学浅的人狂妄浮躁，知识渊博的人谦虚稳重。

شامال چىقىمسا دەرەخ لىڭشىماس.

风不吹，树不动。

比喻事出有因。同“无风不起浪”、“有风方起浪，无潮水自平”。

شامالنىڭ ئالدى قويۇن،  
جېدەلنىڭ ئالدى ئويۇن.

风暴来临刮旋风，  
玩笑过头起纠纷。

شامال ئۆتۈشمەيدىغان تام يوق.

没有不透风的墙。

比喻没有不泄露的秘密。同“没有不透风的篱笆”。

شاپاققا تېپىلىپ،

ئۈرۈققا زوڭ ئولتۇرۇپتۇ.

踩在瓜皮上，

倒在瓜子上。

比喻手忙脚乱中容易出现失误。同“忙中有失”。

شايتۇلدا باغ ئەتمە،  
ئۆچكىدە مال.

种树莫种桃树，  
养畜莫养山羊。

指桃树不易成活，而且费事；山羊不合群，难以管理。

شاخىنىچى كالا خاماننى بۇلغايىدۇ.

爱拉稀的牛弄脏打麦场。

比喻一个坏人会危害群体。同“一个烂桃坏满筐”、“一颗老鼠屎，坏了一锅汤”。

شار - شار يامغۇر ياندىن ئۆتەر،

سىم - سىم يامغۇر جاندىن.

瓢泼大雨淋湿身，  
蒙蒙细雨凉透心。



شەھەر ئالسىمەن دەپ شەرمەندە بوپتۇ.  
吹嘘要攻城略地，  
落得颜面扫地。

比喻不要勉强做能力所不及的事，否则遭众人耻笑。

شەنگىنىڭدىن قورقمايمەن،  
قوناقلقتىن چىقمايمەن.

做事不犯法，  
县官谁个怕。

指不违法乱纪，就不怕当官的。

ئۇنداق قازانغا مۇنداق چۆمۈچ.

什么样的锅用什么样的勺。

指用对方使用的手段来对付对方。同“以老王的镢头堵老王的嘴”、“以其人之道，还治其人之身”。

شېكەرنىڭ ئېزى شېرىن.

糖多不甜。

比喻事情超过限度，就适得其反。同“蜜多不甜，胶多不粘”。

شىرنى يەڭگەن باتۇر ئەمەس،  
ئاچچىقنى يەڭگەن باتۇر.

驯服狮子的不算英雄。  
克制怒气的才是英雄。

比喻压住心头怒火，使自己平静下来的人，比驯服狮子的英雄并不逊色。

شام ئۆز يېپىنى كۆيدۈرەر.

蜡烛放光，

燃的是自己的捻子。

比喻由于近便，自己的亲朋好友先得到益处。同“近水楼台先得月”。

شەپشەك ئېرىق ئاتلار،  
ئېغىر - بېسىق دەريا.

浮躁的涉过小溪，  
稳重的已过大河。

比喻毛躁的人做事急躁，处处碰壁；沉稳的人做事稳当，有成功的把握。

شەرتى كېتىپ، پەرتى قالدى.

青春已逝，

晚景已临。

比喻青春年华已不复存在，晚年的景况已出现在眼前。

شەرىئەتنىڭ مىڭ بىر پۈتتى بار.

教法的条款有一千零一条。

教法，特指伊斯兰教法，即指《古兰经》中所启示的、圣训中明确解释的安拉的诫命，为每一个穆斯林必须遵行的宗教义务。因为条文繁多，故有此说。

شەيخ قاچقان بىلەن مازار قاچماس.

逃得了谢赫<sup>①</sup>，逃不了麻扎<sup>②</sup>。

同“逃得了和尚逃不了庙”。

注释：

①谢赫：守护麻扎的人。

②麻扎：新疆伊斯兰教贤哲的墓地。

غ

无忧无虑的人与世无争。

غەمسىز كىشى يوق،  
ئەرسىز چىشى.

人不会没有忧愁，  
女不会没有丈夫。

غەم - قايغۇسىز ئادەم سۇ ئىچسىمۇ  
سەمىرىدۇ.

无忧无虑的人喝凉水也会胖。

指生活安定、心情舒畅的人易吸收营养，身体自然健康。同“心广体胖”。

غەم - قايغۇ كېسەل قىلىدۇ،  
خۇشاللىق داۋالايىدۇ.

忧愁生百病，  
愉悦保健康。

غەم قىلغۇچە، پەم قىل.

与其愁肠百结，  
莫如多想良策。

غەيرەتلىك ئەردىن تاغ قېچىپ  
قۇتۇلالماس.

غاز كەلدى، ياز كەلدى.

غاز كەتتى، ياز كەتتى.

大雁飞来夏天到，  
大雁飞走夏天过。

指候鸟的迁徙预示季节的变化。

غالجىر خۇدانى بىلمەس،

ئىت ھارامنى بىلمەس.

疯子不敬胡大，  
野狗不管污秽。

指失去理智的人会忘恩负义，翻脸不认人。

غەرەزدىن غەرەز تۇغۇلار،

تاز باشتىن مەرەز تۇغۇلار.

杂念生邪念，  
癞头生毒疮。

غەم باسما، غەپلەتمۇ باسار.

忧心忡忡，  
心荡神迷。

指人陷于忧愁，失去常态，不能自持。

غەمسىزنىڭ پەرۋايى پەلەك.

闲话毁人家庭，  
丧事令人悲痛。

غوجامنىڭ غوجىسى بار،  
چامغۇرنىڭ ئورسى.

主人之上有主子，  
拔出蔓菁见坑子。

意为领导上之还有领导，小官之上还有大官。

غورا بولماي مېغىز بولماس.  
没有青杏，就没有杏仁。  
指事物的发展要经历一个过程。

غورا غورنى كۆرسە ئالا بوپتۇ.  
青杏见青杏，都想变黄杏。  
比喻互相模仿，竞相赛过对方。

غۇلاچقا چىداپ،  
غېرىچقا چىدىماپتۇ.

忍得了一度<sup>①</sup>，  
忍不了一拃<sup>②</sup>。

比喻吃得起大苦，受不了小苦。

غۈلچى تۈگەپ،  
غېرىچى قاپتۇ.

一度已完，  
只剩一拃。

比喻一件事情大部分已完成，只剩下最后一点儿。

人有魄力，  
大山难躲。

指不畏艰险阻的人，任何艰巨的事都能办成功。

غەيرەتلىك كىشى تاغنى قۇم قىلار.

人有劲头，  
大山低头。

指干劲冲天的人能征服自然，移山倒海。

غەيرەتلىك بولسا،  
يۇلتۇز سانايىسەن.

人若有恒心，  
数尽天上星。

指做事持之以恒，再困难的事也能做成。

غەيۋەت - شىكايەت جېدەلگە دالالەت.

闲言碎语，  
惹出纠纷。

غەيۋەتخورنىڭ تىلىنى كەس،  
ئاڭلىغۇچىنىڭ قۇلىقىنى.

说闲话的应割掉舌头，  
听闲话的应割掉耳朵。

指背后议论人长短的人应受到惩罚。

غەيۋەت ئۆيۈمنى بۇزدى،  
مۇسبەت كۆڭلۈمنى.

غېرىچقا ئېرىشىپ،  
غۇلاچقا تىكىلىپتۇ.

得拈望度

指得到了一拈，又想得到一度。  
形容欲望没有止境。同“得寸进尺”、  
“得陇望蜀”、“得了灶台上炕头”。

غېرىبىنىڭ ئوت سىن.

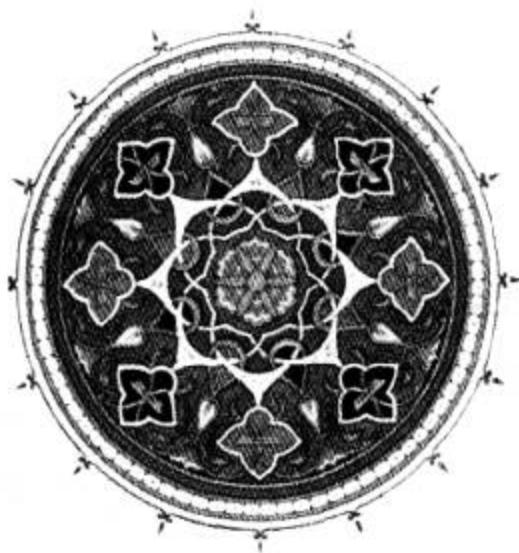
感到孤独，  
烤火暖身。

指火能暖身，孤独者可以从温暖  
中得到慰藉。

غېرىبىنىڭ ھالىغا غېرىب يېتىر.

孤苦伶仃的人同情孤苦伶仃人。

指有同样不幸遭遇的人互相同  
情。同“同病相怜”。



注释：

①度：成人两臂左右平伸时两手之间的距离叫度。

②拈：张开的大拇指和中指两端间的距离叫拈。

ق

قاپ قويۇپ تاغارنى يۆلەپتۇ.  
ئاغرىق قويۇپ ساقنى.

小兜起来扶口袋，  
病人起来扶好人。  
意为颠到了关系。

قاپمۇ تەڭ، قاپچۇقمۇ تەڭ.

凡是口袋，  
不分大小。

比喻年轻人自有长处，并不比老年人差。

قاپىقى جۈت قىچقىرىدۇ،  
كالىپۇكى يېرنى سۈيۈرىدۇ.

眼皮呼风唤雪，  
嘴唇扫地一空。

形容人贪心不足。同“人心不足蛇吞象”。

قاتاردىن قالغۇچە،  
خاتادىن قال.

落伍不要紧，  
错误要改正。

指不要脱离群众，不要干错事。

قاپاق پۇل ئەمەس،  
باراڭ پۇل.

葫芦卖不了钱，  
葫芦架才值钱。

比喻重外表而不重实质，指葫芦不如葫芦架值钱。

قاپاقتا نېمە بولسا،  
تېشىغا شۇ تەپچەر.

葫芦里有什么，  
外面就渗出什么。

比喻人的心肠好坏，从为人处世中表现出来。

قاپاق سۇنسا قايغۇ يوق،  
قېرى ئۆلسە يىغا يوق.

葫芦破了不愁肠，  
老人死了不悲伤。

指生长与消亡是自然界的规律，循环不已，非人力所能左右，只好认命。

قاپاقنى پۇلغا ئالماي،  
باراڭنى پۇلغا ئاپتۇ.

同“قاپاق پۇل ئەمەس، باراڭ پۇل”。

قارا ئاقارماس،  
ساراڭ ساقايماس.

黑的白不了，  
疯子好不了。

指有些事物难以改变本来面目。  
同“黑牛变不成白牛”。

قارا توخۇمۇ ئاق توخۇم تۇغىدۇ.  
黑鸡也会下白蛋。

比喻条件差的地方也会出杰出的人才。同“老鸹窝里出凤凰”。

قارا قازاننىڭ ئېشى تاتلىق.

黑锅煮出香饭来。

比喻不能单从外表判断人，其貌不扬的人也能做出好成绩。近似“人不可貌相，海水可斗量”。

قاراچى خالىي يەردە ئالار،  
يانچۇقچى توپ ئىچىدە.

强盗在僻静处抢劫，  
扒手在人多处行窃。

قارا قىز سوپۇنغا ئامراق.

黑脸的姑娘喜欢用香皂。

指长相丑陋的女人喜欢打扮。

قارا كىگىز ئاقارماس.

黑毡子白不了。

比喻事物的本质难以改变。同“黑牛变不成白牛”。

قاتتىق گەپ قىلساڭ قەتئۇالدىۇ،  
يۇمشاق گەپ قىلساڭ يېتئۇالدىۇ.

话说重了他耍牛脾气，  
话说轻了他躺倒不起。

قاتتىق ياغاچنى يۇمشاق قۇرت يەيدۇ.

软虫蛀空硬木头。

指柔弱的往往能制服刚强的。比喻温和的话能打动人心。同“柔能克刚，弱能制强”。

قاتىلدىن ئىمان كەپتۇ،  
پالتىدىن زۇۋان.

凶犯良心发现，  
斧头口吐实言。

比喻有过失、有罪行的人在事实面前不得不承认自己的过失或罪行。

قاچقانمۇ خۇدا دەيدۇ،  
قوغلىغانمۇ خۇدا دەيدۇ.

逃跑的也喊胡大，  
追赶的也喊胡大。

指身处逆境的人求胡大帮助，摆脱困境，身处顺境的人也求胡大帮助自己成功。

قاچقۇنغا شەپقەت يوق،  
ئازغانغا ھۆرمەت.

对逃跑者不要怜悯，  
对失足者不可尊重。



雪天抓饭好，雨天炖肉好，刮风睡觉好。

指饮食起居，要因时制宜，因地制宜。

قارغا ئۆلۈك كۆمگىلى بولماس.  
雪里埋不住死人。

比喻真相难以掩盖。

قارلىغاچ پەس ئۈچتى،  
يەرگە يامغۇر چۈشتى.

燕子低飞，  
天要下雨。

قارلىغاچ قارلىغاچقا دان بېرىدۇ،  
قېرىنداش قېرىنداشقا جان بېرىدۇ.  
燕子衔食哺乳燕，  
同胞舍命助同胞。

قارنىم ئۈچۈن يىغلىمايمەن،  
قەدرىم ئۈچۈن يىغلايمەن.

不为肚皮哭泣，  
而为尊严悲伤。

指对人来说尊严比吃饭更重要。

قارنى يامان ھېيتتا ئۆلەر.  
节日吃死饿嘴人。

比喻暴食暴饮得易容病。

قارىغۇغا چوڭ يول تار كېلەر.

قاراڭغۇدا قېرى خوتۇن ياش كۆرۈنەر.  
光线暗淡处，  
老妇显年轻。

قاراڭغۇنىڭ كۆزى يوق.  
黑夜不长眼，  
过去一天少一天。

比喻时间一天天地过去，不会等待我们；要抓紧时机，不可随便放过。同“时不可失”、“时不我待”、“一寸光阴一寸金，寸金难买寸光阴”。

قاراڭغۇ يولىنى قاراچى بىلەر.  
强盗认得黑道。  
指强盗知道杀人越货的非法途径。

قارامنىڭ بېشى تاشقا تېگەر،  
زېرەكنىڭ ئاغزى ئاشقا.

莽汉的头碰上石头，  
好人的嘴碰上馒头。

指行善或作恶的人都会有相应的报应，即作了好事有好的报应，做了坏事会遭到坏的报应。同“恶有恶报，善有善报”。

قارا ئېشەكنىڭ تېزىكى ئىششىققا داۋا.  
黑驴的粪蛋治浮肿。

指不起眼的东西到用的时候也会发挥自己的作用。

قاردا پولۇ، يامغۇردا شورپا، بوراندا  
ئۇيقۇ.

指跟上愚昧无能的人要吃苦头。

قارىغۇنىڭ كۆزى كۆرمىسىمۇ،  
كۆڭلى تۇيار.

瞎子眼睛看不见，  
心里却一清二楚。

قارىغۇنىڭ چاپاق ئادىشى بار.

瞎子也有个矇目糊朋友。

比喻条件再差的人也总有相配的朋友。

قارىغۇنى ياردا قىستاپتۇ.

悬崖边上挤瞎子——乘人之危。

قارىغۇ ھاسسىنى بىر قېتىم يوقىتار.

瞎子丢失拐杖只一次。

比喻受一次挫折往往使人变得谨慎小心。同“吃一回亏，学一回乖”。

قارىماي ئېتىۋىدىم،  
بېشىمغا تەگدى.

未看扔出手，  
砸破自己头。

比喻不动脑筋，盲目蛮干，自找麻烦。

قازاغا رىزا،

بالاغا سەۋر.

大限到了认命，  
灾难临头要忍。

大路很宽，

瞎子嫌窄。

比喻蠢人不怪自己无能，而怨客观条件不好。

قارىغۇ تۇتقىنىنى قويماس،  
گاس ئاڭلىغىنىنى.

瞎子抓到东西不放手，

聋子听到什么说什么。

قارىغۇغا كېچە بىلەن كۈندۈزنىڭ  
پەرقى يوق.

瞎子的眼里白天黑夜都一样。

قارىغۇغا يول كۆرسەتسە،  
ئۆزۈم تاپقان يول دەيدۇ.

给瞎子指路，

他说是自己找到的。

比喻有恩不报，事情过后自作聪明的人。

قارىغۇ مۈشۈككە ئۆلۈك چاشقان  
ئۇچراپتۇ.

瞎猫碰到死老鼠。

比喻偶然的机遇或意外的成功。  
同“瞎猫逮了个死耗子”。

قارىغۇنىڭ ئارقىسىدىن ماڭساڭ،  
گوداڭغا چۈشەرسەن.

跟上瞎子走，

掉进坑里头。



铁锅配铁勺，  
木碗配汤匙。

比喻一个家庭中丈夫离不开妻子，妻子少不了丈夫。

قازانغا يولۇقساڭ قارسى يۇقار،  
يامانغا يولۇقساڭ يالسى.

靠近锅台沾锅烟，  
接近坏人招诽谤。

比喻接触什么人受什么影响。同“跟好人学好人，跟着狐狸变妖精”。

قازانمۇ ياغ،  
چۆمۈچمۇ ياغ.

锅上是油，  
勺子上也是油。

比喻生活富裕，安居乐业。同“家给人足”。

قازاننىڭ گۈۋاھچىسى چۆمۈچ.  
锅的证人是勺子。

指在一个家庭里，夫妇互相依靠，谁也离不开谁。

قازاننىڭ ھورى يامان،  
يېتىمنىڭ زارى.

锅里的蒸气烫伤人，  
孤儿的哀伤揪人心。

قازاننىڭ ئىچىمۇ، تېشىمۇ ياغ.  
同“قازانمۇ ياغ، چۆمۈچمۇ ياغ”。

比喻受到挫折时不要气馁，不要灰心丧气，要沉住气。

قازان ئالساق چېكىپ ئال،  
خوتۇن ئالساق بىلىپ.

买锅敲一敲再买，  
娶妻问一问再娶。

指择偶是人生头等大事，要了解得一清二楚后再定，千万不可草率从事。

قازان بېشىدا بولساڭ،  
ئاغزىڭ بالدۇر ئاشقا تېگىدۇ.

站在锅台旁，  
吃饭比人前早。

比喻因接近某人或某事物而首先得到好处。同“近水楼台先得月”。

قازان تەكتىم كۈمۈش دېسە،  
چۆمۈچ ئۇنداقتا مەن نە دېدىم دەپتۇ.

饭锅若是银子铸成，  
勺子绝非生铁打造。

对吹牛皮的人讥讽之语。

قازاندا نېمە بولسا،  
چۆمۈچكە شۇ چىقار.

锅里有什么，  
勺子就舀出什么。

比喻一个人的知识水平、业务能力、财富多少从他的言谈话语中可以显露出来。

قازانغا چۆمۈچ كېرەك،  
تاۋاقتا قوشۇق.

قاسساپ ياغ چاينايدۇ،  
ئاشپەز گۆش.

屠夫嚼油，  
厨师吃肉。

比喻利用自己所在地方的有利条件为自己谋利益。同“靠山吃山，靠水吃水”。

قاسساپنىڭ پىچىقى ئەپلىك،  
ئاشپەزنىڭ چۆمۈچى.

屠夫全凭一把刀，  
厨师全凭一把勺。

指手艺人的手艺高低全表现在使用工具的熟练程度上。

قاشاڭ ئات مىنگۈچە،  
پىيادە ماڭ ئۆلگۈچە.

宁可徒步走，  
不骑驽马行。

比喻同懒散、疲塌的人做事，事业不会有大的进展。

قاشاڭ ئات ئوقۇرىدىن نېرى كەتمەس.  
驽马恋槽。

قاشاڭ ئۆردەك بالدۇر ئۇچىدۇ.  
笨鸭子先飞。

比喻能力较差的人做事比别人多出力气，先走一步。同“笨雀儿先飞”、“笨鸟早出林”。

قاشا مەھكەم بولسا،

قازا ئىككى،  
ئۆلۈم بىر.

祸有两回，  
死有一次。

指死亡只有一次，而一生中灾祸却会多次发生。

قازنى باشقىنىڭ قايغۇسى باشقا.

各支各的祸，  
忧愁各不同。

指各家各户自己过自家的日子，但每家每户的忧愁各不相同。同“家家有本难念的经”。

قاسساپ دوستىغا سۆڭەك بېرەر.

屠夫给朋友的是——根干骨头。

比喻狡猾的人不但欺骗别人，连朋友也会欺骗。

قاسساپقا پۇل بېرىپ،  
ناۋايغا قارايتۇ.

钱交给了卖肉的，  
眼睛却望着打馕的。

形容粗心大意，注意力不集中的人。

قاسساپقا ياغ قايغۇسى،  
ئۆچكىگە جان قايغۇسى.

屠夫要的是油，  
山羊愁的是命。

比喻一方要谋取利益，另一方却担心受害。



比喻不伤害自己人。同“同类不相残”、“狗不咬狗骨头”。近似“惺惺惜惺惺，好汉惜好汉”。

قاغا كەكلىكنىڭ مېڭىشىنى دورايىمەن دەپ، ئۆز مېڭىشىنى ئۈنتۈپ قاپتۇ.

乌鸦学石鸡走路，  
忘了自己的走法。

比喻盲目模仿效果不好。

قاغا قاق ئېتىدۇ،

ئۆز كۆڭلىنى شاد ئېتىدۇ.

乌鸦聒噪，  
自得其乐。

原意指乌鸦叫声暗哑难听，哇哇乱叫只是为了自己听着高兴。比喻独自体会某种乐趣。同“乌鸦高歌自得其乐”。

قالاشنى بىلسەڭ قارمۇ كۆيىدۇ.

只要会生火，  
冰雪能点燃。

比喻发挥聪明才智，再难的事也能办成。

قالپاققا تۇشلۇق قىرغىز يوق.

名不副实。

比喻名称或名声与实际不相符。同“空有虚名”。

قالغان ئىشقا قار ياغار.

久拖不决的事会失败。

تۈلكە كىرەلمەس.

篱笆扎得紧，  
狐狸钻不进。

比喻防范工作做得好，坏人无法钻空子。同“笼牢犬不入”、“篱笆扎得紧，野狗钻不进”。

قاش بىلەن كۆز جايدا بولسا،

باشقىسى بازاردا بار.

如果眉毛眼睛楚楚动人，  
其他东西市场可以访寻。

比喻一切东西可以从市场买得到，唯有美丽和爱情难以买到。

قاشقا سانىساڭ كۆزگە،

كىشىگە سانىساڭ ئۆزگە.

算计眉毛伤眼睛，  
算计别人伤自身。

比喻算计别人，最终会害了自己。同“害人终害己”。

قاغا ئېيتار بالام ئاپئاق،

كىرپە ئېيتار بالام يۇمشاق.

乌鸦说我的孩子白如雪，  
刺猬说我的孩子软如绵。

比喻谁亲生的孩子谁心疼。同“狗养狗疼，猫养猫疼”、“黄鼠狼说我儿香”。近似“各娘养的各娘疼，老鼠下的猫不疼”。

قاغا قاغىنىڭ كۆزىنى چوقۇماس.

乌鸦不啄乌鸦的眼睛。



知足之下有黄金。  
同“知足常乐”。

قانچىلىك ئۇخلىساڭ،  
شۇنچىلىك ئاچ قالسىن.

贪睡不起，  
饿扁肚皮。

比喻好逸恶劳、游手好闲的人会挨饿。

قاننى قان بىلەن يۇغىلى بولماس.  
不可以血洗血。

比喻要心胸宽广，不记前嫌，不用对方使用的手段对付对方。

قاۋىغان ئىتتىن قورقما،  
ئەركىلىگەن ئىتتىن قورق.

不要怕汪汪叫的狗，  
要怕摇尾乞怜的狗。

قاۋىمىغان ئىتقا تاش ئاتما.

狗没有叫，  
就别往狗身上扔石头。

比喻人没有惹你，你也不要惹去惹人。

قايناق سۇ ئىچ،  
كۆڭلۈڭ تىنىچ.

常饮开水，  
心里平静。

比喻生活虽然清贫，但要保持一个平静的心态。

قالماق ئېتى بوغۇز يېمەس،  
بوغۇز يېسە توۋرا تېشەر.

蒙古马不吃饲料，  
吃起来咬烂料兜。

比喻一个人干不情愿干的事，会出现过头的行动。

قامچىغا كۈچىمەي،  
يەمگە كۈچە.

鞭打不奏效，  
使役多喂料。

指使役牲口时不要用鞭子驱赶，应多喂草料。比喻待人要和颜悦色，不要强迫命令。

قان بىلەن كىرگەن خۇي،  
جان بىلەن چىقار.

于生带来的禀性至死不改。  
同“江山易改，禀性难移”。

قانائەت — تۈگىمەس خەزىنە.

知足是用不之不尽的宝库。

比喻人若知足，吃粗茶淡饭，也觉得生活过得富裕。同“知足常乐”。

قانائەتلىك كىشىنىڭ قارىنى توق.

人若知足，  
肚子常饱。

比喻对生活感到满足的人。

قانائەتلىك ئاستى ئالتۇن.

قەرزداردىن پۈتكەننى ئال،  
تۈگمەندىن چىققانى.

还你多少债就收多少，  
磨了多少面就装多少。

指欠债还债，不要妄想一次还清；  
还多少，收多少，到手就好，不要嫌少。

قەرزدارنىڭ تىلى قىسقا.

欠了人的嘴软。

指欠了人家的钱，就理不直气不壮，遇事只能迁就退让。

قەرزدارنىڭ قەبرىسى يوق.

欠债人死无葬身之地。

指借钱要守信用，言而无信的人在  
大庭广众之前会名誉扫地。

قەرزدارنىڭ پادىشاھ بولسا،

ئەرزىڭنى خۇدا ئاڭلىسۇن.

如果皇上欠债不还，  
只有胡大坐堂审案。

比喻贪官欠债不还，除胡大外，  
任何人都无可奈何。

قەرز سوزۇلسا قالدۇ،

ئاغرىق سوزۇلسا ئالمدۇ.

债拖欠了会变成烂账，  
病拖欠了会变成绝症。

قەرزنى ئېلىپ بەرمىگىنىڭنى كۆرەي،  
تۇغۇلۇپ ئۆلمىگىنىڭنى.

قايغۇدىن كېيىنكى خۇشاللىق ياخشى،  
خۇشاللىقتىن كېيىنكى قايغۇ يامان.

先忧后乐才是乐，  
先乐后忧不算乐。

指先苦后甜才是真正的幸福。同  
“先苦后甜才是甜，先甜后苦不算甜”。

قەدىرسىز ياشىغىنىڭدىن،

قەدىرلىك ئۆلگىنىڭ ياخشى.

与其庸庸碌碌地活着，  
不如气壮山河地死去。

قەدىرلىگىن ۋاقتىڭنى،

ئىشەنمىگىن ئۆمرۈڭگە.

应珍惜光阴，  
别相信寿命。

比喻人生短促，不要荒废时间，  
要使自己生活得更加充实。

قەدىناستىن ئايرىلما سەت بولسىمۇ،

قەدىم جايدىن ئايرىلما چەت بولسىمۇ.

老友虽丑莫分手，  
故土虽遥莫远离。

指不要疏远亲朋好友，不要抛弃  
出生长大的故乡。

قەرزدار بولساڭ بېرىپ قۇتۇل،

كېسەل بولساڭ ئۆلۈپ.

欠了债一还了之，  
生了病一死了之。

指欠债要还，有病要治；一个关乎  
声誉，一个关乎生命，不可等闲视之。

قەيرگە يېقىلىشىمنى بىلىسەم،  
شۇ يەرگە پاخال سېلىپ قوياتتىم.

要知在哪儿摔倒，  
早在哪里铺上稻草。

比喻人不能预测未来的福祸，所以预先要作好准备，以防不测。

قوتانغا بۆرە كىرسە،  
ئىتنىڭ تەرتى قىستاپتۇ.

狼进了羊圈，  
狗急着小便。

比喻危急关头，不是挺身而出，而是临阵脱逃。

قوتۇر كالىغا مۇڭگۈز ياراشماس.  
癩牛不配长犄角。

比喻好的东西接在不好的东西上，显得好坏不相称。

قورساق ئاچقاندا خام كۆمەچمۇ تاتلىق.  
肚子饿了生馐也好吃。  
比喻饥饿时吃什么都香。

قورساق ئاغرىقىڭ بولمىسا،  
تاۋۇز يېيىشتىن قورقما.

肚里没冷病，  
不怕吃西瓜。

比喻没做亏心坏事，不怕别人批评议论。

قورساقتا نان بولسا،

借了债岂能不还，  
生下来岂能不死。

指借了债一定要还，生下来不会不死。同“有借有还，有生有死”。

قەرزى بار كىشىنىڭ يۈرىكىدە دەزى  
بار.

欠了人的钱，  
坐立都不安。

指借了人的钱，没有偿还之前心里总是忐忑不安。

قەسەمخورنىڭ ئۆمرى قىسقا.  
爱发誓的命不长。

比喻平时靠撒谎骗人，一旦把戏被揭穿，对众发誓的人会有杀身之祸。

قەست قىلغاننى پەس قىل.  
谋害人者应绳之以法。

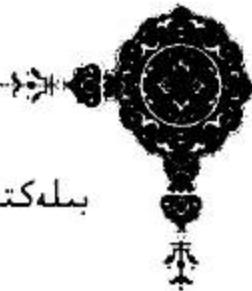
قەشقەرنىڭ قىشى ئاز،  
سوغۇق ئەتىياز.

喀什噶尔的冬季短，  
严寒的日子在春天。

قەير ئاغرىسا،  
جان شۇ يەردە.

哪儿觉得痛，  
命根就在哪儿。

指健康的身体是生活的本钱，不可等闲视之。



ئابرۇيۇڭنى قوشۇپ يەر .

如果放开肚皮，  
馋嘴会吃掉你的名誉。

比喻贪吃贪喝，毫无节制，会使你名誉扫地。

قورسقى ئاچنىڭ كۆزى ئاشتا،

قورسقى توقنىڭ كۆزى ئۈستۈشتا.

肚子饿的看饭菜，  
肚子饱的看穿戴。

指穷人的心思在吃饭上，富人的心思在服饰上。

قورققان يەردە جىن بار.

怕鬼的地方有鬼。

比喻怕害什么，偏偏遇到什么。

قورققان ئۆز سايىسىدىن ئۈرۈكۈپتۇ.

胆小鬼怕自己的影子。

قورقۇنچاقتا نومۇس يوق.

胆小鬼不知羞耻。

قورققاننى ئەجەل قوغلار.

死神专追怕死鬼。

比喻越是害怕，越碰到倒霉的事情。近似“怕鬼有鬼”。

قورققان مۈشۈككە چاشقان ئۇۋىسى

ساراي كۆرۈنۈپتۇ.

بىلەكتە جان بولسۇ.

肚里有馐，  
臂上有劲。

قورساق توق،

كۆڭۈل شوخ.

肚子一饱。

春心萌动。

قورساق دېگەن شىرە،

يېسە - يېسە كىرە.

肚子是个皮袋，  
吃进多少装多少。

指应节制饮食，不可放开肚皮吃，免得因贪吃生病。

قورساق گۈل،

ئېغىز ھارامزادە.

肚子憨厚，

嘴巴滑头。

指吃什么，肚子里进什么；而嘴巴只吃好的，不吃赖的。

قورساقنىڭ ئاچقىنى،

ئەقلىنىڭ قاچقىنى.

肚子饿了，

理智跑了。

比喻人饿极了，就无所顾忌，什么事都能干出来。

قورساقنىڭ مەيلىچە بولسا،



懦夫爱忌妒，

小人爱赌咒。

比喻胆小怕事的人忌妒心强，不讲信义的人爱发誓言。

قورقۇنچاق ئۆلمەي تۇرۇپ،  
سېڭ قېتىم ئۆلەر.

胆小鬼没有死，

却吓死了千遍。

比喻成天提心吊胆的人虽没有一命呜呼，却担惊受怕，害怕遭受祸害。

قوشتىن چىقىرىپ سۆرمەگە ساپتۇ.

刚卸下犁，

又套上耙。

形容使唤人不给一点喘息的时间。近似“丢下耙儿弄扫帚”。

قوشماق تەس،

ئايرىماق ئاسان.

分手容易聚首难。

قوشنا بولساڭ يۆلەك بول،

بولمىسا بۆلەك.

要当邻居互相照顾，

不然搬到别处去住。

قوشناڭ ساڭا باقمىسا،

سەن قوشناڭغا باق.

邻居不理睬你，

你要理睬邻居。

猫儿吓破了胆，

看老鼠洞像宫殿。

比喻惊慌时眼花缭乱，芝麻大的东西看起来像宫殿一般大。

قورققان ئىت ئارقىسىغا قاراپ  
خىرقىرار.

受惊的狗朝后面嚎叫。

比喻胆战心惊的人遇事疑神疑鬼，吆喝几声，给自己壮胆。

قورققان ئاۋۋال مۇشت كۆتۈرەر.

胆小鬼先举拳头。

قورققانغا قوش كۆرۈنەر،

كۆلەڭگىسى بەش كۆرۈنەر.

胆小鬼的眼里一个变两个，

加上影子共五个。

形容人惊慌时神经过敏，疑神疑鬼。同“草木皆兵”。

قورقۇنچاقنىڭ تۇمىقى بولغۇچە،

باتۇرنىڭ چۈمىقى بول.

与其做懦夫的帽子，

不如当勇士的棍子。

比喻与其为庸人效力，不如为勇士效命。

قورقۇنچاق ھەسەتخور بولار،

نامەرد قەسەمخور بولار.



瓜熟了瓜蒂要脱落一样。

قوغۇنلۇققا ئوغرى كىرسە،  
خام - پىششىقنى تاللىماس.

小偷钻进瓜地，

不管生的熟的。

比喻偷窃成性的人，偷东西时不管好坏，都想偷走。同“小偷偷瓜，不管生熟”。

قوغۇننىڭ ئوبدىنى ئۇزۇن پېلەكتە،  
چىشىنىڭ ئوبدىنى تۆۋەن ئېڭەكتە.

好瓜长在长秧上，

好牙长在下颌上。

قول سۇنسا يەك ئىچىدە،  
باش يېرىلسا بۆك ئىچىدە.

手折折在袖子里，

头破破在帽子里。

比喻掩盖事实，不外露。同“胳膊折了往袖子里藏”。

قول قولنى تونۇيدۇ،  
شەرىئەت يولنى.

手认得手，

法认得理。

指借了东西要亲手交给物主，不可违背做人的道理。

قول قولنى يۇسا،  
قول كېلىپ يۈزنى يۇيار.

比喻形势不顺应人，人要顺应形势。人不理睬你，你要理睬人。

قوشناڭ قارىغۇ بولسا،  
كۆزۈڭنى قىس.

邻居是瞎子，

你就闭上眼睛。

指做事要顺应客观环境，随机应变。

قوشناڭ كەلسە ئاشقا،  
چىرايىڭ بولمىسۇن باشقا.

吃饭时邻居凑巧来临，

你的脸色不要突然变冷。

比喻待人要宽宏大量，不要小里小气。

قوشناڭ يىغلىغاندا،  
سەن كۈلمە.

邻居哭时你别笑。

指别人遭到不幸时，不要幸灾乐祸。

قوشۇق بولۇپ يالمىشىپتۇ،  
ئىت بولۇپ تالمىشىپتۇ.

要好时如勾近嘴，

交恶时如狗咬腿。

比喻相好时亲密无间，闹翻时怒目而视，互不往来。

قوغۇن پىشسا ساپقىمدا تۇرماس.  
甜瓜熟时蒂自落。

比喻人老了，就会离开人世，如同

手上有油往靴上抹。

比喻人发财时好处应让亲属得到。同“肥水不流外人田”。

قولۇڭنى سوزغان يەرگە،  
پۈتۈڭنى سوزما.

伸手的地方莫伸脚。

指你身处困境时有人帮助过你，庇护过你，对这种人不能忘恩负义。

قولۇڭنى يۈيۈپ تۈر،  
غېمىڭنى قىلىپ تۈر.

手要勤洗，  
心要常操。

指要讲究卫生，保护健康。时刻不要忘记生活，多想想自己的未来。

قولۇڭ ياغ بولسا، يېنىڭغا سۈركە.  
同 «قولۇڭ ماي بولسا، قونچۇڭغا  
سۇۋا».

قولۇمدىن كەلگىنى كۆڭلۈمگە ياقماس،  
كۆڭلۈمگە ياققىنى قولۇمدىن كەلمەس.  
办到的事不称心，  
称心的事办不到。

قولۇم ئوچۇق،  
بۈزۈم ئاق.

出手大方，  
脸上有光。

双手互相洗，

手再把脸洗。

指给人以好处，自己会得到好处；给了别人方便，自己也会得到方便。同“与人方便，自己方便”。

قولنى چىشلىسە ئاچچىق،  
قولنى چىشلىسە سېسىق.

咬手指嫌苦，

咬屁股嫌臭。

指因受到挫折而感到束手无策，彷徨失措，懊丧不已。

قولنى كەسمگۈچە قان چىقماس.

不割破手，

难流出血。

比喻不付出相应的代价，达不到目的。略同“舍不得孩子，就套不住狼”。

قولۇڭدىن كەلسە،  
ئەلدىن ئايما.

只要力所能及，

不要对众吝惜。

قولۇڭدىن كەلسە ياغ چاينا.

只要力所能及，

吃香喝辣都行。

指只要条件许可，有能力办到，可以尽情享受。

قولۇڭ ماي بولسا،  
قونچۇڭغا سۇۋا.

قولى گۈل ئېتىدۇ غىزا،  
قولى گال تارتىدۇ ئىزا.

手巧的做饭，  
手笨的丢脸。

قولى ئوچۇقنىڭ يولى ئوچۇق.  
出手大方的门路宽。

比喻大方人舍得给人钱物，交际面广，所以办事顺利。

قول ئىچىگە ئېگىلەر.  
胳膊肘子往里弯。

比喻自家人总是帮助自家人，做对自己方面有利的事情。同“胳膊都是朝内弯”、“十个指头朝内弯”。

قول يارىسى كېتەر،  
تىل يارىسى كەتمەس.

手伤易治，  
语伤难愈。

指恶语伤人比棍子伤人更厉害。同“棍棒伤皮肉，恶语伤人心”、“棍子伤骨，恶语入骨”。

قول يەتمىگەن شاپتۇل ئاچچىق.  
够不着桃子说桃子酸。

比喻对未享用到的东西硬说不好以隐瞒心中所想。

قول يەتمىگەن ئۈزۈم ئاچچىق.  
吃不到葡萄说葡萄酸。

比喻倾箱倒篋帮助的人在民众中威信高。

قولى بىلەن ئېلىپ،  
پۈتى بىلەن بېرىپتۇ.

借时用手接，  
还时用脚送。

形容借时说甜言蜜语，还时蛮不讲理的人。

قول تەگمىگەن شاپتۇل ئاچچىق.  
没人摘的桃子酸。

比喻没人注意的东西不好。

قولى سۇنۇقنىڭ دەردىنى،  
قولى سۇنۇق بىلىدۇ.

骨折的人知道，  
骨折人的痛苦

比喻有相同不幸遭遇的人互相同情。同“同病相怜”。

قولى قاشاڭ موللىدىن،  
ئاپىغى ئىلدام بالا ئەلا.

笨手笨脚的毛拉，  
不如脚勤手快的娃娃。

قولى قىسقىنىڭ يولى قىسقا.

手头不宽裕，  
办事不顺利。

指手中没钱的穷人交际不广，办事大费周折。

بېدىنى ئويغا.

玉米要种在坡地，  
苜蓿要种在洼地。

指根据不同作物的特性，选择适宜的土地播种。

قونغۇچە مېھمان ئۇيىلار،

قونغاندىن كېيىن ئۆي ئىگىسى.

住下之前客人为难，  
住下之后主人作难。

قوي باقماي پاقلان يەپتۇ،

ئاش تېرىماي ئاق نان.

不放羊的吃羔羊，  
不种田的吃细粮。

指自己不劳动而获取别人的劳动成果。同“不劳而获”。

قوي بولسا قوزسى بولار.

有了母羊就有羊羔。

比喻有了父母，就有子女。

قوي بولۇپ مىڭ يىل ياشىغاندىن،

يولۋاس بولۇپ بىر كۈن ياشا.

与其像绵羊活千年，  
不如像老虎活一年。

قويچى كېچىك ئىزدىگۈچە،

تۆگىچى سۈدىن ئۆتۈپ بوپتۇ.

牧羊人还在寻找渡口，

比喻对未经证实的或没有经历的事，不应过早不结论。

قۇمۇش ئۆيۈم كۇمۇش ئۆيۈم.

茅屋虽简陋，  
也是银窝窝。

指自己的房舍虽然破旧、简陋，而自己觉得非常好看；再富有的地方不如自己的穷家好。同“金家银家，不如自己的穷家”、“金窝银窝，舍不得自己的穷窝”。

قۇمۇش ئىكەن دەپ خارلىما،

يەرگە چۈشسە بورىيا.

别看芦苇不起眼，  
织成席子就是钱。

比喻无足轻重、不起眼儿的人或东西到时候会派上大用场。

قوناقلقتا ماش بولماس،

قېرى كىشى ياش بولماس.

玉米地里绿豆难以根深叶茂，  
年纪大的老翁难以返老还童。

قوناقلقتا چالما ئاتسام،

كېۋەزلىك شالدىرلاپ كەتتى.

玉米地里扔土块，  
棉花田里沙沙响。

比喻明里指甲，暗里骂乙。同“指桑骂槐”、“指鸡骂狗”、“指着和尚骂秃子”。

قوناقنى دۆڭگە تېرى،



是羊死还是羔死？

是坛破还是罐破？

指人不论老少都会死亡。同“黄泉路上无老少”。

قۇدۇق چوڭقۇر،  
ئارغامچا قىسقا.

井深绳子短。

吊桶的绳子很短，却要打很深的井里的水。比喻不具备一定的物质条件，难以实现愿望。同“绳短汲深”。

قۇدۇق قەدرى چۆلدە بىلىنەر.

身在戈壁方知井的可贵。

قۇرت ياغاچنى ئىچىدىن يەر.

虫从木心蛀。

1 指心病使人萎靡不振，损害健康。2 比喻嘴甜，和气的人能从小气鬼的那里捞到好处。

قۇرۇق تاغار ئۆرە تۇرمايدۇ.

空口袋立不起来。

比喻人为了维持生命，要吃要喝，不能老空着肚子。

قۇرۇق دۇئاغا پىتمۇ ئۆلمەيدۇ.

空洞的祈祷咒不死虱子。

比喻靠诅咒咒不死人。

قۇرۇق دۇئايى سالماغا

توكۇر بارىكاللا.

骆驼客已涉水过了河。

指做事要周密考虑，迅速行动，不可慢慢腾腾。

قوينۇڭدىن تۆكۈلسە،

قونچۇڭغا چۈشەر.

怀里的东西掉进靴靿里。

比喻原物没有丢失，只是换了地方。同“肉烂在锅里”，近似“肥水不流外人田”。

قوينۇم ئوغرى،

قونچۇم ئوغرى.

怀里也揣，

靴筒里也塞。

比喻伺机偷走人家的东西。同“顺手牵羊”。

قوينى قاسساپ سويسۇن.

宰羊还要请屠夫。

比喻凡事要让行家里手去做。

قوينى قوتاندا سات،

ئاشنى باداڭدا.

圈里卖羊。

圈里卖粮。

指物品在原地出售可以避免许多麻烦，减少损耗，如运到市场上出售不一定卖到预计的好价钱。

قوي ئۆلمەدۇ، قوزىمۇ؟

كۆپ سۇنامدۇ، كوزىمۇ؟

空话难哄猫儿晒太阳。

比喻人往往对无利可图的事不感兴趣。

قۇرۇق ياغاچ ئېگىلمەس.

干木头难弯曲。

比喻人不堪造就。同“朽木不可雕”。

قۇش ئاسماندا ئۇچسا،

سايىسى يەرگە چۈشەر.

鸟在天上飞，  
影子落地上。

比喻人生活在世上应当作出贡献，留下好的名声。同“雁过留声，人过留名”。

قۇش بالىسى كۆككە باقار،

قوي بالىسى يەرگە.

雏鸟望蓝天，  
羊羔望草原。

比喻人人都关注与自己生计相关的事。

قۇرۇق گەپكە قورساق تويماس.

空话填不饱肚子。

比喻空话解决不了实际问题。

قۇش تىلىنى قۇش بىلىدۇ.

鸟通鸟语。

比喻同一个行当的人互相熟知同行的性格。

对空空洞洞的祝愿，

说一声跛腿的谢谢。

比喻你对我口惠而实不至，我对你的道谢也是虚情假意。

قۇرۇق سۆڭەكنى ئىت غاجماس.

狗不啃没肉的骨头。

比喻对没有油水的事谁也不感兴趣。

قۇرۇق سۆڭەكتىن ياغ چىقماس.

干骨头熬不出油。

比喻不能实现的诺言给人带不来实惠。

قۇرۇق قوشۇق ئېغىز يىرتار.

空嘴划破嘴。

比喻没有实际教益、空洞无物的安慰、问候谁也没心思听。

قۇرۇق گەپ قۇلاققا ياقماس.

空话不中听。

قۇش بالىسى ئۈۋىدا نېمە يېسە،

ئۇچقاندا شۇنى ئىزدەيدۇ.

雏鸟在窝里吃什么，

飞的时候就寻觅什么。

指从小养成的习惯到老也难以改变。同“积习难改”。

قۇرۇق گەپكە مۈشۈك ئاپتاپقا چىقماس.



قۇشقاچلار قىلىدۇ چىرىك - چىرىك،  
ئادەملەر قىلىدۇ تىرىكچىلىك.

鸟儿唧喳叫，  
人为生计忙。

قۇش قانىتى بىلەن ئۈچىدۇ،  
پۇتى بىلەن قونىدۇ.

鸟飞靠翅膀，  
落地靠爪子。

比喻德高望重的人虽然地位显赫，  
名噪一时，但不趾高气扬。

قۇش قېرىپ تورغا چۈشمەس،  
ئەر قېرىپ قولغا.

鸟老不落网，  
人老不上当。

指人随着年龄的增长，变得经验丰富，  
谨言慎行，能避免失误。

قۇشناچىمنىڭ ئېشىنى ئوخشاتقان،  
موللامنىڭ ئوتتېشى.

师娘做的饭菜有味，  
全凭毛拉的香菜提味。

比喻再能干的人，不具备必要条件，  
也无从施展才能。同“巧妇难为无米之炊”、  
“巧媳妇难煮无米饭”、“巧姑娘难绣无线花”。

قۇشنى دان ئالدايدۇ،  
ئادەمنى سۆز.

诱鸟的是食，  
骗人的是话。

قۇشقاچ بولسىمۇ قاسساپ سويسۇن.  
同“قوينى قاسساپ سويسۇن”。

قۇشقاچ گۆشمۇ گۆش.

麻雀也是肉。

比喻做买卖不嫌利少。同“苍蝇也是肉”。

قۇشقاچتىن قورققان تېرىق تېرىماس.

怕麻雀不种糜子。

比喻受到一点挫折，索性连该做的事也不做。同“怕狼不养羊”、“因噎废食”。

قۇشقاچ قاغىنىڭ مېڭىشىنى دورايىمەن  
دەپ چاترىقى كېرىلىپ كېتىپتۇ.

麻雀学乌鸦走路。

劈伤了自己的胯裆。

比喻盲目模仿，造成了严重后果。

قۇشقاچ كامادا،

موللام تامادا.

麻雀钻墙洞，

毛拉钻钱眼。

形容毛拉贪财好利，见钱眼开。

قۇشقاچ كىچىك بولسىمۇ،

ھەممە ئەزاسى تولۇق.

麻雀虽小，

五脏俱全。

比喻事物虽小，而各个部分齐全。  
同“麻雀虽小，胆肝俱全”。



قازانچىنىڭ ئىختىيارى.

锅耳朵安在哪儿，  
全凭造锅匠决定。

指工匠如何制造自己的产品，全由他决定。

قۇلدەك ئىشلەپ،  
بەگدەك يە.

像奴隶一样干活，  
像伯克一样享受。

比喻干活不怕苦，不怕累，才能过上富裕的生活，享受劳动换来的幸福。

قۇلىنى بارىكالا ئۆلتۈرەر.

连声叫好，  
奴隶丧命。

指骗子用不化费任何代价的感谢蒙哄老实巴交的人，榨取他们的血汗。

قۇلىقى تۇرۇپ گاس،  
تىلى تۇرۇپ گاچا.

有耳朵装聋，  
有舌头装哑。

形容故意置身事外，不闻不问。同“装聋作哑”。

قۇم يىغىلسا تاغ بولۇر،  
ئەل يىغىلسا باغ.

聚沙能成山，  
聚民能建园。

比喻人多力量大，万众一心，就有强大的力量。同“人心齐，泰山

指鸟儿见食落入圈套，人听了假话上当受骗。

قۇشنى يەم ئالدايدۇ، ئادەمنى گەپ. 同  
«قۇشنى دان ئالدايدۇ، ئادەمنى سۆز.»

قۇش ئۈچۈپ ھارغاندا ئۇۋىسىنى تاپار.  
鸟飞累了会找自己窝。

比喻为了生计四处奔波，客居他乡的人总有一天会回到自己的家乡。同“叶落归根”。

قۇلاق ئاڭلىغاننى،  
كۆز كۆرەر.

耳朵听到的眼睛看得见。

指严守的秘密终会传到耳朵里，传开的事终究会被人看见。

قۇلاق ئاڭلىغان يالغان،  
كۆز كۆرگەن راست.

耳听为虚，  
眼见为实。

指亲眼看到的才确实，耳朵听到的不可靠。同“眼见是实，耳闻是虚”。

قۇلاق كۆزدىن بۇرۇن ئاشق بولار.

耳朵比眼睛先着迷。

当听说一件东西很美，眼睛虽然还没有看到，耳朵却已喜欢上了。

قۇلاقنى نەدىن چىقارسا،



指着羊尾油，  
却卖羊肺子。

比喻以伪劣的东西冒充好的东西。同“挂羊头，卖狗肉”、“摆出狗肉挂羊头，以假冒真”。

قۇۋلۇقتىن شۇملۇق تۇغۇلار.

诡诈生邪念。

指诡计多的人易产生邪恶的念头。

قېتىققا ئامراق،  
ئىنەككە ئۆچ.

喜欢喝酸奶，

讨厌养奶牛。

比喻只图享受，不愿吃苦。

قېتىق نانغا ئۈلگۈرمىدى،  
نان قېتىققا ئۈلگۈرمىدى.

有了酸奶没有饑，

有了饑没有酸奶。

指吃了上顿没下顿，形容生活困难，衣食无着。

قېتىق ئىچكەندە ئاكا،  
دوغاپ ئىچكەندە ئوكا.

喝酸奶时叫亲哥，

喝刨冰时呼老弟。

比喻求人办事时拍马溜须，给人一点好处时趾高气扬。

قېتىق ئىچكەن قۇتۇلدى،  
تاۋاق يالغان تۇتۇلدى.

移”、“众人拾柴火焰高”、“众志成城，众口铄金”。

قۇۋ تۈلكە تۇمشۇقىدىن ئىلىنار. 同  
«تادان تۈلكە تۇمشۇقىدىن ئىلىنار»

قۇيرۇقىنى كۆتۈرگەن كالا،  
تېزەكلىمەي قالماس.

牛翘起尾巴，

不会不拉屎。

比喻一件事即将发生，必然会有先兆。

قۇياش بەك چوڭ بولسىمۇ،

ئۇنى توسۇشقا كىچىك بۇلۇتمۇ يېتەر.

太阳虽然非常巨大，

遮住它只需一片浮云。

比喻小可胜大，弱可胜强。

قۇياشنىڭ نۇرى ساڭا يەتسىمۇ،

ئاڭا سېنىڭ قولۇڭ يەتمەس.

阳光可以照到你身上，

你的手可摸不到太阳。

比喻人或事物的能力都有局限性。

قۇياش يۇلتۇزلاردىن نۇر ئالماس.

太阳发光可不是沾星星的光。

قۇيرۇق كۆرسىتىپ،  
ئۆپكە سېتىپتۇ.



与人作对，  
肚子挨饿。

قېرىشقاننىڭ قىزىنى ئال.

谁跟你有意过不去，  
你就娶他的女儿作妻子。

比喻怀恨在心，要蓄意报复。

قېرىغاندا ئات تېزىكى ئالتۇن  
كۆرۈنەر.

老人眼里马粪变黄金。

比喻人上了年纪，所看到的东西  
都觉得非常宝贵。

قېرىغاندا قېرى تاتۇق،  
قىلىقلىرى ئاندىن ئارتۇق.

人老憨头憨脑，  
脾气古怪多变。

قېرى قۇشقاچ كېپەككە ئالدىنماس.

老麻雀不上麸皮的当。

比喻上了年纪的人见多识广，谨慎  
小心，不会轻易被别人的诡计所迷惑。

قېرى قىز ئەر تاللىماس.

老姑娘不择女婿。

قېرى كالا پىچاقتىن قورقماس.

老牛不怕刀宰。

比喻身处绝境，反而什么也不

喝酸奶的逃走，  
舔碗底的被抓。

比喻主犯没有抓住，抓了个替罪  
的。同“偷牛的没抓住，抓住拔桩的”、  
“偷马的走掉了，反拴着个骑驴的人”、  
“烧窑的没捉到，抓了个卖罐的”。

قېچىپ كەتسەڭ،

قېچىپ كەت.

要逃走，搞得乱糟糟。

比喻做某件事时不要留下破绽，  
给人留下可乘之机。

قېرى ئات ئوقۇر بۇزماس.

老马不毁槽。

比喻见多识广的人不会损害别  
人的利益。

قېرى بىلگەننى،

پىرى بىلمەس.

老人知道的神仙也未必知道。

比喻上了年纪的人见识比别人广。

قېرى خوتۇن ياش بولدى،

جۇۋانلارغا تەس بولدى.

老妇变年轻，

少妇难为情。

指老妇变年轻，少妇脸上下不  
来，不好意思。

قېرىشقاننىڭ قارىنى ئاچ.



肚子比同胞亲。

指见到有利可图时，连同胞情谊都不顾。近似“见利忘义”。

قېرىنىڭ چىشى يوق، تۆشكە ئامراق،

مۈشۈكنىڭ پۇلى يوق، گۆشكە ئامراق.

老汉没牙爱啃排骨，

猫儿没钱爱吃羊肉。

قېلىنلىق يېرىم دۆلەت.

脸皮厚了享半拉福。

指不知羞耻的人硬着头皮捞油水，虽然不太丰富，也算是享了半截福。近似“脸皮厚功效奏”。

قىچىشقان يەردە پەت بار.

痒痒的地方有虱子。

指事情的发生总有原因。

قىردا بار،

قىرلاشتا يوق.

地埂上有他，

打埂时没他。

指干活时不见影子，享受时跑在最先的人。

قىرسىز يەر ئەسكى،

پۇلسىز ئەر ئەسكى.

地无埂难丰产，

人无钱没脸面。

怕。同“死猪不怕开水烫”、“死驴不怕狼吃”。

قېرى كەلسە ئاشقا،

ياش كەلسە ئىشقا.

老人来了请吃饭，

青年来了派干活。

指老人辛苦一生，应颐养天年；年轻人正当身强力壮，应艰苦创业。

قېرىنى قايتا ساقلا،

ئۆلۈكنى ھەپتە ساقلا.

老人在世要用心赡养，

老人寿终要停灵一周。

قېرىلىق بىلەن ئۆلمەس،

ياشلىق بىلەن تۇرماس.

不因年迈早死亡，

不因年轻寿就长。

قېرىلار بۇ دۇنيانىڭ مېھمىنى.

老人是今世的过客。

قېرىلىق ئىشىكنىڭ ئارقىسىدا تۇرار.

衰老离人不太远，

它就躲在门后边。

指衰老是人生的最后阶段，不要虚度光阴，要珍惜青春，以免到时候悔恨不已。

قېرىنداشتىن قارىنىم ياخشى.



指品德高尚、坦诚的人喜欢和睦共处，心术不正的人喜欢离群索居。

قىز ئالماق شەھەر ئالماق.

娶妻如攻城。

比喻娶妻是一件十分艰难的事情。

قىز بالا ئەردە ياخشى،

بولمىسا يەردە ياخشى.

姑娘大了应出嫁，

不宜久留深闺中。

指女儿长大了，就应该嫁出去，不宜留在家中。同“女大不中留”。

قىز بالا ئۆينىڭ گۈلى.

姑娘是家中的花朵。

قىز تەرەپتىن خەۋەر يوق،

ئوغۇل تەرەپ دۈمباق چاپتۇ.

女方还没有发话，

男方已鼓乐齐鸣。

指女方对婚事还没有表态，男方却急忙操办起来。

قىز چوڭ بولسا كۆز تولا،

ئوغۇل چوڭ بولسا سۆز.

闺女大了，众目睽睽；

男孩大了，议论纷纷。

指女孩大了，从四面八方前来求婚的人多；男孩大了，不守本分，惹出闲言碎语。

قىرغاق كۆرۈپ بۆز ئال،

ئانا كۆرۈپ قىز.

看布边买布，

看父亲娶妻。

指娶妻要先看她父亲的品行，就可以推知未婚妻的品行，就像买布先看布边一样。同“娶媳妇看舅子，买衣服看袖子”、“讨老婆看妻舅，买衣衫看衫袖”。

قىرىققا چىدىغان،

قىرىق بىرگىمۇ چىدايدۇ.

捱得起四十，

就能捱得起四十一。

比喻经过饥荒的人捱得起饥饿，受过大苦的人捱得起小苦。

قىرىق يىلدا بىر ئېشەك ئويۇنى.

四十年一出驴子戏。

四十年才看到一次毛驴耍把戏，形容机会难得。同“千载难逢”。

قىرىق يىلدا باي بىلەن كەمبەغەل

تەڭشلىدۇ.

富人穷汉，

四十年一换。

指四十年内贫富互相转化，富变穷，穷变富。

قىرىق كىشى بىر ياق،

قىڭغىر كىشى بىر ياق.

四十个人为一方，

搞歪门邪道的为一方。



تازىنىڭ كۆزى پوسمىدا.

姑娘爱描眉画眼，  
秃子忌露出秃疮。

قىزدىن ئارتۇق جۇۋان بار،  
ئاتتىن ئارتۇق غۇنان بار.

少妇要比姑娘强，  
马驹要比老马壮。

指马驹比慢慢腾腾的老马好，手脚快的少妇比懒惰、蛮横的姑娘强。

قىز ۋاقتىم سۇلتان ۋاقتىم،  
خوتۇن ۋاقتىم شەيتان ۋاقتىم.

做姑娘时赛公主，  
当了媳妇如魔鬼。

比喻少女时期风华正茂，纯洁无瑕，众目睽睽；出嫁以后，姿色渐衰，纯情不复存在，无人喜爱。

قىزى رازى بولسا،  
ئاتا - ئانىسىدىن سورىما.

女儿情愿，  
别问父母。

قىزىق ئوچاققا تۇتۇرۇق لازىم ئەمەس.  
热灶不用引火柴。

指条件成熟的事不需要别人穿针引线。

قىزىنىڭ ئاشىق بولسا يەرگە باق.

قىزدا گۇناھ يوق، ئانىسى بۇزۇق؛  
چاقتا گۇناھ يوق، تانىسى بۇزۇق.

不是姑娘的错，而是娘不好；  
不是轮子的错，而是绳不牢。

指女儿放荡不羁，是做母亲的疏于管教，责任在母亲身上，而不能全怪姑娘。

قىزىنىڭ ياخشى كېلىن بولغاندا  
بىلىنەر.

女儿好不好，  
当了媳妇会知道。

قىزلىق ئۆيگە قىرىق ئات باغلىنار.

有闺女的家门口，  
常拴着四十匹马。

指有闺女的人家前来提亲的人来往不断。近似“花香飘千里，有女百家求”。

قىزنى ئانىسى ساقلىسۇن،  
ئوغۇلنى ئاتىسى.

女儿由母亲管教，  
儿子由父亲管教。

指教育子女事关重大，父母应负起责任。

قىزىنىڭ كۆزى قىزىلدا .

姑娘爱红妆。

指女子喜爱打扮，喜爱艳丽的装束。

قىزىنىڭ كۆزى ئوسمىدا،



那个人。同“指桑骂槐”、“指鸡骂狗”。

قىزى يارىسا ئانىسىغا قارىما،  
ئېشى يارىسا قاچىسىغا.

相中姑娘别管妈，  
饭菜可口别管碗。

指只要东西好，你愿意要就行，  
不必再刨根问底。

قىشتا ئوچاق ئۆزىگە تارتار.

冬天的炉灶暖人身。

قىش غېمىنى يازدا يە،  
ياز غېمىنى قىشتا.

夏天要操冬天的心，  
冬天要操夏天的心。

指凡事要提前做好准备，以免到  
时候手忙脚乱，应接不暇。

قىشلىقى قاين باراي،  
يازلىقى ساراي سالاي.

冬天无处安身，  
夏天想盖大厦。

比喻事到临头，一筹莫展；事情  
过后，又漫不经心，过一天算一天，不  
做长期打算。近似“寒号虫过日子，得  
过且过”。

قىشنىڭ ئاپتىپى دۈشمەننىڭ  
كۈلكىسىچىلىك.

冬天的太阳，  
像敌人的冷笑——热不起来

女儿干下风流事，  
父母没脸见外人。

قىزىڭنى ئالغۇچە قىرىڭدىن ئۆتەي،  
ئالغاندىن كېيىن جېنىڭدىن ئۆتەي.

迎亲之前踏破门槛，  
娶了之后心里厌烦。

比喻在达到目的之前，对人百依  
百顺，一旦事情成功，翻脸不认人。

قىزىڭنى رەڭگە ئۆگەتمە،  
ئوغلۇڭنى بەڭگە.

莫叫女儿迷脂粉，  
莫叫儿子嗜毒品。

قىزىل ئالما سارغايماس.

红透的苹果不变黄。

比喻有本事的人不为贫困所累。

قىزىلگۈلنىڭ تىكىنى بار،  
چىرايلىقنىڭ سەپكۈنى.

玫瑰有尖刺，  
美女有雀斑。

指无论什么美好的东西不会十  
全十美。同“金无足赤，人无完人”。

قىزىم ساڭا ئېيتاي،  
كېلىنىم سەن ئاڭلا.

对着女儿讲，  
是让媳妇听。

比喻表面上骂这个人，实际上骂



说话要直。

قىشنىڭ راھىتى ئوتۇن،

ئەرنىڭ راھىتى خوتۇن.

قىشغىر ئىش قىرىق يىلدىن كېيىنمۇ  
بىلىنەر.

冬天幸福靠柴火，  
男人幸福靠老婆。

邪恶四十年后露原形。

指不管时间过了多少，真相总会暴露出来。

قىشنىڭ سوغۇقىدا توغغاندىن،

يازنىڭ ئىسسىقىدا كۆيگەن ياخشى.

宁叫暑热烤，  
不挨严冬寒。

قىلدەك ھوقۇقنىڭ پىلدەك كۈچى بار.  
针尖般大的权力，  
有大象般的气力。

比喻有了权，什么事都可以办到。

قىشنىڭ سوغۇقى ياندىن ئۆتەر،

ئەتىيازنىڭ سوغۇقى جاندىن.

冬寒擦身过，  
春寒冻死人。

قىلدىن كەتسە قىرىقتىن كېتىدۇ.  
失之毫厘，差之千里。

指开始时有一点差错，结果会造成大的误差或错误。

指春天刚转暖时，不要轻易脱掉衣服，秋天刚转冷时应少添些衣服，以适应季节转换。同“春捂秋冻”。

قىلسا تۈگمەيدىغان ئىش يوق،  
قىلتاققا چۈشمەيدىغان قۇش يوق.  
没有干不完的事，  
没有不投网的鸟。

قىش ئوچىقى تار،

قوپ ئۈيۈڭگە بار.

冬天灶前窄，  
起身快回家。

指冬天串门宜早归，以免给主人带来麻烦。

قىلغان ئىشنىڭ پىلانىسىز،  
ئاتقان ئوقۇڭ نىشانىسىز.

做事没计划，  
射击无目标。

قىغىسىز يەر — پۇلسىز ئەر.

没有上肥的土地，  
犹如没钱的汉子。

قىلىچ قىنىدا ياتسا دات باسىدۇ.  
刀不出鞘易生锈。

比喻经常不运动的东西易受侵蚀。

قىشغىر ئولتۇرساڭمۇ تۈز سۆزلە.  
坐得不正，

遇到困难事，  
英雄来相助。

قىيىنچىلىق قورقۇنچاقنىڭ يۈكى،  
باتۇر ئۈچۈن توخۇ تۈكى.

困难对懦夫来说是负担，  
对英雄来说是鸡毛一根。

指软弱无能的人屈服于困难，英雄敢和困难作斗争。

قىيىن ئىش يوق ئالەمدە،  
غەيرەت بولسا ئادەمدە.

世上无难事，  
只要有干劲。

قىيىن ئىش يوق ئالەمدە،  
كۆڭۈل قويغان ئادەمگە.

世上无难事，  
只怕有心人。

指只要有恒心，人世间没有办不成的事。

قىلىچنىڭ كۈچىدىن قەلەمنىڭ كۈچى  
ئارتۇق.

笔杆子强过刀把子。

قىلىچ ئۆز قىنىنى كەسمەس.

快刀不削自己鞘。

比喻再毒狠的人不会伤害自己人。

قىممەتچىلىك بولسا،

ساتقۇچىدا ئىنساپ يوق؛

ئەرزانچىلىق بولسا،

ئالغۇچىدا ئىنساپ يوق.

贵卖，是卖主没良心。

贱买，是买主没良心。

قىمىرلىغان قىر ئاشار.

只要慢慢动，

也能越地埂。

比喻不怕慢，只怕站；只要持之以恒，使能达到目的。

قىيىن ئىشنىڭ بېشىغا،

باتۇر كېلەر قېشىغا.

# ك

يامان ئادەم يۇرت بۇزار.  
歪车碾坏道路，  
坏人祸害家乡。

كالا ئۈتلەپ قۇلاق يەپتۇ،  
پاچاق ئۈتلەپ تۇياق.  
燎了牛头吃牛耳，  
燎了牛腿吃牛蹄。  
比喻付出了劳动，却没有享受到  
劳动的果实。

كاللىنىمۇ يېمە،  
چىشىنىمۇ چاقما.  
羊头也别吃，  
羊牙也别敲。  
指不管别人的闲事或不想沾便  
宜，也不想吃亏。

كالىلار سۇ ئىچسە،  
موزايىلار مۇز يالايدۇ.  
大牛饮水，  
牛犊添冰。  
比喻有多大的本领，就靠本领过  
日子。

كاللىنىڭ گۆشى بىر كۈن،

كاسىپ قېرىسا،  
ھۈنەرىمۇ قېرىيدۇ.

工匠老了，  
手艺也跟着老。  
指工匠老了，手艺会失传。

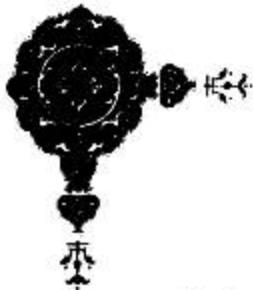
كاككۈك ئۆز ئىسمىنى قىچقىرار.  
布谷鸟总爱叫自己的名字。  
比喻爱虚荣的人喜欢夸耀自己。

كالا ئۆلسىمۇ، كۆزىنىڭ ئالىسى  
كەتمەس.  
牛死翻白眼。  
指恶人虽死，遗患仍存。同“牛死  
眼睛瞪”。

كالا دېسە، پاقالچاق دەيدۇ؛  
پىشۇرۇپ بېرەي دېسە، خام يەيمەن  
دەيدۇ.

说的是牛头，答的是牛腿；  
让他煮熟了吃，他说要生着吃。  
比喻两者毫不相干。同“牛头不  
对马嘴”。

كالاڭ ھارۋا يول بۇزار،



كان قازغان بايلىق تاپار،  
سۆز قازغان يامانلىق.

掘矿会挖出宝藏，  
掏话会掏出是非。

比喻对事情刨根问底，会惹出意想不到的麻烦。

كاۋاپمۇ كۆيمىسۇن،  
زىخمۇ كۆيمىسۇن.

既不烧坏杆子，  
又不烤糊肉串。

指做事求两全其美。

كەپە بولسىمۇ ئۆيۈڭ ياخشى،  
ئېيىق بولسىمۇ ئېرىڭ.

是茅草房也是自己的家好，  
是狗熊也是自己的丈夫好。

指女人有家有丈夫，心里踏实；  
也指再富有的地方也不及自己的穷家好。  
近似“金窝银窝，不如家里草窝”。

كەتكەن كېلەر،  
كەتمەنلەنگەن كەلمەس.

走了的人还会回来，  
入土的人难以回来。

كەتمەن ئەرنىڭ قولىدا بولغان بىلەن،  
چۆمۈچ خوتۇننىڭ قولىدا.

坎土曼在丈夫手里，  
饭勺却掌握在妻子手里。

比喻干苦活、累活的是丈夫，  
权力却掌握在妻子手里。

سۈتى ھەر كۈن.

牛肉吃一天，  
牛奶天天喝。

指精心饲养牲畜，可以给人们提供肉奶；  
要着眼于发展，不要吃光卖光。

كالىنىڭ مۇڭگۈزىگە ئۇرسا،  
تۇيىقى سىر قىرايدۇ.

打在牛角上，  
疼到牛蹄上。

比喻事物之间有着密切联系，  
触及一个会波及到其他。同“扯着耳朵腮动弹”、“打水鱼头痛，敲冰水也动”。

كالىنى ساتقاندا ماختا،  
سۈتىنى ساغقاندا.

卖的时候夸牛，  
挤的时候夸奶。

كالىپۈك بولمىسا،  
چىش توڭار.

没有嘴唇，  
牙齿挨冻。

嘴唇没有了，牙齿就会觉得冷。  
比喻关系密切，利害相关。

كانايغا يوق،  
سۇنايغا نەدە.

没有润嗓子的，  
哪有膏喷呐的。

没有吃的油，哪有膏喷呐的油。  
比喻自己都不够用，哪有给人家的。



كەسلەنچۈكنىڭ يىلان بولمىقى مىڭ  
يىلچىلىك.

蜥蜴要变蛇，  
得要一千年。

比喻平庸之辈成不了栋梁之材。  
同“螭蟠修不成龙”。

كەكلىك باغقا كۆنمەس،  
بۆلبۈل تاغقا.

石鸡在花园里过不惯，  
歌鸪在深山里过不惯。

指哪里生活惯了那里就好。

كەكلىك قاغىنىڭ مېڭىشىنى دوراپ،  
چاترىقى يىرتىلىپ كېتىپتۇ .

石鸡学乌鸦走路，  
却劈开了胯裆。

指盲目模仿，弄巧成拙，反而伤害了自己。

كەڭ تون يىرتىلماس،  
كېڭەشلىك ئىش بۇزۇلماس.

宽大的袍子不易破，  
商量的事情不会错。

指多向人请教可以避免出错。同  
“袍子宽了破不了，事有商量错不了”。

كەڭ كىيىم سۆرىلىپ يىرتىلار،  
تار كىيىم تارتىشىپ.

宽大的衣服拖地破，  
窄小的衣服撑开破。

كەتمەن ساماندىن قورقۇدۇ،  
ئادەم ياماندىن.

坎土曼怕麦草缠住，  
好人怕恶棍纠缠。

指和泥的时候用坎土曼翻动，如  
果麦草缠到坎土曼上，用起来很费劲。

كەتمەننىڭ دەردىنى قول بىلەر،  
لەززىتىنى تىل.

手知道抡坎土曼的苦楚，  
嘴尝到坎土曼抡出的幸福。

坎土曼是维吾尔族用于锄地、挖  
土的农具，一年四季手不离柄，会磨出  
老茧，所以十分辛苦。嘴吃的食物，是  
劳动所得，相比而言，十分“幸福”。意  
思是手吃苦，嘴享福。

كەتمەننى مەن چاپسام،  
يېتىپ يەيدۇ خان غوجام.

我挖坎土曼，  
老爷吃闲饭。

比喻受苦的一无所获，不劳动的  
坐享其成。

كەچ قالغان قاراڭغۇدىن قورقماس.

来晚的不怕天黑。

比喻遇过大难的人不在乎小的危险。

كەچ قالغان قاراڭغۇدىن قورقماس،  
ئەرگە تەڭگەن دەرەڭگىدىن.

夜行的不怕天黑，  
出嫁的不怕棒打。





كەڭگە كەڭ دۇنيا ، نەق ئېلىپ نېسى سات .

要想当个穷光蛋， 塔غا تار دۇنيا .

现金买进，赊账卖出。 胸怀宽广天地宽， 胸襟窄狭天地窄。

كەلگۈچە مېھمان ئويىلار ، كەلگەندىن كېيىن ئۆي ئىگىسى . كۆچۈپ باق . يىرتقۇچ ھايۋان .

要嫌自家穷， 洪水如猛兽。

搬家试试看。

指就是穷家也有不少坛坛罐罐。

كەلگەندىن كېيىن ئۆي ئىگىسى . كەلگەندىن كېيىن ئۆي ئىگىسى . 到来之前客人为难， 客来之后主人为难。

指做客时不要使自己作难，也不要

打扰主人，给主人添麻烦。

指穷人的地位住难以改变，总受欺侮。

كەڭ ئېرىقتىن ئاتلىما ،

پۈتۈم قايرىلدى دېمە .

كەمبەغەل گۈل قىسما ،

تىكىنى بايغا سانجىلار .

渠沟宽了不要跳，

踹了脚丫不要叫。

指做事要量力而行，不要蛮干。

穷汉戴鲜花，

刺痛巴依心。

كەلمىگەن تەلەيدە ئاناڭنىڭ ھەقىقى

بارمۇ ؟

كەمبەغەل ئىشلەپ ھارماس ،

باي چىشلەپ .

人不走运白费劲。

穷人干不累，

巴依吃不累。

كەمبەغەل بالىسىنى ئويلايدۇ ،

باي مېلىنى .

穷人想的是子女，

巴依想的是财帛。

كەمبەغەللىر روزا تۇتسا ،

بايلار ھېيت ئويناپتۇ .

穷人封斋，

كەمبەغەل بولاي دېسەڭ ،



谦虚可长进，  
骄傲便垮台。

كەم سۆز يىگىت — ساز يىگىت،  
مەدداھ يىگىت — ماز يىگىت.  
精明的青年寡言少语，  
无聊青年夸夸其谈。

كەنجى كېۋەزنىڭ غوزىسى يوق،  
تولا گەپنىڭ مەرزىسى.  
晚种的棉花不结桃，  
说话太多没味道。

كوزا كۈندە سۇنماس،  
كۈنىدە سۇنار.

瓦罐不会天天破，  
今天不破明天破。  
指担着风险做事，总会有失手的时候。同“瓦罐不离井口破”。

كونا بولسىمۇ ئۆزىنىڭ ياخشى.  
旧的也是自己的好。  
比喻东西虽然破旧，可是十分珍惜。同“敝帚自珍”。

كونا گەپ قۇلاققا ياقماس.  
老话不中听。  
指话说得太多，毫无意义。同“话说三遍淡如水”。

كونا ئۈستىخاننى ئىت غاجماس.

巴依过节。

比喻吃苦受累、辛勤劳动的人得不到劳动的果实，反被有钱的人侵占。

كەمبەغەللىك ئەيب ئەمەس،  
ھۈرۈنلۈك ئەيب.

贫穷不是过错，  
懒惰才是过错。

كەمبەغەللىك بىر تويغىنى،  
پادشاھ بولغىنى.

穷人吃上一顿饱饭，  
如同当了一回皇帝。

比喻穷人安于贫穷的境遇，只要吃饱肚子就心满意足，没有别的奢望。

كەمبەغەللىك مۈشۈكى چاشقان تۇتسا،  
باينىڭ مۈشۈكى توشقان تۇتار.

穷人的猫抓耗子，  
巴依的猫抓兔子。

指富人财大气粗，他们的猫比穷人的猫“厉害”，能抓兔子。

كەمبەغەلنى ئىززەت قىلساڭ،  
چورۇقى بىلەن تۈرگە چىقار.

给穷人一点面子，  
他会不脱皮窝子坐上席。

指有钱人鄙视穷人。

كەمتەر بولساڭ ئوزارسەن،  
مەغرۇرلانسىڭ غۇلارسەن.

كۆپ تۈكۈرسە كۆل بولار.

众人吐一口，  
口水汇成湖。

比喻人多力量大。同“众人拾柴火焰高”、“众人拧成绳，泰山搬得动”。

كۆپتىن توشقان قېچىپ قۇتۇلماس.  
兔子难逃众人手。

كۆپتىن ياخشى ئەقىل چىقار.  
人多智广。

كۆپتىن يامانلاپ، كۆمۈلمەي قاپتۇ.  
跟众人闹别扭，  
死了没人埋葬。

كۆپ خوتۇن ئالغان ئەسكى - تۈسكى  
يىغار،

كۆپ ئەرگە تەگكەن يوتقان - كۆرپە.  
娶妻多的攒的都是破烂货，  
嫁汉多的攒的尽是铺盖卷。

كۆپنىڭ ئەقلى كۆپ.  
人多智广。

كۆپ خوتۇن ئالغاننىڭ ياقىسى پىت،  
كۆپ ئەرگە تەگكەننىڭ كۆڭلىكى  
چىت.

娶妻多的领子上爬满了虱子，  
嫁汉多的穿的是花布的裙子。

狗不啃隔夜的骨头。

比喻志向远大的人不图眼前的小利。同“好狗不吃隔夜食”。

كونىنى ياماپ كىي،  
يېڭىنى ئاياپ .

旧的补缀着穿，  
新的爱惜着穿。

指生活中要崇尚节俭。

كۆپ ئاتقان مەرگەن بولماس،  
كۆپ سۆزلىگەن چېچەن.

打枪多的不是神枪手，  
说话多的不是演说家。

كۆپ ئاغرىغان ئەمچى بولار،  
كۆپ يۈرگەن يولچى.

久病成医生，  
常走知路径。

指长期生病，就会掌握不少医道，成为一个医生；长期行路的人会成为熟悉道路的人。也就是说长期实践能获得知识和技能。

كۆپ بىلەن ماڭسالىڭ ئاۋۋىدۇ يولۇڭ،  
يالغۇز ماڭسالىڭ ھارېدۇ پۈت - قولۇڭ.  
与众同行走路快，  
独自行走累断腿。

指同行的人多，一路说说笑笑，不知不觉中走了很长一程路；单独一个人走路，提不起精神，感到腰酸腿困。



كۆپ سۆز ئېشەككە يۈك.

说话太多，  
毛驴也烦。

指话多了，对毛驴也是一种负担，应少说为佳。

كۆپ كۆرگەن كۆپ بىلىم.

见多识广。

形容见的多，知识就广博。

كۆپنى كۆرۈپ ئازدىن قۇرۇق قاپتۇ.

贪多失少。

因贪图大利连小利也失去了。

كۆرسە ھالى يوق،

كۆرمىسە كارى يوق.

见了面十分热情，  
不见面漠不关心。

指见面时问寒问暖，十分亲热，而平时不闻不问。比喻见面时客套几句，实际上并不放在心上。

كۆپ ياققان ئوت كۆككە يېتىم.

众人点火，  
火焰冲天。

比喻人多力量大。同“众人拾柴火焰高”。

كۆپ يىلقا ئارسىدا توكۇر قۇلۇن

بىلىنمەس.

马群里看不出瘸腿的马驹。

كۆپ قېرىنىڭ ئىچىدىكى بالا دانا بولار،

كۆپ بالا ئىچىدىكى قېرى بالا بولار.

众多老者中的孩子是神童，  
众多孩子中的老者是顽童。

كۆپ خوتۇن ئالغاننىڭ قەرزى تولا،

كۆپ ئەرگە تەگكەننىڭ ئەرلىرى تولا.

娶妻多的欠债多，  
嫁汉多的苦楚多。

كۆپنىڭ كۈچى كۆپ.

人多力量大。

كۆپنىڭ كۈچى تاغ كۆتۈرەر.

众人齐努力，  
高山可抬起。

比喻齐心协力，再大的困难也能克服。同“人心齐，泰山移”。

كۆپنىڭ مېلىنى ئوغرى ئالماس.

贼不偷众。

指人多势力大，贼人不敢贸然行窃。

كۆپ سۆزلىگەن تۇتۇلار،

ئاز سۆزلىگەن قۇتۇلار.

话说多了易出漏子，  
话说少了难抓辫子。

指话说多了难免出错，留下话柄。  
同“言多必失”。

眼睛看得到，  
要吃吃不到。

指东西可以见到，但谁也无法享用。

كۆرمەي تۇرۇپ ئاق دېمە،  
سېنىمەي تۇرۇپ ساق.

没有见过别说是白的，  
没有试过别说是好的。

كۆرمىدىم دېسەڭ بىر سۆز،  
كۆردۈم دېسەڭ مىڭ سۆز.

说没见只须一句话，  
说见了要说千句话。

كۆرۈنمەيدىغان قىر يوق،  
ئېچىلمايدىغان سىر.

没有看不见的田埂，  
没有揭不开的秘密。

指任何机密的事总会有暴露的一天。

كۆرۈنگەن تاغ يىراق ئەمەس.

望见的山不会远。

指人对未来的幸福生活要抱有希望。

كۆز دېگەن كامار نېمە،  
كۆرمىسە بىكار نېمە.

眼睛是个洞，  
不看有啥用。

指眼睛是看东西的，不发挥看的

比喻不好的东西混在好东西里，  
不容易发现。

كۆتۈرەلمىسەڭ ساڭگىلىتىۋال.  
举不起来垂下来。

比喻倒霉的事情接踵而来。同  
“雪上加霜”、“屋漏偏逢连夜雨，船破  
又遇顶头风”。

كۆتۈرۈشنى بىلسەڭ تاغمو يېنىك.  
会举山也不觉重。

比喻内行办事靠窍门，不靠蛮  
劲。同“会举石头不觉重”。

كۆپ ئويلا،  
ئاز سۆزلە.

多加思索，  
少发议论。

كۆرگەن ئاڭلىغاننى يېڭىپتۇ.

眼睛比耳朵可靠。

指亲眼见到的比听到的更真实  
可靠。同“眼见是实，耳闻是虚”。

كۆرگەن كۈنۈڭنى ئۇنتۇما،  
شىر چورۇقۇڭنى قۇرۇتما.

不要忘记苦日子，  
不要烘烤皮窝子。

كۆرمەككە بار،  
يېمەككە يوق.



قورسىقىڭ ئاغرىسا نەپسىڭنى.

眼睛有病别动手，  
肚子有病要忌口。

指眼睛和肠胃的病是由于手不清洁、暴食暴饮引起的。

كۆسەي ئۈزۈن بولسا قول كۆيمەس.  
拨火棍长了不烫手。

كۆزۈڭنىڭ بارىدا شەھەر كۆر،  
چىشىڭنىڭ بارىدا گۆش يە.

有眼去游历，  
有牙去吃肉。

指人趁有生之年多去一些地方  
开阔眼界，增加见闻。

كۆزۈم قارىغۇ،  
قوللىقىم ساغرىۇ.

有眼不看，  
有耳不闻。

指与自己无关的事情不闻不问。

كۆزى توقنىڭ ئۆزى توق.  
眼饱肚子饱。

指眼睛不饿，肚子不感到饥饿。

كۆزى توپماسنىڭ غېمى تۈگىمەس.  
眼馋愁肠多。

كۆزۈڭ بىلەن كۆردۈڭمۇ،

作用，犹如墙上的窟窿，毫无用处。

كۆزدىن يىراق، كۆڭۈلدىن يىراق.

眼不见，离心远。

指亲戚朋友日久不见面，感情会  
逐渐淡薄，关系也会逐渐疏远。同“眼  
不见，感情淡”。

كۆز قورققاق،  
قول باتۇر.

眼是胆小鬼，  
手是英雄汉。

كۆز كۆرمەي،  
كۆڭۈل سۆيمەس.

眼睛看不见，  
心里难喜欢。

指对人或事物没有亲眼看到，不  
甚了解，就不会产生爱慕之心。

كۆز كىچىك بولسىمۇ،  
كۆرىدىغىنى كەڭ.

眼睛虽然小，  
能见天尽头

كۆزگە ئىلمىغان پۇتقا چوماق.  
不起眼的木桩会绊倒人。

比喻不起眼之处也会产生意外  
的大问题。同“一根草摔死一头老牛”。

كۆزۈڭ ئاغرىسا قولۇڭنى تارت،



受挫莫灰心。

指遇到气恼、委曲时要乐观，不要丧失信心。

كۆڭۈل ئاغرىتقان دوست ئەمەس،  
مەيدە ئاغرىتقان ئاش.

伤人心的不是朋友，  
伤胃口的不是好饭。

كۆڭۈل ئاغرىقىنى كۆڭۈل بېرىپ ئال.  
心病要用心来治。

指思想上的病要从思想上去医治。

كۆڭلۈڭ رەنجىسە كۈلۈپ ئوينا.  
心中如烦恼，  
脸上要带笑。

指心情虽然不好，但尽量要表现出胸襟豁达的样子。

كۆڭۈلدىن كۆڭۈلگە يول بار.  
心心相通。

比喻彼此心意情感完全一致，互相领会得一清二楚。同“心心相印”、“心有灵犀一点通”。

كۆڭۈل شادلىقنى تىلەر،  
ئېغىز تاتلىقنى.

心盼的是快乐，  
嘴盼的是香甜。

كۆڭۈل كۆڭۈلدىن سۇ ئىچەر.

قۇلاق بىلەن ئاڭلىغان يالغان.  
眼见为实，  
耳听为虚。

指亲眼所见才真实，传闻不一定真实。同“眼见方为是，传言未必真”。

كۆككە باقما، كۆپكە باق.  
不要昂首望天，  
而要低头望众。

指有事要依靠群众，不要目空一切。

كۆكتىن تىلە،  
يەردىن تاپ.

向苍天求助。  
向土地要粮。

كۆڭۈلچەكنىڭ كۆتى ئوچۇق.  
心软的光腓。

指好心为别人做事，往往得不到好的回报。

كۆڭۈلگە ياقمىسا،  
كۆزگە ياقماس.

心里不喜欢，  
看着不顺眼。

指男女双方不真心相爱，看着就不顺眼。同“爱的不嫌”。

كۆڭلۈڭنى بۇزما،  
ئۈمىدىڭنى ئۈزمە.

受气莫伤心。



قىزنىڭ يارشىقى خال.

湖边种柳，风景宜人；  
姑娘长痣，楚楚动人。

كۆنگەن كۆڭۈل كۆمۈلگۈچە.

身子未入土，  
积习难改掉。

كۆيگەن جۇۋانغا ئات تېزكى ئاي  
كۆرۈنەر.

马粪蛋在情人眼里，  
像月亮一样光采照人。

指自己称心的女子，即使长得丑，也觉得跟月亮一样美丽。同“情人眼里出西施”。

كۆيگەنگە كۆي،

كۆرۈنگەنگە كۆيمە.

钟情于谁就爱谁，  
不要见到谁就爱谁。

كۆيۈمى يوق تۇغقاندىن يات ياخشى،

ئىسسىقى يوق كاڭدىن كات.

没有关爱的亲眷不如外人，  
没有热气的土炕不如板床。

كۆيگەن ئوتنىڭ تۈتۈنى يوق.

燃烧的火不冒烟。

比喻有了真正的爱情，觉不出诀别的痛苦。

同心相济。

指互相了解、心连心的人有事能互相帮助。

كۆڭۈلنىڭ تۇۋرۇكى سەۋر.

心扉的柱子是坚忍不拔。

指人要有毅力和耐心，处变不惊。

كۆڭۈلنىڭ كىرىنى ئېيتسا كېتەر،

كىيىمنىڭ كىرىنى يۇسا.

心灵的污垢说出来就可以清除，  
衣服的污垢洗刷后就可以清除。

كۆڭلى زەھەرنىڭ قولىمۇ زەھەر.

心毒的人手也毒。

كۆڭۈل ئويغا تويمایدۇ،

بۆرە قويغا تويمایدۇ.

痴心沉迷于空想，  
恶狼吃不够肥羊。

指好吃懒做的人喜欢胡思乱想。

كۆڭلى قارىنىڭ يۈزى قارا.

心黑的人不讲信义。

كۆلنىڭ سېسىشى پاقىغا ياراپتۇ.

水塘发臭，  
青蛙欢喜。

كۆلنىڭ يارشىقى تال،



笑和哭是一对双胞胎。

指乐中有忧，忧中有乐。

كۈلكە ئۆمۈرنى ئۇزارتىدۇ،  
يىغا قىسقارتىدۇ.

笑延年益寿，

哭伤身折寿。

كۈلگەك قىزغا يىگىت ئەگىشەر،  
چىچقاق بالىغا ئىت.

小伙跟爱笑的姑娘，

狗跟爱拉屎的巴郎。

كۈلگەننىڭ ھەممىسى دوست ئەمەس،  
ھومايغاننىڭ ھەممىسى دۈشمەن.

眉开眼笑的并不都是朋友，

横眉怒目的并不都是敌人。

كۈلكىسى يوق توي بولماس،  
يىغىسى يوق ئۆلۈم.

没有笑声算不了喜事，

没有哭声算不了丧事。

指办婚事时喜气洋洋，又说又笑；办丧事时哭天抹泪，十分悲伤。

كۈلمە كىشىنىڭ دەردىگە،  
ئۆزۈڭگە كېلەر ئەتىگە.

别人痛苦你别笑，

明日你也会轮到。

指对别人的不幸不要幸灾乐祸，说不定某个时候你也会遇到。

كۈتكەندە مېھمان كەلمەس،  
ياسانغاندا يىغا.

等候的时候客不来，

打扮的时候泪不流。

指人兴高采烈的时候流不出眼泪。

كۈچ بىرلىكتە،  
ئىش ئۆملۈكتە.

力量在团结，

做事靠合作。

كۈچى بار تاغقا چىقار،  
ئەقلى بار كۆككە.

有蛮劲的上山，

有智慧的上天。

指没有文化、科学知识，只凭一股蛮劲的人不会有大的出息。

كۈچى يوقنىڭ ئاچچىقى يامان.  
没有力量的人脾气大。

كۈزدە توي تولا،  
ئەتىيازدا ئۆلۈم.

秋天喜事多，

春天丧事多。

كۈلەلمىگەن ھالىڭغا ھىجايما.  
不会笑就别咧嘴。

指事情办不成，就不要夸海口。

كۈلكە بىلەن يىغا قوشكېزەك.

白天爬行的蛇寿命短。  
夜里游荡的男子命不长。

كۈندۈزى ناخشا ئېيتقان دەردى بار  
كشى،  
كېچىسى ناخشا ئېيتقان يارى بار  
كشى.

白天唱歌的是有苦恼的人，  
晚上唱歌的是有情侣的人。

كۈندىن قالدىڭ ئايدىن قالدىڭ،  
ئايدىن قالدىڭ يىلدىن قالدىڭ.  
误了一天等于误了一月，  
误了一月等于误了一年。

指农作物生长成熟期有一定的季节。误了农时，就会歉收。同“春误一日，秋误十日”。

كۈنلۈك ئىش قىلساڭ سەھەردىن  
باشلا،  
يىللىق ئىش قىلساڭ باھاردىن.  
一日之计在于晨，  
一年之计在于春。

كۈنلۈك يولغا چىقساڭ،  
ئايلىق ئوزۇق ئال.  
出一天的门，  
要带一月的干粮。

كۈنۈڭ ئۆتمەسە، بازار چۆرگىلە.

كۈن چىقىمىسىمۇ كەچ بولىدۇ.

太阳不出来天也会黑。

كۈندۈزى سۆزلۈگەك،  
كېچىسى جۆيلۈگەك.

白天谈天说地，  
夜里胡言乱语。

指夜里人进入梦。说梦话时难免胡言乱语。

كۈنداشلىق ئۆيدە كۈندە جېدەل .  
妻妾同在一家，  
天天吃醋吵架。

كۈن زېمىنى يورۇتار،  
بىلىم زېھنىنى.

太阳照亮大地，  
知识开启智慧。

كۈندۈزى گەپ قىلساڭ ئەتراپىڭغا باق،  
كېچىسى گەپ قىلساڭ قۇلاقنى  
قۇلاققا ياق.

白天说话要环顾四面，  
夜里说话要贴近耳边。

指说话须防止泄露，被人知道。  
同“隔墙须有耳，窗外岂无人”。

كۈندۈزى ماڭغان يىلاننىڭ ئۆمرى  
قىسقا،  
كېچىسى ماڭغان ئەرنىڭ.

كېلىنىڭ يامان بولسا، ئوغلۇڭدىن.

女婿不好，怨女儿，  
媳妇不好，怪儿子。

指女婿不好是女儿造成的，媳妇不好是儿子造成的。

كېيىنەك گۈلگە ئامراق،  
ياسانچۇق كىيىمگە.

粉蝶恋的是花朵，  
爱打扮的爱的是时装。

كېتىمەن دەپ ئوتۇڭنى ئۆچۈرمە.

人走别熄火。

比喻凡事要从长计议，不要放弃所从事的工作。

كېچىسى ئېيتقان سۆز خوتۇنىنىڭ  
راست،

كۈندۈزى ئېيتقان سۆز ئانىنىڭ  
راست.

夜里说的话妻子的对，  
白天说的话妈妈的对。

كېرەكسىز نەرسە ئەرزان بولسىمۇ  
قىممەت.

无用的东西便宜也算贵。

كېرەكلىك تاشنىڭ ئېغىرى يوق.

有用的石头不嫌重。

比喻有用的东西不会成为累赘。

日子不好过，  
出去逛大街。

كۈننى توسۇۋالغىلى بولماس،  
ۋاقىتنى سېتىۋالغىلى بولماس.

太阳难遮挡，  
时间买不到。

كۈننى ئېتەك بىلەن ياپقىلى بولماس.  
يىلەك تېشىمەن.

比喻个人力量再大也有限。同“手大遮不住太阳”。

كۈنىگە بىر ئالما يېسەڭ،  
تېۋىپ ئىزدەيمەيسەن.

日食苹果一个，  
不必寻找医生。

كۈن يورۇقى ئاڭ بىلەن،  
دىل يورۇقى ئاڭ بىلەن.

黎明透出太阳的光辉，  
悟性透出心灵的光辉。

كۈيۈ كەلدى، خان كەلدى.

女婿登门如同皇帝驾临。

指岳父母器重女婿，迎接女婿如同接驾一般。

كۈيۈغلۈك يامان بولسا، قىزىڭدىن  
كۆر،



كېسەل باشقا،  
ئەجەل باشقا.

生病不一定死亡。  
死亡不一定生病。

كېسەلنىڭ كېلىشى ئاسان،  
كېتىشى تەس.

生病容易痊愈难。

كېسەل پاتمانلاپ كىرىپ،  
مىسقاللاپ چىقار.

病来如山倒，  
病去如抽丝。

比喻病来时其势凶猛，病去十分迟缓。

كېكەچ سۆزلىسە،  
ئېغىز ئاچۇرماس.

结巴说话，  
不让别人接茬。

كېلىش مېھماندىن،  
كېتىش ساھىبخاندىن.

客来由自己，  
客走因主人。  
指主人冷淡，客人就会告别。

كېسەل ساقايغۇسى كەلسە،  
تېۋىپ ئۆزى كېلەر.

病若自己好，  
医生找上门。

指事过境迁，不再需要，于事无补。同“病好郎中到”。

كېمىگە چۈشتۈڭ،  
جاننىڭ غېمىگە چۈشتۈڭ.

一脚登上船，  
命在手心撮。

كېسەلگە قاراپ دورا،  
كاڭغا قاراپ بورا.

看病下药，  
看炕铺席。

كېلىنىڭنى كەلگەندە كۆر،  
بۆكىنى كىيگەندە.

儿媳来了再看，  
帽子戴上再瞧。

كېسەلگە ئېيتقان تەسەللى دورىدىنمۇ  
تېز ئۈنۈم بېرەر.

几句宽慰的话，  
疗效胜似吃药。

كېلىنىڭگە نېمە قىلساڭ،  
قىزىڭدىن شۇنى كۆرسەن.

你如何对待儿媳，  
女儿就也会受到同样的对待。

كېسەللىك ئېغىزدىن كىرەر.

病从口入。

指饮食不慎是引起疾病的根源。



كەشىدىن ھايا كەتسە،  
ئورنىغا بالا كېلەر.

人若失去廉耻，  
灾难随后来临。

كېلىن بولسىڭىز كېلىڭ،  
بولمىسىڭىز كېتىڭ.

要当儿媳自己来，  
不想当了由你去。

كەشى قايغۇسى ئېتەكتە،  
ئۆز قايغۇسى يۈرەكتە.

别人的忧愁放在脑后，  
自己的忧愁记在心头。

كېيىن كەلگەن تۆرگە چىقىپتۇ.

后来者坐了上席。  
同“后来居上”。

كەشىگە قىلساڭ يامانلىق،  
ساڭمۇ يوقتۇر ئامانلىق.

对人心怀歹念，  
难保自己平安。

كېيىنكى پۇشايمان ئۆزۈڭگە دۈشمەن.  
后悔是自己的敌人。

指事后的懊悔会造成身心的伤害，因此做事之前应深思熟虑。

كەچىككەنە تاش يارىدۇ باش.

石头虽小也能打破脑袋。  
比喻小可胜大，弱可能强。同“小石头打破大缸”。

كەشىگە كولغان ئورغا ئۆزى  
چۈشەر.

为别人挖坑，  
自己却掉进坑中。  
同“害人终害己”。

كەرىشتىن ئاۋۋال چىقىشنى ئويلا.  
走进之前，想好出路

كەمنى سۆيسەڭ،  
شۇ چىرايلىق.

你爱谁，谁就漂亮。

كەشى تۇغۇلغان يېرىدە ئەزىز،  
گۈل ئېچىلغان يېرىدە.

人在出生的地方尊贵，  
花在开放的地方鲜艳。

كەشىنىڭ ئاغزىغا قارىغان ئاچ قالار.  
指望别人行善，  
难免自己挨饿。

كەشىدىكى پۇل چۈشىدىكى پۇل.  
别人的钱是梦里的钱。



各人的尊严掌握在各人手中。

كەشىنىڭ ئەيىبىنى ماڭا دېگەن كەشى،  
مېنىڭ ئەيىبىمنى كەشىگە دەر.

كەشىنىڭ ئون «ھە - ھۇ» سىدىن،  
ئۆزۈڭنىڭ بىر غەيرىتى ياخشى.

给我讲别人的过失的人，  
会把我的过失讲给别人。

别人喊十次“加油”，  
不如自己鼓足勇气。

كەشىنىڭ تەرتىدە ناماز ئوقۇپتۇ.

别人净身<sup>3</sup>，  
他做礼拜。

كەمنىڭ ھارۋىسىنى ھەيدىسەڭ،  
شۇنىڭ ناخشىسىنى ئېيت.

كەشىنىڭ تۈگمىدەك ئەيىبى كۆرۈنەر،  
ئۆزىنىڭ تۈگمىدەك ئەيىبى كۆرۈنمەس.

赶谁的车，  
唱谁的歌。

看得见别人纽扣般大的过错，  
看不见自己骆驼般大的过失。

كەشىنىڭ ئېتى ئات ئەمەس،  
ئىككى پۈتۈم يات ئەمەس.

كەشىنىڭ تىلىغا ئەمەس،  
دىلىغا قارا.

别人的马借来的马，  
自己的双腿可当马。

别看人的话，  
要看人的心

كەشىنىڭ ئېشىنى يېسەڭ تىلىڭ  
قىسقرايدۇ.

كەشىنىڭ جۇۋىسىدا تەرلەپتۇ.  
穿别人的皮袄出自己的汗。

吃了人家的嘴短。

指吃了人家的东西，得了人家的好处，说话就理不直气不壮，遇事只能迁就退让。同“吃了人家的嘴软，拿了人家的手短”。

كەشىنىڭ قولىدا قۇش توپماس.

别人手里的雀儿吃不饱肚子。

كەشىنىڭ ئىشىغا تومۇزدا قول  
توڭلار.

كەشىنىڭ قولى بىلەن يىلان تۇت.

借别人的手捉蛇。

比喻让别人冒危险出力，自己从中得利。

替别人干活，  
三伏天冻手。

كەشىنىڭ ھۆرمىتى ئۆز قولىدا.



谁作恶多端，

谁死期临近。

同“多行不义必自毙”。

كېيىك ئوۋلاپ تاغقا چىق،

يارنى ئىزدەپ باغقا.

要打黄羊进深山，

要寻情人进花园。

كېيىمنى يامىغىلى بولار،

قورساقنى يامىغىلى بولماس.

衣服可补，

肚皮难补。

كېيىمىڭگە قاراپ قارشى ئالىدۇ،

ئەقلىڭگە قاراپ ئۈزىتىدۇ.

看穿戴迎客，

看智慧送客。

指客人服装整洁，主人热情接待；  
谈吐不俗，举止优雅，会受到主人敬重。

كەشىنىڭ ياخشىلىقىنى كەشىگە دە،

ئۆزىگە دەپمە؛

كەشىنىڭ كەمچىلىكىنى ئۆزىگە دە،

كەشىگە دەپمە.

人的好处给旁人讲，别讲给本人听；

人的短处给本人讲，别讲给旁人听。

كەشىنىڭ يۇرتىدا سۇلتان بولغۇچە،

ئۆز يۇرتۇڭدا ئۇلتاڭ بول.

与其在他乡称王，

不如在故乡放羊。

比喻人们依恋故乡，不贪图荣华  
富贵。近似“鸟恋旧林，鱼思深渊”。

كەشىنىڭ يۇرتىغا كەشى كېلىدۇ،

ئارىغا ئالمىسا كەم كېلىدۇ.

人的家乡人人来，

如不相容有谁来？

指互相来往是友好的表现。如有人  
来访，不热情款待，以后就不会有人来了。

كەمنىڭ زۇلمى كۆپ بولسا، زاۋالى

يېقىن بولار.

注释：

①淨身：伊斯兰教法定的净礼，在礼拜之前要沐浴淨身。

# گ

往成为富人的仆人。

گاس دەپ غەيۋەت قىلما،  
قارىغۇ دەپ خىيانەت.

莫因耳聋说人坏，  
莫因眼瞎贪人财。

对有残疾的人应以诚相待，不可因听不见说人坏话；不可因看不见侵吞财物。

گاس گومانخور كېلەر،  
ئوغرى قەسمخور.

聋子疑心重，  
小偷发誓多。

指聋子听不清别人说什么，心存疑虑，疑神疑鬼；小偷一旦被捉，就连忙发誓，企图抵赖自己的盗窃行为。

گالغا نان تۇرسا سۇغا يۈگۈر،  
گالغا سۇ تۇرسا گۈرگە يۈگۈر.

饯噎住了去喝水，  
水噎住了报病危。

گاس ئىككى كۈلىدۇ:  
خەقنىڭ كۈلگىنىگە قاراپ بىر،

گاچا چۆچۈرە يېسە،  
ئىچىدە ساناپ يەر.

哑巴吃馄饨，  
心里数着吃。

比喻嘴里说不出，心里明白。同“哑巴吃饺子，心里有数”。

گاچا قىزنىڭ تىلىنى ئانىسى بىلىدۇ.  
哑女的话娘懂得。

指当妈的了解女儿的心思。同“哑子说话姑娘懂得”。

گاچىنى سۆزلەتكەن ئۇنىڭ پۇلى.  
有钱能使哑巴说话。

指有了钱什么事都能办到。同“有钱能使鬼推磨”。

گاداي بولساڭ شەھەر تالاش.

若是穷光蛋，  
进城去务工。

指苦苦挣扎仍摆不脱贫困的人，可进城找个合适自己的活儿养家糊口。

گادايىنىڭ بالىسى — بايىنىڭ كالىسى.  
穷人的孩子是富人的牛马。

指穷人家的孩子为贫困所迫，往

说起话来五头驴驮不动，  
说去干活就是坐着不动。

形容只夸海口而不肯动手干活的懒汉。

گەپ دەپسەڭ قاپ - قاپ، ئىش  
دەپسەڭ سامانلىقتىن تاپ. 同「گەپ  
دەپسە بەش ئېشەككە يۈك، ئىش دەپسە  
خەپشۈك»

گەپ دېگەننىڭ تۈرغۈچى بار،  
بولمىسا ئىلغۇچى،

话到骨节眼上要停顿，  
否则人家抓住把柄

گەپ قىلسا ۋاقتەڭگۈر دەيدۇ،  
گەپ قىلمىسا مۇرمەس دەيدۇ.

如果说话嫌絮叨，  
闭口不言嫌木讷。

گەپ قىلمىسا، مۇڭ دېمە،  
جىم تۇرسا، دۆڭ دېمە.

不吱声，别以为是木头，  
不动弹，别以为是土丘。

گەپكە گەپ كەلگەندە  
ئاناڭدىن قايتما.

说话占理不让爹。

指你言之有理，对任何人不能迁就姑息，该说的要说，该做的要做。

گەپ گەپنىڭ تېگىنى ئاچىدۇ.

گەپ ئاڭلىغاندىن كېيىن يەنە بىر.

聋子笑两头：

一是看到别人笑他也笑，

二是听到别人说后他又笑。

گەپ بىر، قۇلاق ئىككى.

话是一个话。

耳朵有两只。

指同一句话，不同的人有不同的理解。同“话是一般说，听为两样听”。

گەپتە گەپ بار،

قورساقتا دەرد.

话里有话，

肚里有苦。

指有苦楚的人一旦诉说起来，没完没了。

گەپدان بولغۇچە ئىشچان بول.

与其能说会道，

不如手勤脚快。

گەپدانلىقنىڭ ئوتتۇز پۈتقى بار.

能说会道的人，

会节外生枝。

指话说多了难免出差错。同“言多必失”。

گەپ دەپسە بەش ئېشەككە يۈك،

ئىش دەپسە خەپشۈك.



话中有话。

言语中隐含有别的意思。指话带双关，有言外之意。同“话里有文章”。

گەپنىڭ ئېزى ھەسل،  
تولسى بىمەسل.

话少甜如蜜，  
话多无滋味。

گەپنى ئويلاپ دە،  
ناننى چايناپ يە.

话要想着说，  
饷要嚼着吃。

指说话要考虑后果，不要造成不良影响。

گەپ ئېغىزدىن ئېغىزغا ئۆتكەندە  
پىلدەك يوغىنار.

话传三家，  
变得比大象还大。

گەپ يەردە ئەمەس، ئەردە.

人勤地不懒。

指人勤于耕作，地里收获的就多。

گەپ يۈزدە ياخشى،  
ئۈسسۈل تۈزدە.

话要当面说，  
舞要平地跳。

指有意见应摆到桌面上谈，不要在背后说三道四。同“饮酒席面讲话当面”。

话多引出新话题。

指话说多了，会旧事重提。如话不投机，会引发争端。

گەپنى تېجىمەلدىن سورا،  
يولنى كارۋاندىن.

话要问跑江湖的，  
路要问跑长途的。

指跑江湖的人见多识广，跑长途的商队走过的路多，熟悉道路。

گەپنى قىسقا قىل،  
كۆسەينى ئۇزۇن.

话要简短。

拨火棍要长。

比喻说话简练人爱听，拨火棍长了不烫手。

گەپنىڭ ئايىغى يوق،  
يەرنىڭ يامىقى.

话无止境，

地无补丁。

指话越说越多，永远说不完；只要勤劳动，年年有好的收成。

گەپنىڭ پىششىقى ياخشى،  
ئاشنىڭ پىشقىنى.

话精了好听，

饭熟了好吃。

同“话不在多在于精”。

گەپنىڭ تېگىدە گەپ بار.



ئۆيگە كىرگەن قۇرۇق چىقماس.

进了坟墓不会活着出来。

进了屋子不会空手出来。

指进入坟墓的人不会复活。做客的人会受到款待。

يا گۆش ئەمەس، يا بەز ئەمەس.

肉不是肉、胰子不是胰子。

指办事久拖不决。

گۆش بىلەن ياغ بىر تۇغقان،

پىيازنىڭ كۆيگىنى كۆيگەن.

油肉一家亲，

洋葱受煎熬。

比喻自家人关爱自家人，外人受难，不问不闻问。

گۆشمۇ گۆش،

ئۆپكىمۇ گۆش.

肉是肉，

肺子也是肉。

比喻大利是利，小利也是利。同“苍蝇也是肉”。

گۆش نەدە بولسا،

چۆمۈچ شۇ يەردە.

肉在哪儿，

勺子就紧随其后。

比喻有油水、有利可图的地方人们都趋之若鹜。

گۆرگە كىرگەن تىرىك چىقماس،

گەپدان بولغۇچە،

ئىشچان بول.

与其能说会道。

不如手脚勤快。

گۈگۈم ۋاقتىدا قىز كۆرمە،

قاش - كۆزىنى ئۆز كۆرمە.

黄昏时节莫瞧女，

眉清目秀未必真。

黄昏时候，看东西模糊不清，容易产生视觉上的错误。

گۈمان ئىماننى قاجۇرىدۇ.

疑心生暗鬼。

指心中有疑惑就会疑神疑鬼。

گۈمان ئىماننى قاجۇرار،

ئوماچ مېھماننى.

疑心驱走信仰，

稀粥吓跑客人。

比喻疑心会消除人与人之间的信任，粗茶淡饭引不起食欲，使客人拂袖而去。

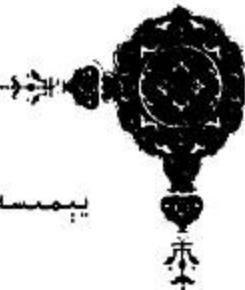
گۆرنىڭ ئەنسزلىكىدىن ئۆي

ئەنسزلىكى يامان.

家中的烦恼胜过坟墓里的煎熬。

比喻家庭不和睦引起的烦恼比任何烦恼都厉害。

گۆرگە كىرگەن تىرىك چىقماس،



يېمىسەڭ چۈشۈڭگە.

吃肉塞牙缝，  
不吃光入梦。

指要享福必先要吃苦，怕吃苦的人到头来一无所获，只好在梦里想入非非。

گۆشنى يېگەنمۇ ئوغرى،

شورپىسىنى ئىچكەنمۇ ئوغرى.

吃肉的是贼，  
喝汤的也是贼。

比喻犯了大法是罪，犯了小法也是罪，情节有重有轻，性质没有不同。

گۆھەرلىك بولۇشتىن،

ھۈنەرلىك بولۇش ئارتۇق.

家中珠宝满箱，  
不如薄技在身。

指家中有千金，不如学得一些技艺；钱财再多也有用光之日，有了手艺就有稳定的收入，可维持生计。同“家有万贯，不如薄技在身”。

گۆھەرنى تاشقا ئۇرما .

宝石不能往石头上碰。

比喻得不偿失。同“以珠弹雀”。

گۆھەر ياتىدۇ سايدا،

تونۇمساق نېمە پايدا.

宝石埋在地层深处，  
不知宝贵有何用处。

比喻人才被埋没，发挥不了作用，人才就失去了存在的价值。

گۈزەل يولدا قويار،

قاراقچى چۆلدە.

美女会在半途中把你抛弃，  
强盗会在荒野上把你劫持。

指不要以为女人漂亮，就一见倾心，这样的女人在达到目的之后，会把你甩开。

گۈل تىكەنسىز بولماس.

凡是鲜花都长刺。

比喻世上没有完美无缺的事物，没有不付出辛劳便可以得到享受。

گۈلدۈرى بار،

يامغۇرى يوق.

只听打雷，  
不见下雨。

比喻声势很大，没有行动，光说不做。同“干打雷，不下雨”、“只听水响，不见鱼跃”、“只听楼梯响，不见人下来”。

گۈل سەھەردە ئېچىلار،

خىيال كېچىدە.

鲜花在清晨含苞待放，  
梦幻在夜里展翅飞翔。

指人们的梦想在夜深人静时在头脑中浮现。

گۈل گۈلى بىلەن،

مال خىلى بىلەن.

花与花相配，  
货与货相配。



花开采花戴，  
花谢等花开。

比喻年轻的时候不要虚度年华，  
年老的时候，老有所为，颐养天年。

گېپىدە تۇرمىغان ئەر ئەمەس.

说话不兑现，  
不是男子汉。

指男子汉说话要信守诺言。

گېپى گەپكە ئوخشىماس،  
ئاغزى گەپتىن بوشىماس.

话茬对不上话茬，  
张口闭不上嘴巴。

比喻语无伦次，前言不搭后语。

گىلەمنىڭ ئېسىللىقى قىلىدىن،  
سودىگەرنىڭ خېرىدارلىقى تىلىدىن.

好毛织成好地毯，  
招来顾客靠嘴甜。

指做生意要待人热情，招徕顾客，要能说会道。

指男女双方找对象时要找与自己  
相匹配的人。近似“门当户对”。

گۈلگە قونغاننىڭ ھەممىسى بۇلبۇل  
ئەمەس.

落在花枝上的不都是百灵鸟。

比喻海誓山盟的人并非都是恋人。

گۈلنى سۆيگەن تىكىنىدىن  
قورقماس.

爱花不怕刺扎手。

比喻为了得到心爱的东西，不惧  
怕任何困难。

گۈلنىڭ سەرخىلى گۈل ئارىسىدا،  
ئەرنىڭ سەرخىلى ئەل ئارىسىدا.

花中之魁在花丛中，  
人中精英在民众中。

گۈلۈڭ بار چاغدا گۈلۈڭنى قىس،  
گۈلۈڭ تۈزۈغاندا كۆتۈڭنى قىس.

ل

لاپ ئۇرغىلى يات يەر ياخشى.

人到外地好吹牛。  
指爱自吹自擂的人，在本乡本土吹牛没有市场，只好到外地去一展“身手”。

لايدىن ياسىغان كوزا،  
سۇغا چۈشسە ساق چىقماس.

泥罐落水，  
难保自身。  
比喻处于某种困境，自己无法保全自己。同“泥菩萨落水，自身难保”。

لاچىن قاراپ تاپىدۇ،  
تۈلگە ماراپ،  
بۆرە پۇراپ.

猎隼俯视着捕捉猎物，  
狐狸窥视着捕捉猎物，  
饿狼凭嗅觉捕捉猎物。  
指不同的动物善于利用各自的特长捕捉猎物。比喻机智的人用机智得到利益，狡诈的人用狡诈获得利益，霸道的人用暴力谋取利益。

لايغا ئۆتمىگەن پىچاق قولغا ئۆتەر.

钝刀劈不开稀泥，  
割手却异常锋利。  
比喻不起眼的东西有时会造成意想不到的危害。

لالما بولغۇچە سالما بول.

与其当走卒，  
不如当蝎虎。  
比喻与其受人豢养而帮助作恶，不如像蝎虎一样捕食蚊蝇，对人们作出贡献。

لەۋزىدە تۇرمىغان يىگىت ئەمەس.  
不讲诚信非君子。

لەيلىنى كۆرۈش ئۈچۈن،  
مەجنۇننىڭ كۆزى كېرەك.

只有用麦吉侬的眼睛，  
才能看出茉莉\*的美丽。  
比喻自己心爱的女子在自己眼里显得光彩照人，格外美丽动人。

لاۋا - لاتقا ئەخلەتنىڭ ئىشى،  
تەكەببۇرلۇق ئەخمەقنىڭ.

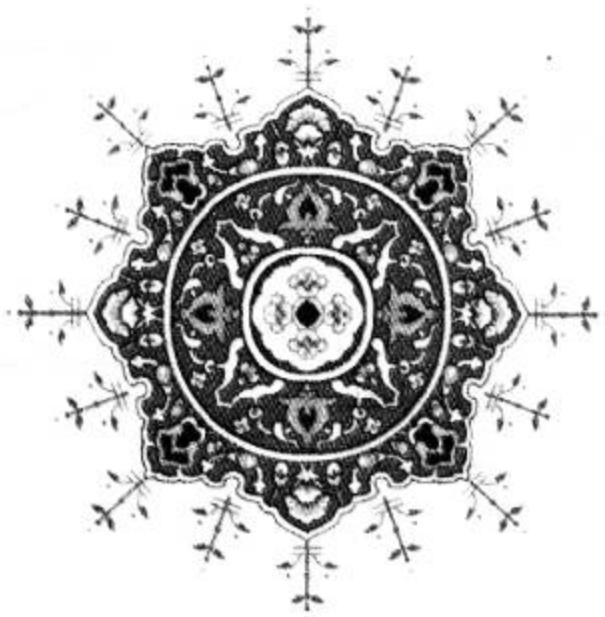
枯草烂叶是垃圾，  
狂妄自大是愚昧。

لولا قولدىن ئالدىڭ،

ئوغرى يولدىن.

滑头从手中哄走，  
盗贼从半途劫走。

比喻危害社会的人所采用的手段不同，但造成的恶果都一样。



注释：

茉莉和麦吉依是一对热恋的情人，他们的爱情悲剧由喀什维吾尔著名诗人阿不都热依木·那扎尔(1770—1848)写成长叙事诗——《茉莉—麦吉依》。该诗集在维吾尔文学史上占有重要地位。



ماڭا كەلگەندە ساينىڭ سۈيى توختاپتۇ.  
轮到我浇地，  
河中断了水。  
比喻不走运的人做事老遇到挫折。

ماڭغان پۇتقا توپا يۇقار.  
走路脚会落上尘土。  
比喻脚踏土地辛勤劳动，将来会有相应的回报。

ماڭغان دەريا،  
ياتقان بورىيا.  
行走的如河水长流  
不动的如苇席铺地。  
指流动的水不会腐臭，经常不动的苇席会落满尘土。比喻经常运动的东西不易受侵蚀。

ماڭغاننىڭ يولى تۈگەر،  
ئولتۇرغاننىڭ كۈنى ئۆتەر.  
走着的人走完全程，  
坐着的人虚度光阴。  
比喻坚持不懈、勇往直前的人最后会得到成功。同“不怕慢只怕站”。

ماڭقا ئوقۇردىن بولار،

ماختانچاق — بىكارچىغا ئويۇنچۇق.  
吹牛的人是闲汉消愁解闷的玩物。

ماختانغاننىڭ ئۆيىگە بارما،  
كېرىلگەننىڭ تويىغا.  
莫进夸夸其谈者的家门，  
莫赴狂妄自大者的宴请。

ماختىغان قىز تويىدا چېچىپتۇ.  
受夸奖的新娘在婚礼中露了馅儿。  
比喻满怀希望的事，后来令人大失所望，丢人现眼。

مازاردىن مەدەت تىلىگۈچە،  
توغراقتىن ئامۇت تىلە.  
与其求麻扎<sup>①</sup>显灵，  
不如求胡杨结果。

指乞求上苍施舍，不如自己努力。

ماقولغا جاۋاب يوق.  
随口答应，  
没有下文。  
指只是随口答应下来，并不一定照答应的去办。

土地肥沃产粮多。

مالسىزلىقتىن ئاڭسىزلىق يامان.  
无知比贫困更可怕。

مالنى باقساڭ توق بولار،  
باقمىساڭ يوق بولار.

多养牲畜，丰衣足食；  
不养牲畜，一贫如洗。

指多养牲畜，可以增加收入，改善生活状况。

مالنى تاپقان باقسۇن،  
ئوتۇننى چاپقان ياقسۇن.

牲畜谁挣来的谁养，  
柴火谁砍来的谁烧。

比喻谁出了力，由谁享受劳动换来的果实。

مالنى كېپەككە ئال،  
باققۇچىنى ئالتۇنغا.

用麸皮买牲口，  
用金子雇牧人。

比喻买了牲畜是第一步，而善于饲养是关键。

مالنىڭ بېشى توخۇ.  
鸡为六畜之首。

指养家禽、牲畜从养鸡开始，养鸡收益快，有了钱才能购买、饲养其他家畜。

مال ئىگىسىدىن ئوغرى كۈچلۈك.

يېغىر توقۇمىدىن.

槽不干净染鼻疽，  
鞍垫不好生鞍疮。

比喻炊具、器皿、衣物不洁净，往往会引起疾病。

ماڭغۇسى كەلمىگەن ئۆي،

بويۇنتۇرۇقنى سۇندۇرار.

不愿走的耕牛会弄坏牛轭。

مال ئالساڭ كۆرۈپ ئال،

قىز ئالساڭ بىلىپ.

买东西要细看，  
娶媳妇多打探。

مال تۈرى بىلەن،

ئادەم قياشى بىلەن.

货以档分，

人以类分。

指货以等级分优劣，人以品德分高低。

مالدا مال بار،

ئادەمدە ئادەم.

物中有精品，

人中有能人。

مال سەمىرسە ياغ بولار،

يەر سەمىرسە باغ.

牛羊膘厚长油多，



ھۇرۇن پىت بېقىشتىن.

说书的卖嘴不知害臊，  
懒汉捉虱子不知羞耻。

مەرتەم - مەرتەم، ئۈچ مەرتەم.

事不过三。  
比喻凡事都有个限度，不可屡禁屡犯。

مەرد باتۇر يىقىتىدۇ، ئۆلتۈرمەيدۇ.

好汉打倒勇士，  
但不置于死地。

指气量宽宏的人不会对在较量中失败的对头下毒手。近似“英雄不打倒地汉”。

مەرد بولساڭ مەيدانغا چۈش.

好汉临危，  
挺身而出。

指在危急关头，好汉会临危不惧，奋勇上前。

مەرد سۆزىدىن قايتماس، يولۋاس

ئىزىدىن. 同 «يولۋاس ئىزىدىن

قايتماس، يىگىت سۆزىدىن»

مەردنىڭ سۆزى بىر.

好汉说一不二。

好汉说是一，就决不改说二。形容说话算数，说到做到。

مەردىڭىزنىڭ قىلىشى.

比喻做了坏事的人强词夺理，气势汹汹。

مال ئىگىسىنى دورايدۇ.

上面怎么作，  
下面跟着学。

比喻上面或长辈怎样做，下面的人或晚辈就学着怎样做。同“上行下效”。

مانتا كۆرمىگەن قاسقانغا دۈم

چۈشۈپتۇ.

没吃过包子的人，  
见了蒸笼扑上去。

比喻贪心不足的人为了利益而无所顾忌。

مانتىغا پىياز، سامسىغا تۇز،

ھەركىمنىڭ يارى ئۆزىگە ئۈز.

蒸包子放洋葱，  
烤包子放咸盐，

人人眼里自己的恋人像天仙。

مايماق توكۇرنى دوراپتۇ.

罗圈腿学瘸子，  
彼此差不了多少。

比喻自己跟别人有同样的错误或不足之处，只是程度上轻一些，却讥笑别人。同“五十步笑百步”。

مەدداھ گەپ سېتىشتىن ئۇيالماس.



مەن ئالدىرايمەن كەتكىلى،  
ئېشىكىم ئالدىرايدۇ ياتقىلى.

我要急着上路，  
毛驴急着卧下。

比喻各干各的事，行动不统一。同“各吹各的号，各唱各的调”。

مەن بىلمەيدىغان بازار ئەمەس،  
پۇل بەرمىگۈچە نان بەرمەس.

市场行情我明白，  
有饿没钱买不来。

比喻没钱买不来东西，没钱办不成事情。

مەن دوپپىچى بولسام،  
كىشىلەر باشسىز تۇغۇلۇپتۇ.

帽匠若是我，  
人生下来没脑壳。

比喻从来没干过任何营生的人，一开业就遇到麻烦。

مەن سالا، سەن سالا،  
ئانقا چۆپنى كىم سالا.

我推托，你推委，  
马要吃草谁去喂？

比喻遇事互相推委、依赖，不愿负责。同“三家四靠，倒了锅灶”。

مەن سەپ گۆرگە يېقىن،  
مەرىپەت گۈلگە.

官帽难以戴久，  
知识终身有用。

مەردنى مەيداندا سەنا.

比武场上识英豪。

مەرد يوقلۇقنى بىلمىدۈرمەس،  
تۈلپار ئاچلىقنى.

豪杰不露穷相，  
骏马不露饿相。

مەرزىسى يوق گەپتىن،

پاقىنىڭ كۈرۈلدىشى ياخشى.

听枯燥无味的話，  
不如去听蛤蟆呱呱叫。

مەستلىك — پەسلىك.

酗酒撒酒疯，  
颜面全丢尽。

مەست بىلەن بىللە ماڭساق ماڭ،  
نەس بىلەن بىللە ماڭما.

可与醉汉同行。  
不可与倒霉鬼同路。

مەسلىھەتلىك ئىش بۇزۇلماس.

事有商量不出错。

指多向人请教，可以避免出错。

مەسلىھەتنى دوستۇڭغا سال،

كېڭىشىشنى ئۆزۈڭ قىل.

朋友出主意，  
谋划靠自己。



阶段。尊敬今天的老人就是尊重明天的自己。

مەنسىز ياشلىق — سايدىكى تاشلىق.  
碌碌无为的青春，  
河滩静卧的石头。

比喻青春极易消逝，时光难以挽留；人人要珍惜青春，不要虚度年华。近似“青春易逝，岁月难留”。

مەيدە ئاغرىتقان ئاش ئەمەس،  
كۆڭۈل ئاغرىتقان دوست.  
伤肠胃的不是好饭，  
伤感情的不是挚友。

مەيلى بارغا مايىل بول.  
人对你一往情深，  
你要对人一片诚心。  
指对诚心爱你的人要忠心耿耿。

مەيلىڭ بولسا مەيخانا،  
چىلىم بولسا سەيخانا.

有心饮酒去酒馆，  
有意抽烟拿烟锅。

موزاي قوزۇققا چوڭلۇڭ قىلار.  
牛犊刚刚长大，  
就冲着拴它的橛子摆架子。  
比喻刚得到一官半职或发了一点财，就不知天高地厚，目空一切。

موزاينىڭ يۈگۈرۈشى سامانلىققىچە.

指一个人不可能一辈子当官，但学了知识一辈子可以从中得到益处。

مەن قىلارمەن ئوتتۇز،  
خۇدايىم بېرەر توققۇز.

我打算盘三十三，  
胡大只给九个半。

比喻人的计谋再高明，也不能胜过上天的意志。同“人算不如天算”。

مەن كۆرمىگەن يېرىڭ بارمۇ،  
سىڭار يېقىڭ تاتۇق.

你的底细难瞒我，  
侧身一边有疤痕。

指对某个人的底细了如指掌。

مەن كۆيەرمەن بالامغا،  
بالام كۆيەر بالىسىغا.

我疼我的孩子，  
孩子疼他的孩子。  
指父母关爱孩子，代代相传。

مەنمەنلىك — شەيتانلىق.  
自高自大，  
鬼蜮伎俩。

مەنمۇ ئىدىم سېنىڭدەك،  
سەنمۇ بولارسەن مېنىڭدەك.  
过去我跟你无异，  
将来你和我同样。

指人人都要经历童年、青年、老年



قوي ھارام ئۆلەر.

毛拉多了羊暴死。

比喻人多互相推委，反而办不成事。同“龙多不下雨”、“龙多不治水，鸡多不下蛋”、“人多盖歪屋”、“猫多不捉鼠”。

موللا موللىنى كۆرەلمەيدۇ.

毛拉看不起毛拉。

同“文人相轻”。

موللا ئوقۇپ يەر،

قاغا چوقۇپ.

毛拉念着吃，

乌鸦啄着吃。

比喻各人靠自己的特长、本领谋生。

موللا يوق يەردە موللا مەن،

موللا بار يەردە يولدىمەن.

没毛拉的地方我是毛拉，

有毛拉的地方我沾不上边。

比喻不要在行家面前卖弄本领。

موللىغا ئون تايلاق،

نادانغا بىر تايلاق.

愚人挨一板子，

毛拉要挨十板子。

指不知而犯错误可以原谅，明知故犯则不可饶恕。

牛犊撒丫子，

离不了麦草房

比喻自不量力，喜欢说大话，但办不成事情。

موللا بولماق ئاسان،

ئادەم بولماق قىيىن.

当毛拉容易做人难。

比喻读书学点知识并不是太困难的事，但做一个光明磊落、刚正不阿的人可不容易。

موللا بىلگىنىنى ئوقۇيدۇ،

توخۇ كۆرگىنىنى چوقۇيدۇ.

毛拉知道什么念什么，

鸡见到什么啄什么。

比喻各人靠自己的聪明才智谋生。

موللا پۇلنى دوست تۇتماس،

قولغا كىرسە بوش تۇتماس.

毛拉不贪财，

见钱就眼开。

比喻毛拉并非不爱钱，见了钱就抓住不放。

موللا تەمەخور كېلىدۇ،

ئوغرى گۇمانخور.

毛拉贪心不足，

窃贼疑神疑鬼。

موللىنىڭ دېگىنىنى قىل،

موللا كۆپ بولسا،



比喻白白得到的东西明知有害，  
也不愿割舍。

مۈزلىساڭ مۈز يە.

觉得冷，去吃冰。

比喻碰到不顺心的事，务必要沉着冷静，不可慌张恼怒。

مۈزنىڭ ئۆمرى باھارغىچە.

冰的寿命到开春。

مۇساپىر بولمىغۇچە،

يۇرتنىڭ قەدرىنى بىلمەس.

不当离乡人，  
难知故乡亲。

مۇساپىر ئىتتىڭ قۇيرۇقى ئىچكىرى.

离家的狗总是夹着尾巴。

比喻离开故乡、四处流浪的人遭人白眼，直不起腰干。

مۇسۇلمانچىلىق ئاستا - ئاستا.

穆斯林做事慢慢来。

比喻做任何事情要看是否可行，切忌不顾客观实际，急于求成。

مۇشەققەتسىز ھۈنەر بولماس.

不下苦功夫，  
难得手艺精。

مۇشت بەرگەنگە ئاش بەر.

قىلغىنىنى قىلما.

毛拉说的可以作，

毛拉作的不可学。

比喻别人说得有理，应当照说的去做，但不要盲目模仿别人的不良行为。

موللىنىڭ قارنى بەشتۇر،

بىرى ھەمىشە بوشتۇر.

毛拉的肚子有五个，

其中一个老空着。

指毛拉贪心不足。

موللىنىڭ ياخشىسى تەمگەر ئەمەس،

مۇساپىرنىڭ ياخشىسى قەلەندەر.

好的毛拉不贪婪，

好的漂泊者不讨饭。

موللىنىڭ يامىنى ۋاراقچى،

ئوغرىنىڭ يامىنى قاراقچى.

翻本本的毛拉是二把刀，

翻墙入室的小偷是强盗。

موماي باققان بالا،

تامدىن سەكرىگەن كالا.

老太太带的孩子如同跳牛——难

以管束。

مۇت — زەھەر بولسىمۇ يۇت.

白得到的东西难舍弃，

有毒也想吞下去。



猫儿做梦，  
梦见老鼠。

比喻要得到什么东西，做梦也梦见什么东西。

مۈشۈكنى ھارۋىغا قاتساق،  
كاتنىڭ ئاستىغا سۆرەيدۇ.

给猫套上车，  
便往床底钻。

猫钻床底习惯了，给它套上车仍然往床底下钻。比喻平素干什么干习惯了，换上一种新的工作，仍然照老套套去干。

مۈشۈك گۆشكە بوي يەتمىسە،  
روزا تۇتتۇم دەر.

猫吃不上肉，  
说自己封了斋。

比喻无法得到，硬找理由安慰自己。

مۈشۈك گۆشكە بويى يەتمىسە،  
سېسىقكەن دەر.

猫吃不上肉说肉臭。

比喻对未享用到的东西硬说不好，以隐瞒心中所想。

مۈشۈكنىڭ پۇلى يوق،  
گۆشكە ئامراق.

猫儿没有钱，  
偏偏爱吃肉。

比喻手中没有钱，却要吃香的，喝辣的，妄想难以得到的东西。

人打我一拳头，  
我给人一馒头。

比喻以好心回报别人的歹心。

مۇھەببەت كۆرۈنمەيدىغان ئوت،  
تۈگمەيدىغان دەرد.

爱情是看不见的烈焰，  
爱情是受不完的苦难。

意为爱情中不光是卿卿我我，也有烦恼和痛苦。

مۇھەببەت چىراي تاللىماس،  
ئۇيقۇ يەر (تاللىماس).

爱情不挑相貌，  
瞌睡不择地方。

مۇھەببەتنى سېتىۋالغىلى بولماس.

金钱买不来爱情。

مۇھەببەت ئۆلۈمنى يېڭەر.

爱情可以战胜死神。

مۇدۈرمەيدىغان ئات يوق،  
يېڭىلىشمايدىغان ئادەم.

马有失蹄，  
人有失足。

指人难免犯错误，如同马难免失蹄一样。近似“没有不失前蹄的马，没有无缺点的人”。

مۈشۈك چۈشمە چاشقان كۆرەر.



مېڭىشنى بىلمىگەن ئۆي قىرنى بۇزىدۇ.  
不会走的耕牛踩坏地埂。

比喻没有心眼儿。笨手笨脚的人做事浮皮潦草，给人白添麻烦。

مېڭىشى ئۆزگەرگەن بىلەن،  
مېڭىسى ئۆزگەرمىگەن.

走势变了样，  
脑子仍原样。

指只改变了手段，没有改变弄虚做假的本性。

مېلى بارنىڭ مېلىغا كېلەر،  
مېلى يوقنىڭ جېنىغا.

有钱的舍财消灾，  
无钱的枉送性命。

指遇到天灾人祸，富人靠钱财消灾除祸，穷人一无所有，只好眼睁睁地丧失生命。

مېلىڭ مىڭغا يەتكۈچە،  
دوستۇڭ مىڭغا يەتسۈن.

与其牲畜上千，  
不如友朋上千。

同“与其有十两黄金，不如有一个知心”。

مېلى ناچار سودىگەر،  
مېلىنى ھەممىدىن بەك ماختايدۇ.

商人卖次品，  
叫卖更起劲。

مۈشۈكنىڭ پۇلى يوق گۆشكە ئامراق،  
قېرىنىڭ چىشى يوق تۆشكە.

猫儿没钱爱吃油肉，  
老头没牙爱啃排骨。

مۈشۈككە ئويۇن،  
چاشقانغا قىيىن.

猫儿游戏，  
老鼠为难。

比喻猜不透对方玩什么花招，生怕落入圈套而惶惶不安。

مۈشۈكى ياخشى ئۆيىنىڭ تاغىرى ساق.

家有一只好猫，  
麻袋不怕鼠咬。

指有一只恪尽职守的猫，老鼠就不会咬破装粮食的麻袋。比喻妻子善于操持家务，丈夫就可以放心干别的营生。

مۈكچەيگەننىڭ بېلىنى كەتمەن تۈزەيدۇ.

驼背的腰不直，  
坎土曼可治愈。

比喻劳动可以医治好吃懒做的毛病。

مېڭىشقا ئېرىنسەڭ،  
كېيىن يۈگۈرسەن.

开头懒得走，  
后来就得跑。

比喻做事开始不抓紧，后来就要赶时间。

كېلىشىنى سورا.

莫问客人何时走，  
要问客人几时来。

指客人到家要热情款待，不可有  
半点怠慢。

مېھماننىڭ كېلىشى ئۆزىدىن،

كېتىشى ساھىبخاندىن.

客来自己来，  
客走因主人。

指客人走是主人招待不周，态度  
冷淡。

مېھماننىڭ مەستلىكى كەيپ،

ساھىبخاننىڭ مەستلىكى ئەيىب.

客人醉酒是尽兴，  
主人醉酒是失敬。

指客人酒后失态不要责怪，主人  
喝得醉眼朦胧是对客人的不尊敬。

مېھماننىڭ ئۆزىنى باققۇچە،

ئېتىنى باق.

待客先喂饱客人的马。

指款待客人时应招待好随从人员  
并喂好他们的马匹，使客人更加高兴。

مېھنەت — ئۇنىڭ تېگى راھەت.

劳动洒下汗珠，  
换来生活幸福。

مېھنەتنىڭ تېگى راھەت،

مېھنىڭ ئېتىم بېگىلى،

ئەرگە تەگدىم بېگىلى.

嫁汉嫁汉，

穿衣吃饭。

指女子出嫁是为了生活有依靠。

مېھمان ئاز ئولتۇرار،

كۆپ سىنار.

来客不会久坐，  
但会察言观色。

指客人来访，首先看主人是否热  
情，如有怠慢，便会告辞。

مېھمان بار چاغدا مۈشۈكنى پەش دەپمە.

客人在座别撵猫。

指家中有客人时主人不要打骂孩  
子，不要甩脸子，以免客人多心。

مېھمان قويدىن ياۋاش.

客到主家乖似绵羊。

指客人到东道家举止文雅，彬彬  
有礼。

مېھمان مېھماندىن قىزغىنار،

ئۆي ئىگىسى ھەر ئىككىسىدىن.

客人忌妒客人，

主人顿生厌心。

指来的客人互相忌妒，东道会产  
生厌恶的心情。

مېھماننىڭ كېتىشىنى سورىما،



مىڭ ئاڭلىغاندىن بىر كۆرگەن ئەلا.  
百闻不如一见。

指听过许多次，不如亲眼见一次真实可靠。同“耳闻是虚，眼见是实”、“耳闻不如目见”。

مىڭ دوست ئاز،  
بىر دۈشمەن كۆپ.

朋友千个还少，  
仇人一个嫌多。

指朋友越多越好，仇敌越少越好。同“朋友千个好，冤家一个多”。

مىڭ سەرنى يوقاتقان بىر سەر.  
一两失千两。

比喻做买卖要价格公道，善待顾客，不要图一元钱的小利，而失去千元的盈利。

مىڭلىققا بۆرە تەگسە،  
بىرلىككە پىچاق ئېلىپ يۈگۈرەر.  
富人碰到狼群，  
却拿刀子追赶穷人。

指有钱有势的人的利益受到侵害，受损失的首先是穷人。

مىڭ مىسقال ئالتۇنۇڭ بولغۇچە،  
بىر مىسقال ئەقلىڭ بولسۇن.  
与其有千两黄金，  
不如有一钱智慧。

مىڭ ئۆلۈكتىن بىر تىرىك ئەلا.

نادانلىقنىڭ تېگى گادايلىق.

劳动带来幸福，  
愚昧带来贫困。

مېۋىسىز دەرەخكە كىم باقىدۇ،  
مېۋىلىك دەرەخكە ھەر كىم قول  
ئۈزىتىدۇ.

不结果的树无人光顾，  
果实累累的树人人伸手。

مېۋىلىك دەرەخنىڭ شېخى تۆۋەن.  
果实累累的枝头低。

比喻有真才实学的人谦虚谨慎。

مېۋىلىك دەرەخ ئېگىلىپ تۇرار،  
مېۋىسىز دەرەخ غادىيىپ.

结满果实的枝子垂着头，  
没果实的枝子昂起头。

比喻有知识、有才学的人谦虚谨慎，没有知识、没有本事的人自高自大。

مىخنى ئايسالڭ تاقمىدىن ئايرىلىسەن.  
舍不得钉子，  
会丢失马掌。

比喻不付出小的代价，会丧失大的利益。近似“舍不得三百三，得不到九百九”。

مىدىرلىغان قىر ئاشار.  
只要肯动弹，  
没有翻不过去的坎。

مىڭ ئېغىز كاپ - كاپتىن،

بىر ئېغىز چېپ - چاپ ياخشى.

千一件实事，

胜过千句空谈。

مىننەتلىك ئېشىغدىن،

قارنىمنىڭ ئېچى ياخشى.

吃嗟来之食，

不如饿肚皮。

指受带侮辱性的食物，不如忍饥挨饿。意为人要有羞耻之心和骨气。

一个活人胜似千个死人。

比喻人活着总会对社会做出一点贡献，而死了的人不会带来任何益处。

مىلتىقسىز يۈرگەندە كېيىك

ئۈچراپتۇ.

身边没带枪，

偏偏遇到了黄羊。

指运气不佳。

مىلچىڭ ئادەم سۆز بۇزار،

قىغىغىر ھارۋا يول.

黏糊人说话黏糊，

破牛车碾坏道路。

注释：

①麻扎：新疆伊斯兰教谢赫、贤哲及显贵之坟墓或纪念冢之通称。

②鼻疽：由鼻疽杆菌引起的一种传染病，经消化道传染。马、驴、骡等草食牲畜最易感染。

ن

死人流泪没有意义。

نادان گۈلگە يۈگۈرىدۇ،  
زېرەك مېۋىگە.

笨人忙着采鲜花，  
聪明人忙着摘果实。

نادانلىق قاراڭغۇلۇقتىن يامان.

愚昧比黑暗更可怕。

比喻无知、落后是人类最可怕的灾难。

نادانلىقنىڭ ئاقىۋىتى گادايلىق.

愚昧的后果是贫困。

ناداننى تادان ئوڭلايدۇ،  
ھارۋىنى كاتالڭ.

奸人蒙哄愚人，  
深坑碰坏车轮。

نادان ھاكىم يۇرت بۇزار.

糊涂县官毁一方。

比喻让糊涂的县官当父母官，那里的百姓因他的愚昧无知而遭殃。

ئائەھلىگە قەرزدار بولما،  
ئاتونۇشقا ھەمراھ.

不要欠小人的债，  
不要做陌生人的伴。

نادان ئەلدە موللا تولا.

愚昧无知的群体中毛拉多。

指在没有文化的地区自作聪明的人多。

نادانغا بېرىلگەن مەنەسپ —

كىچىك بالىغا تۇتقۇزۇلغان ئۈستىرا.

给愚蠢的人封官，  
无异把剃刀交给顽童。

نادانغا گەپ ئاڭلاتماق —

تۆگىگە خەندەك كولاتماق.

让愚人听懂缘由，  
如同让骆驼去挖壕沟。

نادانغا سۆزلىگەن ئىسىت سۆزۈم،

ئۆلۈككە يىغلىغان ئىسىت كۆزۈم.

对愚人说话可惜了我的嘴，  
对死人哭泣可惜了我的泪。

指对愚蠢的人说话白费口舌，对

工序，要许多人付出辛劳。

ناۋاينىڭ نېنى پىشقۇچە يېڭى كۆيەر.  
 馍还没有烤熟，  
 师傅的袖子已被烧糊。

比喻要掌握一门手艺，必先经历许多艰苦。

نەپسى بالا — جانغا بالا.  
 贪婪是丧送性命的祸根。

نەپسى دېگەن بالادۇر،  
 ئاخىر ئوتقا سالادۇر.  
 贪欲是祸害，  
 会把人拖入火海。

指私欲一旦膨胀起来，有朝一日会把人拖入犯罪的深渊。

نەپسىنىڭ تىزگىنىنى ئەقىل تۇتسۇن.  
 贪婪的缰绳应让理智牵着。  
 比喻理智可以控制贪心的膨胀。

نەپسى يوق سۇلتان بولماس،  
 ياقىسى يوق چاپان.  
 没有不贪的苏丹<sup>①</sup>，  
 没有无领的衣衫。

指世上没有无贪欲的人，没有不图私利的人。

نەسبەت ئاچچىق،  
 مېۋىسى تاتلىق.  
 亲戚关系要亲，  
 果子要甜。

ناز قىزغا يارىشار،  
 غاز كۆلگە.

姑娘喜妩媚，  
 天鹅喜湖泊。

نامرات بولساڭ شەھەر قوغلاش.

人若穷，闯江湖。

比喻一个人在本乡本土难以维持生计，可挪个地方，另求出路。

نامراتنىڭ بىر تويغىنى —  
 بىر باي بولغىنى.

穷人吃了一顿饱饭，  
 如同当了一回富翁。

نان تۇرۇپ قالسا سۇغا يۈگۈر،  
 سۇ تۇرۇپ قالسا گۆرگە.

吃馍噎着喝口水，  
 喝水呛着入坟坑。

指吃饭喝水不能过猛，否则会损害健康。

ناننى تونۇرنىڭ قىزىقىدا ياق.

烤馍要趁馍坑热。

比喻做事要抓紧时机，加速进行。同“趁热打铁”。

نان يۈز قولىدىن ئۆتۈپ ئېغىزغا كىرەر.  
 一馍进入口，  
 须经百人手。

指把粮食加工成馍，要经过许多



نوهنىڭ كېمىسى توپاندىن قورقماپتۇ.  
漫天的洪水吓不退诺亚<sup>3</sup>的方舟。

比喻没有做什么难以启齿的丑事，就不怕惊涛骇浪的袭击。

نېسى ساتقاننىڭ ھالى خارا،  
قالدۇ قۇرۇق دەپتەرگە قاراپ.

赊销的商家生意惨淡，  
留下的是欠款的帐单。

比喻赊销的因亏本而无法继续经营。

نېسىنى دەپ نەقتىن قۇرۇق قاپتۇ.

为收欠款，  
失去了现款。

指为了催收欠款，外出讨要，商店停止营业，现款也收不到了。

نېسى ئېلىشقا ھاي - ھاي،  
پۇلىنى بېرىشتە ۋاي - ۋاي.

赊购时甜言蜜语，  
还钱时哎声叹气。

نېسى يېمەك گۆشنى،

تېشىپ چىقىدۇ تۆشنى.

吃肉莫要去赊购，  
拉下饥荒心里愁。

比喻没有钱就不要赊购物品，到时候还不了钱，叫人尴尬犯愁。近似“热肉好吃，冷账难还”。

نېمە تېرىسالىڭ شۇنى ئالىسەن.

忠言味苦，  
果实味甜。

比喻诚恳劝告的话，往往让人听起来不舒服，但会产生良好的教育效果。近似“苦口良药利于病，忠言逆耳利于行”。

نەشپۈتنى نەۋرەڭگە قوي،  
شايتۇلنى مېھمانغا.

香梨给孙子，  
桃子敬客人。

指吃的方面，对小孩和客人应同样对待。

نەشتىرىنى ئۈزۈۋالساق،

يىلان دېگەن يېرىم غۇلاش كۇلاھ.

蛇一旦拔掉毒牙，  
如同半截草绳。

指人害怕蛇，是怕毒牙咬伤，一旦拔掉毒牙，蛇就没有什么可怕了。

نەقتىن ھەسەل چىقار،  
نېسىدىن كېسەل.

现钱现买如酿蜜，  
赊账的买卖如染疾。

指现钱交易，货币到手，便于周转；赊账，货款不易收回，天长日久，商家亏本，好像患上了慢性病，不易康复。

نەگە بارساڭ قازاننىڭ قۇلىقى تۆت.

无论走到哪儿，  
锅有四只耳朵。

比喻不管什么地方，谋生的方法大体相同。

نكاه غاييب،  
رنزقى غاييب.

婚姻前世已注定，  
配偶是谁由天定。

旧指婚姻由前世注定，何年何月  
结为夫妇也是命中注定，完全由不得  
人。同“婚姻前注定，迟早不由人”、  
“婚姻五百年前定”。

نكاه — ئۆمۈر سودىسى.

婚姻是终身的买卖。

旧社会把妇女当作商品，以彩礼  
的形式索取财物，像做买卖一样，故有  
此说。

نېيتى ياماننىڭ قازىنى تۆشۈك.  
心术不正锅漏底。

比喻心肠恶毒的人其险恶用心迟  
早会暴露无遗。

种瓜得瓜，  
种豆得豆。

比喻做了什么样的事，就得到什  
么样的结果。

نېمە دېسەڭ شۇنى ئاڭلايسەن.

说什么样的话，  
听什么样的言。

指对人说话粗暴无理，别人对你  
说话也粗暴无理，到头来自讨没趣，遭  
人耻笑。

نېمىدىن قورقساڭ شۇنىڭغا  
يولۇقسەن.

害怕什么，  
偏遇到什么。

同“怕鬼有鬼”。

注释：

①苏丹：某些伊斯兰国家最高统治者的称号，此处泛指官员。

②诺亚：《圣经》故事中洪水灭世后人类的新始祖。据《创世记》记载：上帝因世人行  
恶，降洪水灭世，命挪亚造方舟，全家避入，使他们得救。

ھ

走累的毛驴卧着叫。

ھارماڭ دېسە، ھاپاش بوپتۇ.

人家向他道乏，  
他让人家背他。

指人缺乏自知之明。

ھارماڭ دېسە، خامان باقتىم دەپتۇ.

人家让他别累着。  
他说我正看麦场。

比喻所问非所答的糊涂人。

ھارۋا بۇرۇلۇشتىن ئاۋۋال غىچىرلايدۇ.

牛车拐弯前会嘎吱嘎吱响。  
指发生事故前必有先兆。

ھارۋاڭ سۇنسا ئوتۇن بولار،  
ئېتىڭ ئۆلسە گۆش.

车坏了有柴烧，  
马死了有肉吃。

比喻有失必有得。

ھارۋىكەش ئاۋارىكەش.

车夫车夫，  
成天忙碌。

«ھاپ» تىن كىلگەن «ھوپ» قا كەتتى.

白得的东西失去的快。

指得来的容易，失去也容易。

ھاپتىغا شىپتى،

توڭرىلىققا مەرەزدار.

一物配一物，

脓疮配污垢。

意为同类的人或物总是聚集在一起。

ھاجى مىنگەن ئېشەكمۇ ھەرەمگە

بېرىپتۇ.

阿吉<sup>①</sup>去朝觐，

毛驴也风光。

比喻一个人受到殊荣，跟他关系密切的人也随着沾光。近似“一人得道，鸡犬升天”。

ھارغاندىن ھال سورا،

گەپ سورىما.

人若累了道声乏，

不要再问无关的话。

ھارغان ئېشەك يېتىپ ھاڭرايدۇ.

伪善的毛拉喜欢呆头呆脑的人。

ھالالدىن نان تاپساڭ،  
كۈچىغا چىقىپ يە.

血汗换来的馍，  
大庭广众前吃。

指通过自己劳动挣的收入，可以  
放心大胆地消费，不必躲躲闪闪。

ھالاللىقنىڭ يولى بىر،  
ھاراملىقنىڭ يولى مىڭ.

清白做人的道路有一条，  
损人利己的道路有千条。

ھالغا بېقىپ ھەشەم،  
داپقا بېقىپ سەنەم.

看财力摆阔，  
踩鼓点跳舞。

指应根据经济情况安排吃穿，看  
形势办事。同“吃饭穿衣随家业”。

ھالۋىنى كۆپ يېسەڭ زالىڭ تېتىيدۇ.  
哈勒瓦<sup>①</sup>吃多了不甜。

比喻事情超过了限度，就适得其  
反。近似“蜜多不甜，胶多不粘”、“饥  
了甜如蜜，饱了蜜不甜”。

ھالۋىنى ھېكىم يەر،  
تاياقنى يېتىم.

当官的吃蜜糖，  
孤儿挨棍棒。

指当车把式的人从早到晚忙个不  
停，十分辛苦。

ھازىغا بارغان خوتۇن،  
ئۆز يىغىسىنى يىغلار.

女人前去吊丧，  
哭的却是自己的伤心事。

指到了丧家，触景生情，想起自己的  
未来，禁不住潸然泪下。近似“年轻的寡妇  
吊孝哭的是自己”。

ھارۋىنى ئات تارتىدۇ،  
سايىسىنى ئىت.

马拉车子，  
狗拉影子。

指马拉车，狗不出力也充数。比喻  
自己不出力，而混在其中充数。

ھاسا — قارىغۇنىڭ كۆزى.

手杖是盲人的眼睛。

ھاقارەتلىك تۇرمۇشتىن،  
ساداقەتلىك ئۆلۈم ياخشى.

与其过屈辱的生活，  
不如正气凛然地去死。

ھاڭرىمىغان ئېشەكتىن ئالۋان ئاپتۇ.

毛驴没叫，  
也要征税。

比喻巧立名目，横征暴敛。

ھاڭۋاقتى ئادەمگە ھارامزادە موللا ئامراق.



活的时候别骂我，  
死了之后别哭我。

指活着的时候不要对人横眉冷眼，要和睦相处；人去世了，也不必泪流满面，过分伤悲。

ھايان ماڭا بولسۇن،  
زىيان ساڭا بولسۇن.

利润归我，  
损失归你。

指经商中的欺诈行为。

ھايۋاننىڭ ئالسى تېشىدا،  
ئادەمنىڭ ئالسى ئىچىدە.

兽的斑纹在皮外，  
人的花招在肚内。  
同“人心隔肚皮”。

ھەر كالىدا بىر خىيال،  
تاز كالىدا مىڭ خىيال.

每个人的脑海中有一个念头，  
秃子的脑海中有一千个念头。

指健康的人各有各的想法，而有  
残疾的人比正常人的想法更多。

ھەر كۈننىڭ ئۆزىگە تۈشلۈك  
ئەمگىكى بار.

每天都有每天该干的活计。

人生在世，靠劳动生活；生活一  
天，就有一天要干的活儿，日复一日，  
从不间断。

ھەركىم بارغا باتۇر.

比喻有权有势的享福，孤苦伶仃  
的受罪。近似“卧床的吃馒头，荷锄的啃  
窝头”。

ھالىڭغا بېقىپ ھال تارت،  
خالتاڭغا بېقىپ ئۈن.

量力而行，  
看袋磨面。

指按自己的力量大小去做事，看  
面袋子的大小磨面粉。比喻吃饭穿衣  
须估量自己的家境。

ھاماقەتنى ھارماڭ دېمە،  
ھارغاندا ئۆزى توختايدۇ.

莫劝笨蛋太卖力，  
待到累时自歇息。

指对愚痴的人不必怜悯，因为这  
种人不太容易听人的劝告。

ھاۋانىڭ گۈلدۈرى بار، يامغۇرى يوق،  
قېرىنىڭ جۈدۈنى بار، ماغدۇرى يوق.

天上打雷不下雨，  
老人发火没后劲。

ھاۋانىڭ يامىنى كېتەر،  
ئادەمنىڭ يامىنى كەتمەس.

天阴会转晴，  
人坏难改正。

ھايات چېغىمدا تىللىما،  
ئۆلگىنىمدە يىغلىما.

ھەركىمنىڭ ئۆزىگە، ئاي كۆرۈنەر  
كۆزىگە.

自己喜欢的自己爱，  
如同明月放异彩。

比喻自己爱的人虽丑也显得  
美丽。同“情人眼里出西施”。

ھەركىمنىڭ ئېغىرىنى ئىككى پۈتى  
كۆتۈرىدۇ.

人人的体重，  
都由双腿支撑着。

ھەركىم ھەر كويىدا،  
تاز خوتۇن ئەر كويىدا.

各人操心各人的事情，  
秃女人操心自己的婚姻。

ھەركىم ئۆز ئاغرىقىنى سۆزلەيدۇ.  
身上有病疼。  
自己都会说。

ھەركىم ئۆز ئۆلۈكى ئۈچۈن يىغلايدۇ.  
自己的尸体自己哭。  
指各人都诉说自己遇到的不幸和  
疾苦。

ھەركىم ئۆز ئۆيىدە پادشاھ.  
每个人在自己家里都是皇帝。

ھەر گۈلنىڭ پۇرىقى باشقىچە.

谁个手头有钱，  
谁就是英雄汉。

ھەر كىشى ئۆز غېمىدە،  
كۆر كىشى كۆز غېمىدە.

人人为自己发愁，  
盲人为眼睛发愁。

指人人为了生计发愁，盲人为重见  
光明发愁。

ھەركىم قىلسا ئۆزىگە،  
توپا تىقىلار كۆزىگە.

害人终害己，  
掘坟埋自己。

指陷害别人，最终会害了自己。近  
似“害人害自己，杀人自杀身”、“自家  
作孽自承当”。

ھەركىمنىڭ دەردى ئۆزى ئۈچۈن تۆ-  
گىدىن يوغان.

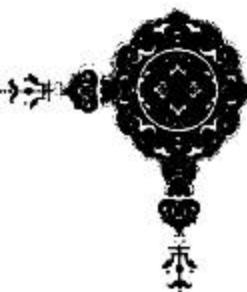
每个人的疾苦在自己眼里显得  
比骆驼大。

ھەركىمنىڭ چىرىغىنىڭ يورۇقى  
ئۆزىگە چۈشەر.

各人的灯光只照自己房。

比喻只管自己的事，不关心别人。  
同“各家灯笼，只照管各家房。”

ھەركىمنىڭ نىيىتى ئۆزىگە ھەمراھ.  
各人的心思伴各人。



ھەرىنىڭ چاقىنىغا چىدىغان ئادەم  
ھەسەل يەيدۇ.

经得蜜蜂蜇，  
才会有蜜吃。

ھەسەت قىلغۇچە ھەسرەت قىل.

与其对别人心怀妒忌，  
不如悔恨自己碌碌无为。

ھەسەتخوردىن بەختىڭنى يوشۇر،  
سۇخەنچىدىن دەردىڭنى.

对嫉妒者莫讲你的幸福，  
对小广播莫讲你的疾苦。

ھەسەلنىڭ ھەرىسى بار،  
گۈلنىڭ تىكىنى.

采蜜有蜂蜇，  
采花有刺扎。

ھەسرەتسىز ئادەم يوق،  
ساقايماس كېسەل.

没有不伤感的人，  
没有治不愈的病。

ھەقىقەت ئېڭىلەر، سۇنماس.

真理曲而不折。

指真理虽然暂时被曲解，但是终会  
显示出战无不胜的威力。

ھەقىقەتنى ئىزدەسەڭ ئۆلتۈر يىلاننى،

花有千百朵，  
香味各不同。

ھەر ئۆينىڭ مورىسى باشقا.

户户有烟囱，  
家家各不同。

指各家的经济状况不同，生活水平  
也不一样。

ھەر ئىشقا پەم كېرەك،  
ئۆتۈككە چەم.

无皮掌缝不成靴子，  
无智谋办不成事情。

ھەرىكەتتە بەرىكەت،

بىكارچىلىقتىن نېرى كەت.

苦心经营的人丰衣足食，  
无所事事的人遭人唾弃。

ھەرىمۇ شىرنىسى بار يەرگە قونىدۇ.

哪儿有花粉  
蜂往那儿落。

ھەرىنىڭ ھەسىلىمۇ بار،

زەھەرىمۇ بار.

蜜蜂酿蜜，  
也会螫人。

指生活中苦乐并存，苦中有乐，乐  
中有苦。

比喻“情况到处差不多一样。同“到处的杨梅一样酸”、“到处的铁锅都是仰天烧”。“天下的恶人都一样凶狠毒辣。同“天下的乌鸦一般黑”。

ھەممىنى كۆرگەن كۆز ئۆزىنى  
كۆرمەس.

眼睛能看见大千世界，  
唯独看不见自己。

比喻只看到别人的过失，而看不见自己的不足。

ھەيدىگىنىڭ ئالتە ئۆچكە،  
ئۈشت - ئۈشتىڭ ئالەمنى ئالدى.

赶了六只山羊，  
吆喝之声震天响。

比喻没做多大的事，却造出很大的声势。

ھودۇققان ئىت تامغا سەكرەر.  
狗急跳墙。

比喻走投无路时不顾一切地行动。

ھورى تۈگەپ، شورى قالدى.  
财气尽了，  
晦气到了。

比喻倾家荡产，变得一无所有。

ھوسۇلۇڭ كەم بولسا ھاۋادىن كۆرمە.  
庄稼歉收，  
莫怨天公。

تەرىقەتنى ئىزدەسەڭ قىيىنما جاننى.

追求真理斩毒蛇，  
追求天道护生灵。

意为为追求真理，要同邪恶作斗争；为维护正义，要关爱一切生灵。

ھەقىقىي دوست ئېغىر كۈنلەردە  
سېنىلىدۇ.

患难之中识挚友。

指经历了忧患困难，才能识别真假朋友。同“患难见朋友”。

ھەممە كىشى ئانىدىن يالغىچ  
تۇغۇلغان.

人人都由母亲生下，  
出生时个个一丝不挂。

ھەممە ئىشنى مولا بىلەر،  
ئۆزى قوپۇپ كۆلگە سىير.

毛拉什么都知晓，  
偏到池塘去撒尿。

指知书识礼的人，能明辨是非，可偏偏做出不符合自己身份、有违公德的事情。

ھەممە ئىشنىڭ يولى بار،  
ھەممە تامنىڭ ئۇلى بار.

凡事都有事理，  
凡墙都有墙基。

ھەممە يەردە قازاننىڭ قۇلقى تۆت.  
普天之下锅都是四只耳朵。



هوشيار بولساڭ، ئاپەت كۆرمەيسەن.  
提警惕可免祸患。

ھۈرۈننىڭ ھۈنرى ئۇيقۇ.  
懒汉的本事是睡大觉。

ھويلامنىڭ تېمى يوق،  
دەرۋازام قۇلۇپلاقلق.

ھۈرۈننىڭ ئېتىمۇ ھارغاق كېلىدۇ.  
懒汉的马走路也懒散。  
比喻懒骨头的同伙也是一群懒虫。

院子没围墙，  
大门挂着锁。  
指做事欠考虑，本末倒置。

ھۈرۈن ئولتۇرۇپ ئۇخلايدۇ،  
يېتىپ ئىشلەيدۇ.

懒汉坐着睡觉，  
躺着干活。

ھۈرۈنغا ھويلىدىكى سۈمۈ يىراق.  
院子里有井水，  
懒汉也嫌远。

ھۈرۈن ئېشەكنىڭ يۈكى ئېغىر.  
懒驴驮重驮。  
意为本想避重就轻，反而碰到了重活。

ھۈرۈنغا ئېتىزنىڭ قىرى تاغ كۆرۈنەر.  
懒汉的眼里田埂比山还高。

ھۈرۈن ئىككى قېتىم چىچار.  
懒汉一泡屎要分两次拉。

ھۈرۈن كۈندۈزى يۇلتۇز كۆرەر،  
ئايدىڭدا پېشانىسى كۆيەر.  
懒汉白天望星星，  
月光下面晒脑门。

ھۆپۈپ دۆڭگە چىقسا قۇش يەر،  
يېتىم تويغا بارسا مۇشت.  
戴胜鸟上坡被鹰叨。  
孤儿赴宴挨拳头。  
比喻无依无靠的孤儿无论到那里  
都被人欺侮。

ھۈرۈننىڭ غەيرىتى ئىش تۈگىگەندە  
كېلەر.

事情一结束，  
懒汉来劲头。

ھۆپۈپ كاماردا،  
موللا تەمدە.

戴胜鸟恋的是窝，

ھۈرۈننى ئىشقا بۇيرۇساڭ،  
ئاناڭدىن ئارتۇق ئەقىل كۆرسىتەر.  
打发懒汉干活，  
他出的点子比你老爹还多。



指有手艺的人生活富裕，不愁没有钱花。

ھۈنەرلىك ئەر خار بولماس،  
دوست - دۈشمەنگە زار بولماس.  
有手艺的人不受窘，  
不求敌手也不求友。

指掌握了某种手艺的人万事不求人。近似“有了手艺死不了，没有手艺活不好”。

ھۈنەرنى بىر كىشىدىن ئۆگەن،  
ئىسكەتنى مىڭ كىشىدىن.  
跟一个人学手艺，  
跟千个人学技法。

指跟一个师傅重点学手艺，跟其他师傅学习制作、加工的技巧和方法。

ھۈنەر — ھۈنەردىن بەرىكەت ئۈنەر.  
同 «ھۈنەر — قىلسا ئۈنەر»

ھۈنەرنى يوق ئەردىن مېكىيان ياخشى.  
没有手艺的男子不如一只母鸡。

指母鸡下蛋尚可卖钱，男子没有手艺，挣不来钱，只好受穷。近似“有了手艺死不了，没有手艺活不好”。

ھۈنەرۋەن باي بولماس،  
قورسقىنى ئاچ قويماس.  
手艺人成不了富翁，  
但也饿不了肚子。

毛拉贪的是钱财。

ھۆپۈپنىڭ تۈمشۈقى ئۇزۇن،  
سېغىزخاننىڭ قۇيرۇقى.

戴胜鸟的嘴巴长，  
喜鹊的尾巴长。

指人或事物各有各的长处，各有各的特点。

ھۆرمەت قىلساڭ ھۆرمەت كۆرسەن.  
你尊敬人，  
人尊敬你。

指你尊重别人，别人也会敬重你。  
同“你敬人一尺，人敬你一丈”。

ھۈنەرلىك ئادەم خار بولماس.  
人有手艺，  
不受凌辱。

ھۈنەر تۈگىمەس گۆھەر.  
手艺是件宝，  
用不尽，花不了。  
指学会了手艺，可赖以谋生。

ھۈنەر، قىلسا ئۈنەر.  
手艺手艺，  
要干就有收益。

ھۈنەرلىك ئادەم — مېۋىلىك دەرەخ.  
有手艺的人，  
果实累累的树。



买讹诈人的鸡蛋，  
蛋里没有蛋黄。

ھىلىگەر ساماننىڭ تېگىدىن سۇ  
يۈگۈرتەر.

狡滑的人在麦草下放水。

麦草下面放水，水在麦草下流淌，  
不容易被人察觉，比喻暗中害人。

ھىلىگەر كاسپىنىڭ تىلەيدىغىنى،  
كور خېرىدار.

狡滑的工匠盼的是瞎眼顾客。

指狡滑的手艺人用谎言、造假的手段蒙蔽老实的顾客。

ھېسابتا بار،  
ھەمدەمدە يوق.

只有空洞的名义，  
而无实在的帮扶。

指名义上是亲戚好友，而实际上  
得不到任何实惠。

ھېسابلىق دوست ئايرىلماس.

账目清清楚楚，  
朋友不会分手。

指朋友之间也应清理来往账目，  
以免伤了和气。近似“要得兄弟亲，天  
天把账清”。

ھېيتتا خوتۇن ئالما،  
يامغۇردا ئات.

节日不娶妻，  
雨天不买马。

ھېيتتا قويمىغان ئوسماڭنى،  
ھېيتتىن كېيىن كاساڭغا قوي.

节前未描的眉毛，  
节后描在臀部。

指做事要及时，事过境迁，错过时  
机后再做，就毫无意义。

ھىلىگەردىن تۇخۇم ئالساق،  
ئىچىدىن سېرىقى چىقماس.

注释：

①阿吉：伊斯兰教对到过麦加朝觐的教徒的一种荣誉称号。

②哈勒瓦：用白面、白糖、羊油制成的甜面糊。

ئو

会传遍三十个村落。

意为一句话出口，就很快传播开来，因此说话要十分谨慎。近似“一言出口，驷马难追”。

ئوتتۇز كۈن روزا تۇتۇپ،

بىر كۈن پوقتا ئېغىز ئېچىپتۇ.

封斋三十天，

一朝吃屎把斋开。

封斋是伊斯兰教的五项基本功课之一，是穆斯林必尽的宗教义务。比喻经常行善，却因做了一件坏事而前功尽弃。

ئوتتۇز كۈن روزىنىڭ بىر كۈن ھېيتى بار.

封三十天斋，

过一天的节。

指只要耐心等待，会等来吉祥的日子。

ئوتقا قاراپ تۆمۈر سوق.

打铁要看火候。

ئوتقا كەلگەن خوتۇننىڭ

ئوتتۇز ئېغىز گېپى بار.

ئوت بار يەردە تۇتۇن بار،

سۇ بار يەردە پېتىق.

有火的地方会有烟尘，

流水的地方难免泥泞。

比喻有一利即有一弊。

ئوت بىلەن سۇ تىلسىز يىغا.

水火无言，

极易成灾。

指水和火虽不言语，如疏忽大意，会造成灾祸。同“水火无情”。

ئوت بىلەن ئويناشقاننىڭ قولى كۆيەر.

玩火灼伤手。

指玩火的人会烧伤自己的手。

ئوتتۇرىدا قاڭشار بولمىسا،

ئوڭ كۆز سول كۆزنى يەيدۇ.

中间没有鼻梁相隔，

左眼会吃掉右眼。

意为没有法律约束，人会伤害对方。

ئوتتۇز چىشتىن چىققان سۆز،

ئوتتۇز ئەلگە تارقاپتۇ.

三十颗牙缝中透出的话，



不如火里钻。

意为与其遭受凌辱,不如挺身而出。

ئوت ئۈستىگە ماي چېچىپتۇ.

火上浇油。

比喻使人更加愤怒或事态更加严重。

ئوتى بار يەرنىڭ سۈيى يوق،

سۈيى بار يەرنىڭ ئوتى.

有草的地方没水，

有水的地方没草。

比喻世上没有十全十美的事。同“有牙的没肉吃，有肉的没牙齿”、“有牙没烙饼，有烙饼没牙”。

ئوتقا چىدىغان ئوينىيدۇ،

پۇلغا چىدىغان چاينىيدۇ.

忍得情火烧灼结良缘，

舍得花钱的买吃穿。

ئوتۇن يارغان پالتا ئىشكىنىڭ سىرتىدا  
قاپتۇ.

斧头劈完柴，

扔在屋门外。

比喻事成以后就抛开了曾经帮助过自己的人。近似“过河拆桥”、“打死兔子，扔掉猎狗”。

ئوچقىمنىڭ چىشى يوق،

ھۆل - قۇرۇق بىلەن ئىشى يوق.

炉灶没有牙，

来借火种的女人嘴不闲。

指有些女人爱闲谈，走到哪里就天南海北地聊天。

ئوت كۆرۈنگەن يەرگە بارما،

ئىت ھاۋشىغان يەرگە بار.

望见火光别忙行，

听见狗吠可投宿。

出外旅行，狗叫的地方必有住户，可去投宿；不要盲目行动，以免迷失方向。

ئوتنى سەل چاغللىسا كۆيدۈرىدۇ،

دۈشمەننى سەل چاغللىسا ئۆلتۈرىدۇ.

小看的火星会灼人，

小看的敌人会杀人。

ئوتنى كوچىلىساڭ ئۆچەر،

قوشناڭنى كوچىلىساڭ كۆچەر.

老捅炉子捅灭炉火，

老找碴子逼走邻居。

ئوتنى كىم تۇتسا،

شۇنىڭ قولى كۆيەر.

谁动火，烧谁手。

比喻干害人的勾当，最后受害的还是自己。

ئوتنىڭ تېشىدا كۆيگۈچە، ئىچىدە

كۆي.

与其火边站，



ئورۇق ئويغا يوغان مۇڭگۈز.

瘦牛长了副大犄角。

比喻毫无能力，却狂妄自大。

ئوسمىغا ئامراققا ئەر ئامراق.

描眉画眼巧打扮。

丈夫见了心喜欢。

指描眉毛画眼圈，打扮妖艳的女人会引人注目。

ئوسۇرۇققا ئارپا نېنى باھانە.

放屁多了怨大麦馓。

比喻办不好事情，不怨自己无能，却抱怨别人或客观条件不好。同“拉不出屎怨地硬”、“拉不出屎来怨茅房”、“不会走路怨脚弯”、“不会撑船怪河弯”。

ئوشۇق دۆلەت باشنى يارماس.

财富多了不伤头。

指通过辛勤劳动聚集的财富多了并没有什么不好。同“钱多不烫手”。

ئوغرى ئاسماقچى كېلەر،

غالچا غەيۋەتچى.

窃贼爱探听机密，

走狗爱拨弄是非。

ئوغرى ئالغان مالغا ئىگىسى سەۋەبكار.

贼偷东西，

失主有责。

指家里失窃，是主人警惕性不高造成的。

干湿都能烧。

指进了炉膛的柴火，干的也好，湿的也好，都可以燃烧。同“火旺不怕柴草湿”。

ئوچۇق ئېغىز ئاج قالماس.

张着嘴的人挨不了饿。

ئورغاق تۇتۇپ ئاناڭ قالغۇچە،

ئويماق تۇتۇپ ئاناڭ قالسۇن.

与其有个使镰刀的爸爸，

不如有个戴顶针的妈妈。

意为妈妈比爸爸更关爱子女。近似“做官爹不如讨饭娘”。

ئورمىنى بۆلۈم تۈگىتىر،

ئادەمنى ئۆلۈم.

收割麦子要分片，

人到阴间死神牵。

指分片收割作物速度快；人到阴间是因为亡魂指引。

ئورۇق قوينىڭ مايىقى چوڭ.

瘦羊拉大屎。

比喻没有能耐的人却爱说大话，爱摆阔气。

ئورنىنى كىم كولىسا ئۆزى چۈشەر.

谁挖的坑谁掉下去。

意为陷害别人，最终会害了自己。同“害人终害己”、“自己撻绳吊自己”、“自家掘坑自家埋”。



ئوغرى تۈن يېرىمدا،  
پىتىنخور كۈپكۈندۈزدە.

窃贼深更半夜行窃，  
搬弄是非的大天白日造谣。

ئوغرىدىن ۋاپا كۈتمە،  
ئوغرىدىن شىپا.

不要指望窃贼发善心，  
不要指望毒品能治病。

ئوغرى ساقچىدىن قورقىدۇ،  
جىن باخشىدىن.

窃贼怕警察，  
鬼怪怕巫师。

ئوغرىسى يوق يۇرت بولماس،  
بۇرىسى يوق جاڭگال.

凡有村庄的地方都有贼，  
凡有树林的地方都有狼。  
比喻凡有人群的地方就有害群之马，  
凡有密林的地方就有野兽出没。

ئوغرى قېرىسا سوپى بولار،  
جالاپ قېرىسا بۇۋى بولار.

窃贼老了变善人，  
娼妓老了当节妇。  
指有恶习的人上了年纪都想改恶从善，  
改变不光彩的形象。

ئوغرى ئۆلگۈچە «مەن ئاق» دەپ تۇرار.

ئوغرى بولساڭ ئىنساپ بىلەن بول،  
تاۋىقىنى ئالساڭ قوشۇقىنى قوي.

做贼也要讲良心，  
拿走盘子放下勺。  
指干坏事不能做绝。同“偷马留缰绳，  
偷米还口袋”。

ئوغرى بېيىماس،  
تەمەخور تويماس.

做贼的不会富，  
贪婪的不知足。  
指行窃的不能发家致富，  
贪婪的人贪心不足。近似“做贼万世穷”。

ئوغرى تۇتساڭ چوڭنى تۇت.

捉贼要捉头。  
指捉拿窃贼要捉窃贼的首领。同“擒贼先擒王”。

ئوغرى تۇتۇلار،  
قىمارۋاز ئۇتۇلار.

做贼的跑不了，  
玩赌的赢不了。

ئوغرى تۇتۇلسا يەرگە قارايدۇ،  
جالاپ تۇتۇلسا كۆككە.

小偷被捉低下头，  
娼妓被捉昂起头。  
指娼妓对自己的行为不以为耻，  
反以为荣。

قىزىڭ ئۆسە خىللىقلار بىلەن قوشنا بول.

儿子渐长,要与德高望重的人为邻;  
女儿渐长,要与品德端方的人为邻。

指随着子女年龄的增长,逐渐懂事,要选择品德高尚的人为邻,以免受到不良影响。

ئوغلى بارنىڭ ئۆزى بار,  
قىزى بارنىڭ ئىزى.

生儿传宗接代,  
生女远走高飞。

ئوغلى بار ئوغۇلدىن كۈلمە,  
قىزى بار قىزدىن.

有儿莫笑他人儿,  
有女莫笑他人女。

指有儿子的人不要耻笑别人儿子的毛病、过失;有女儿的人不要耻笑别人女儿的毛病、过失。至关重要的是要教育自己的儿女洁身自好。

ئوغلى غورا يېسە,  
دادىسىنىڭ چىشى قاماپتۇ.

儿子吃青杏,  
老爸倒了牙。

ئوغۇل بالىغا يەتمىش ئىككى خىل  
ھۈنەر ئازلىق قىلىدۇ.

男子汉会七十二种手艺还嫌少。

ئوغۇل ئاتىنى دورايدۇ،

贼至死都说自己清白。

ئوغرىنىڭ دوستى يانچۇقچى.

小偷的朋友是扒手。

指小偷和扒手是一路货色,臭味相投。

ئوغرىنىڭ كۆزى كېچىسى كۆرەر.

贼到夜里眼更明。

指贼在夜里偷东西,眼睛看得清楚。

ئوغرىنىڭ يۈرىكى پوك - پوك.

做贼的心虚。

ئوغلۇم يەپ ئوۋغا چىقتى،

قىزىم يەپ قىرغا.

儿子吃完去狩猎，  
女儿吃完去田埂。

比喻男大当婚,女大当嫁。

ئوغرىنى ئوغرى تاپار.

做贼的找做贼的。

ئوغرىنى قاراچى سوقۇپتۇ.

做贼的遇见劫道的。

指贼遇到了拦路打劫的,恶人遇到了更恶的人。同“强盗遇见贼打劫”、“强盗遇劫贼”。

ئوغلۇڭ ئۆسە ئۇلۇغلار بىلەن قوشنا بول،



قىز ئانىنى.

قىزلارنى ئەركىلەتكەنمۇ ياشلىق.

使男孩躁动的是青春.

使女孩受宠的也是青春.

儿子学父亲，

女儿学母亲。

指父亲是儿子的榜样，母亲是女儿的榜样。树怎样的榜样，对子女的健康成长关系极大。

ئوقۇغان ئۇزار،

ئوقۇمىغان توزار.

有学问的前程似锦，

没学问的日暮途穷。

ئوغۇل بالا تۇغۇلسا ئۇيۇڭگە بىر

پەرىشتە قونار،

قىز بالا تۇغۇلسا يەتمىش پەرىشتە.

生下男孩，家里降临一个天使，

生下女孩，降临七十个天使。

ئوق يەتمىگەن يەرگە قىلىچ شىلتىما.

箭射不到的地方莫挥刀。

比喻不要干力所不及的事。

ئوغۇت يىغساڭ تاتىلاپ،

ھوسۇل ئالسىن قاچىلاپ.

ئوڭدا ياتقان گىردە يەيدۇ،

كەتمەن چاپقان جىگدە.

仰卧的吃馒头，

下苦的吃窝头。

一点一点积肥，

大斗大斗收粮。

指肥料是庄稼生长的基本条件，肥多了，庄稼才会丰收。

ئوڭ قولىڭنىڭ ئاچچىقى كەلسە،

سول قولىڭ بىلەن تۇتۇۋال.

右手勃然大怒，

左手应好言劝阻。

比喻受到委屈不平的事时，要沉着，力戒急躁。

ئوغۇل — تاغقا ئوخشار،

قىز — ئالمىغا.

男孩像巍峨的高山，

女孩像鲜红的苹果。

ئوغۇل تۇغسا ئۆزىدىن كۆرەر،

قىز تۇغسا خوتۇندىن.

ئوڭ قولۇم، سول قولۇم،

ئىككىلىسى ئۆز قولۇم.

右手和左手，

都是自己的手。

比喻都是亲骨肉，要一样对待。同“手心手背都是肉”。

生了男孩夸自己。

生了女孩怪妻子。

ئوغۇللارنى چۆرگىلەتكەنمۇ ياشلىق،



比喻人或事物总有差别，不可能整齐划一。

ئون تارنىڭ توققۇزى ھەييار،  
十个秃子九个滑。

ئون تونۇشتۇرۇشتىن بىر تونۇش ئەلا.  
十张介绍信，  
不抵一个老熟人。

指熟人比介绍信顶用。同“十个公章，不如一个老乡”。

ئون تۇغۇتتىن بىر چۈشۈك يامان.  
一次小产胜过十次分娩。

指怀孕后，胎儿未满 28 周就产出，对产妇身体会造成很大的损伤，所受的伤害比正常分娩十次还厉害。

ئون خوجاينىدىن بىر يالاقچى يامان.  
一个狗腿子比十个主子还可恶。

比喻狗腿子依仗主子势力欺侮弱者，比主子更凶恶。

ئولتۇرۇۋەرسەڭ تاشمۇ ئىسسىيدۇ.  
久坐石头也会发热。

ئون كۈلكىنىڭ بىر يىغىسى بار.  
笑上十次就有一次哭泣。

比喻生活中有快乐，也有忧愁，快活之后往往发生伤心的事情。近似“乐极生悲”。

ئوڭ كىچىتىڭغا ئۇرغانغا،

سول كىچىتىڭنى تۇتۇپ بەر.

别人打了你右脸，  
你把左脸伸给他。

对因误会而伤害了你的人不要心存报复，而应当抱宽容的态度。

ئوڭ كۆزۈڭ سول كۆزۈڭگە دۈشمەن.  
右眼是左眼的敌人。

指在利益面前，亲朋好友也会反目成仇。

ئولتۇرسا ئوچاقنى ئورۇپتۇ،  
قوپسا مورىنى.

坐下碰翻炉灶，  
起身碰倒烟囱。

比喻笨手笨脚的人。

ئولتۇرۇپ قالغان قىز لايىقىنى ئۆزى  
تاپار.

姑娘老了会自个儿找对象。

ئولتۇرۇپ يېسەڭ تاغمو توشۇمايدۇ.  
坐吃山空。

指光是消费而不从事生产，即使有堆集如山的财物也会消耗完。同“坐吃三年海水干”、“静坐吃山倒，死水怕勺舀”。

ئون بارماق بىردەك ئەمەس.

十个指头不一般齐，



ئويلماي سۆزلىسەڭ،  
ئاغرىماي ئۆلسەن.

说话不思量，  
无病把命丧。

指说话不仔细考虑，会导致严重的后果。近似“说话想一想，不会泪汪汪”。

ئويلماي قىلغان ئىشىڭدا،  
كۈندە غوۋغا قېشىڭدا.

做事不深思熟虑，  
天天烦恼缠身。

ئويلماي ئىش قىلساڭ،  
سانماي تاياق پەيسەن.

做事不动脑，  
挨打自己找。

比喻做事不动脑筋，自讨苦吃。

ئويلمىغان يەردىن،  
تۇغۇلمىغان توشقان چىقىپتۇ.

没有料想到的地方，  
跑出来一只没生下来的兔子。

形容意想不到的喜事突然出现。同“喜从天降”。

ئويماقسىز خوتۇن بولماس،  
تىغىسىز ئەر.

没有无顶针的女人，  
没有无刀剑的男人。

指性别不同，使用的器具也各有不同。

ئون مادا تەخەيلسە،  
بىر ھاڭگىنىڭ كۆتى ئاغرىماس.

十头母驴下驹，  
一头公驴不觉尻痛。

比喻铁石的心肠的人看到别人的痛苦，毫无同情之心。

ئون ئىتقا يېگۈزگەندىن،  
بىر بۆرىگە يېگۈزگەن خوپ.

宁养一只狼，  
不养十条狗。

比喻与其养活十个不中用的草包，不如养活一个顶用的人。同“宁养一条龙，不养十个熊”。这句话中的“熊”意为窝囊无用的人。

ئويى باشقىنىڭ مۇخى باشقا.

心思不同烦恼也不同。

ئويغاقنى زورلاپ ئۇخلاقتىلى بولماس.

醒着的人难以强迫入睡。

比喻无论采取什么手段也难以蒙蔽头脑清醒的人。

ئويلسام دىلىم كۆيىدۇ،  
سۆزلىسەم تىلىم.

想起来心里难受，  
要说又难以开口。

指有过失的人不好意思对别人提起自己的苦衷。

ئويۇنغا بېرىلگەن ئوڭدا قالار.

敬业乐已，  
纵欲伤身。

ئويۇپ يېسەڭ ئون كۈن يېتەر،

قىرىپ يېسەڭ قىرىق كۈن.

剃着吃够吃十天，  
刮着吃够吃四十天。

比喻大吃大喝，挥霍浪费，东西再多，很快就会吃光；勤俭度日，细水长流，不会坐吃山空。

ئويۇننى چىدىغانغا چىقارغان.

忍受困难，  
夙愿得偿。

ئويۇننى قەيەردە ئوينىساڭ،

يىغاڭنى شۇ يەردە يىغلا.

在哪儿作乐，  
就在那儿哭泣。

近似“乐极生悲”。

ئويناپ سۆزلىسەڭمۇ ، ئويلاپ سۆزلە.

就是开玩笑，  
想好再开腔。

指即使开玩笑，也要想好了再说。

ئويناپ ئۆگەنمەي،

ئويلاپ ئۆگەن.

学习多思考，  
玩耍学不好。

指学习要专心致志，不能三心二意。

ئويناشمىغىن ئەر باب بىلەن،

ئەپلەپ ئۇرار ھەر باب بىلەن.

跟大人物不可耍笑，  
他整起人来手段高妙。

指不要跟大人物、有地位的人作对，否则，没有你好吃的果子。

ئوينىمايدىغان جۇۋان يوق،

قايىنمايدىغان قازان.

没有不动情的少妇，  
没有烧不开的茶壶。

指女人都有感情和欲望，触景生情，人所共有。

# ئۇ

指父母要打独子不忍心下手：不打，孩子会变得飞扬跋扈，难以管束。

ئۈرۈشقاق خوتۇن تۈل بولار.

爱吵架的女人会守寡。

指脾气不好、惹是非生的女人会给自己造成不幸。

ئۈرۈشقاق خوتۇننىڭ ئېرى تېز قېرىيدۇ.

妻子爱吵嘴，  
丈夫老得快。

ئۈرۈشقاق ئۆز سايىسى بىلەن ئۈرۈشار.

爱打架的人，  
见了自己的影子也挥拳。

指脾气不好的人不让左邻右舍安宁。

ئۈرۈق - تۇغقان تېپىشار،

ياتقا بالا يېپىشار.

亲戚你来我往，  
外人你争我斗。

ئۈرۈشنىڭ توققۇزى رەڭ،

بىرى جەڭ.

作战九成是诈，

ئۈچىسى قىچىشقان ئېشەك تۈگمىگە  
ئۆزى بارار.

毛驴脊背痒，  
自己去磨坊。  
比喻自找麻烦，没事找事。

ئۈچماس توخۇ،  
كۆچمەس تام.

飞不走的鸡，  
搬不走的墙。

ئۈچقۇندىن قورققان تۆمۈرچى ئەمەس.  
怕火星的当不了铁匠。  
比喻怕苦、怕危险的人成不了好手艺人。

ئۇراي دېسەم قولۇم چولاق،  
تېپەي دېسەم پۈتۈم توكۇر.

想打一拳胳膊短，  
想踢一脚腿子瘸。  
比喻有生理缺陷的人做事力不从心。

ئۇراي دېسەم يالغۇز بالام،  
ئۇرماي دېسەم ياۋۇز بالام.

要打独子难下手，  
不打独子变恶少。

ئۇزۇن گەپ ۋاقتىنى بۇزار،  
ئۇزۇن چاپان رەختىنى.

说话长了费时间，  
袷衫长了费布料。

指说话要简明扼要，切忌漫无边际地说下去。

ئۇزۇننىڭ ئارىسىدا قىسقا بار،  
قىسقىنىڭ ئارىسىدا ئۇزۇن.

长中有短，  
短中有长。

比喻有富人的地方有穷人，有穷人的地方有富人；有大方人的地方有小气鬼，有小气鬼的地方有大方人。

ئۈستى باردا قولۇڭنى تارت،  
موللا باردا تىلىڭنى.

师傅面前莫动手，  
毛拉跟前莫开口。

比喻在行家面前别卖弄本领。近似“班门弄斧”。

ئۈستاز ئۇنتۇلماس.

恩师难忘。

ئۈستى ئوۋچى شىر ئاتار،  
قابىل دېھقان بوز ئاچار.

高明的猎手猎狮子，  
能干的农民开荒地。

比喻各自发挥自己的特长。

一成是战。

同“兵不厌诈”。

ئۈرۈق - تۇغقاننىڭ يىرىقى ياخشى،  
ئوتۇن - ياغاچنىڭ يېقىنى.

亲戚远了好，  
柴火近了好。

指柴火近了，便于拿；亲戚住得远，互相探望，情感更深。近似“亲戚远来香”。

ئۈرۈق - تۇغقان يات بولماس،  
ئالتۇن - كۈمۈش دات.

亲戚不会生分，  
金银不会生锈。

指亲戚之间虽有嫌隙，随着时间的推移会逐渐淡化，不会断绝来往。近似“亲人相恶不长久”。

ئۈرۈقۇڭنى يېگۈچە،  
ئۈيۈڭنى يە.

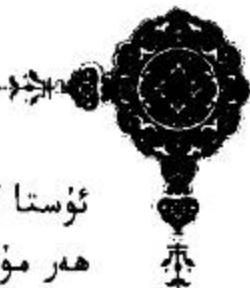
宁可吃掉耕牛，  
不可吃掉种子。

对农民来说，耕牛和种子都不可缺少，相比之下种子比耕牛更重要。

ئۇزۇن گەپ ئۆزىنى ئۇرار،  
ئۇزۇن چاپان پۇتىنى.

话头长了绕住嘴，  
袷衫长了缠住腿。

指话说多了令人生厌，衣服长了走路不方便。



比喻借物要还，就是最不起眼、最低贱的东西也要有借有还。近似“有借有还，再借不难”。

ئۇماچ ئىچتىم ئوق،  
ئۆرە قوپسام يوق.

喝下糊糊肚子饱，  
站起身子又饿了。

指糊糊不耐饥，喝下去不一会就会觉得饿。

ئۇماچ ئىچىپ چىش كولاپتۇ،  
مۇز يالاپ بۇرۇت تولغايتۇ.

喝了糊糊剔牙缝儿，  
舔了冰块捻胡须。

比喻身无分文，却故意摆阔。

ئۇمۇ يوق، بۇ يوق،  
ئېرىقتىكى سۇمۇ يوق.

说没有什么都没有，  
连渠沟里的水也没有。

比喻东西应有尽有，但劳苦人却难以得到。

ئۇمىچى يوق مازاردىن،  
شەيخ زېرىكىپتۇ.

麻扎断了供应，  
守墓人也难久留。

指没有油水的地方谁也不愿意待下去。

ئۇنچى ھاكىچنى كۆرەلمەس.

ئۇستا كۆرمىگەن شاگىرت،  
ھەر مۇقامدا يورغىلار.

未曾拜过师，  
学徒乱弹琴。

指没有受过师傅指点的人自行其事。

ئۇستا ئوۋچى ئىز تونۇيدۇ،  
زېرەك يىگىت قىز.

高明的猎手能认出猎物的足迹，  
精明的小伙能猜透姑娘的心迹。

ئۇسسەك تالقان كاپ ئەت.

口若渴，  
吞炒面。

比喻遇到困难，要有坚韧不拔的精神。

ئۇسسۇل ئوينىيالمىغان قىزغا،  
ئۆينىڭ تارلىقى باھانە.

不善跳舞的姑娘嫌屋窄。

比喻自己没有本领，却埋怨客观条件不好。近似“不善舞蹈，莫嫌地滑”。

ئۇماچقا زەدەك توغراپتۇ،  
پولۇغا مەدەك.

打糊糊放了胡萝卜，  
做抓饭却放玉米芯。

比喻糊涂人做糊涂事。

ئۇماچنىڭمۇ ئۆتىنىسى بار.

借了糊糊还糊糊。

ئۈۋىنى چىشى قۇش ياسار.

筑巢靠雌鸟。

指居家过日子要靠女性。

ئۇياتسىز خوتۇن — تۈزسىز ئاش.

不知羞耻的女人如同没有放盐的饭。

ئۇياتسىز مۈشۈككە،

قازناقنىڭ ئىشىكى ئوچۇق.

储藏室的门，

挡不住偷嘴的猫。

比喻脸皮厚的人顺手牵羊不知羞耻。

ئۇيات ئۆلۈمدىن قاتتىق.

羞耻重于死亡。

ئۇياققا تارتسام ئات ئۆلىدۇ،

بۇياققا تارتسام ھارۋا سۈنىدۇ.

往那边拉马要死，

往这边拉车要坏。

比喻陷入困境，同“左右为难”。

ئۇيانغا باق، بۇيانغا باق،

ئەتىگەن تۈرۈپ قوشناڭغا باق.

左顾右也盼，

清早起来先把邻居看一看。

指感觉要锐敏，做事要顺应形势。

ئۇيقۇدا ئۇيات يوق.

睡着的人不觉羞。

磨面的瞧不起卖石灰的。

ئۇنداق قازانغا مۇنداق چۆمۈچ.

有什么样的锅就有什么样的勺。

比喻用对方使用的手段对付对方。同“一拳还一拳”。

ئۈن - ماي ھەر ئۆيدە بار،

ياخشى تاماق بىر ئۆيدە.

家家有面有油，

好饭一家独有。

比喻油和面每个家庭都有，但能把饭做得有滋有味的家庭并不多。

ئۇنىڭغا يۈنۈغان.

有祸不单行。

比喻不幸的事接二连三地来临。同“屋漏又遭连夜雨”。

ئۇنى يوقنىڭ خۇنى يوق.

家中无粮，

面无血色。

指人因饥饿而营养不良，脸上失去了红润的颜色。

ئۇن يوق دېسەم زالك دەيدۇ،

ھاردىم دېسەم ماڭ دەيدۇ.

没有面粉，他要吃搅团；

累得要死，他让走快点。

指经济条件不足，物质需求不减，明知办不到，却叫别人做为难的事。近似“强人所难”。

打着牛角蹄也痛。

指牛犄角跟牛蹄血肉相连，牛角受到伤害，牛蹄也难受。比喻为首的挨整，下层也会惶恐不安。近似“打着耳朵腮也动”、“牵住荷叶带动藕”。

ئوي ئۆلتۈرگەن پالتا بوسۇغىدا قاپتۇ.  
斧头砍死牛，  
扔在门后头。

比喻达到目的后就抛开了曾经帮助过自己的人。同“打死兔子，扔掉猎狗”。

指处于睡眠状态的人有失礼之处，可不责备。

ئويقۇ يەر تاللىماس،  
قېرى قىز ئەر تاللىماس.

瞌睡来了不择地，  
姑娘老了不择婿。

比喻情况紧急时，顾不上细加选择。

ئوينىڭ مۇڭگۈزىگە ئۇرسا،  
تۇيىقى سىر قىرار.



ئۆ

不如啃着吃肉。

比喻中看不中用的东西派不上用场。

ئۆتمەس پىچاق قول كېسىر.

钝刀子会割破手。

比喻掉以轻心，一般不会出问题的地方也会出问题。

ئۆتكەمدىن ئۆتۈپ،

غەلۋىرىدە توختاپتۇ.

过了筛子过不了罗。

筛子和罗都有许多小孔，筛孔大，罗孔小；筛孔里漏下的罗孔里却难漏下。指从疏于防范处可以漏过，从防范严密处难以逃脱。同“漏出筛子漏不出罗”。

ئۆتكەن كۈنۈڭنى ئۈنتۈما،

شەرە چورۇقۇڭنى قۇرۇتما.

过去的日子忘不得，

牛皮窝子烤不得。

指人富了不能忘本，生活要节俭。略同“有时还当无时过，富时莫忘穷时难”。

ئۆتكەن ئۆمۈر — ئاققان سۇ.

逝去的寿命流走的水。

比喻光阴过得很快，像流水一样，一去不复返。同“光阴似箭”、“年华似水”。

ئۆپكىسى تۈگەپ كانىيى قالدى.

肺子已完，

只剩气管。

比喻一件大事大部分已完成，只差最后一点儿。

ئۆپكىسىنى ئىچىدىن قېقىپتۇ.

软刀子杀人。

比喻手段阴险毒辣，人受了害还一时觉察不出。同“杀人不见血”。

ئۆتكەلدىن ئۆتسەڭ ئاۋۋال ئۆت،

كېيىن ئۆتسەڭ يول تايغاق.

过关要早过，

晚过费周折。

指无论做什么事情，宜早不宜晚；错过时机，麻烦更多。

ئۆتكۈر سۆز — ئاتقان ئوق.

犀利的语言如同出膛的子弹。

比喻有分量、尖锐的言辞如射出的子弹。

ئۆتمەس پىچاق ئاسقۇچە،

چىشلەپ يېگەن ياخشى.

与其带一把钝刀，



要灭的油灯光线暗。

比喻精疲力尽的人自顾不暇，无力助人。

ئۆچ كۆرسەك ئۆچەكشىدۇ،  
تار يەردە ترەجىشىدۇ.

仇恨结冤仇，  
窄处会碰头。

指冤仇不可结，路逢狭处难回避。同“冤家宜解不宜结”，近似“冤家不可结，结了无休歇”。

ئۆچكە تاغدا پۇل،  
ئۈزۈم باغدا.

山羊在山上值钱，  
葡萄在园内值钱。

ئۆچ كۆرگەننى ئوتتۇز قېتىم كۆرۈپتۇ.

不想见的仇人见了三十遍。  
指越是想回避仇人，越是回避不了。同“冤家路窄”。

ئۆچكىگە جان قايغۇسى،  
قاسساپقا ياغ قايغۇسى.

山羊愁的是命，  
屠夫要的是油。  
比喻一方担心受害，另一方一心  
想谋取利益。

ئۆچكىگە چىگىت بېرىپلا قۇيرۇقىنى  
سلاپتۇ.

刚喂棉籽一把，  
就去摸山羊尾巴。  
指刚喂了棉籽，就想看看山羊是  
否长肥了。比喻急于求成，不切合实

ئۆتكەن ئىشقا سالاۋات.

既往不究。

指对过去的事不再重提。

ئۆتمەس پىچاققا غىلتاك بىلەي.

钝刀子碰上细磨石 —— 难以磨快。

ئۆتمەس ماتا، زورلاپ ساتا.

滞销的大布强销售。

ئۆتنە جاھان — ھېسابلىق ئالەم.

时运有变化，  
灾难交替转。

比喻时运、灾难不是固定不变，今  
天到张三头上，明天可能到李四头上。

ئۆتۈكۈك تار بولسا،

جاھاننىڭ كەڭلىكىنىڭ نېمە پايدىسى.  
靴子夹脚，  
世界再大有何用？

比喻不合身的服装再华丽、名  
贵，也毫无用处；活得不自由，天地再  
大也毫无意义。

ئۆتۈكى يىرتىق تۈرگە چىقالماس،

يېڭى يىرتىق ئاش يېيەلمەس.

靴子破的坐不了上席，

袖子破的吃不了宴席。

指穷人因衣衫破旧而受到怠慢。

ئۆچىدىغان چىراغنىڭ يورۇقى پەس.

亦

ئۆز ئاناڭ كەلمەيدۇ،  
ئۆگەي ئاناڭ ئۆلمەيدۇ.

亲娘不来，  
后娘不死。  
指后娘再好，也比不上亲娘好。

ئۆزىدىكى موللا بار موللا،  
سەرتتىن كەلگەن موللا داموللا.

身边的毛拉是现成的毛拉，  
外来的毛拉才是大毛拉。  
比喻总不相信本地或内部的人，  
以为外来的人更有本领。同“远来的和尚会念经”、“菩萨是远来的灵”。

ئۆزىڭگە ئۆلۈم تىلىگۈچە،  
ئۆزۈڭگە ئۆمۈر تىلە.

与其咒人早死，  
不如求己长寿。

ئۆز نەپسىدىن كەچمىگۈچە،  
كەشنى خۇش قىلغىلى بولماس.

不舍一片贪心，  
难得他人欢心。

ئۆز ئۆيۈمنىڭ خۇشلۇقى،  
پۈت - قولۇمنىڭ بوشلۇقى.

自家自乐，  
悠闲自得。  
指在自己家里，无拘无束，轻松愉快。近似“出外千里，不如家里”、“出的门多，受的罪多”。

ئۆزۈڭدە يوق — ئالەمدە يوق.

自己手中无，  
世上怎会有。  
比喻人家的东西是人家的，你享用不上，求助于人还不如自己努力。同

际。同“前晌栽了树，后晌想歇凉”、“今天栽下树，明天要果子”。

ئۆچكىنىڭ مويى توگمەس،  
بەڭگىنىڭ ئويى.

山羊的羊绒剪不完，  
烟鬼的幻想没有边。  
指吸食大麻成瘾的人思想进入  
虚幻境界，漫无边际，完全脱离实际，  
难以实现。

ئۆچكىنىڭ ئوچۇق تۇرسا ھېچ گەپ يوق،  
قوينىڭ ئېچىلىپ قالسا ھويت - ھويت.

山羊露出屁股无人见怪，  
绵羊露出屁股大惊小怪。  
比喻看到自己的毛病，默不作声，  
见到别人的一点过失就喊个不停。

ئۆچكىنى ئۆز ئايىغى بىلەن ئاسار.

山羊被高高挂起，  
是自己的腿造的孽。  
比喻作恶的人总会自己惩罚自己。

ئۆردەككە سۇ يۇقماس.

鸭子水里浮，  
身上不沾水。  
鸭子羽光滑，稍一抖动，身上的水  
就会抖掉。比喻把过失完全推卸掉。

ئۆردەكنىڭ گۆشىنى يېسەڭ،  
غازنىڭ پېيىدا بول.

吃着鸭肉盯住鹅。  
比喻走一步，看两步，做事要有  
超前思想。

ئۆرۈك ئۆرۈكنى كۆرسە ئالا بولار.  
غورا غورنى كۆرسە ئالا بوپتۇ.



ئۆزگىنى قوي.

管好自个儿，  
莫去管别人。

比喻自己管好自己，不要去管别人。同“各人自扫门前雪，莫管他人瓦上霜”、“事不关己莫多问”。

ئۆزۈڭنى چاغلا،  
بېلىڭنى باغلا.

量力而后行，  
不可靠蛮劲。

指做事要估量自己的能力，做不到的事不要去硬做。

ئۆزۈڭنى خار قىلغۇچە،  
كۈچۈڭنى خار قىل.

宁可多卖力气，  
不使自己受辱。

指不怕艰苦、工作勤奋的人，才能顾全自己的面子，而不受别人的气。

ئۆزۈڭنىڭ كىملىكىنى بىلمەكچى  
بولساڭ،

كىشىنىڭ قىزىغا ئەلچى ئەۋەتىپ كۆر.

要知自己的为人，  
派个媒人去提亲。

指自己的人品好不好，通过提亲就可以知道。

ئۆزۈڭنى مەھكەم تۇت،  
قوشناڭنى ئوغرى تۇتما.

管好自己家，  
莫把邻居当贼抓。

指管好自己的家，不要随便怀疑邻居。

ئۆزۈڭ ئۈچۈن كۈلەرسەن،

“求人不如求己”、“求诸己者易，求诸人者难”。

ئۆزۈڭ قىڭغىر بولساڭمۇ؟  
گېپىڭ تۈز بولسۇن.

自身长得歪，  
说话可要正。

指身体虽有残疾，但讲话有理，残疾就显不出来。

ئۆزۈڭگە ياخشىلىق تىلىسەڭ،  
كىشىگە يامانلىق قىلما.

要为自己祈福，  
但不可对人作恶。

ئۆزۈڭگە ياقمىغاننى كىشىگە تاڭما.

自己不中意，  
不要强加人。

指自己不想要的东西或不愿做的事，就不要强加给别人。同“己所不欲，及施于人”。

ئۆزۈڭ نېمە يېسەڭ،  
دوستۇڭغا شۇنى قوي.

你自己吃什么，  
就给朋友端什么。

ئۆزۈڭنى ئەر چاغلىساڭ،  
باشقىنى شىر چاغلا.

视自己为好汉，  
视他人为雄狮。

指在人际交往中，不可自高自大，目中无人。同“莫把别人当茅草，休将自己比柱石”。

ئۆزۈڭنى بىل،



了说不尽的烦恼。

ئۆزۈمنىڭ ئەيىبى ئۆزۈمگە كۆرۈنمەس،  
قىزىمنىڭ ئەيىبى كۆزۈمگە.

自己的过失自己看不到，  
女儿的过失父母看不到。  
指自己的缺点自己觉察不出。

ئۆزۈم يېسەم سېسىق ئېشىم،  
كىشىگە بەرسەم ئىست ئېشىم.

自己吃嫌臭，  
给人吃可惜。  
指自己享受不了，又不让别人享受。同“自己吃了怕牙痛，送给别人又心痛”。

ئۆز ئېلىڭنىڭ نېنىنى يە،  
كېچە - كۈندۈز غېمىنى يە.

吃故乡的饭，  
操故乡的心。

ئۆزى بەرگەن خۇدايىم،  
ئۆزى ئالغان خۇدايىم.

财福的是胡大，  
折福的也是胡大。  
指胡大给勤劳、信仰坚定的人财富，使懒惰、卑鄙的人丧失财富。

ئۆزى بولالمايدۇ،  
بولغاننى كۆرەلمەيدۇ.

自己发不了家，  
却看不起发家的人。

ئۆزى تاپمىغان مالنىڭ قەدرى بولماس.  
横财难耐久。

يۈرتۈڭ ئۈچۈن ئۆلەرسەن.

为自己欢笑，  
为故乡献身。

ئۆزۈڭ يېمىسەڭ غېمىڭنى،  
قاغا چوقۇر تېنىڭنى.

人不为自己着想，  
老鸱啄得你浑身是伤。  
指人人都会为自己打算。同“人不为己，天诛地灭”。

ئۆزلۈككە ئارتۇق، تۆپىلىككە تارتۇق.

祸事来临，  
接连不断。  
比喻不幸的事接二连三的来临。同“屋漏又遭连夜雨，船破又遇顶头风”。

ئۆزۈم تاپقان بالاغا،  
نەگە باراي دەۋاغا.

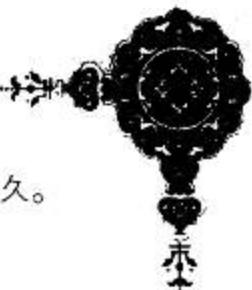
自家惹的祸，  
何处去申诉。  
指自己惹的祸，自己承受由此引起的麻烦。近似“哑巴吃黄连，有苦说不出”。

ئۆزۈمدىن ئۆتكەن،  
قولۇمدىن كەتكەن.

作事不思量，  
苦果自己尝。  
比喻做事不考虑后果，会给自己带来烦恼。

ئۆزۈمنى چاغلىماي شىلتىڭ ئېتىپتىمەن،  
بالاسقا يۈگىنىپ ھەپتە يېتىپتىمەن.

自不量力瞎吹牛，  
裹上毯子羞见人。  
指做事不考虑后果，给自己带来



其话尖酸刻薄。

指意外得到的财帛不能持久。

ئۆزىنى بىلگەن خار ئەمەس.  
自尊者不受辱。

ئۆزى توپسىمۇ، كۆزى توپماس.

肚饱眼不饱。  
虽已吃饱，但看到东西还吃。同“肚饱眼馋”。

ئۆزىنى سورىغان يۇرت سوراپتۇ.  
能自律者能治邦。

ئۆزىدىن خورىكى چوڭ.

人小派头大。  
指年纪不大、职位低微的人往往盛气凌人，趾气高扬。

ئۆزىنى سورىغان قازى ئالدىغا بارماپتۇ.  
管好自己，不吃官司。

ئۆزى قوڭغۇزدەك،  
گېپى توڭگۇزدەك.

ئۆزىنىڭ ئەيىبى ئۆزىگە كۆرۈنمەس.  
自己的毛病自己看不见。

像个小毛虫，  
说话像猪哼。  
指小孩没有教养，在大人面前胡言乱语，高谈阔论。

ئۆزىنىڭ پۇتىغا ئۆزى پالتا چېپىپتۇ.  
举起斧头砍自己的脚。  
比喻以损人的目的开始，以害己的结果告终。同“搬起石头打自己的脚”。

ئۆزى كەتكەن يارەي،  
ئۆزى كەلگەن يارەي.

ئۆزىنىڭ سايىسىگە ئۆزى مۇشت ئېتىپتۇ.  
自己挥拳打自己的影子。  
比喻受过惊恐，听到一点的响动就自惊自诧。

拂袖而去的是她，  
去而复来的也是她。  
比喻因一时冲动而放弃了某件事，而后又改弦易辙，重新干起丢弃的工作。

ئۆزىنىڭ كۆزىگە، توپىسى كۆزىگە.  
经营摸不清门道，  
收入抵不了亏损。

ئۆزى كەلسە كەلسۇن،  
بۆز خالتىسى كەلمسۇن.

自己来就来，  
可别带上食品袋。  
指到某处作客，一不要带孩子，二不要带食品袋，要保持客人的本分。

ئۆزى ئۆلۈپ، ئۆزى يىغلاپتۇ.  
自己死了自己哭。  
比喻孤苦伶仃、无依无靠的人遇到灾难，只有自己哭。

ئۆزى مۇزلۇقنىڭ گېپى تۈزلۈك.  
其面冷若冰霜。

青蛙要跟犍牛较劲，  
撑破了自己的肚皮。

比喻实力相差悬殊，较劲会付出生命的代价。同“田鸡要和牛比，胀破肚皮也没用”。

غونجىنىڭ بېشىغا كەلگەن كۈن،  
موزاينىڭ بېشىغىمۇ كېلىدۇ.

老牛遭过的罪，  
牛犊也避免不了。

比喻人在世上，会遇到种种艰难，不会一帆风顺；老一辈遭受过的苦难，下一辈也会遇到。

ئۆگەنگەن خۇي ئۆلگۈچە قالماس.  
积习难改。

ئۆكۈز ئۆلگەندىمۇ،  
كۆزىنىڭ ئالسى كەتمەس.

犍牛虽已死亡，  
仍然翻着白眼。

比喻人一生养成的脾性，到了生命终结的时候还难以改变。

ئۆگەنگەن كۆتۈل ئۈجمە پىشقۇچە.  
虚情假意难持久。

ئۆگەي ئانىنىڭ قۇشلىغىدىن،  
ئۆز ئانىسىنىڭ مۇشتلىغىنى ياخشى.

后娘夸是假，  
亲娘打是爱。

ئۆلەر مەن ئېشەك يېتىپ تېپەر.  
要死的毛驴卧着踢人。  
比喻陷于困境的坏人，虽然走投无路，还要暗中伤人。

ئۆزى ئۆيگە كىرگۈچە،  
كەشى تۈرگە چىقىپتۇ.

本人还未进屋，  
鞋已坐上了席。

指富人嘲笑穷人不懂礼仪。

ئۆزى ئۈچۈن ئۇخلىغان،  
كەشى ئۈچۈن چۈش كۆرەر.

为自己睡觉，  
替别人作梦。

指不谋私利，专门利人的人。

ئۆزى ياۋاش، ئاغزى بەغۋاش.

貌似老实巴交，  
说话嘴巴太损。

ئۆزى يوقنىڭ كۆزى يوق.

人走情谊断。

比喻世态炎凉，人情淡薄。同“人一走，茶就凉”。

ئۆستەڭ يارىشىقى تال،  
قىز يارىشىقى خال.

渠边长柳景色美，  
姑娘长痣容貌美。

ئۆكۈزنى كاردىن چىقارغان بويۇنتۇرۇق.

牛鞭压头，  
毁了犍牛。

比喻压制有才华的人，会毁掉他的前程。

ئۆكۈز بىلەن باراۋەر بولمەن دەپ،  
پاقا يېرىلىپ كېتىپتۇ.



指人遭受不幸之后，要振作精神，勇敢地面对现实。(多用于劝慰死者家属)。

ئۆلگەننىڭ ئەيىبىنى كوچىلاش گۇناھ.

揭死人的短是造孽。

指人已亡故，不要再对生前的过失说长道短。

ئۆلمەسنى خۇدا ياراتماس.

胡大不会造化不死之人。

指生命有限，有生必有死。这是自然界的规律，任何人概莫能外。

ئۆلمەكنىڭ ئۈستىگە تەپمەك.

死了再踢上一脚。

比喻灾祸或倒霉的事接连而来。近似“落井下石”、“把人推下崖，还用石头打”。

ئۆلمىگەن جاندا ئۈمىد بار.

还未断气，尚有希望。

比喻已濒临死亡，仍寄希望于万一。近似“死马当作活马医”。

ئۆلۈك چىققان ئۆيدە،

ئۈچ كۈنگىچە سۆز - چۆچەك.

一家有了丧事，三天议论纷纷。

指某一家办丧事，闲言碎语不断，小道消息满天飞。

ئۆلۈككە يىغلا،

تىرىكنى ئاسرا،

哀悼亡人，

ئۆلەر تورپاق ئۆلدى،  
بار كېپەكنى يەپ بولدى.

要死的牛犊已丧命，  
所有的麸皮全吃净。

比喻一些人到了晚年大吃大喝，不顾以后如何生活。

ئۆلەر ئىت پالتىدىن قورقماس.

死狗不怕斧头砍。

比喻身处绝境，反而什么也不怕。同“死猪不怕开水烫”、“死驴不怕狼吃”。

ئۆلگەن بولسا ئېشىكىنى ناڭاي،  
تىرىك بولسا يارىسىنى.

死了帮着闭口齿<sup>①</sup>，  
活着帮着包伤口。

指死了人帮着料理后事，受了伤帮助包扎伤口；比喻要互相帮助，救死扶伤。

ئۆلگەندىن كېيىن «ياسىن» نىڭ نېمە  
پايدىسى.

死后念经，  
与事无补。

比喻平日不准备，事到临头急忙应付。同“平时不念经，急时拜观音”、“平时不烧香，急时抱佛脚”。

ئۆلگەندىن كېيىن يىغلىغۇچە،  
ئۆلمەستىن بۇرۇن سەۋەب قىل.

与其死后哭哭啼啼，  
不如生前问药求医。

ئۆلگەننىڭ كەينىدىن ئۆلگىلى بولماس.  
死后不会再有死。

死亡之外，全是快乐。

指遇到痛苦、不幸的事，不要忧心忡忡，要高高兴兴地生活。

ئۆلۈمگە تۈتىدىغانمۇ پۇل،  
ئۆلۈمدىن قۇتۇلدۇرىدىغانمۇ پۇل.

送命的是金钱，  
救命的也是金钱。

指金钱可以葬送生命，也可以挽救生命。

ئۆلۈمنىڭ چوڭمۇ - كىچىكىمۇ ئۆلۈم.

年长的会死，  
年幼的也死。

指人不论老少都会死亡。同“黄泉路上无老少”。

ئۆلۈمنىڭ كۆزى يوق.

死神不长眼睛。

指死亡来临，不分老幼，不分男女，不分贤愚，不分美丑，也不分是官宦或是庶民，一律对待。

ئۆلىمەن دەپسە، مىنىۋالاي دەيدۇ.

人要死，众人骑。

比喻人一旦陷于困境，人人都想欺侮。近似“墙倒众人推”。

ئۆم ئەمگەكتە ئۈنۈم بار.

人多易出活。

指人多力量大，工效高。

ئۆمرۈڭ ئۆتەر،  
ھۆسنۈڭ ئۆچەر.

岁月易逝，  
容颜易褪。

善待活人。

指怀念亡灵，祈祷他们安息于九泉之下，关爱健在的人们，使之安度晚年。

ئۆلۈككە يىغلىغان ئىست يېشىم.

为死人哭泣，  
可惜了我的眼泪。

指人已亡故，再哭也不能起死回生，应多多保重自己，不要过份悲伤。

ئۆلۈكنىڭ قولىنى ئۆتنە ئاپتۇ.

借死人的手替自己干活。

指懒汉自己懒得动手，总想别人替他干活。

ئۆلۈكنىڭ كۆزى يامان،  
ئۇرۇشقاڭنىڭ سۆزى.

死人的眼神可怕，  
爱吵架的人言语恶毒。

ئۆلۈك ئۆيدىن چىقار،  
ئورنىغا سەۋر كىرەر.

尸体抬出门，  
忍耐走进门。

指办完丧事，要节哀自慰，转入正常的生活。

ئۆلۈكنى ئىت يېمەس،  
تىرىكنى پىت.

活着虱子不咬，  
死了狗都不吃。

指行为龌龊的人活着或死了都没有价值。

ئۆلۈمدىن باشقىسى تاماشا.



重担：不结婚，孤独一人，享受不到生活的乐趣。

指随着时光的流逝，姿色也会褪去。同“人老色衰”。

ئۆي تۇتماس خوتۇننىڭ جېدىلى تولا.

不会持家的婆娘是非多。  
指对丈夫三心二意的婆娘找种种借口，无事生非，搅得家庭鸡犬不宁。

ئۆمۈچۈك ئۆمىلەيدۇ،  
ئۆمىلگەننى كۆرەلمەيدۇ.

蜘蛛自己爬行，  
却看不惯同类爬行。  
比喻贪心不足的人，自己贪财图利，却见不得别人得到半点好处。

ئۆيدە خوتۇن بولمىسا بوران چىقار.

家中无妻，  
狂风四起。  
指男子没有妻子，支撑不起家庭。同“人无妻，房无梁”、“男子无妻家无主”。

ئۆمىلەپ كىرگەن دومىلاپ چىقار.

爬着进来，  
滚着出去。  
比喻丧失人格、依附于别人生活的人，人所不齿，会落得一个被逐出的可耻的下场。

ئۆيدىكى گەپ بازارغا توغرا كەلمەپتۇ.

家里说的，市场上行不通。  
比喻只凭主观想像，不管客观实际。同“闭门造车”。

ئۆمۈر — ئاتقان ئوق.

光阴似箭。

ئۆيدىكى ھېساب بازارغا توغرا كەلمەس.

家里打的算盘，对不上巴扎的行情。  
比喻主观盘算脱离客观实际。

ئۆي ئالما، قوشنا ئال.

择居莫若择邻。  
指选择一个好的邻居比选择一个处住所更重要。

ئۆيدىن ئۆيگە كۆچسەڭ،  
ئوغلاقلىق ئۆچكىگە زىيان.

搬家频繁，  
山羊遭殃。  
指人怕搬迁而损耗财力物力。同“人搬三次空，火桶三次灭”。近似“人怕搬迁，火怕翻动”。

ئۆي تارلىقىدىن كۆڭۈل تارلىقى يامان.

宁要心宽，  
不要屋宽。  
指人的心情舒畅比住房宽敞重要。

ئۆي تۇتساڭ بالادا قالدىڭ،  
تۇتمىساڭ تالادا.

ئۆيگە كىرگەن قۇرۇق چىقماس،  
گۆرگە كىرگەن تىرىك.

进了屋门不会空手出来，  
进了坟墓不会活着出来。

成了家，家务拖累；  
不成家，无处安身。  
指结了婚，要担负起养家糊口的

穿,天天像过节一样;希望丈夫像新郎一样,卿卿我我,形影不离。

ئۆيۈڭنى گۈل قىلغانمۇ خوتۇن،  
كۈل قىلغانمۇ خوتۇن.

兴家的是妻子，  
败家的也是妻子。

ئۆيۈڭ ئۆستەڭ بويىدا بولسا،  
قاپىقىڭ قۇرۇق قالماس.

家在渠边上，  
瓢中常有水。

比喻地处近便而优先得益。同“近水楼台先得月”。

ئۆيۈمدە بىر نان يوق،  
ئېتىم مارجان بوۋى.

家中没有一个馕，  
起的名字却堂皇。

指有些人比起别人没有什么了不起的本事，却自鸣得意，盛气凌人，自吹自擂。

ئۆيۈڭ تار بولسىمۇ،  
كۆڭلۈڭ كەڭ بولسۇن.

宁要心宽，  
不求家宽。

指心情宽畅比住宅宽大更重要。同“屋宽不如心宽”。

ئۆيىنى ئىجارىگە بېرىپ،  
بۇرنىنى ئۇششۇتكەن قېرى.

房屋租给人，  
鼻子却冻肿。

指为了眼前的利益，反使健康受到损害。

指有人前来拜访，主人不会打发他空手返回。

ئۆيگە ئوغرى كىرگەندە،  
ئىتنىڭ تەرتى قىستاپتۇ.

盗贼进屋，  
狗的尿憋。

指应该挺身而出的时候却借故逃避应尽的责任。

ئۆيىنىڭ چوڭى بولمىسا،  
ئۆچكىنىڭ ئېتى ئابدۇراخمان.

家中无大人，  
山羊也称王。

比喻没有强者的地方，无能的人逞强。同“山上无老虎，猴子称大王”、“山中无大鸟，小雀也称王”。

ئۆيىنىڭ تۈرىگە قارىما،  
ساھىبخانىنىڭ تەرىگە قارا.

莫看上席的宾客，  
要看主人的脸色。

ئۆيۈڭدىكى ئەھۋالنى قوشناڭدىن سورا.

要知家中事，  
不妨问邻居。

指妻子的一言一行、所作所为当丈夫的不一定知道，但街坊邻居都清楚。近似“邻居一杆秤，街坊千面镜”。

ئۆيۈم ھېيتتىكىدەك بولسا،  
ئېرىم توي كۈنىدىكىدەك بولسا.

家似过节天天乐，  
郎似新婚日日亲。

指女人希望家道殷实，不愁吃

注释：

①闭口齿：信仰伊斯兰教的教徒绝气后，家人用纱布把下巴兜住，以免嘴巴张开。

# ئۈ

ئېتەلمىسەڭ ئۈزۈپ ئەت.

会做做面条儿，  
不会揪成面片儿。

指女人要学会做多种面食和菜肴，如果做不了精致的饭菜，就做差一点的，不要勉为其难。

ئۈگۈرۈنى تاشلاپ تالقان يەپتۇ،  
يۈرتنى تاشلاپ ئارمان.

不吃面条吃炒面，  
抛弃故乡留遗憾。

指挑食不是好习惯；抛弃故乡会悔恨终生。

ئۈمۈتۈلگەن ئەرگە،  
دەريا ئوشۇقغا كەلمەس .

好男儿若有雄心壮志，  
涉水漫不到他的踝骨。

比喻有志向、有抱负的男儿，不畏艰难险阻，不为山川阻隔。

ئۈلپىتىڭ قاغا بولسا،  
بېيىشىڭ پوق .

和乌鸦作伴，  
跟乌鸦吃屎。

比喻接触什么人，受什么影响；跟上坏人沾染恶习，会受到他们的连累。同“跟狼吃肉，跟狗吃屎”、“跟着好人学好人，跟着狐狸学妖精”。

ئۈمۈد ياشىنتار،

ئۈجمە پىش،  
ئاغزىمغا چۈش .

桑葚快快熟，  
掉我嘴里头。

比喻干坐着，不做事，等着好事从天而降。同“坐在树下等枣子”。

ئۈجمە تۈگىگەندە سوپىسوپىياڭ كەپتۇ .

桑葚完了，黄鹂才来。

指农事错过了季节，后悔也来不及了。

ئۈچ ئادەم بار يەردە خىزىر بار .

三人之中必有贤人。

指众人之中有贤能之士。

ئۈچ قوي سويغان قاسساپ بوپتۇ .

宰过三只羊，  
就能当屠户。

指从事某种工作，有实践经验的人，可以成为行家。

ئۈزۈككە كۆز كېرەك،  
قىزغا سۆز .

戒指要美镶戒面，  
赢得芳心讲真言。

ئۈگرە ئەتسەڭ تۈزۈك ئەت،

ئۈممەتسىز پەيغەمبەر يوق،  
مۇرىتسىز پىر.

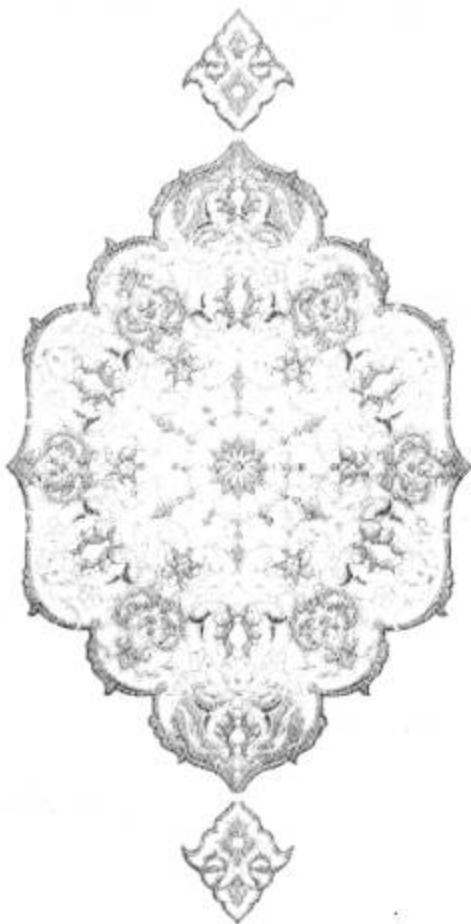
凡圣人都有门徒，  
凡师傅都有学徒。  
指各行各业都有被推崇的祖师  
及他们的弟子。

غەم قاقشتار.

希望使人青春焕发，  
忧愁使人叫苦不迭。

ئۈمىدسىز كىشىدىن ئامەت قاچىدۇ،  
ئىناقسىز ئۆيىدىن بەرىكەت.

红运不临丧气之人，  
大福不降失和之家。



ۋ

پۈلۈڭغا ئىشەنمە.

珍惜时光，  
莫信金钱。

指时间稍纵即逝，金钱买不来时间。

ۋاقتىڭ ئۆتكەندە قىلىچىڭنى پوققا چاپ.

时机一过，  
宝刀入厕。

比喻做事贵在及时，错过时机，则事业难以成功。

ۋاقت ئالتۇندىن قىممەت.

光阴贵似金。

ۋالاقىتەڭگۈر گەپ بەرمەس،  
سۇنۇق كەپكۈر نەپ.

贫嘴的说话不让人，  
破烂的漏铲不顶用。

ۋەجىڭگە بېقىپ خەجىڭ بولسۇن.

量入为出。

指根据收入的多少来定支出的限度。

ۋەتىنىڭە مېھرى يوق ئوغلان بولالماس،  
دۈشمىنىڭە قەھرى يوق پالۋان بولالماس.

不爱祖国的不是好男儿，  
不恨敌人的不是英雄汉。

ۋاپا — تاق،  
جاپا — جۈپ.

恩情不双至，  
苦难不单来。

ۋاپاسىز ئادەمدىن ۋاپادار ئىت ياخشى.

忘恩负义的人，  
不如有情有义的狗。

ۋاپاسىز قېرىنداشتىن،  
ۋاپادار ئاشىنا ياخشى.

忘恩负义的同胞，  
不如忠贞不渝的情人。

ۋاقتى كەلگەندە خانمۇ تەختتىن  
چۈشىدۇ.

时间一到，  
皇帝也要下台。

指做官也有卸任的时候，不可能终生做下去。

ۋاقتىڭ كەتتى — بەختىڭ كەتتى.

光阳易逝去，  
幸福转瞬空。

指光阴似箭，稍纵即逝，一旦放过机遇，幸福也会随之失去。

ۋاقتىڭنى غەنىمەت بىل،

ئى

指牛跟马同时拉一辆车，难以协调步子；一个家里有两个儿媳，会无中生非，吵闹不休。

ئېتىنى ئۈتتۈرۈپ ياياق قالدى،  
خوتۇننى ئۈتتۈرۈپ بويتاق.

输了走马徒步行，  
输了老婆打光棍。  
比喻人若不安分守己，会闹得妻离子散，成为孤家寡人。

ئېتى ئۈلۈغ،  
سۈپىسى قۇرۇق.

名气响当当，  
餐布空荡荡。  
比喻名声很大而并不与实际相符。同“盛名之下，其实难副”。

ئېرى تاتۇقنىڭ خوتۇنى پۇچۇق.

丈夫是疤痢脸，  
老婆是豁豁嘴。  
指夫妻双方都有生理缺陷，十分相配。

ئېرىقتىكى سۇنىڭ قەدرى يوق.

渠沟里的水不值钱。  
比喻不劳而获的东西不会被珍惜。

ئېرىقنى ئويۇپ چاپ،

ئېپى كەلسە، سېپى ئۈزىدىن چىقار.

时来运来，  
把儿自来。  
比喻交好运时做什么事都顺利。同“运至时来，铁树开花”。

ئېپىنى تاپسالىق قارمۇ كۆيىدۇ.

只要懂门道，  
冰雪也燃烧。  
比喻懂得做事的绝窍，再难也能办到。

ئېتىڭنى قامچا بىلەن ھەيدىگۈچە،  
يەم بىلەن ھەيدە.

鞭催不如饲料催。  
用鞭子抽打牲畜快走，不如精心喂养牲畜。牲畜喂得膘肥体壮，不用鞭打，也会快走。比喻用人先从关怀人着手，不可动辄训斥、体罚。

ئېتىڭ ھارسا دۆڭگە چاپ،  
ئۈسسەڭ تالقان كاپ ئەت.

马乏奔上坡，  
口渴吞炒面。  
意为越是困难越向前。

ئېتىم يانداق، كالام تارتماس،  
ئىككى كېلىن بىر ئۆيگە پاتماس.

马拉车牛不出力，  
一家难容俩儿媳。



سۈنى ئويناپ تۈت.

渠沟挖得深，  
浇水不费劲。

ئېزى ھەسەل،  
تولسى بىمەسەل.

少了甜如蜜，  
多了如啃泥。  
比喻说话要少而精，重复太多，  
毫无意义。同“话说三遍淡如水”。

ئېرىڭدىن يامانلىماي،  
ئەيبىڭدىن يامانلا.

不要怪丈夫的过失，  
要怪自己的过错。  
比喻人只看到别人的不足，而看  
不到自己的错误。

ئېسىلساڭ نارغا ئېسىل،  
يىقىلساڭ ناردىن يىقىل.

骑就骑在单峰驼的背上，  
栽就栽到单峰驼的蹄下。  
比喻胜也好，败也好，都要昂首  
做人。

ئېرى ماز بولسا،  
خوتۇنغا كۈن يوق.

丈夫是个窝里横，  
妻子的日子不好过。

ئېسىلنى ئالساڭ خاتا يوق،  
ئەسكىنى ئالساڭ ۋاپا.

娶个贤惠的妻子是福气，  
娶个刁悍的妻子是晦气。

ئېرىنچەك بىر ئىشنى ئىككى قىلار.

本是一件事，  
懒人做两次。

ئېشەك ئالدىغا چۈشۈۋالسا،  
ئاتنىڭ مېڭىشى بۇزۇلار.

毛驴走到前头，  
马会踏乱步子。  
比喻二百五当领导，手下的人会  
把事情搞得一团糟。

ئېرىنچەككە بۆلۈتمەڭ سايمى يۈك.

白云飘过头顶，  
懒汉也觉沉重。  
比喻好吃懒做的人干什么事都  
觉得繁重、辛苦。

ئېشەك باينىڭ، تاغار باينىڭ،  
يىقىلسا يۆلمەيمەن، ئۆلسە تۆلمەيمەن.

毛驴是巴依的，口袋是巴依的，  
倒了我不扶，死了我不管。  
比喻事不关己，漠不关心。近似  
“事不关己，高高挂起”。

ئېرىنچەكنىڭ ئەتىسى تۈگمەس.

懒汉的明天没个完。

ئېشەك بىلمەس تۆشەك قەدرىنى،  
مۈشۈك بىلمەس سۆڭەك قەدرىنى.

驴不知鞍垫的益处，  
猫不知骨头的好处。

ئېرىنسىڭ ئىشىڭنى كىم قىلار،  
ئۇيالىساڭ سۆزۈڭنى.

你懒惰，谁替你干活，  
你害羞，谁替你说话。  
指凡事要自己操心。



比喻劣性难改。

ئېشەكنىڭ ھۈنرى ھاڭراش.

毛驴无别的能耐，  
就会大声吼叫。

ئېشەكنىڭ ئۆزى ھارام،  
كۈچى ھالال.

毛驴的肉禁止食用，  
毛驴的力气可以利用。  
伊斯兰教禁止教民吃驴肉。比喻  
只会利用人的知识、技能，而不关心提  
供知识、技能的本人。

ئېشەكنى ئوتقا ھەيدىسە،  
پوققا يۈگۈرەيدۇ.

赶毛驴去吃草，  
它却朝粪堆上跑。  
比喻不珍惜别人对自己的好处。  
同“不识抬举”。

ئېشەكنى ئۇرغانغا ئات بولماس.

打驴难成马。  
比喻人不堪造就。同“朽木不可雕”。

ئېشەك ھارسا قۇشقۇندىن كۆرىدۇ.

驴会了怪纒棍  
比喻推卸责任，怪罪他人。

ئېشەك ئۆلۈۋاتسا،  
كۆتى غىجەك تارتىپتۇ.

毛驴快要断气，  
屁股心中暗喜。  
比喻别人遭到灾祸时自己心里  
高兴。同“幸灾乐祸”。

比喻愚昧无知的人不会珍惜已得  
到的好处。

ئېشەك دۈلدۈل بولالماس.

毛驴难成千里马。

ئېشەك سەمرسە ئوقۇرغا تېزەكلەر.

毛驴肥了往槽里拉粪。  
比喻蠢人一过上好日子就胡作  
非为。

ئېشەككە ئالتۇن ئېگەر توقۇلسمۇ،  
يەنىلا ئېشەك.

毛驴备上金鞍子还是驴。  
比喻不论如何打扮，也改变不了  
本来面目。

ئېشەككە كۈچۈك يەتمەسە،  
ئۇر توقۇمنى.

奈何不了毛驴打鞍垫。  
比喻对强者无奈何，只好拿弱者  
出气。同“打不动牛，打车”、“打不着野  
狼打家狗”。

ئېشەككە مىنگەننىڭ پۈتى تىنچىماس.

骑上毛驴脚不闲。  
比喻当蠢人的领导，整天忙得手  
忙脚乱，没有片刻的消闲。

ئېشەك كۆۋرۈكتىن ئۆتكۈچە.

过河拆桥。

ئېشەك كۈل تاپسا ئېغىنار.

驴见了灰就想打滚。



ئېشىكى يوق موللامنىڭ قولىنى تىنچ.  
毛拉没驴。  
耳根清静。  
比喻不操闲心。

ئېشىمدا يوق پۇرچاق،  
يوقۇمدا نېمىش قىلار.  
饭里没放豆子，  
哪能拉出豆子皮。  
比喻原来没有的事再刨根问底，  
也难以问清。

ئېشى يارىسا قاچىسىغا قارىما،  
قىزى يارىسا ئانىسىغا.  
看上食物别嫌碗，  
看上姑娘别管娘。

ئېشىنى يەپ تاۋىقىنى چېقىپتۇ.  
吃人家的饭，  
砸人家的碗。  
形容忘恩负义。

ئېغىرلىق تاشقا يارالغان،  
يېنىكلىك قامغاققا.  
稳重如磐石，  
轻浮似飞蓬。  
比喻稳重的人做事沉稳，轻浮的  
人反复无常。

ئېغىرلىق — راھمانلىق،  
يېنىكلىك — شەيتانلىق.  
稳重是高尚的品行，  
轻佻是鬼域的行径。

ئېغىز — ئايغاق،

ئېشەك ئېشەكتىن قالسا،  
قولقىنى كەس.

毛驴落在毛驴之后，  
就割掉它的耳朵。  
比喻不甘心落后，互相比较劲，争  
先恐后。

ئېشىغا قاراپ تاۋىقى،  
ھۈنەرىگە قاراپ سىمكىرى.  
看饭菜摆盘子，  
看手艺付工钱。  
比喻按学识设职位，按技能付酬  
金。

ئېشىكىگە يارىشا توقۇمى.  
看驴配鞍。  
指根据毛驴的大小配合适当的鞍  
垫。比喻穿衣打扮要看自己的财力。

ئېشىكىڭنىڭ دۈمبىسىگە ئاپتاپ  
چۈشسە، قولۇڭنى ئىسسىت.  
阳光照在驴背上，  
抓紧时机快暖手。  
比喻能利用的条件要充分利用。

ئېشىكىم ئوبدان ئېشەك،  
كۆتۈرۈشى تۆت تال كېسەك.  
驴是金不换，  
能驮四块砖。  
比喻徒有虚名，却不中用。

ئېشىكى ئۈچ تەڭگە،  
توقۇمى بەش تەڭگە.  
三块钱买驴，  
五块钱买鞍。  
比喻颠倒了主次。同“驴价大过  
马价”。

嘴吃旁人饭，  
脸面会发烧。

指得到别人帮助、得到别人好处的人，不要忘记用适当的方式回报人家。

ئېغىز يۈگۈرۈكى باشقا،  
ئاياغ يۈگۈرۈكى ئاشقا.

嘴快惹祸，  
腿快吃饭。

ئېگىز بۇرۇننى كۆرە - كۆرە،  
پوچۇق بۇرۇن كىرىپ كېتىپتۇ.

光望人家的高鼻子，  
自己的塌鼻子却陷了下去。  
比喻看到别人有了名气，便产生忌妒心理。

ئېگىز تاغدا قار بولۇر،  
مەرد يىگىتتە ئار.

高山秀美因有白雪，  
好汉侠义因知廉耻。

ئېگىزنىڭ ئاچچىقى كەلگۈچە،  
پاكارنىڭ جېنى چىقىپتۇ.

大个子尚未动怒，  
小个子已经气绝。

ئېگىلگەن باشنى قىلىچ كەسمەس.

快刀不杀低头人。  
比喻对承认过错的人不可责之过严。近似“伸手不打垂尾狗”。

ئېگىلگەنگە ئېگىل بېشىڭ يەرگە  
تەگكۈچە ،  
غاداغانغا غاداي بېشىڭ كۆككە يەتكۈچە.

تل — تايغاق.

嘴快传闲话，  
舌长惹是非。

ئېغىزدا بار،  
ئەمەلدە يوق.

嘴上说得好听，  
没有实际行动。  
指只是口上说说，而没有实际行动。同“空口白牙”、“空口白话”。

ئېغىزدىن چىققان سۆز،  
يەرگە سېپىلگەن سۇ.

一言出口，  
如水泼地。  
比喻话一出口再难以收回来。

ئېغىزنى ساقلىغان جاننى ساقلار.

嘴巴管得严，  
性命无危险。  
指说话谨慎，不会引火烧身。

ئېغىزنىڭ ئوختىسى يوق،  
تىلنىڭ سۆڭىكى.

嘴上没笼头，  
舌头没骨头。  
比喻随口乱说一气。同“信口开河”。

ئېغىز ئېغىزدىن قالماس.

话到嘴边要饶人。  
指说话要谨慎，不要与人争执，不要挖苦人。

ئېغىز يېسە،  
يۈز ئويىلار.



说出去的话，  
射出去的箭。

比喻话一出口，无法收回。同“话一出口，驷马难追”、“话出如箭，入耳难拔”。

ئېيتقان يەردىن قالما،  
ئېيتىمىغان يەرگە بارما.

请了的地方莫缺席，  
未请的地方莫出席。

«ئېيت ، ئېيت» دېسە ،  
ئاتىسى ئېسىدىن چىقىپتۇ .

说话来了劲，  
忘了亲父亲。

指有的人一有说话的机会，口惹悬河，夸夸其谈，连自己的祖先也忘得一干二净。

ئېيىق بولسىمۇ ئېرىم بولسۇن ،  
توڭگۇر بولسىمۇ ئۆيۈم .

狗熊也罢，是我的丈夫；  
山洞也罢，是我的茅屋。

比喻女人有了家和丈夫，心里就踏实，不再犯愁。

ئېيىقنى ئاغام دەپتۇ ،  
توڭگۇرنى تاغام .

见了狗熊叫大哥，  
见了猪猡叫大爷。

比喻糊涂虫不明事理，轻信坏人，错把坏人当亲人。

对谦恭者应俯首到地，  
对傲慢者应昂首齐天。

指对尊敬自己的人要格外尊重，对摆架子的人昂首不理。同“人敬我一尺，我敬人一丈”。

ئېگىلمىگەنگە ئېگىشمە .

人不弯腰，  
你别鞠躬。

指人不敬我，我不敬人。

ئېلىپ ئالتە بولماپتۇ ،  
يەپ يەتتە .

贪不能致富，  
馋不能发家。

指贪财、贪吃的人不能使家庭变得富裕。

ئېلىشمىغۇچە تېپىشما .

不打不相识，

指经过交手，才互相了解。

«ئېلىپ» نى تاياق دېيەلمەپتۇ ،  
«مىم» نى چوماق .

斗大的字不识一个。

比喻人不识字，是文盲。

ئېيتقان سۆز — ئاتقان ئوق .

ئى

狗吃剩下的虱子不吃。  
比喻有尊严的人不跟小人争利。

ئىتتىن سۆڭەككە قەرزدار،  
چاشقاندىن كېپەككە.

狗欠骨头的钱，  
鼠欠麸皮的钱。  
比喻过日子没计划，结果欠了一屁股债。

ئىتتىن قورققان گاداي ئىمەس.  
穷棒子不怕狗咬。

ئىت سەمرىسە ئىگىسىنى چىشلەر.  
狗肥咬主人。  
比喻小人景况一好，就翻脸不认恩人。

ئىت سۆڭەك يېسە،  
كۆتى بىلەن كېڭىشەر.

狗吃骨头，  
要跟屁股商量。  
狗吃骨头后难以消化排泄。比喻做事要思前顾后。同“麻雀吃蚕豆，要同屁股商量”、“狗吃蒺藜病在后”。

ئىتقا گۆش بەرسەڭ توپىغا مىلپ بەر.  
给狗喂肉，  
它偏糊上土吃。

ئىت بىلەن سايە تالىشىپتۇ،  
مۈشۈك بىلەن تۇر.

跟狗争阴凉，  
跟猫争上席。  
比喻为争名夺利同年长的争吵，  
同年幼的人也争吵。

ئىت بىلەن ئاغىنە بولساڭ،  
قولۇڭدىن تاياق چۈشمەسۇن.

跟狗交朋友，  
棍子别离手。

ئىت بىلەن يولداش بولساڭ،  
قولۇڭدىن تاياق چۈشمەسۇن.

跟狗作旅伴，  
棍子不能丢。  
比喻在旅途上对人坏人要严加提防。

ئىت توپىغان پېرىدە ئۇخلار،  
قۇش قونغان پېرىدە.

狗在吃饱的地方睡觉，  
鸟在栖息的地方睡觉。

ئىتتىرىپ بەرگەننى ئىت يېمەس.

狗不吃扔来的食物。  
比喻无足轻重的东西任何人都  
不屑一顾。

ئىتتىن ئاشقاننى پىت يېمەس.



ئىتىمۇ ئۆز يالقىنىنى قورۇيدۇ.  
狗也护自己的狗食槽。  
指人人都会维护自己的家园。

ئىتىمىكىن دېسەم قۇيرۇقى يوق،  
كالىمىكىن دېسەم مۈڭگۈزى.  
说是狗没尾巴，  
说是牛没犄角。  
形容不务正业、行为乖张的人。

ئىتنى ئەركىلەتسەڭ ئاغزىڭنى يالايدۇ.  
狗受宠舔人嘴。  
比喻受宠而肆无忌惮。

ئىتنى سۆڭەك بىلەن ئۇرساڭ ھاۋشماست.  
骨头打狗狗不叫。  
比喻给贪心不足的人一点小恩小惠，他就会闭紧嘴巴，不乱咬。

ئىتنى قلاۋايدۇ دەپ ئاغزىنى كەسكىلى  
بولماس.  
不因狗乱叫，  
去割狗的嘴。

ئىتنىڭ ئاغزى تەڭگەنگە،  
دەريا سۈيى بولغانماس.  
狗添了河水，  
河水不会因此变脏。  
比喻坏人诬陷好人，但无损于好人的清白。

ئىتنىڭ سادىلىقىدىن تۈلكە تۈرگە  
چىقىۋاپتۇ.  
由于狗太老实，  
狐狸坐了上席。

比喻给不识好歹的提供钱物，他会用在不正当的事上。

ئىتىقا ئۇيات كىرسە، ئۇلتاڭ يېمەس.  
狗若知耻，  
不啃鞋底。  
比喻贪婪、卑鄙的人不知羞耻，  
什么龌龊的事都会干出来。

ئىت قاۋىغان يەردە ئادەم بار.  
犬吠之处必有人住。

ئىت قىلغاننى ئىت ئىگىسى قىلمايدۇ.  
狗干的勾当主人不会干。  
比喻小人干卑鄙龌龊的勾当，但  
正大光明的人却不会这样干。

ئىت كالىسى تەخسىدە تۇرماست.  
狗头上不了台盘。  
比喻人素质差，不堪重视，或东  
西品位太低，拿不出手。同“狗肉上  
不了席面”、“狗脑袋搬不到桌面上”。

ئىت گادايدىن قورقىدۇ،  
گاداى ئىتتىن.  
狗怕穷棒子，  
穷棒子怕狗。  
指狗怕挨打，穷棒子怕咬，双方  
都怕对方。

ئىت مۈشۈكنى بۇيرۇسا،  
مۈشۈك قۇيرۇقىنى بۇيرۇپتۇ.  
狗让猫干活，  
猫让尾巴干活。  
比喻人懒惰，互相推委。同“大懒  
支小懒”。

的困难,都无法阻挡事情的发展。同“不管狗怎样狂吠,骆驼依然走自己的路”、“狗吠阻挡不了马帮前进”、“任凭风浪起,稳坐钓鱼船”。

ئىت ئۇرغۇچىغا ئامراق.

狗的骨头贱,  
打它的人它喜欢。  
比喻有些贱骨头,不受训斥,心里便感到不舒服。

ئىت ئىتىنى بۇيرۇسا,  
ئىت قۇيرۇقىنى بۇيرۇپتۇ.

狗支使狗干活,  
狗又支使尾巴干活。  
比喻个个都是懒虫。

ئىت ئىگىسىنى چىشلىمەس.

狗不咬主人。

ئىت — ۋاپا،  
خوتۇن — جاپا.

好狗知报恩，  
恶妻是冤家。

ئىت ئېتەكتىن ئالار،  
خوتۇن ياقىدىن.

恶狗咬住衣襟不松口，  
恶妻揪住衣领不放手。  
指凶悍的妻子撒泼时往往揪住丈夫的领子不放。

ئىت ئىتلىقىنى قىلمىسا كۆڭلى تىنماس.

狗不吃屎心不安。  
比喻恶习难改。同“狗改不了吃

屎”。

ئىتنىڭ قارغىشى بۆرىگە كار قىلماس.  
狗再诅咒，  
动不了狼的一根毫毛。

比喻耍阴谋的小丑奈何不了正气凛然的好人。

ئىتنىڭ قارغىشىغا پىت ئۆلمەس.

狗咒不死虱子。  
比喻坏人的鬼把戏奈何不了任何人。

ئىتنىڭ كاساپىتى ئىتقا تېگەر،  
ھۈرۈننىڭ كاساپىتى ئىشچانغا.

狗受狗的连累，  
勤快人受懒汉的连累。

ئىتنىڭ كۆڭلى سۆڭەكتە.

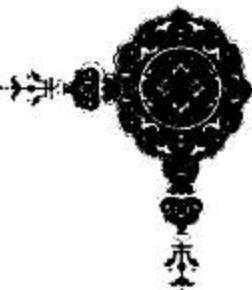
狗的心操在骨头上。  
比喻每个人都为自己的生计用尽心思。

ئىتنىڭ ئىگىسى بولسا،  
بۆرىنىڭ خۇداسى بار.

狗有狗主，  
狼有狼神。  
比喻坏人有自己的靠山，好人有人民群众的支持。

ئىت ھۈرەر،  
كارۋان يۈرەر.

任凭狗狂吠，  
驼队照样行。  
比喻不管前进的道路上有多大



ئىچتىم شاراب،  
بولدۇم خاراب.

酗酒成瘾，  
毁了一生。

指酗酒不但有害健康，浪费金钱，而且丢人现眼，名誉扫地。

ئىچ سىرىڭنى ئاتاڭغا ئېيتما.

心里的秘密就是亲爹也莫讲。

指人应守秘密，不应对外讲的话，不该向任何人透露。

ئىچى تارنىڭ كۆڭلى تىنماس،  
ئېشەك مىنگەننىڭ پۈتى.

心胸狭窄的心不宁，  
骑着毛驴的腿不宁。

ئىچىدە روزا تۇتۇپ،  
تېشىدا ھېيت ئويناپتۇ.

空着肚皮封斋，  
强打精神过节。

指饿着肚子摆阔，硬装富汉。同“打肿脸充胖子”。

ئىچى تارنىڭ گۆرى تار.

心胸狭窄的人墓穴也狭窄。

形容心胸狭窄的人活着心情不舒畅，死了墓穴不宽敞。

ئىززەت تاپاي دەسەڭ خىزمەت قىل.

助人为乐，  
受人尊敬。

ئىززەت قىلساڭ ئىززەت كۆرسەن،  
چايناپ يېسەڭ لەززەت.

屎”、“吃屎的狗儿性难改”。

ئىت ئىگىسى بىلەن كۈچلۈك.

狗仗主人势。

比喻坏人依仗主子的权势，才能横行霸道。同“狗仗人势”、“狗跟在主人身后才厉害”。

ئىت يەپتۇ چورۇقنى،

ئۆزى يۈرۈپتۇ چورۇقسىز.

狗吃掉了皮窝子，

走路只好光着狗爪子。

比喻粗心大意，自讨苦吃。

ئىت ياغسىز سۆڭەك غاجماس.

狗不啃没油的骨头，

比喻人不做没有油水的事。

ئىت يېنىدا سۆڭەك ياتماس.

狗身边放不住骨头。

形容嘴馋，见什么都吃。同“狗窝里放不住剩馒头”。

ئىتتىكىلىك — شەيتانلىق،

ئېغىرلىق — راھمانلىق.

浮躁是魔鬼的固习，

稳重是圣贤的德行。

ئىچ ئات تارتسا يانداق تارتماس،

ئايغىر تارتسا بايتال تارتماس.

辕马拉车，梢马不拉；

公马拉车，骡马不拉。

比喻力不往一处出，劲不往一处使，互相掣肘，形不成合力。近似“牛头朝东，马头朝西”。



ئاش بىلمەس ئۈگرىچى.

不会针线的当绣娘，  
不会做饭的当面匠。

ئىشتانسىزنىڭ چۈشىگە ئىككى  
غىرىچ بۆز كىرىپتۇ.

没有裤子穿，  
梦见两抻布。  
指心里想什么就梦见什么。

ئىشتانسىز ئىشتىنى يىرتىقتىن كۈلۈپتۇ.  
光屁股的笑穿破裤子的。  
比喻前者不如后者，不必取笑。  
近似“老鸦笑话猪黑”。

ئىشتانغا چىققان كۆڭۈلگە تايىن.  
谁拉在裤裆里谁心里清楚。  
比喻各人干的好事坏事各人心里清楚。同“各人事各人知”。

ئىشتىن قاچسالك قورساققا تۈتۈلسەن.  
干活耍滑，  
肚子挨饿。

ئىشچاندىن تەر چىقىپتۇ،  
ھۈرۈندىن «ئوھ».

勤劳的人干活一身大汗，  
懒惰的人干活长吁短叹。  
比喻劳动的人汗流浹背，一声不吭；闲坐的人却装出一副累坏的样子，发出阵阵呻吟声。

ئىشچان خوتۇن سەھەر تۈرۈپ  
چېچىنى تارايدۇ،  
ھۈرۈن خوتۇن ۋاقچە تۈرۈپ  
كۈلىمنى كولايدۇ.

尊重别人受人尊重，  
细嚼慢咽吃出滋味。

ئىسلىق ئۆيۈم — ئىسسىق ئۆيۈم.  
冒烟的屋子是暖融融的屋子。  
比喻屋子虽然破旧，还是自己的家好。

ئىش ئادەمگە باغلىق.

事在人为。  
指事情能否成功，取决于人是否努力去做。

ئىش پەم بىلەن،  
ئىشك دەم بىلەن.

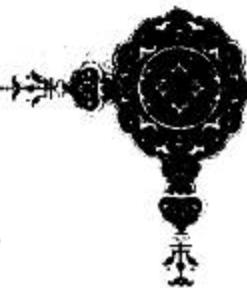
干活靠窍门，  
关门靠顶门棍。

ئىشەنگەن تاغدا كېيىك ياتماپتۇ.  
指望的山上没黄羊。  
比喻本来抱着极大的希望得到好处，结果大失所望。

ئىش بار يەردە ئاش بار.  
有活干的地方就有饭吃。

ئىش بىلگەن ئىشنى ھاردۇرار،  
ئىش بىلمىگەن ئۆزىنى.  
内行做事轻而易举，  
外行做事累死自己。  
比喻笨头笨脑的人做事不得要领，累得半死不活，也难以做成。

ئىش بىلمەس كەشتىچى بوپتۇ.



看活儿上饭。  
看手艺付钱。

ئىشقى ئوتى پۈۋلىگەنگە ئۆچمەس.

爱情的火焰吹不灭。  
比喻真心实意的爱情无论遇到多大的阻力都不会破裂。

ئىشقى يوق ئېشەك،  
دەردى يوق كېسەك.

毛驴不懂得爱情，  
土块觉不出痛苦。  
比喻人人都有自己的痛苦，都有自己的爱情生活。

ئىشقى يوق ياردىن،  
ئىسسىق ئوچاق ياخشى.

冷冰冰的恋人，  
不如热乎乎的炉灶。

ئىشلەپ يېگەن لەززەتلىك،  
تىلەپ يېگەن مىننەتلىك.

靠劳动吃饭又香又甜，  
靠乞讨吃饭遭人白眼。

ئىشلەتسەم — قۇلۇم،  
ساتسام — پۇلۇم.

使唤他就是奴隶，  
卖掉他就是现金。  
指践踏人权、蹂躏人性的反动思想。

ئىشلىقنىڭ ئىشى پۈتەر،  
ئىشسىزنىڭ كۈنى ئۆتەر.

勤快的女人早起梳洗打扮，  
懒散的女人晚起蓬头垢面。

ئىشچاننىڭ پۇلى تۈگمەس،  
بەتخەجنىڭ قەرزى.

勤劳的人钱花不完，  
挥霍的人债还不完。

ئىشچان نېنىنى يەر،  
ھۈرۈن بېشىنى.

勤劳者吃饱饭，  
懒惰者饿断肠。

ئىشقا بارسا قارانچۇق،  
بىكار يۈرسە ياسانچۇق.

干活装幌子，  
闲逛露脸子。  
比喻干活浮皮潦草，游手好闲，招摇过市。

ئىش قورالنىڭ ساز بولسا،  
مۇشەققەتنىڭ ئاز بولار.

如果工具精，  
干活不费劲。  
近似“工欲善其事，必先利其器”。

ئىش قىلىشقا بېلى بوش،  
گەپ قىلىشقا ئاغزى بوش.

干起活来没劲头，  
说起话来夸海口。  
比喻干活没劲头，说话夸海口的懒汉。

ئىشقا قاراپ تاۋىقى،  
ھۈنەرىگە قاراپ سىمكارى.

比喻齐力协力，再大的困难也能克服。同“人心齐，泰山移”、“人心齐，海可填，山可移”。

ئىش ئۈستىسىدىن قورقار.  
事怕行家。

ئىش ۋاقتىدا ھەييار،  
ئاش ۋاقتىدا تەييار.  
干活耍滑头，  
吃饭挤前头。

ئىش ئېپى بىلەن،  
كەتمەن سېپى بىلەن.  
做事要靠窍门，  
抡坎土曼要抓把子。  
比喻每做一件事前要多动脑筋，  
想出行之有效的办法。劳动要选用使  
着顺手的工具。

ئىش ئېپى بىلەن،  
يىڭنە يىپى بىلەن.  
做事靠窍门，  
针要靠线引。

ئىشى تېزنىڭ ئېشى تېز.  
干活麻利的收入多。

ئىشكىتىن موردا چىقسا،  
تۈڭلۈكتىن سەۋر گىرەر.  
出门送别亡灵，  
回来忍住悲痛。  
比喻遇到灾难或不测事故时，  
要克制自几的情感，不可过分悲伤。

做事的事已做完，  
无事的虚度阳光。

ئىشلىگەن چىشلەيدۇ.  
劳动者有饭吃。

ئىشلىگەن چىلىق - چىلىق،  
ئىشلىمىگەن قۇرغاقچىلىق.  
干了活的粮满仓，  
不干活的饿断肠。

ئىشلىگەننىڭ يۈزى يورۇق،  
ئىشلىمىگەننىڭ يۈزى چورۇق.  
劳动的人容光焕发，  
偷懒的人灰头土脸。

ئىشنىڭ ئاسىنى يوق،  
قىلالىساڭ قىيىنى يوق.  
凡事都不易，  
会干并不难。  
指所有的事情都不容易做，但只要  
懂得窍门，便没有什么困难。

ئىشنىڭ بېشىدا تاراقلايدۇ،  
ئاخىرىدا پالاقلايدۇ.  
开头轰轰烈烈，  
到后稀里哗啦。  
比喻在做一件事之初，声势很大，  
到了后来，七零八落，没有劲头。近似  
“虎头蛇尾”。

ئىش ئۆملۈكتە،  
كۈچ بىرلىكتە.  
成事在于心齐，  
力量在于团结。

两马相踢，  
中间的毛驴丧命。  
比喻无辜受连累。同“城门失火，殃及鱼池”。

ئىككى باشنى قوشماق ساۋاب،  
ئايرىماق گۇناھ.

撮合成对是积德，  
拆散婚姻是罪过。  
近似“宁拆十座庙，不毁一门婚”。

ئىككى تاۋۇزنى بىر قولتۇققا  
قىسقىلى بولماس.

一个胳膊窝夹不住两个西瓜。  
比喻贪心太重，却难以办到。

ئىككى قاغا پوق تالاشسا،  
ئوۋچىغا پايدا.

两只乌鸦争屎，  
猎人从中得利。  
比喻双方相争持，让第三者得了利。同“鹬蚌相争，渔人得利”。

ئىككى قوچقارنىڭ بېشى،  
بىر قازاندا قاينىماس.

一口锅里煮不下两只公羊头。  
比喻同一个地方难以同时容纳两个强者。同“一山不容二虎”、“一个槽上拴不下两头叫驴”。

ئىككى قوچقار ئۈسۈشكەندە،  
بۆرىنىڭ قورسىقى ئاچىدۇ.

两只公羊顶角，  
恶狼顿时肚饥。  
指羊相互争斗，结果被狼吃掉。  
比喻内部不团结，坏人得到好处。同“羊顶角，狼得食”。

ئىشك ئوچۇق بولسىمۇ، سوراپ كىر.  
就是屋门敞着，  
也要问了再进。

比喻在与人交往中要有礼貌，要守规矩。

ئىشك تۈزەلمىسە،  
چۈشۈك تۈزەلمەس.

事不顺遂，  
好梦难圆。  
比喻生活不安定，缺吃少穿，别的打算便难以实现。

ئىش ئىگىسى بىلەن،  
قوش مېگىسى بىلەن.

巧匠手中无难事，  
鸟有翅膀飞上天。  
比喻再难的事儿到了能工巧匠手中易如反掌。

ئىشى يوقنىڭ كارى يوق.

游手好闲，  
百事不管。  
指无所事事的懒汉什么心都不操。

ئىشى يوقنىڭ ئېشى يوق.

不干活的没饭吃。  
同“不劳者不得食”。

ئىشى يوق ئىت سۇغىرار.

无事可干，  
斗鸡走狗。  
比喻游手好闲，不务正业。

ئىككى ئات تېپىشىسە،  
ئارىدا قالغان ئېشك ئۆلەر.

ئىتىغا سۆڭەك تاشلا.

如果喜欢主人，  
给他的狗扔一块骨头。  
比喻爱一个人而连带地关心到  
跟他有关系的人或物。同“爱屋及乌”。

ئىلىمىسىز ئادەم مېۋىسىز دەرەخ.  
人无学问如同树不结果。

ئىلىملىك نۇر،  
ئىلىمىسىز خور.

有学问的光辉夺目，  
没学问的备受屈辱。

ئىنسانغا دوستلۇق،  
ئۆمۈرگە ياشلىق.

人人需要友情，  
生命企盼青春。

ئىنەكنى ساغىدۇ ئانىكام،  
قايمىقىنى يەيدۇ بالىكام.

挤牛奶的是娃他妈，  
吃奶油的是妈他娃。  
比喻含辛茹苦的是父母，尽情享  
受的是子女。

ئىنەكنىڭ سۈتى يېلىنىدا ئەمەس،  
يېمىدە.

乳牛产奶多，  
不在乳房大，而在饲料精。  
指要想奶牛多产奶，关键在于饲  
料好。

ئىككى قىلىچ بىر غىلاپقا سىغماس.  
一鞘难容两刀。

ئىككى كېمىنىڭ قۇيرۇقىنى  
تۇتقان سۇغا چۆكەر.

脚踏两只船的人会落入水中。

ئىككى كىشىدىن سىر يوشۇرما زىنھار،  
بىرى ياخشى تېۋىپ، بىرى ياخشى يار.  
秘密莫瞒两种人：  
一是好医生，一是好恋人。

ئىككى نان تاپسا بىرنى داپ چالىدۇ.

挣了两个饅头，  
一个当鼓敲。  
比喻刚刚温饱，便开始任意挥霍。

ئىككى ئۆينىڭ قۇرغۇنى بىر ئۆيگە  
تاش بولار.

两家的面扑一家的饭。  
指两家的面扑凑起来可以够别人  
吃一顿。同“一人省一口，能养一只狗”。

ئىككى ياخشى بىر بولسا تىنچلىق تىلەيدۇ،  
ئىككى يامان بىر بولسا پىچاق بىلەيدۇ.

两个好人到一处，祈求平安，  
两个恶人到一处，磨刀霍霍。

ئىككى يەڭگە ئەپ ئەمەس،  
ئۆپكە - قېرىن گۆش.

下水不是肉，  
妯娌难和睦。

ئىگىسىنى ياخشى كۆرسەڭ،

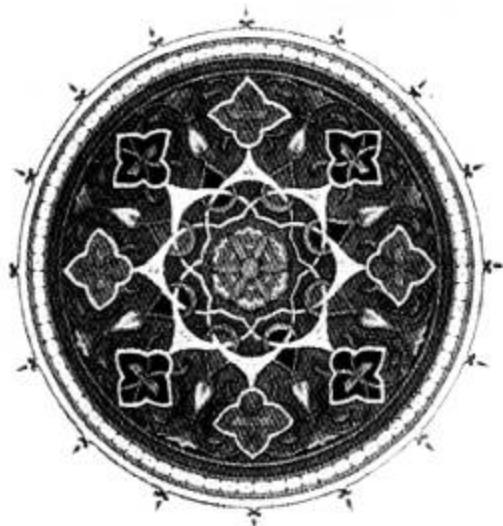
ئىنساپ قالمىدى چوڭدا،  
ئىشتان قالمىدى قوڭدا.

为上的丧尽良心，  
为下的衣不蔽体。

指当官的巧取豪夺，花天酒地，  
老百姓则过不上温饱的生活。

ئىناۋەت ئالتۇندىن قىممەت.

信誉贵于黄金。



ي

莫嫌睡过的地方硬，  
莫嫌喝过的水苦涩。

比喻对从事的工作不要挑三捡四，不要怨不绝口。

ياتقان يىلاننىڭ بېشىنى قوزغىما.

不要撩拨静卧的蛇。

比喻不要没事找事，自讨苦吃。

ياتنىڭ ئوتىنى پۈۈلەپ ساقىلى كۆيۈپتۇ.

替旁人吹火，  
却烧了自己的胡子。

比喻为别人效劳，结果自个儿吃了亏。

ياتنىڭ ياندىن ئۆتەر،  
توغقاننىڭ جاندىن.

旁人的恶言耳旁风，  
亲人的恶言伤透心。

يات بېگۈچە،  
توغقان ئۆلگۈچە.

与外人同桌进餐片刻散，  
和亲人同甘共苦到百年。

ياخشى ئاتقا بىر قامچا،  
يامان ئاتقا يۈز قامچا.

好马一鞭，  
劣马百鞭。

يا ئەلەمدە يوق، يا قەلەمدە.

既不能文，又不能武。

形容什么事也干不了。同“文不文，武不武”。

ياپسام پىشارمۇ، كۆمسەم پىشارمۇ؟

是捂了熟，还是煨了熟？

比喻犹豫不决，拿不定主意。

ياتار قورساق — كېتەر قورساق.

睡觉之前，  
不宜进食。

指饮食要定时，睡前不宜再进食。

ياتقانغا يولۇقماس ھېچنېمە،  
ماڭغانغا پۈتلىشار ھەر نېمە.

睡觉的人入睡安安稳稳，  
走路的人难免磕磕碰碰。

指走路的人不像睡觉的人那样安稳，会碰到各种障碍。

ياتقان ئۆكۈزگە يەم يوق.

卧地不起的牛没有料吃。

比喻懒惰的人没有饭吃。同“躺着的公牛，吃不饱肚子”。

ياتقان يېرىڭنى قاتتىق دېمە،  
ئىچكەن سۈيۈڭنى ئاچچىق.



يامان ئادەم گەپ ئۈستىگە.

好人来临碰上吃饭，  
坏人来临偏遇事端。

ياخشى ئاش ئېشىپ قالغۇچە،  
يامان قورساق يېرىلىپ كەتسۇن.

宁可撑破肚子，  
不愿剩下美食。  
比喻贪心不足的人为谋取私利  
而不顾后果。

ياخشى ئەر ئەلگە ئورتاق،  
يامان ئەر مالغا.

好汉牵挂的是家乡父老，  
小人牵挂的是金银财宝。  
指品德高尚的人关心的是家乡、  
人民；自私自利的人关心的是个人的  
财帛。

ياخشى بىلەن دوست بولساڭ، يېتەرسەن  
مۇرادقا،  
يامان بىلەن دوست بولساڭ، قالارسەن  
ئۇياتقا.

跟好人交朋友让你如愿，  
跟坏人交朋友让你丢脸。

ياخشى بىلەن يۈرسەڭ، يېتىسەن مۇرادقا،  
يامان بىلەن يۈرسەڭ، قالسەن ئۇياتقا.

跟好人打交道实现宿愿，  
跟坏人打交道蒙受耻辱。

ياخشى ئەر كىشى خوتۇن خارلىماس.

好男不辱妻。  
指有修养的丈夫关心爱护自己的  
妻子，不羞辱妻子。

比喻懂道理的人只需提醒一句就  
会明白，对没有头脑的人要三番五次  
地去说。近似“好人一言，好马一鞭”。

ياخشى ئاتقا قامچا كەتمەس.

好马不用加鞭。  
比喻自觉的人不需要多督促。

ياخشى ئاتقا قامچا كەتمەس،  
ياخشى يارغا ئەلچى.

骏马不需加鞭，  
有情不需媒人。  
指男女之间有爱慕之情，不需要  
媒人来撮合。

ياخشى ئاتنىڭ تۇيىقىدىن چاڭ چىقماس.

好马扬不起尘土。  
比喻能力强的人办事稳妥，不动  
声色。

ياخشى ئادەم ئامانلىشىپ كۆچەر،  
يامان ئادەم يامانلىشىپ كۆچەر.

好人搬迁，互道平安；  
坏人搬迁，横眉冷眼。  
指品德好的人搬家时同左邻右  
舍友好地告别；品德不好的人搬家时  
怒气冲冲地离去。

ياخشى ئادەم دەپ يۈرەرسەن،  
ھاجىتىڭ چۈشسە بىلەرسەن.

人品好不好，  
有求于他时便知晓。  
一个人品德如何，你求他帮助时  
会表现出来。

ياخشى ئادەم ئاش ئۈستىگە كېلەر،



好人留芳百世，  
坏人遗臭万年。  
指好人的美名永远留传后世，坏人的恶名也会流传千古。

ياخشىدىن جاپا كەلمەس،  
ياماندىن ۋاپا.

好汉不做损人事，  
恶人常存害人心。

ياخشى سۆز تاشنى يارار،  
يامان سۆز باشنى.

好言好语劈开石头，  
恶言恶语伤人骨头。  
指好话能感化人，恶毒的话会伤害人。

ياخشى سۆز دىلنى ئېرىتىدۇ،  
يامان سۆز جاننى قېرىتىدۇ.

良言温暖人心，  
恶语耗损生命。

ياخشى سۆزگە قۇلاق سال،  
يامان سۆزگە ياماق.

好话需要认真听，  
恶语权当耳旁风。  
指有意义的话要用心听，对无益的废话予以批驳，不予理睬。

ياخشىغا بەرسەڭ نېپى تېگەر،  
يامانغا بەرسەڭ گېپى.

给了好人得实惠，  
给了坏人惹是非。

ياخشىغا بىر سۆز،  
يامانغا مىڭ سۆز.

ياخشى بولساڭ دوستۇڭ كۆپ،  
يامان بولساڭ غەيۋەت كۆپ.

人好朋友多，  
人恶是非多。

ياخشى بولسا ئۆزۈڭگە بالا،  
يامان بولسا بېشىڭغا.

子女好了尽孝，  
子女不好惹祸。  
指有教养的子女孝顺父母，没有教养的子女惹事生非，祸害乡里。

ياخشى بولسا ئۆزىدىن كۆرىدۇ،  
يامان بولسا ئۆزگىدىن.

好事归自己，  
坏事怪别人。  
指有了成绩、荣誉记在自己名下，有了失误推到别人身上。

ياخشى تىلەككە يامان چېچەك.

好事多磨。  
指好的事情、良好的愿望的实现要经受许多挫折。

ياخشى خوتۇن يامان ئەرنى ئەر قىلار،  
يامان خوتۇن ياخشى ئەرنى يەر قىلار.

好妻子能把坏丈夫扶持成英雄，  
坏婆娘能把好丈夫揉搓成狗熊。

ياخشى دوست جاندىن ئەزىز.

好朋友比生命还宝贵。

ياخشىدىن ئات قالىدۇ،  
ياماندىن داد.



好话还没出门坎，  
坏话已过七重山。

指好话没有人宣扬，坏话却传得很远。同“好事不出门，恶事传千里”。

ياخشى مالنى تونۇشقا كۆز كېرەك،  
ناچار مالنى سېتىشقا سۆز.

识好货用眼看，  
卖次货巧言骗。

ياخشى گوشتىن ياخشى شورپا.  
好肉才能熬出好汤。

ياخشىلىققا ياخشىلىق ھەر كىشىنىڭ  
ئىشى،  
يامانلىققا ياخشىلىق ئەر كىشىنىڭ  
ئىشى.

以德报德人人可干，  
以德报怨只有好汉。  
指以德报德的事人人都可以做到，以德报怨的可只有胸怀坦荡的人才能做到。

ياخشىلىق يەردە قالماس،  
يامانلىق ئۆزىدىن ئاشماس.

好事不会埋没，  
作恶自食其果。  
指做好事或做坏事，总有报应。同“善有善报，恶有恶报”。

ياخشىنىڭ ئايغىدا قۇرت ئۆلمەس.  
好人脚下不死虫。  
比喻善良的人不会伤害人，甚至连小虫也不会伤害。

ياخشىنىڭ سۆزى،

好人一言，  
愚人千言。

指对有悟性的人不必多言，对愚笨的人要反复去说。

ياخشىغا كۈن يوق،  
يامانغا ئۆلۈم.

好人活不好，  
坏人死不了。  
同“好人不长寿，祸害一千年”。

ياخشى كەلسە ھوت،  
يامان كەلسە جۈت.

好人来临三春暖，  
恶人来临彻骨寒。  
比喻好人所到的地方春光明媚，和风拂面；恶人所到的地方阴霾笼罩，寒气逼人。

ياخشىغا يېتىشمەك تەس،  
ياماندىن قۇتۇلماق.

好人难企及，  
恶人难摆脱。

ياخشى قوشنا دەردكە ھەمدەم،  
يامان قوشنا باشقا مىڭ غەم.

好邻居见面问寒问暖，  
坏邻居使人心烦意乱。

ياخشى گەپ ئىسىنىقۇ،  
يامان گەپ سوۋۇتقۇ.

好话暖人心，  
恶语凉透心。

ياخشى گەپ بوسۇغىدىن چىققۇچە،  
يامان گەپ يەتتە تاغدىن ھالقىپتۇ.



好狗不露尸。

比喻贤明的人虽然身处困境，也不愿让别人知道。

ياخشى يارغا ئەلچى كېرەك ئەمەس.

好恋人不用媒人。

指情投意合的恋人没有必要请媒人去求婚。

يارنى تاپقاندا گەپ يوق،  
گەپ تاپقاندا يار.

见到情人时无话可说，  
有话可说时见不到情人。

يارنىڭ سۈرىتىگە قارىما، خۇلقىغا قارا.

莫看恋人的姿色，  
要看恋人的性格。

يار ئوتىنىڭ يارىسى يوق.

恋人的情火烧过的地方不留伤痕。

يار ئۈچۈن يېگەن تاياقنىڭ يارىسى يوق.

为恋人挨打不留棒痕。

比喻为了爱情什么样的痛苦都可以忍受。

يارىڭنى گۈل ئارىسىدىن ئىزدە،  
ئەركىڭنى ئەل ئارىسىدىن.

要找情人进花丛，  
要争自由靠民众。

يارىمنىڭ تىللىغىنى — چىللىغىنى.

情人的骂是表示的爱。

ياماننىڭ كۆزى.

好人的言，  
恶人的眼。

指好人说话和蔼可亲，恶人看人眼里冒出凶光。

ياخشىنىڭ شاراپىتى تېگەر،  
ياماننىڭ كاساپىتى.

接近好人受恩惠，  
接近坏人受连累。

ياخشىنىڭ قەدرى ئۆلگەندە بىلىنەر،  
يۇرتنىڭ قەدرى كۆچكەندە.

逝世之时方显好人的可贵，  
搬迁之时方显故乡的可贵。

ياخشىنىڭ ئىزى قالىدۇ،  
ياماننىڭ مېزى.

好人留下芳名，  
坏人留下劣迹。

ياخشىنى ماختىساڭ يارىشىدۇ،  
ياماننى ماختىساڭ ئادىشىدۇ.

好人受夸奖更加勤奋，  
坏人受夸奖得意忘形。

ياخشى نىيەت ئاشقا،  
يامان نىيەت باشقا.

好心有好报，  
歹心有恶报。

指怀好心的有好的报应，心怀歹念有恶的报应。

ياخشى ئىت ئۆلۈكىنى كۆرسەتمەس.



与其满面流泪，  
不如攥紧拳头。

指情侣之间的调情笑闹，不是真骂。同“打是疼，骂是爱”。

ياش قېرىتماس،  
غەم قېرىتار.

年龄不催人老，  
忧愁催人老。

指使人衰老的主要原因不是年纪，而是生活的煎熬。

يارىنىڭ ئۈستىگە تۈز سېپىپتۈ.  
伤口上撒盐。  
比喻在已有的痛苦之上又增加痛苦。

ياز بار، قىش بار،  
ئالدىرماڭ ئىش بار.

夏季完了有冬季，  
做事不能太着急。  
比喻做任何事情，要脚踏实地，稳步进行，不可赶急图快。

ياش كېتىمەن دەپ قورقۇتار،  
قېرى ئۆلىمەن دەپ.

年轻人以出走吓人，  
老年人以寻死吓人。

يازدا ئۇخلىغان قىشتا مۇزلار.

夏天睡懒觉，  
冬天就挨冻。  
比喻过日子要提前准备，一旦错过时令，就会陷入困难之中。

ياشلار ئويۇنغا ئامراق،  
قېرىلار ئويۇنغا.

年轻人贪玩，  
老年人贪睡。

يازدا بېيىنچاڭنى ئېلىپ يۈر،  
قىشتا ئوزۇقۇڭنى.

夏天莫忘带衣裳，  
冬天莫忘带干粮。  
指出远门要带上铺盖、干粮，有备无患。同“晴带雨伞，饱带干粮”。

ياش كەلسە ئىشقا،  
قېرى كەلسە ئاشقا.

年轻人来了派活干，  
老年人来了请吃饭。

يازدا يول يۈر تالڭ ئاتماستا،  
قىشتا يول يۈر كۈن چىققاندا.

夏天出行宜在拂晓，  
冬天出行宜在日出。  
指在不同的季节应选择宜于外出的恰当时间。

ياشلىقنىڭ قەدرى قېرىغاندا ئۆتۈلەر.  
年迈之时方知青春的可贵。

ياشلىقىڭدا بىلىم ئال،  
قېرىغاندا ئىشقا سال.

少时求知老来用。  
指年轻的时候学习知识、手艺，到上了年纪可以派出用场。

ياش تۆككۈچە،  
مۇش تۈگ.



ياغاچ قۇلاققا گەپ ئۆتمەس.

木头耳朵听不进话。  
比喻固执，自以为是的人。

ياغاچ كەسسەڭ ئۈزۈن كەس،  
تۆمۈر كەسسەڭ قىسقا.

木宜截长，  
铁宜截短。  
指木匠锯料时应长一些，长了还可以锯掉；铁加热可延伸，铁匠打铁时备的料可短一些。同“长木匠，短铁匠”。

ياغمىغان يامغۇرغا چەكمەن يېپىنما.

没有下雨，  
别忙着披雨衣。  
比喻事情还没眉目，就忙着张罗起来。

ياغ يېگەندە يات،  
دەرد تارتقاندا قېرىنداش.

享福时看作外人，  
遭难时认作亲人。  
指走运时六亲不认，遇到困难时到处攀亲戚，套近乎。

ياقا ئېتەك بولدى،  
ئېتەك ياقا.

衣领成了衣襟，  
衣襟成了衣领。  
比喻尊贵的受辱，低贱的受宠。

يالاچى يالاپ تويماس،  
غالچا غاچاپ.

走狗舔不够残汤，  
走卒吃不饱剩饭。  
比喻受人豢养而帮助作恶的人自己的日子并不那么好过。

ياشلىق — يالقۇن،  
قېرىلىق — تۈتۈن.

青春似火焰，  
暮年似炊烟。  
比喻青春年华像一团燃烧的火焰，蒸腾向上；到了晚年，暮气沉沉，如炊烟袅袅飘散。

ياشلىقتا ئۆگەنگەن تاشقا مۆھۈر  
باسقاندەك،  
قېرىغاندا ئۆگەنگەن قۇمغا مۆھۈر  
باسقاندەك.

年轻时学的如同刻在石头上的章，  
年老时学的如同盖在沙子上的印。

ياشنىڭ سەتى يوق،  
قېرىنىڭ چىرايلىقى.

青年没丑的，  
老年没俊的。  
指青年人英俊可爱；老年人，满脸皱纹，没有了当年的风采。

ياش ۋاقتىدا ياخشىلىق قىلمىغان،  
قېرىغاندا قاتتىقلىق كۆرەر.

年轻不行善，  
老来受磨难。

ياغاچ پىچاققا تۆمۈر غىلاپ.

木头刀子配了个铁鞘子。  
比喻家境贫寒却喜欢大摆排场。

ياغاچ قازاندا ئاش بىر پىشار.

木锅煮饭，只熟一次。  
木头易燃，做饭，锅一次就烧坏了。指事情只能干一回，不可能再做第二次。



يالجمىسالك يەر يۆتكە.

发不了家挪地方。  
指人不死守在一处就有活路。近似“树挪死，人挪活”。

راست ئېيتسالك قۇتۇلسەن.

说谎话的跑不了。  
说实话的屈不了。

يالغان راست بولماس،  
راست يالغان بولماس.

假的真不了，  
真的假不了。

يالغۇز ئاتنىك چېكى چىقماس،  
چېكى چىقسىمۇ دېكى چىقماس.

一匹马扬不起尘，  
扬起尘也扬不了名。  
比喻个人力量单薄，成不了事。  
同“单丝不成线，独木不成林”、“单人难做事，独翅难上天”。

يالغانچىنىك ئەتىسى تۈگىمەس،  
قەسەم بىلەن ۋەدىسى تۈگىمەس.

撒谎者的明天没个完，  
发誓许愿没个完。

يالغۇز چاۋاكىنىك ئۇنى چىقماس.

一个巴掌拍不响。  
比喻独自一人力量单薄，难以成事。同“孤掌难鸣”。

يالغانچىنىك راست سۆزمۇ يالغان.

说谎者的真话也带假。

يالغۇز خىش تام بولماس.

一块砖头砌不起墙。  
比喻一个人力量单薄，办不成事。同“单丝不成线”。

يالغانچىنىك قۇيرۇقى بىر تۇتام.

说谎者的尾巴一大把。  
比喻说谎者再狡猾，也总会露出不少破绽。同“骗子的尾巴一大把”。

يالغۇز دەرەختىن قۇش تېزىپتۇ.

孤树引不来鸟栖息。

يالغانچى ئۆلۈكىنىمۇ گۇۋاھلىققا تارتار.

说谎者技穷时，  
会拉出死人作证。

يالغۇز قىر ئاشقۇچە،  
كۆپ دلۋان ئاشار.

单枪匹马未翻过土坎，  
众人已翻过大坂。

يالغانچى يالجماس،  
ئوغرى بېيىماس.

说谎者发不了，  
当小偷富不了。

يالغۇز ئوتۇن يانمايدۇ.  
يالغۇز قويون ئىسىمايدۇ.

独木点火难点燃，  
单身怀中焐不暖。

يالغان ئېيتسالك تۇتۇلسەن،



نادان بىلەن سىرداش.

莫跟坏人同行，  
莫跟愚人谈心。

يامان خوتۇن ئالغۇچە،  
بويتاق يۈرگەن ئۆلگۈچە.

与其娶个恶老婆，  
不如至死独身过。  
指娶妻是人生大事，要认真了解对方的品德性格，不可草率从事，以免终身烦恼。

يامان خوتۇن ياقىغا ئېسىلار،  
يامان ئىت پاچاققا.

悍妇揪衣领，  
恶狗咬小腿。

ياماندىن جىن قورقىدۇ.

鬼见了恶人也害怕。

يامانغا گۆردىمۇ قوشنا بولما.

进了坟墓也不要同坏人为邻。

يامانغا يولۇقساڭ يالىسى يۇقار،  
قازانغا يولۇقساڭ قارىسى.

接近坏人沾恶习，  
靠近锅台沾黑灰。  
比喻接近坏人会沾染不良习气或落下坏名声。近似“跟好人成好人，跟狐狸变妖精”、“靠近灶台边，沾上黑锅烟”、“近朱者赤，近墨者黑”。

يامان قىزغا ئانىسى ئەلچى.

品行不端的姑娘娘作媒。

يالغۇز يىگىت بەگ بولماس،  
يالغۇز ياغاچ ئۆي بولماس.

单枪匹马难成王，  
一根木头难盖房。  
比喻单独一个人难成大事。

ياللاڭ ئاياغ سۇدىن قورقماس.

光脚的不怕下水。  
比喻一无所有的人，做事没有牵挂和顾虑。同“赤脚人不怕水”。

يالساڭ سۇدىن قورقماس،  
كەچ قالغان قاراڭغۇدىن.

光身子不怕下水，  
晚归的不怕天黑。  
比喻遇到过大困难，不在乎眼前的小问题。

ياماق ياماپ، يارماق تاپ.

缝缝补补，  
赚钱糊口。  
比喻不怕累，不怕苦，从点滴做起，就能积少成多，由穷变富。

يامان ئاتاق بىلەن يۈرگەندىن،  
ياخشى ئاتاق بىلەن ئۆلگەن خوپ.

与其背恶名活着，  
不如落美名死去。  
比喻名誉重于生命。

يامان ئادەم يۇرت بۇزار،  
يامان ھارۋا يول بۇزار.

歹徒殃及乡里，  
破车碾坏道路。

يامان بىلەن يولداس بولما.



作恶的途径便捷，  
行善的道路艰难。  
指干坏事容易，做好事难。

ياماننى كۆرمەي،  
ياخشىنىڭ قەدرىگە يەتمەس.

不遇坏人，  
难知好人。

ياماننىڭ قوينىدا ياتقۇچە،  
ياخشىنىڭ ئايغىدا ئۇل.

宁可死在好人脚下，  
决不躺在坏人怀中。

ياماننىڭ كاساپىتى تېگەر،  
ياخشىنىڭ شاراپىتى.

跟上坏人遭殃，  
接近好人受惠。

ياماننىڭ گېپى يامان،  
ئەسكى چاپاننىڭ پىتى.

恶人的话毒，  
破袄的虱多。

ياماننىڭ ئوتى يامان.

风骚女子多痴情。  
指风骚的女子柔情似水，生性活  
泼，性感多情。

ياماننىڭ يامانلىقى بار،  
كشى بىلمەس ھىيلىسى بار.

坏人多缺德，  
心中怀鬼胎。  
指坏人常干损害别人利益的事  
情，手段阴险，不易被人察觉。

指品德不好的姑娘，难以找到合  
适的对象；旁人不愿保媒，只好由老娘  
出面求亲。

يامان كۆرگەن ياغاچ مەسچىتنىڭ  
ئوتتۇرىسىغا تۇۋرۇك بوپتۇ.

不起眼的木头成了清真寺的顶  
梁柱。  
比喻看似不好的东西有时候会  
派上大用场。

يامان ئات ئىگىسىنى يەرگە ئاتار،  
يامان دوست دوستىنى دۈشمەنگە ساتار.  
劣马摔倒主人。  
坏友出卖朋友

يامان كۈنلەر ياخشى بولار،  
يامان ئادەم ياخشى بولماس.

苦日子可以变好，  
坏人难以改邪归正。

يامانلىغان ئابدالنىڭ خۇرجۇنىغا زىيان .

讨饭的赌气。  
吃亏的是自己的褡裢。  
指讨饭的赌气，便讨不到东西，吃亏  
的还是自己。比喻贪心不足的人无理取  
闹，到头来会失掉已到手中的利益。

يامانلىق بىردەملىك،  
ياخشىلىق ئۆلگۈچىلىك.

作恶只须片刻，  
行善须到终生。

يامانلىقنىڭ يولى يېنىك،  
ياخشىلىقنىڭ يولى ئېغىر.



石头不知雨水的可贵。  
比喻对自己毫无用处的东西，就觉不出它有什么可贵之处。

يامغۇر ياغدى — ياغ ياغدى،  
قار ياغدى — نان ياغدى.

下雨如同下油，  
下雪如同下饷。  
比喻雨雪多了，五谷丰收。

يامۇلنىڭ ئىشىكى يۈچۈن،  
كىرەلمەيسەن پۈلۈك بولمىغىنى ئۈچۈن.

衙门的门真蹊跷，  
没有银钱进不了。  
指旧时去衙门告状，须用钱上下贿赂，没有钱打不成官司。同“衙门日日开，无钱莫进来”、“衙门口朝南开，有理无钱莫进来”、“自古衙门向南开，有理无钱休进来”。

ياندىكى كاسپىنىڭ قەدرى يوق.

身边的工匠不吃香。  
比喻总不相信、看不起自己的人，以为外面来的人更有本领。同“外来的和尚会念经”。

ياندىكى موللام بار موللام،  
يىراقتىكى موللام داموللام.

身边的毛拉是现成的毛拉，  
远处的毛拉是大毛拉。  
“毛拉”——对有知识的教职人员的称谓。比喻不重视身边有知识、有本领的人，以为外面来的人更有本领。同“外来的和尚会念经”。

يان يەرنى شامال قاقىدۇ،  
چىرايلىققا ھەركىم باقىدۇ.

大风刮起田边土，  
漂亮的娘子人人瞅。

ياماننى ئېشىغغا يولاتساڭ يولات،  
قېشىغغا يولاتما.

可与坏人共餐，  
不可让坏人接近。

يامان ئۈرۈقتىن ياخشى مېۋە بولماس.  
坏种结不出好果。

比喻上代不好，下代也不好。同“坏笋子出不了好竹子”。

يامان ئۆزىنى بىلمەس،  
ياخشىنى كۆزگە ئىلماس.

坏人不知自己心坏，  
也看不起好人心善。

يامان ئىشىنى يامان تاپار،  
سېسىق گۆشنى چىۋىن.

坏人找坏事干，  
苍蝇找臭肉钻。

يامان ياماندىن قورقىدۇ،  
كەتمەن ساماندىن.

恶人怕恶人纠缠，  
坎土曼怕麦草纠缠。  
坎土曼是维吾尔族用于锄地、挖土、和泥的农具，和草泥时往往被麦草缠住，不易翻动。

يامغۇردىن قېچىپ مۆلدۈرگە ئۇچراپتۇ.

刚躲过雨，又遇到冰雹。  
比喻避开了一害，又遇上了另一害。同“避坑落井”、近似“屋漏偏逢连夜雨，船破又遇顶头风”。

يامغۇرنىڭ قەدرىنى تاش بىلمەس.



土地变薄长杂草，  
老婆变坏爱争吵。

指土地贫瘠，杂草丛生；同妻子的关系变坏，就不时发生争吵。

يەر تويمىغۇچە ئەل تويماس.

地饥民不饱。

指种庄稼不上肥，不增加地力，粮食歉收，就提供不了充足的食物。

مال سەمرسە ياغ بولار،  
يەر سەمرسە باغ بولار.

牛羊长膘油多，  
土地肥沃粮多

يەر قاتتىق بولسا،  
ئۇ ئۆكۈز بۇ ئۆكۈزدىن كۆرەر.

土地坚硬犁不动，  
耕牛互相瞪眼睛

比喻不了解事情的原委，责怪对方做事不卖力而发泄心中的愤怒。

يەر كىشىنى يەيدۇ،  
كىشى يەرنى يەيدۇ.

土地吃人，  
人吃土地。

比喻人死入土，被土地“吃掉”，而人又靠土地提供食物，又是人“吃”土地；如此周而复始，亿万斯年，近似“人吃土一世，土吃人一口”。

يەرگە تەرنىڭ ئۆگىسى يوق،  
خوتۇنغا ئەرنىڭ.

土地亲的是汗珠，  
妻子亲的是丈夫。

比喻只有多流汗，土地才会给劳动者以丰厚的回报。

ياۋاشنىڭ مۇڭگۈزى ئىچىدە.

犛牛的角生在肚内。

比喻不露声色的人厉害。同“犛牛踢死人”、“犛皮虱子咬死人”。

يا ئۆلۈم، يا كۆرۈم.

要么死，要么活。

比喻矛盾的双方不能妥协。同“不是鱼死，就是网破”。

ياياق كىشىگە يانچۇقمۇ ئېغىر.

徒步远行，衣袋也嫌重。

指出门的人应不带重物，轻装前进，没有拖累。

يەپ تويمىغان يالاپ تويماس.

没吃饱，舔不饱。

没有吃饭，靠舔也不饱。比喻没有从根本上解决问题。

يەتتە يېشىنى ئەسلەشەر،  
يەتمىش يېشىدىن رەنجىشەر.

忆七岁的时光，  
伤七十的悲凉。

指上了年纪的人当回忆起童年的美好时光时倍觉凄凉，黯然伤神。

يەتتە ئۆلچەپ بىر كەس.

七次量体，  
一次裁衣。

比喻准备工作充分，做事才能一次成功。同“三次量体，一次裁衣”、“量衣料要量十遍，剪衣料只剪一遍”。

يەر بۇزۇلسا بۇدۇشقا بولار،  
خوتۇن بۇزۇلسا ئۇرۇشقا.



胜者王侯败者贼。

پەرگە ئىشلە ئايانما،  
بوق ئامەتكە تايانما.

يەي دېسە چىشى ئاغرىيدۇ،  
بېرەي دېسە ئىچى.

种地不要惜力气，  
收获不要碰运气。  
指务农要舍得花力气，不能怕苦怕累，靠天吃饭。

要吃牙疼，  
给人心疼。

比喻自己吃不了，给人吃又舍不得。

يەرنى ھەيدىسەڭ كۈز ھەيدە،  
كۈز ھەيدىمىسەڭ يۈز ھەيدە.

翻地须在秋天，  
否则就犁百遍。  
指农事有很强的季节性，误了季节，事倍功半。

يوتقانغا بېقىپ پۈت سۈن.

看被子伸腿。  
指穿衣吃饭须估量自家家境。同“吃饭穿衣看家底”。

يورغا مىنگەن يولدا قاپتۇ.

骑着走马行，  
反而落在半途中。  
比喻匆匆忙忙上路，反而不能达到目的。同“欲速则不达”。

يەر ھوسۇلنىڭ ئانىسى،  
ئەمگەك ھوسۇلنىڭ ئاتىسى.

土地是收获的母亲，  
劳动是收成的父亲。  
比喻没有土地种不成庄稼，没有劳力得不到收获。

يورغا مىنگەن يولدشىدىن ئايرىلار،  
كۆپ ياشىغان تەڭتۈشىدىن.

骑马的会离开同路人，  
长寿的会离开同龄人。

يەر يامان ئەمەس، ئەر يامان.

不是地不好，  
而是人不勤。  
指人不勤劳，土地再肥沃也难有收获。

يوقالغان پىچاقنىڭ سېپى ئالتۇن.

刀子一丢失，  
把儿成黄金。  
比喻东西一旦丢失，不值钱的东西就变得珍贵起来。

يەكچەشمىنىڭ شەھىرىگە بارساڭ،  
بىر كۆزۈڭنى قىس.

到了独眼龙的家乡，  
应该闭上一只眼睛。  
比喻到了一个地方，根据当地的实际情况行事。同“到什么山，唱什么歌”、近似“入乡随乡”。

يوق چاغدا يوغان گەپ.

一无所有，  
大话不断。  
指穷得什么也没有，但说起大话来滔滔不绝。

يەڭگەن سۇلتان،  
يېڭىلگەن ئۇلتاڭ.

路往东边拐，  
车往西面行。

比喻说的是一套，做的是另套，言行不一。

يول ئازابى — گۆر ئازابى.

旅途的辛苦如同坟墓中的煎熬。

指旅途中的辛苦比干任何事都辛苦。近似“在家千日好，出门一时难”。

يولغا چىققاننىڭ غېمىنى ئۆيدە  
قالغانلار يەيدۇ.

一人上路，  
全家操心。

指一个人出门，全家为他的安危担心。

يولۇسقا يولۇقما،  
يولۇقساڭ ھودۇقما.

老虎莫遇上，  
遇上莫惊慌。

比喻尽量不要同那些恶人相遇，如果偶然遇到，要沉着对付，不要惊慌。

يولۇاسنى يەڭگەن باتۇر ئەمەس،  
ئاچچىقنى يەڭگەن باتۇر.

打虎的不是英雄，  
制怒的才是英雄。

比喻压住心头怒火，使自己平静下来的人比起打虎英雄并不逊色。

يولۇاس ئىزىدىن قايتماس،  
يىگىت سۆزىدىن.

老虎不走回头路，  
好汉说话不改口。

比喻好汉说话不反悔。同“君子一言，驷马难追”。

يوققا نېمە يوق،  
ئېرىقتىكى سۈمۈ يوق.

说没有什么都没有，  
渠里连水也没有。

比喻人贫穷得一无所有的时候，得不到任何的一点帮助。

يوقنىڭ بىر دەردى بار،  
بارنىڭ مىڭ دەردى.

穷人有一件愁事，  
富人有千件愁事。

指穷人愁挨饿受冻，富人愁如何保护万贯家财。

يول سورىماي يولغا چىقما.

没有问清道路莫起程。

يولسىزنىڭ تىلى قىسقا.

理亏的嘴软。

يولدا قوشۇلغان يولداش ئەمەس.

半路入伙的不是旅伴。

指半途入伙的旅伴不可靠。

يولدىن چىقما، خاندىن قورقما.

不犯王法莫怕汗

比喻没有犯法，任何人也不怕。

يول سورىغان يولدىن ئازماس.

问清道路不迷途。

يول بۇياققا،  
ھارۋا ئۇياققا.

形容同胞兄弟在任何时候心意情感都一致。

يۈز ئاڭلىغاندىن بىر كۆرگەن ئەلا.

百闻不如一见。

指听到一百次也不如见到一次。表示亲眼看到的远比听人家说的更为确切可靠。

يۈز دوست ئاز،  
بىر دۈشمەن كۆپ.

朋友百个还少，  
仇人一个嫌多。

指朋友越多越好，仇敌越少越好。同“朋友千个少，冤家一个多”、“朋友不怕多，冤家不怕少”。

يۈزۈڭدە قارا بولسا،  
ئەينەكتىن كۆرمە.

脸丑怪不得镜子。

比喻自己有缺点，不能怪别人指出来。同“脸脏不要埋怨镜子脏”。

يۈز قاغىغا بىر شۇڭقار كۈپايە.

百只乌鸦抵不上一只雄鹰。

比喻无能之辈再多也抵不上一个有才能的人。

يۈزۈمنىڭ قېلىنلىقى،  
جېنىمنىڭ راھىتى.

脸皮厚，  
好享受。

比喻人不顾廉耻，便容易占便宜。同“一日不识羞，三日吃饱饭”、“脸皮厚，功效奏”。

يۈز يۈزگە چۈشىدۇ،  
مېھىر كۆزگە.

يولى باشقا، مەنزىلى بىر.

殊途同归。

指通过不同的道路走到同一个目的地。

يولى باشقىنىڭ نىيىتى باشقا.

道不同者心各异。

指行业不同的人，其观点、目的也各不相同。

يولنى بىلسەڭ، سۇ ئۆگزىگە چىقار.

只要懂窍门，  
水能上房顶。

比喻只要动脑子，再艰巨的事也可以办成。

يول يۈرسەڭ باشقا چىق،  
سۇ ئۈزسەڭ قاشقا.

走路要走到尽头，

游泳要游到岸头。

指做事不达到目的，决不罢休。

يۇرتىغا پاتىمىغان جاھانغا پاتىماس.

在故乡容不下的人，

世上也容不下。

害群之马在故乡生存不下去，到再远的地方也难以立足。

يۆلەكلىك تام يىقىلماس.

支着的墙倒不了。

比喻无论做什么事需要别人的支持。

يۈرەك يۈرەكنى تونۇيدۇ.

心心相印。



脑袋就碰上石头。

指孤儿无人爱护,时常遭受欺负。  
同“孤鸟多遭鹰猎,孤儿常受人欺”。

相视而坐,

眉目传情。  
指虽然二人面面相觑,但表达爱情的仍然是眼神。

يېتىم ئۆز رىزقىنى يەيدۇ،  
كەشنىڭ مىنىتىنى تارتىدۇ.

孤儿吃自己的饭，  
却要领旁人的情。

يېپىشقان خوتۇندىن قاچ،  
قاچقان خوتۇننى قوغلا.

纠缠的女人要躲开，  
躲闪的女人要追求。  
指见人嘻嘻哈哈、寡廉鲜耻的女人要远离；不苟言笑、品德高尚的女人要追求。

يېرىدىن ئايرىلغان يەتتە يىل يىغلار،  
يۇرتىدىن ئايرىلغان يەتمىش يىل.

失去土地痛哭七年，  
离别故乡痛哭七十年。  
比喻故土难舍，故乡难离。

يېپىقلىق قازان يېپىق پېتى قالسۇن .

捂着锅盖莫早揭。  
比喻不能马上公开的秘密要严加保守,不可泄露出去。近似“天机不可泄漏”。

يېرىڭ تاش بولسىمۇ،  
ئېچمىڭ باش بولسۇن.

不怕田地石头多，  
就怕水口离地远。  
浇地时从渠边开的口子叫水口。  
种地离不开水,有了水田,地里就是石头多,也可以收获粮食。

يېتىپ ئۆلگۈچە، ئېتىپ ئۆل.

与其躺着等死，  
不如奋起反抗。

يېتىپ يېسەڭ تاغ توشۇماس.

坐吃山空。  
比喻光是消费而不从事生产,即使有堆积如山的食物也会消耗空。

يېرىم باينىڭ ياتقۇسى كەلمەس،  
كەيىمى يېلىڭنىڭ قوپقۇسى.

半拉巴依睡不稳，  
穷汉衣单怕起身。  
指小有家财的巴依，绞尽脑汁想发大财,所以难以入睡;穷人衣服单薄,怕冷不愿起身。

يېتىم تايدىن يورغا چىقار،  
يېتىم بالىدىن دورغا.

离开马群的马驹中出骏马，  
失去父母 孩儿中出官员。

يېرىم كۈننىڭ يېنىشى يوق.

日过晌午不回转。  
指日过晌午,已过了半天,不能回到清晨。劝人们珍惜时间。

يېتىمنىڭ ئاغزى ئاشقا تەگكەندە،  
بېشى تاشقا تېگىدۇ.

孤儿刚吃馒头，



كۆرگەن كۆز.

吃惯了的嘴饒，  
看惯了的眼睛。  
比喻吃惯的人贪吃，看见东西就拿。

يېڭىسى ياندا،  
كونىسى جاندا.

结发的妻子一往情深，  
再婚的妻子同床异梦。  
指结发妻子忠于丈夫，再婚的妻子虽然同丈夫共同生活，却有自己的打算，并不那么忠心耿耿。

يېڭىلىمەكنىڭ يەڭمىكى بار،  
يەڭمەكنىڭ يېڭىلىمىكى بار.

有胜就有败，  
有败就有胜。  
指用兵打仗，胜利和失败是常有的事。同“胜败是兵家常事”。

يېڭى ئىدىشنىڭ سۈيى تاتلىق.

新缸装的水甜。  
比喻新婚夫妻的生活甜蜜。

يېمەس يەردە ئوت بار،  
ئىچمەس يەردە سۇ.

不吃的地方有草，  
不喝的地方有水。  
指生活中一切不可能完备无缺，总有令人不如意的地方。

يېمەيمەن دەپ تۇرۇپ،  
يەتمىش قۇيماق يەپتۇ.

说不吃不吃，  
却吃了七十个油饼。  
指假装斯文客气，见到好处却不罢手。

يېشىم ئوتتۇزغا يەتتى،  
ئۆمرۈمنىڭ تېڭى كەتتى.

人到三十岁，  
已过半辈子。  
指人到三十，已走完了人生旅程的一半。

يېشىنى يوشۇرغان ياش بولماس.

隐瞒年龄，  
并不能返老还童。

يېغا ياندىن قوپار،  
بالا قېرىنداشتىن.

纷争来自身边，  
祸乱来自同胞。  
比喻祸乱往往从家庭内部发生。

يېغىر قەيەردە،  
چېۋىن شۇ يەردە.

鞍疮在哪儿，  
苍蝇就在那儿。

يېقىن تۇغقان خىزمەتتە،  
يىراق تۇغقان ئىززەتتە.

近亲互相扶帮，  
远亲惦念探望。

يېگەن كۆرۈنمەس،  
كىيگەن كۆرۈنەر.

吃进肚里的看不见，  
穿在身上的才显眼。  
指吃得好从脸上看不出来，穿得好从身上看得出来。

يېگەن ئېغىز،



يېيىشلىك ئات ھارماس.  
不挑食的马走不累。

يىراق بولسا كىشىلەر،  
يېقىن بولسا چىشلەر.

离远了嘶鸣，  
靠近了嘶咬。  
原指马群离远了嘶鸣，走近了又互相嘶咬。比喻亲戚、朋友之间保持一定的距离，关系友善融洽；彼此过于亲密，反而会交恶。

يىراقتىكى تۇغقاندىن،  
يېقىندىكى قوشنا ئەلا.

远亲不如近邻。  
指远方的亲戚不如邻居关系亲密。

يىراقتىكى سۇدا ئۇسۇزلۇق قانماس.  
远水不解近渴。  
比喻不可及的救助无法解决眼前的困难。近似“远水救不得近火”。

يىرتىق تۆشۈكىدىن كۈلەر،  
چۆمۈچ قازاندىن.

破缝笑窟窿，  
饭勺笑饭锅。  
比喻自己跟别人有同样的缺点，只是程度上轻一些，却讥笑别人。同“五十步笑百步”。

يىراقتىن خوتۇن ئالساڭ ئۇلىقىڭ  
تىنماس،  
يېقىندىن خوتۇن ئالساڭ قۇلىقىڭ  
تىنماس.

远处娶妻牲口消闲不了，  
近处娶妻耳根清静不了。

يېمەي يىغقاننىڭ يېگۈچىسى چىقار،  
كىيمەي يىغقاننىڭ كىيگۈچىسى.

光积攒不吃，自有来吃的人，  
光积攒不穿，自有来穿的人。  
比喻守财奴该吃的不吃，该穿的不穿，一心想积累财富，结果苦了自己，肥了别人。

يېمىسەڭمۇ ھەسەلنىڭ گېپىنى قىل.

不吃蜂蜜也要说蜂蜜甜。  
比喻事情虽然没有成功，但不可丧失信心，要有不达到目的誓不罢休的乐观精神。

يېمىشلىك ياغاچنىڭ بېشى تۆۋەن.

果实累累树枝总是下垂的。

يېمىگىنىم پوق،  
كۆرمىگىنىم گۆر.

只差没吃粪便，  
只差没进墓穴。  
比喻一生经历极为艰辛，尝遍了人间的甜酸苦辣。

يېنىدا بىر پۇلى يوق،  
تۆگىنىڭ چىشىنى ساناپتۇ.

身无一文钱，  
却数骆驼牙。  
比喻经济实力达不到，却要装出一付大款的架式。看骆驼的牙口是为了要看清骆驼有多大岁数。

يېيىشلىك مالنىڭ ئېتى چۈشمەس،  
يۈزسىزنىڭ بېتى.

不挑食的牲畜不掉膘，  
不要脸的上家伙不知羞。

يىڭنە قاياققا ماڭسا،  
يىپ شۇ ياققا ماڭار.

针往哪里走，  
线跟针眼行。

比喻领头人向什么方向引导，其他人就向什么方向前进。同“线跟针走”、“针往哪里钻，线往哪里穿”。

يىڭنە كىچىك بولسىمۇ يۇقىلى بولماس.

针虽小，吞不了。

比喻问题不大，却难解决。

يىڭنىنىڭ كۆزىدەك تۆشۈكتىن،  
تۈگىدەك شامال كىرىدۇ.

针眼大的窟窿斗大的风。

比喻细微的问题会引起大事故。同“针鼻大的洞，碗大的风”。

يىلان - چاپان ئىزدىسىڭ،  
قازىنىڭ گۆرىنى ئاچ.

要想寻找蛇蝎，  
去掘卡孜的墓穴。

“卡孜”，教法执行官。解放前，在新疆各地为所欲为，作威作福，群众恨之入骨。比喻官员依靠权势，贪污受贿，鱼肉百姓，毒如蛇蝎，无不切齿痛恨。

يىلاندن قورقان،  
ئارغامچىدىنمۇ قورقار.

怕蛇的，见了绳子也害怕。

比喻一旦受了害，见了类似之物就会害怕。同“一朝被蛇咬，三年怕井绳”。

يىلانىڭ تۆشىكى تۈز،  
ئۆزى ئەگرى.

蛇洞直溜溜，

蛇身歪扭扭。

比喻只知责备别人，不知反省自己。

指远处娶妻又接又送，牲口闲不下来；近处娶妻，闲言碎语多，耳根清静不下来。

يىگىت قەرز كۆتۈرەر،  
ئۆلۈك توپا.

债务由好汉担着，  
黄土由死人支撑。

يىغلاپ يۈرۈپ قىر ئەت،  
ئويناپ يۈرۈپ يەر سۇغار.

哭着打埂，  
玩着浇水。

指地埂打好了，浇水不费劲。

يىغلىماقنىڭ كۈلىمكى بار.

有一哭，必有一笑。

比喻艰苦的景况过去，美好的景况会到来。同“苦尽甜来”。

يىقىلغان چېلىشقا تويماپتۇ.

摔倒了还想摔跤。

比喻失败了，但仍不认输。

يىقىلغاننى تەيمە،  
قاچقانى قوغلىما.

跌倒的别踢，

逃跑的别追。

比喻给陷于困境的人一条出路，采取一种宽容的态度。

يىقىلغاننى يەر كۆتۈرەر.

摔倒了有地托着。

比喻有人虽然做事砸了锅，乡亲们仍然是他的靠山。

蛇不说自己身子歪，  
而说路不直。

比喻不从自身找原因，却怪外部  
环境不好。

يىلتىز سۇدا بولمىسا،  
ھوسۇلدىن ئۈمىد كۈتمە.

根部无水，  
收成无望。

指庄稼无水，不要指望有什么收成。

يىلاننىڭ تېشى سىلىق،  
ئىچى زەھەر.

蛇皮光滑，  
蛇牙有毒。

比喻人外表和善，内心狠毒。同  
“蛇的皮是花的，肚内却装满毒汁”。

يىلان ئۆزۈم ئەگرى ئەمەس،  
يولۇم ئەگرى دەيدۇ.



注释：

①汗：即可汗，古代突厥、回纥、蒙古等族最高统治者的称号。

②巴依：旧时新疆等地对地主、富翁、财主的称谓。



ISBN 978-7-228-11125-1



9 787228 111251 >

定价: 20.00 元